

ДИВЧАТ

МІСТО

ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ

ВИДАВНИЦТВО
СТАРОГО ЛЕВА

Annotation

Це інтригуючий роман про жіночу сексуальність і свободу, про відвагу бути собою і право жити так, як тобі хочеться. А ще — історія дуже незвичайного кохання, на яке наклала свою тінь війна, та справжньої дружби, яку нелегко знайти, зрозуміти та оцінити, особливо в такому непростому і мінливому місті, як Нью-Йорк.

Роман «Місто дівчат» починається 1940 року, коли дев'ятнадцятилітню Вівіан Морріс виганяють з престижного коледжу. Батьки відправляють доньку на Мангеттен до тітки — власниці невеликого, проте дуже ексцентричного театру. Несподівано для себе Вівіан опиняється у справжньому вирі довоєнного богемного життя. Знайомства із зірками, незвичайні театральні постановки, нестримний секс, ріки алкоголю і відчуття цілковитої свободи спершу заворожують та спокушають, а потім вибивають землю з-під ніг. І це лише початок шляху Вівіан довжиною в життя, який необхідно пройти, щоб зрозуміти: ти не мусиш бути хорошою дівчинкою, щоб бути хорошою людиною.

-
- [Елізабет Гілберт](#)
    - [Розділ перший](#)
    - [Розділ другий](#)
    - [Розділ третій](#)
    - [Розділ четвертий](#)
    - [Розділ п'ятий](#)
    - [Розділ шостий](#)
    - [Розділ сьомий](#)
    - [Розділ восьмий](#)
    - [Розділ дев'ятий](#)
    - [Розділ десятий](#)
    - [Розділ одинадцятий](#)
    - [Розділ дванадцятий](#)
    - [Розділ тринадцятий](#)

- [Розділ чотирнадцятий](#)
  - [Розділ п'ятнадцятий](#)
  - [Розділ шістнадцятий](#)
  - [Розділ сімнадцятий](#)
  - [Розділ вісімнадцятий](#)
  - [Розділ дев'ятнадцятий](#)
  - [Розділ двадцятий](#)
  - [Розділ двадцять перший](#)
  - [Розділ двадцять другий](#)
  - [Розділ двадцять третій](#)
  - [Розділ двадцять четвертий](#)
  - [Розділ двадцять п'ятий](#)
  - [Розділ двадцять шостий](#)
  - [Розділ двадцять сьомий](#)
  - [Розділ двадцять восьмий](#)
  - [Розділ двадцять дев'ятий](#)
  - [Розділ тридцятий](#)
  - [Розділ тридцять перший](#)
  - [Розділ тридцять другий](#)
  - [Розділ тридцять третій](#)
  - [Подяки](#)
-

Елізабет Гілберт

Місто дівчат

*Для Маргарет Корді —
моїх очей, моїх вух, моєї дорогої подруги.
Ти все одно утнеш не одну дурницю —
ну то хоч з ентузіазмом.*

**Колетт
Нью-Йорк, квітень 2010**

Одного дня я отримала листа від його доньки.
Від Анджели.

За останні роки я часто думала про Анджелу, але спілкувалися ми тільки втретє.

Уперше далекого 1971 року, коли я шила для неї весільну сукню.

Удруге — коли вона надіслала мені листа про те, що помер її батько. То було 1977 року.

А тепер Анджела написала мені, що якраз померла її матір. Не знаю, якої реакції вона сподівалася від мене. Мабуть, здогадувалася, що мене ця новина приголомшить. Та все ж не думаю, що вона це зі зла. Анджела не така. Вона добра людина. А головне — цікава.

Утім, я страшенно здивувалася, почувши, що її мати стільки протягнула. Я гадала, що вона вже на тому світі. Усі інші вже давно там. (Але чому б мене мало дивувати чиєсь довголіття, якщо я сама чіпляюся за життя, як рачок до дна човна? Я ж точно не одна така древня пані, яка дигає вулицями Нью-Йорка, уперто відмовляючись покинути своє життя або свою нерухомість.)

Хоча в її листі найбільше мене вразило останнє речення.

«Вівіан, — писала Анджела, — то, може, тепер, коли моя матір померла, ти могла б розповісти мені, ким ти була для мого батька?»

Ну що ж...

Ким я була для її батька?

Лише він міг відповісти на це запитання. А що він ніколи зі своєї волі не говорив з донькою про мене, то не мені розповідати їй, ким я для нього була.

Зате я можу розповісти, ким був для мене він.

Розділ перший

Улітку 1940 року батьки відправили мене, дев'ятнадцятилітню дурепу, до тітки Пег, яка керувала театральною трупкою у Нью-Йорку.

Мене якраз недавно виключили з коледжу Вассара, бо я постійно прогулювала заняття й через це провалила всі до одного іспити на першому курсі. Я була не така тупа, як могло видатися з моїх оцінок, але якщо не вчишся, нічого доброго з того, мабуть, не виходить. Озираючись тепер на ті роки, я не можу до кінця пригадати, чим займалася весь той час, що його мала проводити на лекціях, але, знаючи себе, припускаю, що я була страшенно заклопотана своєю зовнішністю. (Того року я намагалася опанувати «пасмо вгору», оце я дуже добре пам'ятаю, — зачіску, яка була надзвичайно важлива для мене і до того ж зовсім не проста, але не дуже «вассарівська» за духом.)

Я так і не знайшла собі місця в коледжі, хоч вибору не бракувало. Там були які хочеш дівчата й усі можливі групи за зацікавленнями, але мені було до того всього байдуже і я не бачила себе серед тих дівчат. Того року в коледжі навчалися політичні революціонерки — вони ходили у строгих чорних штанах і ділилися своїми міркуваннями щодо міжнародного заклоту, от тільки міжнародний заклот мене не цікавив. (І тепер не цікавить. Зате я звернула увагу на ті їхні чорні штани — виглядали вони на диво стильно. Тільки якщо з кишень нічого не випирало.) А ще серед студенток були сміливі академічні дослідниці, яким судилося стати лікарками і юристками задовго до того, як до цих професій узялося багато жінок. Вони мали б мене цікавити, але не цікавили. (По-перше, я їх просто не розрізняла. Вони всі як одна носили мішкуваті вовняні спідниці, які мали такий вигляд, ніби їх поперешили зі старих светрів, — у мене аж настрій падав, коли я їх бачила.)

Я не хочу сказати, нібито в коледжі Вассара стилем і не пахло. Були там сентиментальні медієвістки зі щирим, наївним поглядом в очах — досить гарненькі; художниці з довгим пишним волоссям; породисті світські левиці, схожі у профіль на левреток. Але ні з першими, ні з другими, ні з третіми в мене не склалося. Може, тому,

що я відчувала: у цьому коледжі всі розумніші за мене. (Про юнацьку параною тут не йдеться — я досі переконана в тому, що всі інші студентки справді були розумніші.)

Чесно кажучи, я не могла втямити, щб я взагалі забула в тому коледжі; напевно, сповнювала якесь призначення, а навіщо — цього ніхто не завдав собі клопоту мені пояснити. Змалку мені втовкмачували в голову, що я вчитимусь у коледжі Вассара, але так і не сказали чому. Нащо воно здалося? Що саме я мала з тої науки взяти? І якого милого я жила в тісній як рукавичка гуртожитській кімнатці разом із серйозною майбутньою соціальною реформаторкою?

І взагалі — до того часу навчання мені вже набридло як гірка редька. Я відівчилася купу років у школі для дівчат Емми Віллард у Трої, що в Нью-Йорку, де викладали самі тільки жінки, геніальні випускниці «Семи сестер», — невже цього замало? Я з дванадцяти років навчалася в пансіоні, і мені здавалося, що своє я вже відбула. Скільки ще книжок треба перечитати, щоб довести, що читати ти вмієш? Я вже знала, хто такий Карл Великий, чому б не дати мені нарешті спокій? Ось як я усе це сприймала.

А ще, невдовзі після того, як почався той приречений перший курс у коледжі Вассара, я натрапила на один бар в Поукіпзі, де наливали дешеве пиво й до півночі грали джаз. Я знайшла спосіб, як вибиратися зі студентського містечка, щоб туди вчащати (мій хитрий план втечі передбачав відчинене вікно у вбиральні й захований у куцах велосипед — для комендантки я була карою небесною, можеш не сумніватися), і тому наступного дня вранці відмінювання латинських іменників ніяк не хотіло лізти мені до голови, бо зазвичай голова в мене тріщала з похмілля.

Ну і ще багато всього мені заважало.

Треба було викурити всі цигарки, наприклад.

Одне слово, я мала море справ.

Тому на потоці, де вчилися триста шістдесят дві молоді розумні студентки, я опинилася в рейтингу на триста шістдесят першому місці — аж мій тато нажахано запитав:

«О Господи, а чим тоді займається та, що на останньому?»

(Як виявилось, вона підхопила поліомієліт, бідолашка.) Отож коледж Вассара відправив мене додому — цілком справедливо, ну і люб'язно попросив, щоб мене більше там не бачили.

Мама уявлення не мала, що зі мною робити. Ми і за найліпших часів не були особливо близькі. Вона була затята наїзниця, а я ні кобилою не була, ні кіньми не захоплювалась, то й нам не дуже було про що говорити. Моє фіаско стало для неї такою ганьбою, що її мало не нудило, коли вона мене бачила. На відміну від мене, мама досить добре вчилася в коледжі Вассара, велика їй за це подяка. (Випуск 1915 року. Історія і французька.) Я вступила до тієї священної установи завдяки її досягненням — та її щедрим щорічним пожертвам — і тільки гляньте, що накоїла. Минаючи мене в котромусь із коридорів нашого будинку, мама кивала мені, як досвідчена дипломатка. Ввічливо, але стримано.

Тато теж не знав, що зі мною робити, хоча він цілими днями займався своєю шахтою, де добували залізну руду, і не дуже переймався своєю донькою та її проблемою. Я його, ясна річ, розчарувала, але в нього були важливіші клопоти.

Він був промисловцем та ізоляціоністом, а війна, яка набирала обертів у Європі, змушувала його хвилюватися за те, яке майбутнє чекає на його бізнес. За тим усім він не мав коли звертати на мене уваги.

Що ж до мого старшого брата, Волтера, то він творив великі діла у Принстоні й навіть не збирався брати собі то все до голови — хіба засуджував мою безвідповідальну поведінку. Волтер за все життя не скоїв нічого безвідповідального. У пансіоні однокласники так його поважали, що навіть дали йому прізвисько Посол — чиста правда, я нічого не вигадую. Тепер він вивчав інженерну справу, бо хотів будувати інфраструктуру, що допомагатиме людям у всьому світі (Допишіть у мій каталог гріхів, що я, на відміну від нього, навіть не розуміла до кінця, що таке та «інфраструктура».) Ми з Волтером були майже однолітки — між нами всього два роки різниці, — але в дитинстві не бавилися разом. Коли братові було років дев'ять, він позбувся всіх своїх дитячих забавок, і мене разом з ними. Я не була частиною його життя — і добре це знала.

Мої друзі тим часом теж займалися своїм життям. Вирушали у коледж, на роботу, до шлюбу, в доросле життя — усе це мене не цікавило, і я нічого з того не розуміла. Отож поруч зі мною не лишилося нікого, хто б піклувався про мене або розважав би мене. Мені було нудно й не хотілося нічого робити. Моя нудьга була схожа

на відчуття, коли в животі крутить від голоду. Перші два тижні червня я з ранку до вечора відбивала тенісний м'ячик від стіни нашого гаража, насвистуючи «Маленького коричневого глечика», аж поки батькам не остогидло на це дивитися — і вони відправили мене до тітки в місто. Чесно кажучи, хіба можна їх у цьому звинувачувати?

Вони, певно, хвилювалися, що Нью-Йорк перетворить мене на комуністку або наркоманку, але краще вже це, аніж слухати, як твоя донька до кінця світу лупитиме тенісним м'ячем об стіну.

Ось як я прибула до міста, Анджело, і ось із чого все почалося.

Мене відправили до Нью-Йорка потягом — і потяг той був просто фантастичний.

«Емпайр-Стейт-Експрес», прямо з Ютіки. Блискучий хромований засіб для перевезення неслухняних доньок. Я чемно попрощалася з мамою й татом і віддала свій багаж носильнику, відчувши себе поважною пані. Усю дорогу я просиділа у вагоні-ресторані: сьорбала солодове молоко, поїдала груші в сиропі, курила цигарки й гортала журнали. Я розуміла, що їду у вигнання, але ж... із шиком!

У ті часи, Анджело, потяги були набагато кращі Обіцяю, що не писатиму тобі трактатів про те, наскільки все було краще за моєї юності. Коли я була молода, слухати не могла, як старі люди без кінця про це стогнали. (Та всім начхати! Начхати на вашу «золоту добу», досить про неї бекати!) І повір мені: я знаю, що у 1940-х роках багато що було, навпаки, гірше. Антиперспірантів і кондиціонерів, наприклад, дуже бракувало, тому всі немилосердно смерділи, особливо влітку, а ще тоді жив Гітлер. Однак потяги в ті часи були безумовно кращі. От ти коли востаннє насолоджувалась солодовим молоком і цигаркою в потязі, га?

Я сіла в потяг у світло-синій приталеній сукенці зі штучного шовку із жайворонками — жовтий візерунок біля горловини і глибокі кишені з боків. Та сукенка так добре мені запам'яталася, бо я, поперше, ніколи — справді ніколи! — не забуваю, хто в чому був одягнутий, а по-друге, я сама її пошила. І пошила не абияк. Спідниця сягала до середини литки, і це виглядало грайливо й ефектно. Пам'ятаю, що мені так відчайдушно хотілося бути схожою на Джоан Кроуфорд, що я пришила до сукенки додаткові підплечники — хоча не впевнена, чи це щось дало. У скромному капелюшку-дзвоні та з позиченою в мами простенькою синьою торбинкою (в якій, крім

косметики й цигарок, майже нічого більше не було) я скидалася не так на спокусницю з екрана, як на ту, ким я насправді й була: на дев'ятнадцятилітню незайманку, яка вирушила в гості до родички.

А супроводжували цю дев'ятнадцятилітню незайманку до Нью-Йорка дві великі валізи: одна з одежею, акуратно загорнутою в тонкий папір, а друга напакована тканинами, оздобами і швейним причандаллям, щоб я могла щось собі пошити. А ще товариство мені складала міцна коробка з моєю швейною машинкою — важкою і громіздкою бестією, яку було дуже незручно тягнути за собою. Але без тієї божевільної пречудової сестрички я жити не могла.

Тому вона поїхала зі мною.

Тією швейною машинкою — і всім, що вона подарувала мені в житті, — я завдячую своїй бабці Морріс, тому про неї варто розповісти трохи більше.

Прочитавши це слово — «бабця», ти, Анджело, мабуть, уявила собі милу старшу пані з сивим волоссям. Але то не моя бабця. Та була висока літня жінка — запальна кокетка з фарбованим темно-рудим волоссям, за якою вічно тягнувся шлейф парфумів та пліток, і вдягалася вона як на циркове шоу.

Вона була найяскравіша жінка на світі — яскрава у всіх значеннях цього слова. Бабця носила сукні з м'ятого оксамиту у вишуканих кольорах — вона не називала ті кольори «рожевий», «темно-червоний» чи «синій», як публіка з бідною уявою, а казала на них «попелясто-трояндовий», «кордовський» і «делла Роббіа». Бабця мала проколоті вуха — у ті часи поважні леді такого не робили, а ще було в неї кілька плюшевих скриньок для прикрас із цілими клубками дешевих і дорогих ланцюжків, сережок та браслетів. Бабця мала дорожній костюм для пообідніх виїздів за місто, а її капелюхи були такі великі, що займали в театрі окреме місце.

Вона дуже любила кошениат і обожнювала косметику поштою; захоплено читала статті в жовтій пресі про сенсаційні вбивства і писала романтичні вірші. Та найбільше бабця була закохана в театр. Вона ходила на всі-всі вистави, що йшли в місті, і вчацала до кінотеатру. Я не раз складала їй компанію, бо ми з нею мали однаковісінький смак. (Нас із бабцею Морріс вабили історії, в яких невинних дівчат у легеньких сукенках викрадали підступні чоловіки в

чорних капелюхах, а потім їх рятували інші чоловіки з випнутими підборіддями.)

Звісно, я її любила.

А от решта родичів — ні. Усі, крім мене, соромилися бабці Особливо від сорому згорала її невістка (моя мама), яка не була особою легковажною і постійно кривилася, коли бачила бабцю Морріс, яку вона називала «вічною дівкою».

Мама, ясне діло, романтичних віршів не писала.

Саме бабця Морріс і навчила мене шити.

Вона була вправною швачкою. (Бабцю навчила шити її бабця, яка зуміла всього за одне покоління перетворитися зі служниці-емігрантки з Вельсу на заможну американку, і не в останню чергу завдяки тому, що вміла так спритно орудувати голкою.) Моя бабця хотіла, щоб я теж стала майстерною швачкою. Тому коли ми не поїдали ірисок у кінотеатрі й не читали вголос одна одній журнальних статей про біле рабство, ми сідали за шиття. Усе було дуже серйозно. Бабця Морріс не боялась вимагати від мене досконалості. Вона шила десять стібків, а наступні десять мала шити я — і якщо мої стібки були не такі бездоганні, як її, бабця випорювала їх і змушувала мене все переробляти. Вона навчила мене давати собі раду з різними неслухняними матеріалами, як-от сіточка та мереживо, і я перестала боятися будь-яких тканин, навіть найпримхливіших. А моделювання! А підкладки! А викрійки! У дванадцять років я вже вміла спритно пошити корсет (з китового вуса, ага) — хоч десь із 1910 року корсет із китового вуса вже нікому, крім бабці Морріс, не був потрібен.

За швейною машинкою бабця була дуже строга, але мене її вимоги не драгували. Бабціні зауваження були колючі, але не болісні. Одяг цікавив мене настільки, що я хотіла навчитися сама його шити і розуміла, що бабця прагне тільки одного — удосконалити мої вміння.

Вона мало коли мене хвалила, та її похвала живила мої пальці. Я стала вправною.

Коли мені виповнилося тринадцять, бабця Морріс купила мені швейну машинку, яка одного дня поїхала зі мною потягом до Нью-Йорка. Лискуча чорна модель «Зінгер-201», убивчо потужна. (На ній можна було шити шкіру! Я б могла пошити на ній оббивку для «бугатті»!) Відтоді ніхто не дарував мені ліпшого подарунка. Я привезла машинку до пансіону і завдяки ній здобула високий статус у

товаристві привілейованих дівчат, які всі як одна хотіли гарно вдягатися, але потрібних навиків не мали. Коли школою розійшлися чутки, що я можу пошити будь-що — а я таки могла, — учениці Емми Віллард день і ніч стукали у двері моєї кімнати й благали, щоб я вшила їм сукенку в талії, переробила шов або перешила на них строгу сукню старшої сестри з минулого сезону. Шкільні роки я просиділа, скоцюрбившись за швейною машинкою, як за кулеметом, але воно того вартувало. Я стала популярна, а в школі-пансіоні це ж єдине, що має значення, справді. Та й не тільки там.

Мушу сказати, що була ще одна причина, чому бабця навчила мене шити: я мала дивну фігуру. Змалку була надто висока й худорлява. Підлітковий вік прийшов і пішов, а я ще більше витягнулася. У мене роками не було грудей, про які варто згадувати, а тулуб мій був широчезний, як стіна. Руки й ноги — мов ті патики. Одяг, куплений у крамниці, ніколи не сидів на мені так, як треба, тому варто було навчитися шити його самій. А бабця Морріс — нехай з Богом спочиває! — навчила мене вдягатися так, щоб вдало підкреслювати свій зріст, а не виглядати як та вулична актриса на дибах.

Звучить так, ніби я критикую свою зовнішність, але насправді ні. Я просто описую свою поставу: я була висока й худа, от і все. Тож якщо тобі здається, що я збираюся розповісти історію про гидке каченя, яке поїхало до міста й дізналося, що воно насправді гарне, — не хвилюйся, моя історія не про те.

Я завжди була гарна, Анджело.

І завжди це розуміла.

Не сумніваюся, що саме через мою красу один вродливий чоловік у вагоні-ресторані в «Емпайр-Стейт-Експресі» витріщався на мене, поки я сьорбала своє солодове молоко і поїдала груші в сиропі. Врешті він підійшов до мене й запитав, чи може запалити для мене цигарку. Я сказала «так», він сів і почав зі мною фліртувати. Мене дуже втішила його увага, але я не знала, як підтримати флірт. Тому у відповідь на його залицяння дивилася у вікно і вдавала, нібито про щось напружено думаю. Я злегка насупила чоло, сподіваючись, що це надасть мені серйозного, загадкового вигляду, хоча, скоріше за все, я здавалася короткозорою і розгубленою.

Та сцена була б іще ніяковіша, ніж виглядає, якби зрештою мене не відволікло власне відображення у шибці потяга, яке я довго й уважно роздивлялася. (Вибач, Анджело, але всі молоді й гарненькі дівчата люблять зачаровано себе роздивлятись.) Виявилось, що форма моїх брів цікавіша навіть за вродливого незнайомця. Я переймалася не тільки тим, чи добре я вищипала і підмалювала брови — хоча й це питання мене цілковито заворожувало; річ у тім, що того літа я намагалась навчитися, як піднімати одну брову, наче Вів'єн Лі у «Звіяних вітром». Аби вправлятися у цьому вмінні, треба було зосередитися — думаю, ти це розумієш. Отак я вдивлялася у своє відображення і незчулася, як пролетів час.

Коли я відвела погляд, потяг уже в'їжджав на вокзал Гранд-Сентрал, моє нове життя мало от-от розпочатися, а той красень уже давно пішов геть.

Але не хвилюйся, Анджело, — попереду буде ще багато красунчиків.

Ой! Забула сказати — бо тобі, мабуть, цікаво, що сталося з моєю бабцею. Бабця Морріс померла десь за рік до того, як потяг привіз мене до Нью-Йорка. Вона відійшла у серпні 1939 року, за якихось кілька тижнів до того, як я мала їхати на науку до коледжу Вассара. Її смерть не стала несподіванкою — бабця вже давно почала згасати, та все одно ця втрата (моєї найкращої колежанки, моєї наставниці, моєї повірниці) спустошила мою душу.

Знаєш що, Анджело? Напевно, оте спустошення теж стало причиною того, чому я так погано вчилася на першому курсі. Може, зрештою, я не була аж такою жахливою студенткою. Може, я просто була засмучена.

Я усвідомлюю це щойно тепер, коли пишу тобі. Ох, любя...

Іноді так багато часу минає, поки нарешті щось зрозумієш.

Розділ другий

Хай там як, а я прибула до Нью-Йорка жива й здорова — дівчина, яка тільки недавно вилупилася на світ і не встигла навіть вичесати жовток із волосся.

Тітка Пег мала зустріти мене на вокзалі Гранд-Сентрал.

Батьки повідомили мене про це, коли я сідала вранці на потяг в Ютіці, але про якийсь конкретний план ніхто не згадував. Мені не сказали, де саме я маю чекати на неї. Номера телефону, за яким я могла б подзвонити у крайньому разі, теж не дали, як і адреси, куди б я могла піти, якби мене не зустріли. Я просто мала «зустрітися з тіткою Пег на вокзалі Гранд-Сентрал» — от і все.

Що ж, Гранд-Сентрал був справді грандіозний, як і свідчила назва, а ще то була ідеальна місцина, щоб розминутися з тим, ким треба, тому не дивно, що, прибувши туди, я не змогла відшукати в натовпі тітки Пег. Я довго стояла на платформі поряд із горою свого багажу й роззиралася вокзалом, де кишіло людьми, але так і не побачила жодної жінки, схожої на тітку.

Не те щоб я не знала, як вона виглядає. Я вже бачила тітку кілька разів, хоч вони з моїм батьком і не були близькі (Це я применшую. Татові не подобалася поведінка його сестри так само, як і поведінка матері. Щоразу, як за столом згадували ім'я тітки Пег, батько фиркав: «Добре так, певно, жити — волочитися світами, жити у своїх фантазіях і тратити грошики наліво й направо!» А я собі думала: «Ага, справді добре...»)

У часи мого дитинства тітка Пег приїжджала на Різдво, коли збиралася вся родина, але буквально кілька разів, бо вона постійно гастролювала зі своєю театральною трупкою.

Найяскравіше мені запам'ятався той день, коли мені було одинадцять і я приїхала до Нью-Йорка з татом, який мав там якісь справи. Тітка повела мене на ковзанку в Сентрал-парк.

Ми навідалися до Санта-Клауса. (Хоча ми обоє вважали, що я вже завелика для Санта-Клауса, я нізащо не хотіла таке пропустити і в душі страшенно тішилася, що його побачу.) А потім ми з нею наїлися на обід всілякої смакоти. То був один із найрадісніших днів у моєму

житті. Ми з татом не ночували в місті, бо тато ненавидів Нью-Йорк і ставився до нього з підозрою, але все одно то був пречудовий день, у цьому можеш не сумніватися. Я вирішила, що в мене просто фантастична тітка. Вона ставилася до мене як до людини, а не як до дитини: а хіба є щось важливіше для одинадцятилітньої дівчинки, яка не хоче, щоб її сприймали як маленьку?

Востаннє тітка Пег приїжджала до мого рідного містечка, Клінтона, на похорон своєї мами, бабці Морріс. Під час служби вона сиділа біля мене й тримала мою руку у своїй великій зграбній лапі. Цей жест мене заспокоїв і водночас здивував (ти, напевно, будеш вражена, коли це почувеш, але мої родичі ніколи не любили триматися за руки). Після похорону тітка обняла мене міцно, як дроворуб, і я розчинилася в її обіймах, виливши із себе ніагару сліз. Вона пахнула лавандовим милом, цигарками й джином. Я вчепилася за неї в розпачі, наче маленька коала. Однак після похорону мені не вдалося довго з нею побути. Тітка мусила відразу їхати геть, бо в місті на неї чекала вистава. Мені стало соромно за те, що я отак розклеїлася в її обіймах, хоч вона і заспокоїла мене.

Зрештою, я мало що про неї знала.

Зараз я перелічу все-все, що мені було відомо про тітку Пег на ту мить, коли я прибула до Нью-Йорка у дев'ятнадцять років.

Я знала, що тітка має театр «Лілея» десь у мангеттенському Мідтауні. Я знала, що свого часу вона не збиралася професійно займатися театром — ця робота трапилася їй якось випадково.

Я знала, що тітка Пег закінчила курси медсестр Червоного хреста — оце так несподіванка! — і під час Першої світової війни служила у Франції. Я знала, що десь у той час тітка виявила, що організовувати розваги для поранених вояків їй вдається краще, ніж доглядати за їхніми ранами. Вона побачила, що має талант нашвидкуруч влаштовувати дешеві, шалені, веселі вистави в польових шпиталях і бараках. Війна — страшна штука, але вона кожного чогось вчить. Тітку Пег війна навчила ставити вистави.

Я знала, що після війни тітка довгий час жила в Лондоні й працювала в одному з тамтешніх театрів. Вона якраз ставила ревію у Вест-Енді, коли познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком, Біллі Б'юеллом — вродливим і хвацьким американським офіцером, який теж вирішив залишитися після війни в Лондоні й працювати у театрі.

Як і тітка Пег, дядько Біллі походив з «нормальної» сім'ї. Бабця Морріс любила казати, що родина Б'юеллів «така багата, що аж нудить». (Я роками не могла зрозуміти, що це означає. Моя бабця умлівала від багатства — то скільки ж його треба, щоб її «аж занудило»?)

Одного дня я врешті запитала її про це, а вона сказала у відповідь фразу, після якої мені відразу все мало стати ясно:

«Вони з Ньюпорта, сонечко».) Однак Біллі Б'юелл, хоч і з Ньюпорта, так само, як і тітка Пег, цурався інтелігенції — класу, до якого належав від народження. Він надавав перевагу непричесаному, шаленому театру, а не гладеньким, стриманим вершкам суспільства. А ще він був гультьєм. Любив, як казала бабця Морріс, «повеселитися» — то був її ввічливий синонім до слів «гуляти, тринькати гроші й бігати за жінками».

Одружившись, Біллі й Пег Б'юелли повернулися до Америки. Вони спільно створили мандрівну театральну трупу.

І добру половину 1920-х років провели в дорозі з невеликим колективом акторів, виступаючи в сараях у містечках всієї країни. Дядько Біллі писав сценарії ревію і виконував у них ролі; тітка Пег відповідала за постановку й режисуру. У цієї пари ніколи не було якихось захмарних амбіцій. Вони просто розважалися й тікали від традиційних дорослих обов'язків. Та хоч як вони старалися не бути успішними, успіх таки їх вистежив і піймав. 1930 року — коли Велика депресія наростала, а народ тремтів зі страху — моя тітка та її чоловік випадково створили хіт. Дядько Біллі написав п'єсу під назвою «Її веселий роман», таку кумедну й смішну, що люди її буквально проковтнули. То була музична комедія про одну заможну британську аристократку, яка закохалася в американського гульвісу (цю роль, ясна річ, грав Біллі Б'юелл). Халтура, аби лиш посміятись — як і все, що вони видавали нагора, — але успіх вона мала шалений. У всій Америці спрагли розваг шахтарі й фермери витрушували з кишень останні монети, щоб побачити «Її веселий роман», і так проста, тупенька п'єска перетворилася на справжній тріумф, що забезпечив неабиякий дохід. Вона зчинила стільки галасу й зібрала стільки щедрої похвали в місцевій пресі, що 1931 року дядько Біллі й тітка Пег привезли її до Нью-Йорка, де та цілий рік ішла в одному знаменитому бродвейському театрі Наступного року кінокомпанія «Метро-Голдвін-Маєр» зняла за

п'есою фільм — дядько Біллі написав сценарій, але ролі у фільмі не зіграв. (Вона дісталася Вільяму Павеллу. До того часу дядько Біллі вже дійшов висновку, що письменнику живеться легше, ніж акторові. Письменники самі вирішують, коли їм писати, вони не покладаються на милість глядачів і ніякий режисер не вказує їм, що робити.) Успіх «Її веселого роману» породив цілу серію прибуткових кінофільмів, які продовжували сюжет («Її веселе розлучення», «Її веселе дитя», «Її веселе сафарі»), — за кілька років Голлівуд наліпив їх, як пекар пиріжків. Уся ця затія з «веселою» серією принесла дядькові Біллі з тіткою Пег цілу купу грошей і водночас поклала кінець їхньому шлюбу. Дядько закохався у Голлівуд і залишився там назавжди. А тітка вирішила розпустити театральну трупу, а за свою половину гонорару від «веселих» фільмів купити великий старий занедбаний театр у Нью-Йорку — театр «Лілея».

Це сталося приблизно 1935 року.

Дядько Біллі й тітка Пег офіційно так і не розлучилися. Ворогувати вони начебто не ворогували, проте після 1935 року і подружжям їх важко було назвати. Вони не мали спільного дому чи роботи, а тітка Пег ще й наполягла на тому, щоб фінанси теж велися окремо, а це означало, що тепер їй більше не світило мерехтливе ньюпортське багатство. (Бабця Морріс не розуміла, чому тітка Пег добровільно відмовилася від чоловікових статків. Вона тільки казала, не приховуючи розчарування: «По-моєму, Пег завжди було начхати на гроші».) Бабця припускала, що тітка Пег і дядько Біллі так і не розлучилися, бо були «надто богемні», щоб перейматися такими дурницями. А може, вони все ще кохали одне одного. Тільки це було кохання, що процвітає лише тоді, коли чоловіка й дружину розділяє цілий континент.

(«Не смійся, — казала бабця. — Таке пішло б на користь багатьом шлюбам».)

Хай там як, а я знаю тільки те, що за часів мого дитинства та юності дядька Біллі не було видно на горизонті: спочатку він гастролював, а потім оселився в Каліфорнії. Та й не те що на горизонті видно не було — я взагалі жодного разу його не бачила. Для мене Біллі Б'юелл був таким собі міфом, зітканим з історій і знімків. І які ж то були неймовірні історії та знімки! Ми з бабцею Морріс частенько

бачили фотографії дядька Біллі в голлівудській жовтій пресі й читали про нього у світській хроніці Волтера Вінчелла чи Луелли Парсонс.

Ми мало не вміли, коли дізналися, що його запросили на весілля Джанетт Макдональд і Джина Реймонда! «Вераеті» надрукував знімок, де він стоїть на бенкеті поруч із Джанетт Макдональд, яка аж світиться від щастя у світло-рожевій весільній сукні. На фото дядько Біллі розмовляє з Джинджер Роджерс і її тодішнім чоловіком Лью Ейресом. Бабця показала пальцем на дядька Біллі й сказала: «Ось він, завойовує, як завжди, країну. Ти тільки глянь, як Джинджер на нього дивиться! На місці Лью Ейреса я би припилювала свою дружиноньку».

Приклавши до фотографії бабцине збільшувальне скло, оздоблене коштовними камінчиками, я придивилася уважніше. І побачила вродливого блондина у смокінгу, який тримав руку на передпліччі Джинджер Роджерс, а та й справді аж сяла з радості. Він був схожий на кінозірку більше, ніж справжні кінозірки, які його оточували.

Не вірилося, що такий красунчик був одружений з моєю тіткою.

Тітка Пег, звісно, була просто фантастична, але ж сіра, як та миша. Що він такого у ній знайшов?

Тітки Пег ніде не було.

Минуло вже стільки часу, аж я остаточно облишила надію на те, що мене зустрінуть на залізничній платформі. Я звалила свій багаж на носильника й почала проштовхуватися крізь метушливе юрмище Гранд-Сентралу, намагаючись знайти серед того тлуму свою тітку. Ти, напевно, подумала, що я розхвилювалася, опинившись сама як палець у Нью-Йорку без жодного плану дій і без супутника чи супутниці, але я, як не дивно, була спокійна. Я вірила, що все закінчиться добре. (Напевно, це ознака привілейованого статусу: деякі благородні дівиці просто уявити собі не можуть, що хтось невдовзі не прибіжить їм на допомогу.) Зрештою мені набридло тинятися туди-сюди і я сіла на лавку, яку було добре видно всім, хто заходив до головного вестибюля вокзалу, й почала чекати на своє спасіння.

І воно — що я казала! — таки прийшло.

Моєю рятівницею виявилася низенька сивоголова жінка у скромному сірому костюмі, яка підійшла до мене так, як сенбернар наближається до заблудлого лижваря: зосереджено і з твердим наміром урятувати життя.

«Скромний» — це все-таки заслабке слово, аби описати костюм, що в нього була одягнена та жінка. Двобортний піджак, штани прямокутником — її костюм був схожий на цеглину й наче навмисно був пошитий так, щоб увесь світ повірив, нібито в жінок нема грудей, талії і стегон. Явно товар із Британії. Страхіття якесь. Жінка була взута у кострубаті чорні оксфорди на низьких підборах і мала на голові старомодного зеленого капелюха з вареної вовни — такого, як любляють носити жінки, які управляють сиротинцями.

Я знала таких жінок ще з часів пансіону: вона виглядала як стара діва, яка пила на вечерю какао й задля життєвого тону су полоскала горло водою з сіллю.

Проста як дошка. Ба більше: вона так виглядала навмисно.

Жінка в костюмі-цеглині підійшла до мене, насупившись; вона справляла враження людини, яка чітко усвідомлює свою місію, і тримала в руках якесь ну дуже велике фото у декоративній срібній рамці. Глянула на фото, потім на мене.

— Ти Вівіан Морріс? — запитала вона. З її виразного акценту відразу стало ясно, що двобортний костюм — не єдиний штивний британський товар у місті. Я кивнула.

— А ти вироста, — зауважила вона.

Я розгубилася: хіба ми знайомі? Може, я бачила її, коли була менша?

Помітивши моє збентеження, незнайомка показала мені фото, яке тримала в руках. На мій подив, воно виявилось портретом моєї сім'ї, зробленим років за чотири до того. Нас сфотографували у професійній студії, бо мама сказала, що «треба мати хоч одне офіційне фото». Ось мої батьки стоять і терплять приниження від того, що їх фотографує ремісник.

Ось мій замислений брат Волтер поклав руку мамі на плече.

Ось я, довгов'яза мала в сукенці морячки, надто вже дитячій як на мій вік.

— Мене звати Олів Томпсон, — оголосила жінка тоном, з якого відразу стало зрозуміло, що вона звикла щось оголошувати. — Я секретарка твоєї тітки. Вона не змогла прийти. Сьогодні в театрі сталася пожежа. Невелика. Вона послала мене, щоб я тебе знайшла. Перепрошую, що довелося трохи зачекати. Я вже тут кілька годин, але

довго не могла тебе знайти, бо в мене був хіба цей знімок. Думаю, ти розумієш.

Мені захотілося розсміятися — і тоді хотілося, й зараз хочеться, коли я про це згадую. Я уявила собі, як ця сувора і вже немолода жінка ходить вокзалом Гранд-Сентрал з величезним фото у срібній рамці — рамка мала такий вигляд, ніби її похапцем зірвали зі стіни в маєтку багатіїв (до речі, так і було) — і вдивляється в кожне обличчя, намагаючись порівняти його з портретом дівчини, якому чотири роки. Ото сміхота. Як я її не помітила?

Проте Олів Томпсон нічого смішного тут не бачила.

Незабаром я зрозуміла, що такий у неї був характер.

— Забери свої валізи, — скомандувала вона. — А тоді поїдемо на таксі до «Лілеї». Вечірня вистава вже почалася. І поквапся. Нема коли гав ловити.

Я слухняно пішла слідом за нею, наче каченя слідом за мамою-качкою.

Гав не ловила. Тільки подумала: «Невелика пожежа?». Але на те, щоб розпитати детальніше, мені забракло сміливості.

Розділ третій

Уперше перебратися до Нью-Йорка можна тільки раз у житті, Анджело, і це велика подія.

Може, ти не бачиш у цьому нічого романтичного, бо ж ти тут народилася. Напевно, ти сприймаєш наше прекрасне міс то як належне. Або любиш його дужче за мене, по-своєму, так, що мені й увити годі. Ясно одне: тобі пощастило тут вирости. Але ти не мала нагоди переїхати сюди — і через це мені тебе шкода. Ти прогавила одну із найяскравіших пригод у житті Нью-Йорк 1940 року!

Він більше ніколи не буде таким, як тоді. Я не хочу знеславити всі його образи до 1940 року і після того. Кожен із них по-своєму важливий.

Але це місто заново народжується у свіжому погляді кожного молодого хлопця, кожної молодої дівчини, які приїжджають сюди вперше. Тому *того* міста, *того* місця — новоствореного зумисно для моїх очей — ніколи вже не буде.

Воно назавжди залишилося у моїх спогадах, наче орхідея у притискачі для паперу. Те місто завжди буде моїм ідеальним Нью-Йорком.

Ти можеш мати свій ідеальний Нью-Йорк, хтось інший — свій, а цей повсякчас буде моїм.

Від вокзалу Гранд-Сентрал до театру «Лілея» було недалеко — переїхати вулицями навпростець, але таксі повезло нас крізь центр Мангеттену, а для новоприбулої це найкращий спосіб відчути, як б'ється серце Нью-Йорка. Я була радісна й схвильована від того, що нарешті опинилася в цьому місті. Хотілося побачити все й одразу. Та раптом я захопилася, згадавши про щось таке, як гарні манери, і спробувала зав'язати розмову з Олів. Але вона була не з тих людей, які вважають, що простір мусить постійно наповнюватися словами, а її дивні відповіді хіба викликали в мене ще більше запитань, на які, я відчувала, вона не хотіла відповідати.

— Ви давно працюєте в моєї тітки? — поцікавилася я.

— Відколи Мойсей у підгузках повзав.

Я замислилася.

— А які у вас обов'язки в театрі?

— Ловити предмети, які падають з неба, щоб вони не гепнулись на підлогу й не розбилися.

Деякий час ми їхали мовчки — до мене не відразу дійшло, що вона мала на увазі Я спробувала ще раз.

— А яку п'єсу сьогодні показують?

— «Життя з матір'ю». Мюзикл.

— О! Я чула про неї.

— Ні, не чула. Ти чула про «Життя з батьком». Торік така п'єса йшла на Бродвеї. А наша називається «Життя з матір'ю». І це мюзикл.

«А хіба це законно?» — подумала я. Невже можна отак просто позичити назву бродвейського хіта, змінити в ній одне слово й присвоїти собі? (Відповідь на це запитання: принаймні 1940 року в театрі «Лілея» — так, звичайно.) Я спитала:

— А що як люди купують квитки на ваш показ помилково, бо думають, що це «Життя з батьком»?

Олів, сухо:

— Ага. Прикро, еге ж?

Я відчула себе дурним і набридливим пуцьвірінком і замовкла. Решту дороги просто дивилася у вікно. Спостерігати, як за шибкою проминало місто, було дуже цікаво. Куди не глянь, всюди краса. Погожий літній вечір у Мідтауні — що може бути ліпше? Щойно випав дощ. Небо було мальовниче, фіалкове. Краєм ока я помічала скляні хмародери, неонові вивіски, блискучі після дощу вулиці. На хіднику бігли, квапилися, походжали і спотикалися люди. Коли ми проїжджали через Таймс-сквер, вулкани штучного світла вивергали на нас лаву гарячих, аж розпечених новин і найсвіжішої реклами. Повз нас пролітали, заворожуючи мій зір, торговельні пасажі, дансинги, кінотеатри, театри і кав'ярні Ми звернули на Сорок першу вулицю між Восьмою та Дев'ятою авеню. Вулиця не з найгарніших — ні тоді, ні тепер.

У ті часи там мало що було, крім павутини пожежних драбин, які спускалися з важливіших споруд, що виходили фасадами на Сорокову й Сорок другу вулиці. Однак посередині того незугарного кварталу стояв театр «Лілея» — театр моєї тітки, а на ньому яскраво світилася афіша: «Життя з матір'ю».

«Лілея» досі в мене перед очима. Велика громіздка споруда — тепер я знаю, що вона збудована у стилі ар-нуво, але тоді я подумала тільки одне: «Не будинок, а будинице».

А вестибюль який! Усе там було зроблено так, щоб відразу показати тобі: ти прийшла не абикуди. Сама урочистість і морок — дороге дерево, різьблені панелі на стелі, криваво-червона керамічна плитка й поважні старі світильники «Тіффані». На стінах висіли потемнілі від тютюну зображення напівоголених німф, які розважалися в компанії сатирів; одна з тих німф явно заробить собі пузо, якщо не буде обережна, подумала я. На інших фресках були зображені кремезні чолов'яги з тугими литками, які боролися з морськими чудиськами, тільки це виглядало радше еротично, ніж войовничо. (Відчувалося, що ті чолов'яги насправді не хочуть виграти поєдинок — думаю, ти розумієш, про що я.) Ще були лісові німфи, які силкувалися виплутатися з кущів — грудьми уперед, а неподалік у річці плескалися наяди, грайливо — ха-ха! — хлюпаючи водою на голі груди одна одній. Кожну колону обплітала грубо вирізьблена виноградна лоза і гліцинія (і лілії, звісно!). Атмосфера була як у борделі. Шикарно!

— Я проведу тебе прямо на виставу, — сказала Олів, зиркнувши на годинник. — Слава Богу, вона вже майже закінчилася.

Вона штовхнула великі двері, які вели до зали. Олів Томпсон, як не прикро про це писати, увійшла до свого місця праці з виглядом людини, якій не хотілося навіть пальцем чогось торкатися. А от я була зачарована. Інтер'єр театру приголомшував: зала скидалася на велетенську вицвілу скриньку для дорогоцінних прикрас, освітлену золотистим світлом. Я обвела її поглядом: прогнута сцена, глядацькі місця, звідки погано видно, важкі малинові завіси, тісна оркестрова яма, надміру позолочена стеля, зловісно блискуча люстра, глянувши на яку, одразу можна було подумати:

«А що як та штуkenція зараз упаде?..».

Помпезна споруда, яка розвалювалась на очах. «Лілея» нагадала мені про бабцю Морріс — не тільки тому, що бабця любила древні гротескні театри на кшталт цього, а й тому, що вона сама була як той театр: стара, розцяцькована, горда і з голови до п'ят у старомодному оксамиті. Ми стали біля стіни, хоч у залі було повно вільних місць.

Точніше, глядачів було заледве стільки ж, як людей на сцені. І не тільки я це помітила. Олів швидко всіх порахувала, записала якесь число у невеличкому блокноті, що його витягнула з кишені, й зітхнула.

А от від того, що відбувалося на сцені, паморочилося в голові. Шоу явно наближалося до кінця, бо там панувала справжня веремія. Позаду на сцені вишикувалися в канкані з десять танцюристок і танцюристів. Вишкірившись від вуха до вуха, вони махали ногами аж до запилених небес. На середині сцени вродливий молодий чоловік і жвава молода жінка витанцювували степ так, наче від того залежало їхнє життя, а ще виспівували на всі груди про те, як віднині все складеться якнайкраще, моя зіронько, бо ми з тобою закохані! Ліворуч стояла фаланга артисток: їхні костюми та їхні рухи ледь втримували їх на правильному боці моралі, от тільки яка роль була відведена для них у цій історії — хай про що там у ній ішлося, — було незрозуміло. Схоже, їхнім завданням було простягнути руки й помалу крутитися, щоб глядачі могли спокійно з усіх боків роздивитися їхні тіла амазонок.

З протилежного боку сцени жонглював кеглями якийсь чоловік, перебраний на волоцюгу.

Фінал — якщо то був він — добряче затягнувся. Оркестр гримів, хлопці й дівчата махали ногами, щасливі й задихані закохані повірити не могли, яке на них чекає неймовірне життя, артистки без поспіху демонстрували свої фігури, жонглер пітнів і жбурляв кеглі, аж раптом брязнули всі інструменти нараз, спалахнули прожектори, усі руки як одна злетіли догори — кінець!

Оплески.

Ні, не громові аплодисменти. Скоріше так собі — легенький шурхіт.

Олів не плескала. Я зааплодувала з увічливості, але в кінці зали мої оплески прозвучали самотньо. Невдовзі все затихло. Артисти покинули сцену майже в повній тиші, а це завжди поганий знак. Глядачі рядочком пройшли повз нас, наче робітники після зміни, — зрештою, ними вони й були.

— Думаєте, їм сподобалося? — запитала я Олів.

— Кому?

— Глядачам.

— Глядачам? — Олів закліпала повіками так, ніби їй ніколи і на думку не спадало, чи сподобалося глядачам шоу. Трохи поміркувавши, вона відповіла: — Розумієш, Вівіан, наші глядачі ніколи не приходять до «Лілеї» з радісними очікуваннями і ніколи не йдуть звідси піднесені.

З того, як це було сказано, мені здалося, що вона схвалює такий стан справ чи принаймні змирилася з ним.

— Ходімо, — мовила вона. — Твоя тітка за кулісами.

Туди ми й пішли — за куліси, у саму гуцу гамору й метушні, що завжди здійснюються за сценою після закінчення вистави.

Усі бігали туди-сюди, галасували, курили, переодягалися.

Танцюристи й танцюристки запалювали одне одному цигарки, артистки знімали свої головні убори. Кілька чоловіків у комбінезонах совгали з місця на місце реквізит — без поспіху, щоб, не дай Боже, не перестаратись. Тут і там чувся гучний, надривний регіт, тільки сміялися не з чийось дотепних жартів, а просто через те, що це люди театру, а в них так заведено.

Серед них була і моя тітка Пет, висока й дебели, з папкою в руці. Її каштанове із сивиною волосся було коротко й не зовсім вдало підстрижене — через цю стрижку вона скидалася на Елеонору Рузвельт, тільки з гарнішим підборіддям.

Тітка мала на собі довгу помаранчево-рожеву саржеву спідницю і оксфордську сорочку, начебто чоловічого крою. А ще сині підколінники й бежеві мокасини. Якщо тобі здається, що то був немодний ансамбль, не сумнівайся — так воно й було. Він був немодний тоді, був би немодний тепер і буде немодним, аж поки не вибухне Сонце. Ще нікому не вдалося гарно виглядати, нап'яливши на себе помаранчево-рожеву саржеву спідницю, синю оксфордську сорочку, підколінники й мокасини.

Її непривабливий вигляд ще гостріше впадав у вічі, бо тітка розмовляла з двома чарівними артистками з мюзиклу. Сценічний макіяж додавав їм неземного блиску, а їхні лискучі кучері були зібрані в пишні зачіски. Поверх костюмів вони накинули рожеві шовкові халатики. Словом, такого відверто сексуального образу жіноцтва я ще не бачила. Одна з артисток була білявкою — ще й платиновою — і мала таку фігуру, що Джин Гарлоу скреготала б зубами від заздрощів.

Друга — гаряча брюнетка, чию виняткову красу я зауважила ще раніше, з іншого кінця театру. (Хоча для того, щоб помітити, яка та жінка була приголомшлива, не треба було володіти особливими здібностями — це б і марсіанин побачив... із самого Марсу.)

— Віві! — закричала тітка Пег, і її усмішка осяяла мій світ. — То тобі таки вдалося, дитинко!

«Дитинко»!

Мене в житті так ніхто не називав. Відразу захотілося кинутися їй в обійми і розплакатися. Так приємно було чути, що мені щось «вдалося» — так наче я справді чогось досягнула! Хоча насправді всі мої «досягнення» — це те, що мене спочатку вигнали з коледжу, потім з батьківського дому, а насамкінець я загубилася на вокзалі Гранд-Сентрал. Однак тітчина радість була мені як бальзам на душу. Мене так тепло зустріли. Я відчувала себе бажаною.

— З Олів, наглядачкою нашого зоопарку, ти вже знайома, — сказала тітка Пег. — А це Гледіс, керівниця нашої танцювальної трупи...

Платинова білявка усміхнулася і, луснувши бульбашку з жуйки, сказала: «Привіт!»

— ...а це Селія Рей, одна з наших артисток.

Селія простягнула витончену руку і тихо мовила: «Дуже приємно. Рада знайомству».

Селія мала дивовижний голос. Річ була не тільки у виразному нью-йоркському акценті — той голос був глибокий і хриплий. Артистка з голосом «Щасливчика» Лучано.

— Ти щось їла? — запитала тітка Пег. — З голоду не вмираєш?

— Та ні, — відповіла я. — Не те щоб я вмирала з голоду... але щось би повечеряла.

— Тоді ходімо. Вип'ємо пару літрів чогось доброго, побалакаємо.

Втрутилася Олів:

— Багаж Вівіан ще не занесли нагору, Пег. Її валізи так і стоять у вестибюлі. У неї сьогодні був довгий день, і їй годилося б освіжитися. Крім того, треба пороздавати акторам тексти.

— Нехай хлопці занесуть її речі нагору, — відповіла тітка. — І, по-моєму, вона й так виглядає свіжо. А тексти акторам не потрібні.

— Тексти акторам потрібні завжди.

— Завтра все зробимо, — відмахнулася тітка Пег; її розмита відповідь явно не задовольнила Олів. — Мені не хочеться зараз говорити про роботу. Я готова з'їсти коня і ледь не падаю від спраги. Пішли вечеряти, га?

Це вже прозвучало так, ніби вона просить в Олів дозволу.

— Не сьогодні, Пег, — твердо відповіла Олів. — Дуже вже довгий день видався. Дівчині треба відпочити, розкласти речі. Бернадетт має нагорі м'ясний пиріг. Я можу зробити сендвічі.

Тітка Пег трохи скисла, але тут же повеселішала.

— Ну тоді пішли нагору! — скомандувала вона. — Ну ж бо, Віві! Ходімо!

Незабаром я зрозуміла ось що: коли тітка казала «Ходімо!», це означало, що вона запрошувала всіх, хто стояв неподалік і міг почути її заклик. Тітка Пег завжди вела за собою натовп, і їй було байдуже, хто в тому натовпі був.

Ось чому того вечора нагорі в житловому крилі театру «Лілея» зібралися не тільки ми з тіткою Пег та її секретаркою Олів, а й артистки Гледіс і Селія. В останню мить до нас приєднався один дивакуватий молодий чоловік, якого тітка Пег схопила за комір, коли той ішов до службового виходу.

Я впізнала в ньому танцюриста з шоу. Коли він підійшов ближче, я побачила, що на вигляд йому років чотирнадцять і підкріпитися йому б теж не завадило.

— Пішли з нами вечеряти, Роланде, — сказала тітка Пег.

Він завагався.

— Та ні, дякую, Пег.

— Не хвилюйся, сонечко, у нас повно їжі. Бернадетт спекла величезний м'ясний пиріг. Усім вистачить.

Олів це явно не сподобалось, бо вона скривилася, але тітка цитьнула на неї:

— Ой, Олів, прошу тебе, перестань бавитися у велику начальницю. Я маю право розділити свою вечерю з Роландом. Йому треба трохи поправитися, а мені трохи схуднути — якраз добре виходить. Та й узагалі, ми вже майже вийшли в плюс. Можемо дозволити собі нагодувати ще кілька ротів.

Ми рушили углиб театру, туди, де нагору вели широкі сходи. Піднімаючись, я не могла відвести очей від тих двох артисток. Від

Селії і Гледіс. Уперше бачила таких красунь.

У пансіоні зі мною вчилися дівчата, які грали в театрі, але вони були зовсім не такі. Театралки у школі Емми Віллард належали до тих дівчат, які ніколи не миють голову, вічно носять товсті чорні трико і всі до одної вважають себе Медеями. Я терпіти їх не могла. А от Гледіс і Селія — то був цілком інший рівень. Не те що рівень — інший вид. Мене заворожував їхній блиск, їхні акценти, їхній макіяж і вихиляси їхніх обтягнутих шовком сідниць. Роланд рухався так само. Плавно, з вихилясами. А як швидко вони шварґотіли! І як спокусливо розкидали навсібіч куці фрагменти пліток — наче кружечки різнобарвного конфетті.

— Якби не її лице, її б уже давно вигнали! — сказала Гледіс про котрусь із дівчат.

— Не так лице, як ноги! — зауважив Роланд.

— Е ні, самих ніг замало! — заперечила Гледіс.

— На ще один сезон вистачить, — сказала Селія. — Може.

— І з того її хлопця теж толку мало.

— Ага, тупий як валянок!

— А шампанське хлебче як має бути.

— То хай би йому сказала!

— Ага, він аж пищить, так хоче це почути!

— Хіба дівчині випадає стільки часу працювати білетеркою в кіно?

— Зате ходить всюди з тим своїм діамантом.

— Хай би вже взялася за голову.

— Хай би знайшла собі багатенького провінціала.

Ким були ті люди, яких вони обговорювали? Що то за стиль життя, на який вони натякали? І хто та бідолашна дівчина, якій перемивали кісточку на сходах? Як їй знайти щось краще за роботу білетерки в кінотеатрі, якщо вона «не візьметься за голову»? І хто подарував їй діамант? А за шампанське, яке хлебчуть відрами, хто платить? Мені то все було цікаво! Це ж так важливо! І звідки, скажіть, беруться багатенькі провінціали?

Мені ще ніколи так не кортіло дізнатися, чим закінчиться ця історія, а в неї ж навіть сюжету не було — тільки безіменні персонажі, натяки на якісь божевільні пригоди й відчуття, що от-от станеться біда.

Моє серце тріпотіло від збудження — і твоє теж би тріпотіло, якби ти була такою легковажною дев'ятнадцятилітньою дівчиною, як я, і у твоїй голові ніколи не пролітали б серйозні думки.

Ми дійшли до тьмяно освітленого сходового майданчика.

Тітка Пег відчинила двері й впустила нас усередину.

— Ласкаво просимо додому, дитинко, — сказала вона.

«Додому» в розумінні тітки Пег — то на третій і четвертий поверхи театру «Лілея». У його житлове крило. На другому поверсі будівлі — як я згодом дізналася — були контори.

На першому поверсі — сам театр, що його я вже тобі описала. А от третій і четвертий поверхи були «домом», до якого ми якраз дісталися.

Тітка Пег нічого не тямилася в декорі, це я відразу побачила.

Про її смак і вподобання (якщо це можна було назвати смаком і вподобаннями) свідчили старі громіздкі меблі, крісла, які не пасували одне до одного, і загалом увесь цей безлад.

Я помітила, що на стіни тітка повісила такі самі темні, безрадні картини, що висіли на стінах у моїх батьків (успадковані від тих самих родичів, ясна річ). Самі лиш побляклі репродукції з кінськими й портрети суворих літніх квакерів. То тут, то там валялося таке знайоме старе срібло й порцеляна — підсвічники, чайні сервізи і всяка всячина. Дещо з того здавалося цінним, але хто його зна? Глянувши на те все, важко було сказати, що ним користувалися чи дуже дбали про нього. (Тим часом всюди, де тільки можна, стояли попільнички — от ними точно користувалися і точно про них дбали.) Ні, я не кажу, що то була якась діра. Бруду там не було, просто безлад. Краєм ока я побачила справжню їдальню — тобто те, що називалося б їдальнею будь-де, тільки не тут, бо просто посеред кімнати втелювали тенісний стіл. А найцікавіше, що він стояв акурат під канделябром, який висів так низько, що, мабуть, заважав грати.

Ми зупинилися у вітальні, на яку не пошкодували простору; вона була така велика, що її не тільки напхом напхали меблями — там ще й рояль стояв, брутално притиснутий до стіни.

— Кому що принести з нашого генделика? — запитала тітка Пег, рушивши до бару в кутку кімнати. — Мартіні хтось буде? Га? Будете чи ні?

У відповідь усі хором загукали: «Будемо!».

Ну, майже всі. Олів відмовилася й насуплено спостерігала, як тітка Пег наливала мартіні. Вона немовби підраховувала вартість кожного коктейлю до останнього цента — зрештою, так, напевно, і було.

Тітка простягнула мені келих із мартіні так невимушено, ніби ми з нею сто років разом пиячили. Я була на сьомому небі. Почувалася зовсім дорослою. Мої батьки любили перехилити чарчину (ясно, що любили, вони ж були білими англо-саксонськими протестантами), але зі мною ніколи не пили.

Я завжди мусила займатися цією справою крадькома. Але, по-моєму, ті часи вже скінчилися.

«Будьмо!»

— Ходімо, я покажу тобі твої кімнати, — сказала Олів.

Тітчина секретарка провела мене заплутаними коридорами і врешті відчинила одні з дверей.

— Це апартаменти твого дядька Біллі. Пег казала, щоб ти наразі тут поселилася.

Я здивувалася.

— Дядько Біллі має тут апартаменти?

Олів зітхнула.

— Раз твоя тітка тримає цю кімнату для свого чоловіка на випадок, якщо той буде в місті й не матиме де заночувати, це значить, що вона досі плакає до нього теплі почуття.

Цю фразу — «теплі почуття» — Олів вимовила з такою інтонацією, як хтось інший сказав би «клята висипка». Навряд чи це мені здалося.

Що ж, дякую тобі, тітко Пег, — апартаменти дядька Біллі були розкішні. Там не панував той безлад, який я щойно побачила, — зовсім ні. Це місце мало особливий стиль. У невеликій вітальні стояв камін і гарний, полакований на чорне стіл, а на ньому — друкарська машинка. За вітальнею була спальня, що вікнами виходила на Сорок першу вулицю, з чудовим двоспальним ліжком із хрому й темного дерева. На підлозі лежав сніжно-білий килимок. На білий килим моя нога ще ніколи не ступала. Зі спальні можна було потрапити в цілком пристойну гардеробну з великим хромованим дзеркалом на стіні і блискучою шафою, зовсім порожньою.

У кутку стояв невеличкий умивальник. Усі кімнати були бездоганно чисті.

— На жаль, окремої лазнички в тебе нема, — сказала Олів.

Чоловіки в комбінезонах якраз занесли до гардеробної мої валізи і швейну машинку.

— На другому боці коридору є загальна лазничка. Крім тебе, нею користуватиметься Селія, яка зараз живе в «Лілеї». Тимчасово. Містер Герберт і Бенджамін живуть в іншому крилі. Вони мають окрему лазничку.

Я не знала, хто такі містер Герберт і Бенджамін, але подумала, що скоро дізнаюся.

— А що як дядькові Біллі будуть потрібні ці кімнати? — запитала я.

— Дуже сумніваюся.

— Ви впевнені? Бо якщо він колись захоче тут зупинитися, то я, звичайно, знайду собі щось інше. Я просто хочу сказати, що мені не конче жити в таких гарних апартаментах, і взагалі!

Я збрехала. Бо насправді всім серцем хотіла жити в цих милих кімнатках і подумки вже встигла назвати їх «своїми».

Тут я нарешті кимось стану, вирішила я.

— Твій дядько востаннє був у Нью-Йорку понад чотири роки тому, Вівіан, — сказала Олів, змірюючи мене своїм поглядом, який змушував нервуватися і почуватися так, ніби вона переглядає мої думки, як кінохроніку. — Кажу тобі: спи собі тут і не переймайся.

Оце мені пощастило!

Я витягнула з валізи найпотрібніше, бризнула водою на лице, припудрила носика й зачесалась. А тоді повернулася до безладу й метушні у величезній, напхот напханій вітальні. До світу тітки Пег з усією його новизною й галасом.

Олів пішла на кухню і принесла звідти невеликого м'ясного пирога, який лежав на зів'ялому листку салати. Як вона й передбачала, його явно бракувало, щоб нагодувати всіх, хто був у кімнаті. Олів повернулася на кухню і за якийсь час винесла звідти м'ясну нарізку і хліб. А ще роздобула десь половину курки, миску квашених огірків і кілька коробочок із вистиглими китайськими стравами. Я помітила, що хтось відчинив вікно і увімкнув малий вентилятор, який у цю задушливу літню спеку був як мертвому кадило.

— Їжте, малята, їжте, — сказала тітка Пег. — Беріть усе, що хочете.

Ґледіс і Роланд накинулися на м'ясний пиріг, наче двійко робітників із ферми. Я поклала собі на тарілку трохи китайського рагу. Селія нічого не їла — сиділа собі мовчки на канапі з келихом мартіні й цигаркою. Такого ефектного видовища я ще не бачила.

— Як там початок шоу? — поцікавилася Олів. — Бо я застала сам кінець.

— Ну, «Король Лір» краще вдався, — відповіла тітка Пег. — Трішки краще.

Олів ще дужче насупилась.

— Чому? Що сталося?

— Та нічого такого, — сказала тітка. — Просто мюзикл ніякий. Не те щоб цим варто аж так перейматися. Він завжди був ніякий. Нікому із глядачів він страшної шкоди не завдав. Усі вийшли з театру на своїх двох. Та й узагалі, яка різниця — у нас із наступного тижня й так новий репертуар.

— А на пообідній показ скільки квитків продали?

— Краще про це не згадувати, — відповіла тітка Пег.

— Ні, та справді. Скільки?

— Якщо не хочеш почути відповіді, Олів, ліпше не питай.

— Але ж мені треба знати. Ми не можемо дозволити собі такі натовпи, як сьогодні ввечері.

— Ох, як я люблю, коли ти кажеш це слово — «натовпи»! Я рахувала: на першому показі сьогодні було сорок сім людей.

— Пег! Але ж це замало!

— Не сумуй, Олів. Не забувай, що влітку справи завжди йдуть повільніше. Ну а що робити? Скільки приходить, стільки приходить. Щоб до нас справді сунули натовпи, треба бейсбольні матчі показувати, а не вистави. Або хоча б кондиціонери поставити. Пропоную зосередитись на «Південних морях» — мусимо підготувати те шоу до наступного тижня. Завтра вранці можемо почати репетирувати танці. Тоді до вівторка все буде готово.

— Завтра вранці не вийде, — відповіла Олів. — Я здала сцену в оренду дитячому танцювальному гуртку.

— Ну, молодчина. Ти завжди вмієш щось придумати. Тоді завтра по обіді.

— Теж не вийде. Сцену орендували для заняття з плавання.

Тітка Пег витріщилась на неї:

— Заняття з плавання? То як?

— Якась муніципальна програма. Вчитимуть дітей з району плавати.

— Плавати? Вони що — затоплять нашу сцену водою?

— Ясно, що ні. Це так зване сухе плавання. Заняття без води.

— Ти хочеш сказати, що вони пояснюватимуть теорію плавання чи як?

— Щось таке. Просто основи. Показуватимуть на стільцях. Місто за це платить.

— Слухай, Олів. Давай зробимо так: ти скажеш Гледіс, коли нашу сцену ніхто не орендує — ні танцювальний гурток, ні школа сухого плавання, — і тоді вона збере всіх на репетицію танців для «Південних морів».

— У понеділок по обіді, — сказала Олів.

— Гледіс! У понеділок по обіді! — тітка Пег гукнула до артистки. — Чуєш? Зможеш усіх зібрати на той час?

— Я їй так терпіти не можу ранкових репетицій, — відповіла Гледіс, хоча, як на мене, її відповідь прозвучала не надто твердо.

— Там нема нічого складного, Гледді, — сказала тітка Пег. — Це ж так собі, халтурка. Придумай що-небудь, ти ж умієш.

— Я хочу виступати в «Південних морях!» — озвався Роланд.

— Покажи мені, хто не хоче, — відповіла тітка Пег. — Наші малята обожнюють усі ці екзотичні заморські драми, Віві Тільки за цей рік ми ставили індійський мюзикл, виставу про незайману китаянку і п'єсу про іспанську танцівницю. Торік ми пробували виставу про кохання між ескімосами, але нічого доброго з того не вийшло. Костюми були, м'яко кажучи, не дуже привабливі. Там же хутро. А воно важке.

Та й пісні не найліпше вдалися. Ми стільки разів заримували «лід» зі «слід», що в людей голова розболілася.

— Можеш зіграти роль танцюристки хули в «Південних морях», Роланде! — засміялася Гледіс.

— А що — лице й фігура в мене гарні! — відповів Роланд, прибравши ефектну позу.

— Не кажи, — погодилася Гледіс. — А ще ти такий худенький, що колись тебе віднесе від нас, як повітряну кульку. Я завжди пильную, щоб ти не стояв на сцені біля мене. Бо поруч з тобою я схожа на товсту корову.

— Може, ти просто набрала кілька кілограмів за останній час, Гледіс, — зауважила Олів. — Стеж за тим, що їси, а то скоро не влізеш у свої костюми.

— Те, що хтось там їсть, взагалі не впливає на фігуру! — обурилася Гледіс, простягнувши руку по ще один шматок м'ясного пирога. — Я вчитала таке в журналі. Усе залежить від того, скільки кави ти п'єш.

— Пиячити менше треба! — вигукнув Роланд. — А то вип'єш п'ятдесят грамів — і вже п'яна!

— Що правда, то не гріх! — кивнула Гледіс. — Я така є, і всі це прекрасно знають. Але ось що я тобі скажу. Якби я так швидко не п'яніла, у мене не було б такого класного сексу!

— Кинь мені свою помаду, Селіє, — сказала Гледіс до другої артистки; та мовчки витягнула з кишені халатика тубик помади й передала їй. Гледіс намалювала губи криваво-червоним — такого відтінку я ще ніколи не бачила, — а тоді поцілувала Роланда в обидві щоки, залишивши великі яскраві сліди.

— Ось тобі, Роланде. Тепер ти — найгарніша лялечка в цій кімнаті.

Схоже, Роланд був не проти, щоб його отак дражнили.

Він і справді скидався на порцелянову ляльку і, по-моєму, вискубував брови. Я була вражена, що він навіть не намагався поводитися по-чоловічому. Коли розмовляв, то вимахував руками, наче якась дебютантка. І навіть не стер слідів помади зі щік! Так ніби йому хотілося бути схожим на жінку! (Пробач, що я така наївна, Анджело, але тоді я не часто бувала в колі геїв. От лесбійок — тих я бачила. Зрештою, я цілий рік провчилася в коледжі Вассара. Навіть я була не така сліпа.)

Тітка Пег обернулася до мене.

— А ти що скажеш? Вівіан Луїз Морріс! Що ти збираєшся робити у Нью-Йорку?

Що я збираюся робити у Нью-Йорку? Та те саме, що й вони! Я мріяла пити мартіні з артистками, бути в курсі, що там відбувається на

Бродвеї, і підслуховувати плітки про хлопців, які були схожі на дівчат! Мріяла почути про класний секс, яким хвалилися інші. Але такого не можна було казати. Тому я бовкнула геніальну фразу:

— Трохи подивитися на місто! Як тут люди живуть!

Усі витріщилися на мене. Може, вони чекали, що я скажу щось іще? Але що саме?

— От тільки я зовсім не знаю Нью-Йорка, — додала я, мов остання дурепа.

У відповідь на цю нісенітницю тітка Пег схопила зі столу паперову серветку й нашкрябала на ній карту Мангеттену.

Шкода, що я не зберегла тієї карти, Анджелю. Бо гарнішою за неї я так і не бачила: велика крива морквина — то острів; темний прямокутник посередині — Сентрал-парк; дві розмиті хвилясті лінії — Гудзон та Іст-рівер; значок долара внизу острова — Волл-стріт; музична нота вгорі — Гарлем; і яскрава зірка посередині — місце, де ми перебували: Таймс-сквер. Центр світу! Бінго!

— Тримай, — сказала тітка. — Тепер ти знаєш дорогу. Та й тут неможливо загубитися, дитинко. Просто дивися на вуличні таблички. Усі вулиці пронумеровані — простіше не буває. Тільки пам'ятай, що Мангеттен — то острів. Бо люди забувають про це. Якщо довго йти в будь-якому керунку, врешті вийдеш до води. Дійдеш до річки — розвертайся і йди в протилежний бік. Розберешся! Тупіші за тебе й то давали собі раду в цьому місті.

— Навіть Гледіс, — сказав Роланд.

— Пильнуй свого язика, любчику, — відповіла Гледіс. — Я тут народилася.

— Дякую! — сказала я, поклавши серветку до кишені. — А якщо вам потрібна якась допомога в театрі, кажіть — я з радістю допоможу.

— Допоможеш? — тітка Пег явно здивувалася, почувши це. Напевно, аж такого вона від мене не сподівалася. О Господи, що їй наговорили мої батьки? — Можеш допомогти Олів, якщо тебе таке цікавить. Контора, папери і все таке.

Олів поблідла, коли почула цю пропозицію, і я, по-моєму, теж. Мені анітрохи не хотілося допомагати Олів — так само як їй анітрохи не хотілося, щоб я крутилася біля неї.

— Або можеш сидіти на касі, — продовжувала тим часом тітка. — Продавати квитки. У тебе ж нема таланту до музики, правда?

Дивно, якби був. У нашій родині ні в кого нема.

— Я вмю шити, — сказала я.

Мабуть, я промовила це надто тихо, бо ніхто не звернув уваги на мої слова.

Олів мовила:

— Пеґ, а може, записати Вівіан до школи Кетрін Гіббс, хай вчиться друкувати на машинці.

Тітка Пеґ, Гледіс і Селія застогнули.

— Олів вічно намагається записати нас, дівчат, до Кетрін Гіббс, щоб ми навчилися друкувати, — пояснила Гледіс. Вона вдавано здригнулася, так наче вчитися друкувати на машинці — майже те саме, що троцтити каміння в таборі для військовополонених.

— Зі школи Кетрін Гіббс виходять здатні до роботи молоді жінки, — сказала Олів. — Молода жінка мусить бути здатною до роботи.

— А я не вмю друкувати, а до роботи здатна! — відказала Гледіс. — Та я вже маю роботу, чорт забирай! Ти сама мене на неї взяла!

Олів відповіла:

— Артистка ніколи не має нормальної роботи, Гледіс. Тимчасову — може, й так. Але це не одне й те саме. Твоя справа ненадійна. А от секретарка ніколи без роботи не лишиться.

— Я не просто артистка, — образилася Гледіс. — Я керую танцювальною трупю. А такі люди завжди знайдуть собі роботу. І взагалі: якщо в мене закінчатся гроші, я вийду заміж, та й по всьому.

— Ніколи не вчися друкувати на машинці, дитинко, — сказала до мене тітка Пеґ. — А якщо таки навчишся, то нікому не кажи, що вмєш, бо від тебе не відчепляться. І стенографії тобі не треба. Бо то смерть. Якщо жінці всунули в руки блокнот для стенографії — все, вона вже ніколи його не позбудеться.

Раптом — уперше, відколи ми піднялися нагору — озвалася неземна істота, яка сиділа у другому кінці кімнати.

— Ти казала, що вмєш шити? — запитала Селія.

Її низький, хриплий голос знову заскочив мене зненацька. Крім того, тепер вона ще й дивилася на мене, аж мені стало трохи лячно. Не хочеться знову й знову називати Селію «гарячою», але без цього слова ніяк: вона була з тих жінок, від яких усе тліє, навіть якщо вони самі

нікого спопеляти не хочуть. Я не могла витримати її гарячого погляду, тому просто кивнула і сказала, повернувшись до тітки Пег, — біля неї було безпечніше:

— Так, вмю. Мене навчила бабця Морріс.

— А що саме ти шиєш? — поцікавилася Селія.

— Ну от цю сукенку я пошила сама.

Гледіс аж запищала:

— Ти сама її пошила?

Вони з Роландом кинулися до мене так само, як кидалися колись дівчата, почувши, що я сама шию собі одяг. Не встигла я оком змигнути, як вони вже обмацували мою сукенку, наче дві милі мавпочки.

— І це ти теж сама зробила? — перепитала Гледіс.

— І навіть мережку? — запитав Роланд.

Мені хотілося відповісти, що це дурничка, бо ж і справді, супроти того, що я вміла, ця скромна — хоч і начебто майстерно пошита сукенка — була дрібничкою. Але їй видатися зарозумілою теж не хотілося. Тому натомість я сказала:

— Весь одяг я собі шию сама.

Селія знову озвалася з другого кінця кімнати:

— А костюми зможеш пошити?

— Напевно... Залежить, які саме, але думаю, що зможу.

Тоді вона підвелася й запитала:

— От щось такого типу?

І дозволила халатику спасти з плечей на підлогу, показавши костюм насподі. (Я знаю, що фраза «дозволила халатику спасти з плечей» звучить пафосно, але Селія належала до тих жінок, які не просто знімають одяг, як усі інші смертні жінки, а неодмінно «дозволяють йому спадати».) Вона мала незрівнянну фігуру, а от костюм був звичайнісінький: металево-сіра штучка з двох частин, схожа на купальник. З тих, що краще виглядають на відстані п'ятнадцяти метрів, аніж зблизька. Тісні шортики з високою талією, оздоблені пістрявими блискітками, і ліфчик, розцяцькований яскравими намистинками й пір'ям. Костюм їй личив — але тільки тому, що їй личила б і лікарняна сорочка. Бо, чесно кажучи, сидів він на ній не дуже. Бретельки треба було повністю переробити.

— Таке я зможу пошити, — сказала я. — Трохи мороки з намистинками, але ж це треба тільки сісти й попришивати. А все решта просто.

Раптом мене осяяло, так наче в нічному небі спалахнув феєрверк:

— А може, у вас є художниця з костюмів? Я б могла працювати разом із нею. Стати її помічницею!

У кімнаті вибухнув регіт.

— Художниця з костюмів! — повторила Гледіс. — Ми тобі що — «Парамаунт Пікчерз»? Чи ти думаєш, ми ховаємо в підвалі Едіт Гед?

— Дівчата самі відповідають за свої костюми, — пояснила тітка Пег. — Якщо в нашому гардеробі не знаходиться нічого, що б їм підійшло — а там ніколи нічого не знаходиться, — вони мусять самі подбати про свій одяг. Воно їм, звісно, обходиться в копійку, але так вже склалося з самого початку. Ти де дістала свій костюм, Селіє?

— Відкупила у знайомі. Пам'ятаєш Евелін з «Ель-Морокко»? Вона вийшла заміж і перебралася в Техас. І продала мені цілу скриню з костюмами. Мені пощастило.

— Ага, точно, — форкнув Роланд. — Почастило, що триперу не підчепила.

— Дай спокій, Роланде, — сказала Гледіс. — Евелін була чемна дитина. Ти просто заздриш, бо вона вискочила заміж за ковбоя.

— Якщо ти захочеш допомогти малятам з костюмами, Вівіан, усі будуть тобі дуже вдячні. Це я точно знаю, — мовила тітка Пег.

— А костюм для «Південних морів» ти зможеш мені пошити? — запитала Гледіс. — Такий, як у гавайських танцівниць хули?

Питати про таке — те саме, що питати шеф-кухаря, чи зможе він зварити кашу.

— Звичайно, — відповіла я. — Завтра пошию.

— А мені? — спитав Роланд.

— Я не маю грошей на нові костюми, — втрутилася Олів. — Ми на цю тему не говорили.

— Ох, Олів, — зітхнула тітка Пег. — Ти точнісінько як та попададя. Та хай собі малята повеселяться.

Я не могла не помітити, що відколи зайшла розмова про шиття, Селія не зводила з мене погляду. Перебувати в її полі зору було страшно й бентежно.

— Знаєш що? — запитала вона, уважніше мене роздивившись. — А ти гарна.

Відверто кажучи, люди зазвичай помічали це раніше.

Але хіба можна було звинувачувати Селію в тому, що та досі майже не звертала на мене уваги, якщо вона мала таке обличчя й таке тіло?

— І якщо відверто, — вона вперше за вечір усміхнулася, — ти трохи схожа на мене.

Відразу скажу тобі, Анджело: це неправда.

Селія Рей була богинею, а я — юною дівчиною. У найповерховішому розумінні вона, мабуть, мала рацію: ми обидві були високими брюнетками зі шкірою кольору слонової кості й широко посадженими карими очима. Ми могли б зійти за двоюрідних сестер, а може, навіть за рідних, але точно не за близнючок. Між нашими фігурами не було нічого спільного. Вона була наче персик, а я — мов та палиця. Та все ж мені було приємно це почути. Утім, я й досі впевнена: Селія Рей помітила мене тільки з однієї причини — бо ми були трішки схожі одна на одну, що й привернуло її увагу. Коли Селія — гонорова Селія — дивилася на мене, то, напевно, почувалася так, ніби дивиться у (дуже запітніле, дуже далеке) дзеркало, а відображення у дзеркалі подобалося їй завжди.

— Нам з тобою треба колись однаково вдягнутися і вийти в місто, — сказала Селія. Той хрипкий голос жительки Бронксу був схожий на мурчання. — Ото порозважаємося.

Я навіть не знала, що на це відповісти. Так і сиділа мовчки, витріщившись на неї, наче учениця школи Емми Віллард, якою я зовсім недавно була.

Тим часом тітка Пеґ — моя законна опікунка на той момент, не забувай, — почула цю не зовсім пристойну пропозицію і сказала:

— О, звучить весело, дівчата.

Тітка Пеґ знову стояла біля бару — мішала наступну партію мартіні, — коли Олів поклала всьому кінець. Грізна секретарка театру «Лілея» встала і, сплеснувши в долоні, мовила:

— Досить! Якщо Пеґ ще трохи тут посидить, вранці вона буде ніяка.

— Чорт, Олів, зараз ти від мене дістанеш! — сказала тітка Пеґ.

— Іди спати, Пег, — незворушно скомандувала Олів, задля ефекту знявши з себе ремінець. — Уже.

Кімната спорожніла. Ми всі побажали одне одному доброї ночі і розійшлися.

Я повернулась до своїх апартаментів (своїх апартаментів!) і взялася далі розпаковувати речі. Проте ніяк не могла зосередитися. Я аж тремтіла від радісного хвилювання.

Коли я вішала су肯ки в шафу, навідалася тітка Пег — перевірити, як я.

— Зручно тобі тут? — запитала вона, роззирнувшись бездоганно чистими кімнатами дядька Біллі.

— Дуже. Тут так гарно!

— Ага. Біллі на гірше б не погодився.

— Можна вас щось запитати?

— Звичайно.

— А що там із тією пожежею?

— З якою пожежею, дитинко?

— Олів казала, що сьогодні в театрі сталася невелика пожежа. Сподіваюся, усе нормально?

— А, он ти про що! То просто старі декорації, які стояли позаду будівлі, випадково загорілися. Я маю знайомих пожежників, тому все закінчилось добре. Ох, то це сьогодні було? Я вже й забула, — тітка Пег потерла очі. — Ну добре, дитинко. Скоро ти сама побачиш, що життя в театрі «Лілея» — не що інше, як серія невеликих пожеж. А тепер лягай спати, а то Олів ще в соціальну службу подзвонить.

Я послухала її й лягла — то була моя перша ніч у Нью-Йорку і перша (але точно не остання) у чоловічому ліжку.

Не пам'ятаю, хто прибрав брудні тарілки зі склянками після вечері. Певно, Олів.

Розділ четвертий

За два тижні, відколи я перебралася до Нью-Йорка, моє життя повністю змінилося.

Серед цих змін була, зокрема, втрата цноти — страшенно кумедна історія, яку я незабаром розповім тобі, Анджело, якщо ти потерпиш іще хвильку.

Бо наразі я просто хочу сказати те, що театр «Лілея» не був подібний до жодного світу, в якому я досі жила. То було справжнє втілення блиску, зухвалості, божевілля й веселощів: одне слово, світ дорослих, які поводитися немов діти. Тут не було ані сліду від порядку й правил, серед яких мене муштрували в родині та у школі. У «Лілеї» жодна душа (окрім багатостраждальної Олів) навіть не намагалася дотримуватись звичних ритмів порядного життя. П'ятики й розваги були нормою. Їли хто коли хотів. Спали до обіду. Ніхто не починав роботу о певній годині — та й ніхто й не переставав, по суті, працювати. Плани змінювалися щохвилини, гості приходили і йшли — ніхто їх офіційно не представляв і ніхто організовано не прощався, а розподіл завдань ніколи не був зрозумілий.

Дуже скоро я дізналася, що жодна авторитетна особа більше не стежитиме, куди я йду і коли приходжу. Мені аж голова пішла обертом від здивування. Я не мусила нікому звітувати, і від мене нічого не чекали. Я могла допомогти з костюмами, якщо мала таку охоту, але офіційно мене ніхто не наймав. Увечері не треба було вертатися до котроїсь години, ніхто не перераховував, чи всі у своїх ліжках. Комендантки не було, мами теж.

Свобода.

У принципі, тітка Пег, звісно, за мене відповідала. Батьки доручили їй, як моїй родичці, опікуватися мною. Але, м'яко кажучи, надміру турботливою вона не була. Насправді тітка була першою вільнодумною жінкою, яку я зустріла. Вона вважала, що люди мусять самотужки вирішувати, як їм жити, — можеш уявити собі таке неподобство?

Її світ тримався на хаосі, але все якось працювало. Попри безлад, тітці Пег вдавалося ставити в «Лілеї» по дві вистави на день: пообідню

(вона починалася о п'ятій, і на неї збиралися переважно жінки й діти) і вечірню (о восьмій — та була пікантніша й розрахована на старшу й насамперед чоловічу аудиторію). Щонеділі та щосереді влаштовували ще й ранкові спектаклі. А кожної суботи опівдні безкоштовно показували фокуси для місцевої дітлашні. На день Олів зазвичай вдавалося здати театр в оренду комусь із місцевої громади, але не думаю, що завдяки урокам сухого плавання хтось колись ризикував розбагатіти.

Нашою аудиторією були мешканці довколишнього кварталу, а в ті часи то був квартал, де жили переважно ірландці й італійці, трохи католиків зі Східної Європи й доволі багато єврейських родин. Чотириповерхові багатоквартирні будинки довкола «Лілеї» були переповнені новоприбулими мігрантами, і коли я кажу «переповнені», то маю на увазі, що в одній квартирі тіснилися десятки душ. Через це тітка пильнувала, щоб під час вистав говорили простою мовою, зрозумілою для тих, хто тільки починав балакати англійською. Це було на руку й нашим акторам, які театральних академій не закінчували, тож їм було легше запам'ятати свої слова.

Наші вистави не приваблювали туристів, критиків чи так званих театралів. Ми пропонували робітничі розваги для робітників — оце й усе. Тітка Пег твердо стояла на тому, щоб ми не фантазували, нібито займаємося чимось більшим.

(«Краще я поставлю гарний канкан, ніж поганого Шекспіра», — казала вона.) «Лілея», ясна річ, не мала жодної з прикмет, властивих справжньому бродвейському закладу. Ми не влаштовували передпоказів у провінції чи гучних вечірок у день прем'єри. Не зачинялися в серпні, як більшість театрів на Бродвеї. (Наші глядачі не їхали у відпустки — то й ми теж.) Навіть у понеділок у нас світилося. Ми були такою собі «театральною хатою», де розваги пропонували без кінця, день за днем, цілий рік. Нам вдавалося доволі непогано заповнювати місця в залі, допоки ціни на наші квитки трималися на тому ж рівні, що й квитки в місцеві кінотеатри (які — разом із торговельними пасажами й незаконними казино — були нашими основними суперниками за долари місцевих).

«Лілея» не була бурлескним театром, але багато наших артисток і танцівниць прийшло зі світу бурлеску (і їм — благослови їх Боже! — вистачало нескромності це довести).

Водевільним театром нас теж не можна було назвати, бо на тому етапі історії водевіль уже випускав останній подих. Але зважаючи на комічні п'єси, написані на коліні, наш театр був майже водевільним. Узагалі-то називати їх «п'єсами» було трохи занадто. Тут більше пасувало слово «ревю» — зліплені докупки уривки історій, які були не більш ніж приводом для того, щоб коханці возз'єдналися, а танцюристки показали свої ніжки. (Вибір історій усе одно був обмежений, бо «Лілея» мала тільки три види задників. Тому всі дії під час наших шоу мали відбуватися або на розі вулиці у дев'ятнадцятому столітті, або у вишуканому аристократичному салоні, або на океанському лайнері.)

Тітка Пег змінювала ревю кожні кілька тижнів, але всі вони були більш-менш однакові й дуже швидко забувалися.

(Що-що? Ти ніколи не чула про п'єсу «Як несамовиті» — про двох вуличних шибайголів, які закохалися одне в одного?

Нічого дивного! Її показували в «Лілеї» тільки два тижні, а потім спритно замінили п'єсою «Сідай на той кораблик!», схожу на першу як дві краплі води, тільки дія відбувалася, певна річ, на океанському лайнері.)

— Я б охоче вдосконалила нашу формулу, якби могла, — сказала мені колись тітка Пег. — Але вона й так працює.

А формула, якщо точніше, була така.

Зацікав (чи принаймні відволічи) глядачів на деякий час (не довше ніж на сорок п'ять хвилин!) любовною історією або чимось у тому дусі. Головну роль має грати приваблива молода пара, яка вміє танцювати степ і співати, але кинутись в обійми одне одного їм не дає якийсь поганець — переважно банкір, інколи гангстер (ідея та сама, костюми різні), який скрегоче зубами й намагається знищити наших милих голуб'ят. Ще в тій історії має бути пишногруда курвочка, яка стріляє очима в нашого героя, а той не зводить погляду від своєї єдиної та неповторної. Також мусить бути вродливий залицяльник, який намагається відбити дівчину в її коханого. І п'яний волоцюга задля комічного ефекту — щетину йому можна домалювати сажею. У п'єсі завжди співають щонайменше одну романтичну баладу, де «любов» римується з «кров». А закінчується все неодмінно канканом.

Оплески, завіса, дубль два на вечірньому показі. Театральні критики прекрасно впоралися із завданням узагалі не помічати нашого

існування — і так, мабуть, було краще для всіх.

Якщо тобі здається, нібито я висміюю постановки «Лілеї», то ти помиляєшся: я їх обожнювала. Я б усе віддала, аби лиш знову опинитися в останньому ряду того старого трухлявого театру і ще раз побачити котрусь із вистав. Як на мене, не було нічого ліпшого за ті прості, життєрадісні ревію. Вони дарували мені щастя. Їх навмисне ставили так, щоб дарувати людям щастя і не напружувати глядачів роздумами про те, що ж там відбувається. Тітка Пег ще під час Першої світової — коли влаштовувала веселі сценки з піснями й танцями для вояків, які тільки-но втратили ногу чи руку або спалили собі горло гірчичним газом — переконалася в тому, що «часом людям просто треба відволіктися на щось інше».

Дати їм оте «інше» й було нашим завданням.

Що ж до акторського складу, то для вистав нам завжди потрібно було чотири танцюристки і четверо танцюристів, а ще чотири артистки — бо так мало бути. До «Лілеї» ходили заради артисток. Якщо тебе цікавить, у чому різниця між «танцюристкою» і «артисткою», то я поясню: зріст. Артистки мусили мати щонайменше метр сімдесят сім — і то без підборів та головних уборів із пір'я. А ще артистки мали бути у десять разів чарівніші за звичайних танцюристок.

Зараз ти заплутаєшся ще більше, бо деколи артистки танцювали (як-от Гледіс, яка ще й керувала танцювальною трупю), а от танцюристки ніколи не виконували роль артисток, бо їм бракувало й завжди бракуватиме зросту або чарів. Навіть кілограми косметики чи хитромудрі подушечки не могли перетворити більш-менш привабливу танцюристку середнього зросту з цілком пристойною фігурою на втілення божественної амазонки — себто на нью-йоркську артистку середини двадцятого століття.

Театр «Лілея» піймав до своїх тенет чимало виконавиць, які дерлися вгору драбиною успіху. Деякі з дівчат, які почали кар'єру в «Лілеї», згодом перейшли до мюзик-голу «Радіо-сіті» чи до «Діамантової підкови». Кілька з них стали зірками. Але частіше нам траплялися танцюристки, які вже спускалися тією драбиною. (Підстаркувата танцівниця «Рокетс», яка бере участь у прослуховуванні на роль у кордебалеті в дешевому миршавому шоу «Сідай на той кораблик!» — то найжиттєствердніше і найзворушливіше видовище, яке лиш можна собі уявити!)

Була в нас і групка тих, які виступали перед скромною публікою «Лілеї» постійно, у кожному шоу. Серцем трупи була Гледіс. Вона придумала танець під назвою «ляси-вихиляси» — глядачі шаленіли від нього, тому ми ставили його під час кожної вистави. Та й чому б їм не шаленіти? То була чиста вакханалія: дівчата кружляли сценою й вихилялися, погойдуючи всіма частинами тіла, якими тільки можна.

«Ляси-вихиляси!» — вигукували глядачі, викликаючи дівчат на біс, а ті виконували їхнє бажання. Часом ми бачили місцевих дітлахів, які виробляли ляси-вихиляси на тротуарі дорогою до школи.

Словом, назвімо це нашою культурною спадщиною.

Я б залюбки розповіла тобі, як невеличка театральна трупа тітки Пег трималася на плаву, але, чесно кажучи, я й сама не знаю. (Як у тому старому анекдоті. Як заробити тисячу в індустрії розваг? Мати на початок десять тисяч!) На наших виставах ніколи не бувало аншлагов, а квиток коштував копійки. Крім того, театр «Лілея» — хоч який прекрасний — був ще тим подаруночком, бо обходився ой як дорого.

Стіни тріскали і протікали. Електромережа була така ж древня, як сам Едісон, труби невідомо на чому трималися, фарба луцилася, а дах був розрахований на сонячні дні без дощу. Старий театр розсипався на очах, а тітка Пег вливала в нього гроші так, як легковажна спадкоємиця вливає їх у пристрасть до опію, яку плекає її коханець, — безкінечно, відчайдушно й марно.

Олів тим часом намагалася приборкати потік грошей.

Таке ж безкінечне, відчайдушне і марне завдання. (Я досі чую, як Олів репетувала: «Це вам не французький готель!» — варто було їй піймати когось, хто надто вже довго не закручував гарячу воду.)

Олів завжди виглядала втомлено, і то не дивно: вона була єдиною відповідальною дорослою людиною в цій театральній трупі з 1917 року, відколи вони познайомилися з тіткою Пег. Незабаром я дізналася, що Олів не жартувала, що працювала з тіткою, «відколи Мойсей у підгузках повзав». Як і тітка Пег, Олів була медсестрою Червоного хреста під час Першої світової — тільки вишкіл вона пройшла, певна річ, у Британії. Вони познайомилися на полі бою у Франції. Коли війна закінчилася, Олів вирішила покинути сестринську справу й податися разом зі своєю новою подругою в царину театру, де на неї чекала роль надійної і багатостраждальної секретарки моєї тітки.

Олів цілими днями ходила туди-сюди по театру й сипала командами, вказівками та зауваженнями. На її лиці застиг напружений і змучений вираз доброго вівчарського собаки, який повинен наводити лад серед неслухняної отари овець.

Вона мала цілий список правил. У театрі було заборонено їсти («А то щурів розведеться більше за глядачів!»). На репетиціях кожен мав виявляти спритність. «Гості гостей» не могли залишатися на ніч. Квитки відшкодовували тільки за наявності квитанції. А податки завжди треба було сплачувати найперше.

Тітка Пег поважала правила своєї секретарки, але тільки теоретично. Як людина, яка втратила віру, але зберегла глибоку повагу до церковного закону. Іншими словами: вона поважала правила Олів, але не дотримувалася їх.

Усі решта брали приклад з тітки, тобто Олів не слухав ніхто, хоча інколи ми вдавали, ніби слухаємо.

Отож Олів була цілий час виснажена, а ми могли залишатися дітьми.

Тітка Пег та Олів мешкали на четвертому поверсі «Лілеї», в апартаментах, розділених спільною вітальнею. На тому поверсі було ще кілька апартаментів — порожніх на той час, коли я приїхала. (Перший власник будівлі збудував їх для своїх коханок, а тепер, як пояснила тітка, їх тримали для «приблуд, які з'являться в останню хвилину, та всяких інших мандрівників».)

Усе найцікавіше відбувалося на третьому поверсі, де мені випало поселитися. Там стояв рояль — зазвичай заставлений напівпорожніми келихами для коктейлів і напівповними попільничками. (Тітка Пег, проходячи повз, хапала, бувало, якийсь келих і допивала. «Забираю своє», — казала вона.) Саме на третьому поверсі всі їли, курили, пили, сварилися, працювали й жили. От де була справжня контора театру «Лілея».

А ще на третьому поверсі жив один чоловік, такий собі містер Герберт. Мені його представили як «нашого драматурга». Він створював основні сюжетні лінії для постановок, а ще вигадував жарти й смішні сценки. Був помічником режисера. І, як мені сказали, агентом з преси театру «Лілея».

— А чим саме займається агент з преси? — запитала я його одного разу.

— Якби ж я знав, — відповів він.

А найцікавіше, що він був колишнім адвокатом, у якого відібрали ліцензію, і давнім другом тітки Пет. Ліцензії позбавили його після того, як він присвоїв собі чимало грошень з кишені клієнта. Тітка його в цьому не звинувачувала, бо тоді він був у запої. «Не можна винити людину за те, що вона робить, коли пиячить», — отака була її філософія. (Ще тітка любила казати, що «кожен має свої слабкості», і завжди давала другий, третій і четвертий шанс усім слабакам та невдахам.) У крайньому разі — коли не було кращого актора напохваті — містер Герберт грав у наших виставах роль п'яного волоцюги, і то так щиро й душевно, що серце краялось.

Утім, містер Герберт був ще той веселун. Гумор він мав стриманий і похмурий, але того, що він був веселуном, не заперечиш. Коли я вранці приходила снідати, містер Герберт завжди сидів за кухонним столом у своїх обвислих штанах від костюма і в майці. Цмулив каву без кофеїну й колупав виделкою одненього сумного млинця. Він зітхав і кривився, зігнувши шию над записником, намагаючись вигадати нові жарти й репліки для наступної вистави. Кожного ранку я дразнила його життєрадісним привітанням — просто щоб почути його гнітючу відповідь, щодня іншу.

— Доброго ранку, містере Герберт! — казала я.

— Це твердження спірне, — відповідав він.

Або наступного дня:

— Доброго ранку, містере Герберт!

— Допускаю наполовину.

Або:

— Доброго ранку, містере Герберт!

— Не розумію твого аргументу.

Або:

— Доброго ранку, містере Герберт!

— Я почуваюсь недостойним такої okazji!

Або моє улюблене:

— Доброго ранку, містере Герберт!

— О, то ти записалася в гумористки?

Ще на третьому поверсі мешкав вродливий темношкірий хлопець на ім'я Бенджамін Вілсон — автор пісень, композитор і піаніст «Лілеї». Бенджамін був мовчазний та елегантний і завжди носив

бездоганно скроєні костюми. Зазвичай його можна було застати за роялем, де він або награвав якусь веселеньку мелодію для прийдешньої вистави, або грав задля розваги джаз. Інколи виконував псалми, але тільки якщо думав, що його ніхто не чує.

Батько Бенджаміна був шанованим пастором у Гарлемі, матір була директоркою академії для дівчат на Сто тридцять другій вулиці. Він належав до гарлемської еліти, одним словом. Його готували до служіння в церкві, але світ розваг переманив його від того покликання. Родичі більше не хотіли його бачити, бо він заплямив себе гріхом. Звична штука, як виявилось, для багатьох людей, які працювали в «Лілеї». Тітка Пеґ прихистила у себе чимало втікачів, так би мовити.

Як і Роланд-танцюрист, Бенджамін був надто талановитий, щоб працювати в дешевому балагані типу «Лілеї». Але він не платив тітці ні копійки за кімнату й харчі, робота була не бий лежачого, тож так він там і лишився.

Коли я поселилася в «Лілеї», там жила ще одна людина, але розповідь про неї я приберегла наостанок, бо вона була для мене найважливіша.

Тією людиною була Селія — артистка, моя богиня.

Олів казала, що Селія замешкала в театрі лиш на деякий час, поки «не вирішить свої питання». А опинилася вона без даху над головою, бо недавно її вигнали з «Репетиційного клубу» — хорошого й недорогого готелю для жінок на Західній п'ятдесят третій вулиці, де в ту пору мешкало чимало бродвейських танцівниць та акторок. Однак Селія втратила місце у «Репетиційному клубі», бо її застали в номері з чоловіком. Тому як тимчасовий варіант тітка Пеґ запропонувала Селії кімнату в «Лілеї».

Мені здавалося, що Олів не схвалювала цього вчинку, але, з іншого боку, Олів не схвалювала майже всього, що тітка Пеґ пропонувала людям задарма. Хай там як, а то не була якась королівська пропозиція. Кімнатка Селії у кінці коридору була у стократ скромніша за мій розкішний притулок в апартаментах дядька Біллі, де не ступала його нога. Пристановище Селії радше було схоже на комірчину з канапою і квадратиком підлоги, куди можна було кинути свій одяг.

У кімнаті було вікно, але виходило воно на задушливий, смердючий провулок. Селія не мала килима,

умивальника, дзеркала й шафи, уже не кажучи про велике, прекрасне ліжко, як-от те, на якому спала я.

Саме в цьому, мабуть, причина, чому Селія перебралася до мене, коли я другу ніч спала в «Лілеї». Навіть не питаючи. Ми й словом про це не обмовилися — так просто сталося, і то у найменш сподіваний час. У котрусь із темних годин між північчю і світанком на день другий мого перебування в Нью-Йорку Селія ввалилася у мою спальню, збудила мене, штурхнувши у плече, і захмеліло пробурмотіла одне слово:

— Сунься.

Тож я посунулась. Перекотилася на другий бік ліжка, а вона впала на мій матрац, відібрала мою подушку, закутала свою прекрасну фігуру в моє простирадло, не залишивши мені нічого, і тут же заснула як убита.

Ото весело!

Так весело, що сон від мене втік. Я не наважувалась поворухнутися. По-перше, у мене відібрали подушку, по-друге, притиснули мене до стіни, а лежати так було незручно. Але була й серйозніша проблема: що казали правила поведінки, коли п'яна артистка завалювалася в одязі на твоє ліжко?

Неясно. Тож я так і лежала, непорушно й мовчки, слухала її важке дихання, вдихала запах цигарок і парфумів на її волоссі й міркувала про те, як ми дамо раду в незручній ситуації, яка неодмінно настане вранці.

Селія прокинулася десь о сьомій, коли спати в яскравому сонячному світлі, що падало в кімнату, стало неможливо.

Вона смачно позіхнула й потягнулася всім тілом, зайнявши мало не все ліжко. На ній досі був вечірній макіяж і виклична сукенка. Виглядала Селія приголомшливо. Наче янгол, який упав на Землю просто через дірку в підлозі якогось небесного нічного клубу.

— Привіт, Віві, — сказала вона, закліпавши очима від сонця. — Дякую, що пустила мене у своє ліжко. Моя канапа — то просто мука. Я більше на ній не витримаю.

До того моменту я сумнівалася, що Селія знає, як мене звати, та коли почула від неї оте пестливе «Віві», мене охопила радість.

— Усе гаразд, — відповіла я. — Можеш спати тут, коли захочеш.

— Ти серйозно? — перепитала вона. — Шикарно! То я сьогодні перенесу сюди свої речі.

Гм, ну що ж. Схоже, у мене з'явилася сусідка по кімнаті (Та я й не була проти. Навпаки, було дуже приємно, що вона вибрала саме мене.) Мені хотілося, щоб ця дивна, химерна мить тривала якнайдовше, тож я наважилась продовжити розмову.

— А куди ти ходила вчора ввечері? — спитала я.

Селія, схоже, здивувалася, що мене це цікавить.

— В «Ель-Морокко», — відповіла вона. — Бачила там Джона Рокфеллера.

— Що, справді?

— Він ніякий. Хотів потанцювати зі мною, але я прийшла з іншими.

— А з ким?

— Та ні з ким особливим. Так, кілька хлопців, які не поведуть мене до себе додому знайомитися з їхніми мамусями.

— А що то за одні?

Селія вмостилася на ліжку, запалила цигарку й розповіла мені все від початку до кінця. Вона пішла гуляти з якимись євреями, які вдавали із себе гангстерів, але потім їхня компанія наткнулася на справжніх єврейських гангстерів, тож ті самозванці дали драпака, а вона лишилася з одним хлопакою, який повіз її у Бруклін, а потім заплатив за лімузин, що відвіз її додому. Мене заворожувала кожна деталь.

Ми ще годину пролежали в ліжку, де вона — своїм незабутньо хрипкуватим голосом — розповіла мені все-все про один вечір із життя такої собі Селії Рей, нью-йоркської артистки.

Я ввібрала в себе її розповідь, наче джерельну воду.

Того дня всі пожитки Селії мігрували в мої апартаменти.

Тепер усюди, де тільки можна, стояли її тюбики з гримом і баночки з кольдкремом. Пляшечки парфумів від Елізабет Арден змагалися за місце на вишуканому столі дядька Біллі з пудреницями від Гелени Рубінштейн. Її довгі волосини облямовували мій умивальник. На підлозі валявся клубок із ліфчиків, панчіх, підв'язок і поясів. (У неї було страх як багато білизни! Можу поклястися, що Селія Рей знала, як змусити пеньюари розмножуватися.) Її використані, просяклі потом підкладки для пахв ховалися під моїм

ліжком, наче мишки. Її пінцет кусав мене за ногу, коли я випадково на нього ставала.

Вона поводитися так вільно, як у себе вдома. Витирала помаду в мої рушники. Позичала без дозволу мої кофтинки. На моїх пошивках з'явилися чорні плями від туші Селії, а простирадла стали помаранчевими від її пудри. Не було жодного предмета, що його та дівка не використала б за попільничку — одного разу вона навіть струсила попіл у ванну, коли я в ній лежала.

Як не дивно, мене це все не обурювало. Навпаки: я не хотіла, щоб вона від мене йшла. Якби я мала таку цікаву сусідку в коледжі Вассара, то, напевно, не покинула б навчання. Для мене Селія Рей була ідеалом. Квінтесенцією самого Нью-Йорка — мерехтливим поєднанням досвіду й загадки.

Я була готова витримати будь-які паскудства й капості, аби тільки лишатися біля неї. Хай там як, а наш спосіб співжиття начебто цілковито задовольняв нас обох: я мала доступ до її блиску, а вона — до мого умивальника.

Я не питала тітку Пег, чи вона не проти, що Селія перебралася до мене в апартаменти дядька Біллі чи що начебто зібралася залишитися в «Лілеї» на невизначений час. Тепер, коли я про це згадую, це здається жахливо нечемним. Погодити нашу домовленість з господинею театру було б найпростішим виявом увічливості. Але я була надто зосереджена на собі, щоб думати про якусь там увічливість — та й Селія, звісно, теж. Тож ми просто робили що хотіли, ні над чим особливо не замислюючись. Ба більше: безладом, що його Селія залишала в апартаментах, я теж ніколи не переймалася, бо знала, що Бернадетт — домашня робітниця тітки Пег — рано чи пізно його прибере. Бернадетт була мовчазною спритною жіночкою, яка приходила до «Лілеї» шість днів на тиждень, щоб прибрати після кожного. Вона наводила лад на кухні і в лазничках, натирала воском підлогу, готувала вечерю (яку ми часом їли, часом ігнорували, а деколи запрошували на неї без попередження десяткох гостей). А ще вона замовляла харчі, майже щодня викликала сантехніка і, підозрюю, займалася ще десятками тисячами інших невдячних справ.

І до того всього тепер їй довелося ще й прибрати після мене та Селії Рей — якось несправедливо виходило.

Одного разу я почула, як Олів сказала комусь із гостей: «Бернадетт, певна річ, ірландка, але вона не з тих несамовитих, тому ми її тримаємо».

Ось як люди висловлювалися в ті часи, Анджело.

На жаль, це все, що я пам'ятаю про Бернадетт.

Ніяких особливих деталей про неї я не можу згадати, бо тоді майже не звертала уваги на домашніх робітниць. Настільки я до них звикла. Вони стали для мене практично невидимі. Я сприймала як належне те, що мене обслуговують.

Але чому? Чому я була така наївна і самовпевнена?

Бо я була багата.

Досі я про це не згадувала, тому пропоную зараз усе з'ясувати й покінчити з цим питанням раз і назавжди: я була багата, Анджело. Багата і розпещена. Так, моє дитинство припало на період Великої депресії, але криза майже не зачепила мою родину. Раніше ми мали трьох служниць, двох кухарок, садівника й водія на повний день, а коли долар упав, у нас залишилося дві служниці, одна кухарка й водій на кілька годин. У чергах за безплатними харчами нам, м'яко кажучи, стояти не довелося.

Моя школа-пансіон, яка коштувала чимало, подбала про те, щоб я спілкувалася тільки з такими, як я сама, тому я виросла з упевненістю в тому, що великий радіоприймач «Зеніт» стояв у кожній вітальні. Я думала, що всі мають поні Думала, що всі чоловіки — республіканці, а жінок на світі є тільки два типи: ті, що вчилися в коледжі Вассара, і ті, що в коледжі Сміта. (Моя мама відвідувала коледж Вассара. Тітка Пег провчилася один рік у коледжі Сміта, а потім покинула навчання й вступила до Червоного хреста. Не знаю, чим саме ті два заклади відрізнялися, але з маминих слів я зрозуміла, що різниця була важлива.)

Звісно, я була переконана, нібито всі мають домашніх робітниць. Усе життя про мене піклувався хтось такий як Бернадетт. Коли я залишала на столі брудний посуд, хтось його неодмінно прибирав. Мою постіль щодня бездоганно застеляли. Замість мокрих рушників з'являлися сухі — магія, не інакше. Туфлі, які я недбало скидала на підлогу, хтось акуратно ставив одна біля одної, коли я не бачила. За тим усім ховалася якась велична космічна сила — стала й невидима, як

гравітація, і така ж нудна: вона наводила лад у моєму житті й дбала про те, щоб у мене завжди були чисті трусики.

Тому ти навряд чи здивуєшся, коли почувеш, що, перебравшись до театру «Лілея», я й пальцем об палець не вдарила — навіть в апартаментах, які так щедро виділила мені тітка Пег. Мені й на думку ніколи не спадало, що пасувало б допомогти. Так само як і те, що не можна було тримати у своїй спальні артистку — наче домашню улюбленицю — тільки тому, що мені так хотілося.

Не розумію, як мене ніхто за таке не задушив.

Інколи, Анджело, ти зустрічатимеш людей мого віку, які за часів Депресії жили у великій скруті. (Твій батько був одним із них, ясна річ.) Але всі довкола них теж ледве зводили кінці з кінцями, тому ці люди часто стверджують: дітьми вони не усвідомлювали, що в їхній бідності було щось незвичайне.

Вони часто кажуть: «Ми навіть не знали, що були бідні».

Зі мною все було навпаки, Анджело: я не знала, що була багата.

Розділ п'ятий

Не минуло й тижня, як ми із Селією вже виробили свій скромний режим. Щовечора після вистави вона накидала на себе вечірню сукню (зазвичай те, що в інших колах на звали б білизною) і вирушала в місто, де на неї чекала ніч гулянок та веселощів. А я тим часом вечеряла з тіткою Пег, слухала радіо, трохи шила, ходила в кіно або лягала спати — і весь час мріяла про якісь цікавіші заняття.

А тоді серед ночі, коли спалося найсолодше, діставала штурхана у плече і чула знайому команду: «Сунься!». Я сунулася, і Селія падала на ліжко, відбираючи в мене весь простір, подушки й простирадла. Часом вона відразу давала хропака, а деколи ще щось теревенила на п'яну голову, поки не замовкала на середині речення. А бувало й так, що я прокидалася й бачила, що вві сні вона тримала мене за руку.

Уранці ми валялися в ліжку й вона розповідала мені про чоловіків, з якими проводила час. Серед них були чоловіки, які везли її на танці до Гарлему. Чоловіки, які запрошували її на опівнічні кіносеанси. Чоловіки, які проводили її на початок черги охочих послухати Джина Крупу в «Парамаунті». Чоловіки, які познайомили її з Морісом Шевальє. Чоловіки, які платили за її омарів «Термідор» і десерт «Запечена Аляска». (Не було такого, чого б Селія не зробила — і не робила — заради омара «Термідор» і «Запеченої Аляски».) Вона говорила про цих чоловіків так, ніби вони були їй байдужісінькі — і їй справді було на них начхати. Щойно вони оплачували рахунок, як їхні імена вилітали їй з голови. Вона користувалася ними майже так само, як моїми лосьйонами для рук і панчохами — вільно й недбало.

— Дівчина мусить сама собі створювати можливості, — любила казати вона.

Що ж до її минулого, то незабаром я дізналася таке.

Селія народилася у Бронксі й була охрещена як Марія-Тереза Беневенті. Вона була італійка, хоча з її імені нізащо не здогадаєшся. Принаймні її батько точно був італійцем.

Від нього вона успадкувала блискуче чорне волосся і божественні карі очі. А від матері-польки Селія перейняла високий зріст.

Вона провчилася у старшій школі рівно один рік. Покинула навчання в чотирнадцять років після скандального роману з батьком однієї зі своїх подружок. («Роман» — не зовсім вдале слово, коли йдеться про те, що відбувається в сексуальному плані між сорокалітнім чоловіком і чотирнадцятилітньою дівчинкою, але Селія висловилася саме так.) Через той «роман» її вигнали з дому, а ще вона завагітніла. Її благородний кавалер люб'язно «залагодив» цю ситуацію, заплативши за аборт. Після цього любчик більше не мав охоти з нею забавлятися і повернувся до своєї дружини та сім'ї — обдаровувати їх своєю відданістю й любов'ю, а Марія-Тереза Беневенті залишилася одна як палець і мусила сама давати собі раду в цьому світі. Вона деякий час працювала у заводській пекарні: власник дав їй роботу й житло, а за це вона мала йому регулярно «дрочити» — тоді я вперше почула це слово, і добра Селія пояснила мені, що йдеться про мастурбацію. (Ось образ, який першим спадає мені на думку, Анджело, коли я чую, як люди говорять, які колись були невинні часи. Я уявляю собі чотирнадцятилітню Марію-Терезу Беневенті, щойно після свого першого абарту, без даху над головою, яка мастурбує власнику заводської пекарні, щоб не втратити роботу і мати де спати. Ага-ага, мої дорогенькі — дуже невинні то були часи.)

Невдовзі юна Марія-Тереза виявила, що, танцюючи за гроші в дансингу, вона заробить більше, ніж випікаючи булочки для збоченця. Вона змінила ім'я на Селію Рей, переїхала у квартиру, де жило ще кілька танцюристок, і почала кар'єру, демонструючи світу свою божественність задля особистого зростання. Вона працювала танцюристкою у «Ганіmun Лейн Денсленд» на Сьомій авеню, де за п'ятдесят доларів на тиждень плюс «подарунки» дозволяла чоловікам мацати її, замащувати своїм потом і плакати від самотності в її обіймах.

Коли їй було шістнадцять, вона брала участь у конкурсі краси «Міс Нью-Йорк», але програла дівчині, яка в самому купальнику зіграла на сцені на вібрафоні. А ще працювала фотомоделлю: продавала все — від їжі для собак до протигрибкових кремів.

І натурницею — годинами продавала своє тіло мистецьким академіям і художникам. Ще дівчиною-підлітком Селія вийшла заміж за саксофоніста, з яким познайомила, коли деякий час працювала гардеробницею в «Російській чайній». Однак шлюби із

саксофоністами ніколи не закінчуються добром, і її шлюб не став винятком: ледь не на другий день вони розлучилися.

Відразу після розлучення вона з однією подружкою перебралася до Каліфорнії, маючи намір стати кінозіркою. Зуміла пробитися на кінопроби, але ролі так і не отримала.

(«Якось мені заплатили двадцять п'ять доларів за день — за роль мертвої дівчини в детективному фільмі», — похвалилася вона, назвавши фільм, про який я вперше чула.) Через кілька років Селія покинула Лос-Анджелес, зрозумівши, що «на кожному розі там по четверо дівчат з ліпшими фігурами, ніж моя, і без акценту, як у Бронксі».

Повернувшись із Голлівуду, Селія влаштувалася артисткою у клуб «Лелека». Там вона познайомилася з Гледіс, яка керувала танцювальною трупкою «Лілея» і найняла її туди на роботу.

Ну а 1940 року, коли в театрі з'явилася я, Селія вже пропрацювала на тітку Пег майже два роки — то був найдовший період стабільності в її житті. «Лілея» не була вишуканим закладом. До «Лелеки» їй було як до неба рачки. Але робота була легка, платили вчасно, а власницею була жінка, тобто не треба було цілими днями уникати «хтивого боса, який розпускає руки й лізе пальцями, куди не треба». Крім того, її робочі обов'язки закінчувалися до десятої. А отже, відтанцювавши своє на сцені «Лілея», вона могла йти в місто й танцювати до ранку — не раз і в «Лелеці», але вже задля розваги.

Не питай мене, як дівчина, яка запевняла, що їй тільки дев'ятнадцять, могла мати стільки життєвого досвіду, — уявлення не маю.

Я здивувалась і дуже зраділа, коли ми із Селією заприятелювали.

Селія, звісно, ставилася до мене досить прихильно, бо я була їй за служницю. Я ще тоді розуміла, що вона сприймає мене саме так, але мені було байдуже. (Якщо ти хоч трохи тямиш у дружбі між дівчатами, то знаєш, що одна з двох завжди грає роль служниці.) Селія вимагала відданої служби: наприклад, очікувала, що я розтиратиму їй литки, коли ті болітимуть, або дбайливо її розчісуватиму. Вона любила скрикнути: «Ой, Віві, у мене знов цигарки закінчилися!» — і добре знала, що я тут же побіжу купляти їй нову пачку. («Ти така добра, Віві!» — казала вона, ховаючи цигарки до кишені, і навіть не думала віддавати мені гроші.) І — о так! — вона була гонорова, така гонорова,

що мій гонор здавався супроти її дитячою забавкою. Я ще ніколи не бачила, щоб дзеркало заворожувало когось так сильно, як Селію Рей, — чесно кажу. Вона могла вічність простояти, потопаючи у своєму відображенні, мало не божеволіючи від власної краси. Тобі, мабуть, здається, що я перебільшую, але насправді ні. Присягаюся: одного разу вона аж дві години роздивлялася себе у дзеркалі, уголос роздумуючи, як їй втирати крем для шиї — знизу вгору чи згори вниз, — щоб не з'явилося друге підборіддя.

Водночас було в ній щось по-дитячому солодке. Особливо милою Селія була вранці. Прокидаючись у моєму ліжку, втомлена, з важкою від похмілля головою, вона поводитись як звичайна дитина, якій хочеться згорнутися клубочком і побалакати. Тоді вона розповідала мені про свої мрії — великі й розмиті. Я ніколи не сприймала її поривань всерйоз, бо за ними не стояли плани. Її думки перестрибували просто до слави й багатства, а якогось чіткого маршруту, як туди дістатися, не було, хіба що далі виглядати так, як вона виглядала, і вірити в те, що світ урешті-решт її за це винагородить.

Такий собі план, хоча, відверто кажучи, я не мала й такого.

Я була щаслива.

Думаю, можна сказати, що я стала художницею з костюмів у театрі «Лілея» — але тільки тому, що ніхто не заперечував, щоб я себе так називала, і через те, що ніхто більше на те місце не претендував.

Роботи для мене було чимало. Артистки й танцюристки з танцюристами завжди потребували нових костюмів і не могли просто так піти й витягнути собі те чи те з театральної костюмерної (просяклого вологою місця, де аж кишіло павуками; там висіли костюми ще старіші й зачуханіші, ніж сама будівля театру). Крім того, дівчата ніколи не мали грошей, тому дуже скоро я навчилась імпровізувати. Дізналася, як роздобути дешеві тканини у Швейному кварталі, а ще краще (і дешевше) — далеко на початку Орчард-стріт. І то ще не все: я наловчилась полювати на всілякі залишки у крамницях вживаного одягу на Дев'ятій авеню і шити з них костюми. Виявилось, що я мала справжній талант перетворювати старі пошарпані речі на щось привабливе.

Моєю улюбленою крамницею одягу було місце під назвою «Імперія вживаних речей Ловцкі» на розі Дев'ятої авеню і Сорок

третьої вулиці. Ловці були євреями зі Східної Європи, які, перш ніж виїхати до Америки, на кілька років затрималися у Франції, де працювали на фабриці мережива. Прибувши до Сполучених Штатів, вони оселилися в Нижньому Іст-Сайді, продаючи з ятки всяке лахміття. А потім переїхали в район Пекельна кухня — стали костюмерами і продавцями вживаного одягу. Тільки тепер вони володіли цілою триповерховою будівлею в Мідтауні, й будівля та аж тріщала від скарбів. Ловці торгували не тільки вживаними костюмами зі світу театру, танцю й опери, а й старими весільними сукнями, а часом і розкішними модними сукенками, знайденими на якомусь розпродажі приватних колекцій у Верхньому Іст-Сайді. Мене так і вабило до того місця.

Одного разу я купила в Ловці бужкову приталену сукенку для Селії — яскраву-преяскраву. Виглядала та одежинка геть по-простому, і Селія скривилася, коли я вперше її показала. Та коли я відрізала рукави, зробила на спині глибокий виріз, опустила горловину й допасувала широкий пояс із чорного сатину, старомодна сукенка перетворилася на вечірню сукню, в якій моя подруга виглядала наче коханка мільйонера. Усі жінки аж охкали із заздрощів, коли Селія заходила в ній до зали — і все це щастя за якихось два долари!

Побачивши, яку красу я шию для Селії, інші дівчата захотіли, щоб я і для них пошила особливі сукні. І вже незабаром, як і в пансіоні, переді мною відкрився шлях до популярності, осяяний моєю любою і надійною машинкою «Зінгер-201». Дівчата в «Лілеї» весь час приносили мені то те, то се — сукні без застібок або застібки без суконь — і просили мене щось із тим зробити. (Пам'ятаю, як Гледіс сказала мені одного разу: «Мені потрібен новий гардероб, Віві! А то я схожа на якусь старушенцію!»)

Може, тобі здається, що я грала роль нещасної падчерки з казки (цілими днями пряла і прибирала, поки гарніші за мене дівчата збиралися на бал), але зрозумій: я була страшенно вдячна за те, що просто могла бути серед артисток.

І взагалі, для мене наші стосунки були вигідніші, ніж для них. Я вчилася, слухаючи їхні плітки, — і то була єдина освіта, якої я щиро прагнула. А що мій талант швачки завжди був комусь потрібен, невдовзі артистки вже повсякчас крутилися біля мене й моєї всемогутньої машинки. Мої апартаменти перетворилися на місце

зустрічі театральної трупи — принаймні для жінок. (Зіграло на руку й те, що моє помешкання було гарніше за старі запліснявілі гримерки у підвалі, а ще звідси було ближче до кухні.) І от одного дня (ще й двох тижнів не минуло відтоді, як я приїхала до «Лілеї») у моїй кімнаті зібралось кілька дівчат. Вони курили цигарки і спостерігали за моєю роботою.

Я шила простеньку пелерину для артистки на ім'я Дженні — життєрадісної чарівної дівчини з Брукліну, яку всі любили і в якій було видно щілинку між зубами, коли вона усміхалася. Того вечора вона мала йти на побачення і поскаржилася мені, що не має що накинути на плечі, якщо стане холодно.

Я пообіцяла, що пошию для неї щось гарне, і от якраз взялася за діло. Це завдання, хоч і простесеньке, мало перетворити Дженні на мою вірну прихильницю.

Саме того дня — коли нічого, як то кажуть, не віщувало біди — артистки дізналися про те, що я досі незаймана.

Про це зайшла мова, бо дівчата розмовляли про секс — то була єдине, про що вони розмовляли, якщо не теревенили про одяг чи про гроші, про те, де поїсти, як стати кінозіркою, як вийти заміж за кінозірку і чи варто видаляти зуби мудрості (казали, що Марлен Дітріх так зробила, щоб вилиці виглядали ефектніше).

Гледіс, керівниця танцюристок, яка сиділа на підлозі поруч із Селією на купі її брудного одягу, поцікавилася, чи маю я хлопця.

Ось що вона дослівно запитала:

— Маєш з кимось щось постійне?

Варто зауважити, що то було перше значуще питання стосовно мого життя, яке я почула від дівчат. (Нема потреби казати, що зацікавлення тут було одностороннє.) Мені стало шкода, що я не можу розповісти їм нічого особливого.

— Ні, у мене нема хлопця, — відповіла я.

Гледіс аж стрепенулася.

— Але ж ти гарна, — мовила вона. — Удома в тебе точно хтось є. Та хлопці, певно, не дають тобі проходу!

Я пояснила, що все життя вчилася то в школі, то в коледжі для дівчат і не мала коли знайомитися з хлопцями.

— Але ж ти це пробувала, правда? — Дженні взяла бика за роги. — Ти ж спала з кимось?

— Ні, — відповіла я.

— Що? Ти ні разу ні з ким не спала? — перепитала Гледіс, широко розплющивши очі. — Навіть випадково?

— Навіть випадково, — сказала я, здивувавшись, як секс може бути випадковий.

(Не хвилюйся, Анджело, тепер я в курсі. Випадковий секс — найлегша річ у світі, якщо взяти його собі за звичку. Відтоді в моєму житті було чимало випадкового сексу, повір мені, але на той час я ще не була така розкута.)

— Ти ходиш до церкви? — запитала Дженні так, наче то було єдине пояснення, чому у свої дев'ятнадцять я досі була незаймана. — Ти бережеш себе для когось?

— Ні! Нічого я не бережу. Просто не випадало нагоди.

Тепер уже всі розхвилювалися. Повитріщалися на мене, ніби я щойно сказала, що досі не вмію сама переходити через вулицю.

— Але ж ти з кимось дуріла, еге ж? — запитала Селія.

— Ти ж цілувалася, правда? — уточнила Дженні. — Не може бути, щоб не цілувалася.

— Кілька разів, — сказала я.

Я відповіла чесно, бо на той час мій сексуальний досвід був справді мізерний. Під час танців у школі Емми Віллард, коли до нас привозили автобусами хлопців — з тих, за яких ми б мали колись вийти заміж, — я дозволила одному хлопчині зі школи Готчкісс помацати мої груди. (Він їх, правда, ледве знайшов — довелося трохи пошурупати мізками.) Хоча то, мабуть, надто великодушно з мого боку стверджувати, що я дозволила йому помацати свої груди. Точніше кажучи, він просто взяв і поклав на них свої лапи, а я його не зупинила. По-перше, хотілось бути чемною дівчинкою. А по-друге, досвід виявився цікавий. Я була б не проти, якби він тривав довше, але танець закінчився, а потім той хлопчина вже сів у автобус їхати назад до Готчкісса і ми не встигли перейти до чогось більшого.

Ще мене цілував якийсь чоловік у барі в Поукіпзі — одного з тих вечорів, коли я втекла від коменданток гуртожитку в коледжі Вассара й гайнула на велосипеді до міста. Ми з ним розмовляли про джаз (тобто він розмовляв про джаз, а я слухала, як він розмовляє про джаз, бо так відбуваються всі розмови про джаз із чоловіками), а потім раз — нічого собі! — він притиснув мене до стіни й потерся своїм

настовбурченим прутнем об моє стегно. Він цілував мене, поки мої коліна не затрусилися від бажання. Та коли він запхав мені руку між ноги, я вивернулася і вислизнула з його обіймів.

Того вечора я крутила педалі назад до студентського містечка з якимось бентежним відчуттям: я боялася і водночас сподівалася, що він біжить слідом за мною.

Мені хотілося — і не хотілося — більшого.

Стара як світ історія з життя дівчат.

Що ще було в моїй сексуальній анкеті? Ми з моєю найкращою подружкою дитинства Бетті вправлялися в аматорських версіях так званих романтичних поцілунків. Ще й тренувалися «мати дітей»: запихали подушки під сорочки, уявляючи, що ми вагітні, і цей експеримент був приблизно так само біологічно переконливий, як і той перший.

Одного разу мою вагіну обстежив мамин гінеколог — мама хвилювалася, що в мої чотирнадцять у мене досі не почалися місячні. Той чоловік трохи там покопирсався — перед очима в моєї мами, — а тоді сказав, що мені треба їсти більше печінки. Той досвід не назвеш еротичним ні для кого із задіяних осіб.

Крім того, відколи мені виповнилося десять — і аж до вісімнадцяти, я разів із двісті закохувалася у приятелів мого брата Волтера. Мати популярного красунчика-брата було вигідно, бо коло нього завжди крутилися його популярні красунчики-друзі. Проте Волтерові приятелі були надто загіпнотизовані ним — їхнім ватажком, капітаном усіх команд, улюбленцем цілого міста — і не звертали уваги на інших людей у кімнаті. Зовсім наївною я не була. Час від часу я торкалася себе, відчуваючи збудження й докори сумління, але знала, що то не те саме, що секс. (Скажу так: мої спроби самозадоволення були чимось на кшталт уроків сухого плавання.) Так само я розуміла основи сексуальних функцій людини, бо в коледжі Вассара пройшла обов'язковий курс під назвою «Гігієна»: на заняттях нас учили всього, ні про що не розповідаючи. (Учителька хіба показала нам зображення яєчників і яєчок, а потім дала доволі бентежну пересторогу: мовляв, підмиватися лізолом — це ані сучасний, ані безпечний засіб контрацепції, і після того в моїй голові засів образ, який і тоді мене хвилював, і досі не дає спокою.)

— Ну й коли ж ти збираєшся нарешті з кимось переспати? — поцікавилася Дженні. — Роки біжать!

— Знаєш, що буде найгірше? — запитала Гледіс. — Якщо ти зараз із кимось познайомишся, він тобі сподобається, а потім доведеться повідомити йому погану новину про те, що ти досі незаймана.

— Ага, багато хлопців не будуть із цим бавитися, — сказала Селія.

— Ну так, вони не хочуть відповідальності, — мовила Гледіс. — І вперше треба спати не з тим, хто тобі подобається.

— То правда, бо що як усе піде не так, як треба? — підтакнула Дженні — А що може піти не так? — запитала я.

— Усе! — відповіла Гледіс. — Ти не будеш знати, що робити, і виглядатимеш як дурепа! А якщо болітиме і ти, чого доброго, розридаєшся в обіймах хлопця, який тобі подобається?

Те, що я почула, було цілковитою протилежністю до всього, чого мене досі навчали про секс. Моїм шкільним подругам і мені завжди давали зрозуміти, що чоловіки воліли б, аби ми були незайманими. Нам казали берегти квітку свого дівочтва для того, хто нам не просто подобатиметься, а кого ми кохатимемо. Ідеальний сценарій — мрія, здійснення якої ми всі мали прагнути — звучав так: ти мала займатися сексом тільки з однією людиною все своє життя, і тією людиною мав бути твій законний чоловік, з яким ти познайомилася на випускному балу у школі Емми Віллард.

Але мені брехали! Ці дівчата вважали інакше, а вони знали на тій справі. До того ж мене зненацька штрикнула тривога через те, яка я стара! Та мені, заради Бога, уже дев'ятнадцять! Скільки можна ловити гав? І я вже аж два тижні жила у Нью-Йорку. Чого я чекала?

— А це важко? — запитала я. — Ну, перший раз?

— О Господи, Віві, не будь як та вівця, — сказала Гледіс. — Нема нічого простішого. По суті, тобі навіть нічого робити не треба. Чоловік усе зробить за тебе. Але ти мусиш хоча би приступити до тої справи.

— Так, пора їй уже приступити, — твердо мовила Дженні Селія тим часом дивилася на мене стривожено.

— Може, ти хочеш далі бути незайманою, Віві? — запитала вона, пронизавши мене своїм чарівним поглядом, від якого бігали мурашки по шкірі. З таким самим успіхом вона могла би спитати: «Може, ти хочеш далі бути дитиною, яка нічого не знає і на яку жалісливо

зглядаються дорослі, досвідчені жінки, які тут зібралися?» — однак за її питанням ховався добрий намір. Думаю, вона піклувалася про мене — хотіла переконатися, що на мене не тиснуть.

Але в мене справді з'явилося нестерпне бажання позбутися цноти. Хоч сьогодні.

— Ні, — відповіла я. — Я хочу приступити до справи.

— Ми з радістю тобі допоможемо, любя, — сказала Дженні.

— У тебе зараз місячні? — запитала Гледіс.

— Ні, — сказала я.

— Тоді можемо відразу перейти до діла. Хто в нас там є зі знайомих? — задумалася Гледіс.

— То має бути гарний хлопець, — сказала Дженні. — Уважний.

— Справжній джентльмен, — мовила Гледіс.

— Не якийсь там йолоп, — додала Дженні.

— Такий, що оберігається, — сказала Гледіс.

— І такий, що ніжно з нею поведеться, — мовила Дженні.

— Я знаю, хто це може бути, — озвалася Селія.

Отак і сформувався їхній план.

Лікар Гаролд Келлоґґ мешкав у вишуканому будинку поблизу Гремерсі-парку. Його дружина поїхала за місто, бо якраз була субота. (Місіс Келлоґґ щосуботи їздила потягом у Денбері провідати свою маму.) Отож мою дефлорацію призначили на вкрай неромантичний час — у суботу на десяту ранку.

Келлоґґи були шанованими представниками місцевої громади. Вони належали до того кола людей, з якими спілкувалися мої батьки. Почасти саме тому Селія вирішила, що так буде краще для мене, адже ми вихідці з одного соціального класу. Келлоґґи мали двох синів: обидва вивчали медицину в Колумбійському університеті. Лікар Келлоґґ був членом клубу «Метрополітен». На дозвіллі він любив спостерігати за птахами, збирати марки й займатися любощами з артистками.

Однак своїми романами лікар Келлоґґ хвалитися не любив. Чоловік із його репутацією не міг дозволити собі, щоб його побачили в місті з молодого жінкою, витонченою, наче фігура на носі корабля (це відразу впадало у вічі), тому артистки самі приходили до нього, і то тільки в суботу вранці, коли дружини не було вдома. Він впускав їх через службовий вхід, пригощав шампанським і розважав їх в інтимній

атмосфері гостьової кімнати. Потім лікар Келлогґ платив дівчатам гроші за їхній час і зусилля й відпускав їх у світ широкий. До обіду все мало скінчитися, бо по обіді він приймав пацієнтів.

Усі артистки з «Лілеї» були знайомі з лікарем Келлогґом. Вони навідувалися до нього по черзі, залежно від того, у котрої найменше тріщала голова в суботу вранці або котра з них спустила все «до останнього гудзика» і потребувала трохи кишенькових грошей на тиждень.

Коли дівчата поділилися зі мною фінансовими подробицями такого укладу, я вражено перепитала:

— То ви хочете сказати, що лікар Келлогґ платить вам за секс?

Ґледіс вражено глянула на мене:

— А що ти собі думала, Віві? Що, може, то ми йому платимо?

Послухай, Анджело: я знаю, як називають жінок, які пропонують сексуальні послуги джентльменам в обмін на гроші. Насправді для цього є ого-го скільки слів. Але жодна з артисток, з якими я товаришувала у Нью-Йорку 1940 року, так себе не описувала — навіть тоді, коли охоче брала гроші з джентльменів в обмін на сексуальні послуги. Вони ніяк не могли бути повіями — вони були артистками. І дуже пишалися своїм статусом, бо тяжко працювали, щоб його досягнути, тому називали себе тільки так. Усе було просто: артистки заробляли небагато, у цьому світі кожна мусила давати собі якоесь раду (а туфлі дорогі!), тож ці дівчата вигадали систему «альтернативних домовленостей», яка давала їм змогу трохи підзаробити на стороні. І такі як лікар Келлогґ були частиною тієї системи.

Тепер мені здається, що навіть сам лікар Келлогґ не вважав цих молодих жінок повіями. Скоріше за все, він називав їх своїми «дівчатами» — романтичним, дарма що трохи оманливим словом, яке і йому, безперечно, давало право не соромитися власної поведінки.

Іншими словами, попри всі докази того, що секс відбувався за гроші (а він таки відбувався за гроші, у цьому жодного сумніву нема), проституцією жодна зі сторін не займалася.

Це була всього лиш «альтернативна домовленість», яка всіх влаштовувала. Як то кажуть, від кожного за здібностями, кожному за потребами.

Я дуже тішуся, що ми з'ясували це питання, Анджело.

Бо мені зовсім не хочеться допустити будь-яких непорозумінь.

— Тільки не забувай, Віві, — він зануда, — сказала Дженні. — Якщо тобі стане нудно, не думай, що так воно завжди з чоловіками.

— Але він лікар, — зауважила Селія. — І поведеться з нашою Віві так, як треба. Цього разу це найважливіше.

(«З нашою Віві!» Хіба я чула колись тепліші слова? Я була «їхньою Віві»!)

Настав суботній ранок, і ми вчотирьох сиділи в дешевому дайнері на розі Третьої авеню й Вісімнадцятої вулиці — за столиком, який опинився в затінку від надземки — й чекали, коли настане десята. Дівчата вже показали мені будинок лікаря Келлотта і службовий вхід за рогом, яким я мала скористатися. Ми пили каву і їли млинці, а дівчата наввипередки давали останні настанови. Ті три артистки ніколи не прокидалися й не щебетали весело такої немилосердно ранньої пори — ще й у вихідний! — але жодна з них не хотіла пропустити цей день.

— Він надіне «гумку», Віві, — сказала Гледіс. — Він завжди так робить, можеш не хвилюватися.

— З «гумкою» не так приємно, — зауважила Дженні, — але вона тобі потрібна.

Я вперше чула це слово — «гумка», та з контексту здогадалася, що, мабуть, ідеться про «презерватив» — нам розказували про нього на курсі з гігієни у коледжі Вассара. (Я навіть тримала його в руках — дівчата передавали цю штучку одна одній так гидливо, наче здохлу розрізану жабу.) Якщо ж ідеться про щось інше, подумала я, дуже скоро я про це дізнаюся. Розпитувати я не збиралася.

— Потім поставимо тобі ковпачок, — сказала Гледіс. — Ми всі його маємо.

(Що це таке, я теж не знала, та вже потім з'ясувала, що йшлося про штуку, яку наша викладачка гігієни називала «діафрагмою».)

— А я більше не маю ковпачка! — мовила Дженні. — Його знайшла моя бабця! Вона запитала мене, що це, а я сказала, що цим чистять дорогоцінні прикраси. І вона його забрала.

— Чистять дорогоцінні прикраси? — писнула Гледіс.

— Ну мусила я щось сказати!

— Але я не розумію, як можна чистити ковпачком прикраси, — не могла заспокоїтися Гледіс.

— А я звідки знаю! Спитай мою бабцю — вона його якраз для того й використовує!

— Ну добре, а чим ти тоді користуєшся? — запитала Ґледіс. — Для захисту?

— О люди добрі, та нічим, тому що бабця заховала мій ковпачок до своєї скриньки з перснями.

— Дженні! — хором скрикнули Селія і Ґледіс.

— Та знаю, знаю. Але я обережна.

— Не розказуй байки! — заперечила Ґледіс. — Обережна — то не про тебе. Вівіан, не будь такою малою дитиною, як Дженні. Треба мати голову на плечах!

Селія витягнула з торбинки щось загорнуте в коричневий папір і простягнула мені. Я розгорнула пакуночок і побачила білий махровий рушник для рук, охайно складений, новенький. На ньому досі висіла бірка.

— Це тобі, — сказала Селія. — Рушничок. У разі, якби в тебе потекла кров.

— Дякую, Селіє.

Вона стелула плечима, відвела погляд і — не може бути! — зашарілася.

— Часом у жінок тече кров. Краще мати чим повитирати.

— Ага, бо гарних рушників місіс Келлогґ ліпше не чіпати, — мовила Ґледіс.

— Так-так, взагалі не чіпай нічого, що належить місіс Келлогґ! — сказала Дженні.

— Крім її чоловіка! — пирснула від сміху Ґледіс, і всі дівчата розсміялися.

— Ой! То вже по десятій, Віві, — мовила Селія. — Пора рухатися.

Я хотіла встати, але раптом закрутилося в голові. Я гепнулася на диванчик. Ноги підкосилися.

Мені здавалося, що я спокійна, але мій організм, очевидно, думав інакше.

— З тобою все добре, Віві? — запитала Селія. — Ти точно хочеш цього?

— Точно, — відповіла я. — Точно хочу.

— Тоді раджу тобі поменше про це думати, — сказала Ґледіс. — Я так завжди роблю.

Її порада здалася мені розумною. Отож я кілька разів глибоко вдихнула й видихнула — так, як мама вчила мене робити перед тим, як

змусити коня стрибнути через бар'єр, — а потім підвелась і рушила до виходу.

— До зустрічі, дівчата! — якось аж неправдоподібно бадьоро сказала я.

— Ми чекатимемо на тебе тут! — мовила Гледіс.

— Це надовго не затягнеться! — докинула Дженні.

Розділ шостий

Лікар Келлогґ чекав на мене відразу за порогом службового входу до свого будинку. Не встигла я постукати, як двері відчинилися й він затягнув мене всередину.

— Прошу-прошу, заходь, — сказав він, зиркнувши ліворуч і праворуч, чи, бува, ніхто з сусідів не підглядає.

Він був невисоким чоловіком з непримітним лицем, його волосся мало один зі звичних для волосся кольорів, а одягнутий він був в один із тих костюмів, що їх зазвичай носять поважні джентльмени середнього віку з його статусом.

(Якщо тобі здається, що я геть забула, як він виглядав, то це тільки тому, що я й справді забула. Він належав до тих чоловіків, обличчя яких забуваєш, навіть якщо стоїш перед ними і дивишся їм просто в очі.)

— Вівіан, — мовив він і простягнув руку. — Дякую, що завітала сьогодні. Ходімо нагору, там уже все готово.

Він говорив точнісінько так, як пасувало лікареві. Як мій педіатр у Клінтоні. Таке враження, що я прийшла до нього з хворим вухом. У цьому було щось підбадьорливе і водночас страшенно безглузде. У моїх грудях заворушився смішок, але я стрималася.

Ми пройшли через його дім — гарний, вишуканий, але нічим не особливий. Напевно, у кількох сусідніх кварталах були сотні будинків, облаштованих точно так само. Мені запам'яталися тільки обтягнуті шовком дивани з мереживними серветками. Я такі серветки змалку ненавиділа. Він провів мене просто до гостьової кімнати, де на столику вже чекало два келихи шампанського. Штори були затулені — мабуть, щоб було легше уявляти, ніби то не десята ранку.

Він зачинив за собою двері.

— Вмощуйся зручніше, Вівіан, — сказав він, простягнувши мені келих.

Я чемно сіла на краю ліжка. Була майже певна, що він зараз помие руки й підійде до мене зі стетоскопом, але він натомість підсунув дерев'яне крісло, яке стояло в кутку кімнати, і сів навпроти мене.

Сперся ліктями на коліна й нахилився вперед, як той, чия робота — ставити діагноз.

— Що ж, Вівіан. Наша знайома Гледіс сказала мені, що ти незаймана.

— Це правда, лікарю, — відповіла я.

— Не треба називати мене лікарем. Ми з тобою друзі. Можеш кликати мене Гаролдом.

— Добре, Гаролде, дякую, — сказала я.

З тієї хвилини, Анджело, ситуація почала здаватися мені дуже кумедною. Хвилювання, яке я доти відчувала, розвіялося, а на зміну йому прийшло відчуття, що то все — чистої води комедія. Вершиною абсурду був тон, яким я промовила «Добре, Гаролде, дякую» у тій гостьовій кімнатці з дурнуватим стьобаним покривалом з ацетату кольору м'яти (лиця лікаря Келлогга я згадати не можу, а от те паскудне покривало ніяк не йде мені з голови). Він сидів у своєму костюмі, а я — у своїй світло-жовтій сукенці зі штучного шовку. І якщо до нашого знайомства лікар Келлогг не вірив, що я незаймана, тієї жовтої сукні було досить, щоб його переконати.

Повне безглуздя. Він зник до артисток, а прийшла я.

— Гледіс повідомила мене, що ти хочеш, аби твою цноту... — він підбирав якесь делікатне слово, — ...забрали?

— Це правда, Гаролде, — відповіла я. — Я хочу, щоб її ліквідували.

(Я досі вважаю, що то був перший у моєму житті навмисний жарт — і я не могла натішитися, що промовила це з таким незворушним виглядом. Ліквідували! Геніально.) Він кивнув. Хороший лікар із поганим почуттям гумору.

— Чому б тобі не роздягнутися? — сказав він. — Я теж роздягнуся, і приступимо до справи.

Я завагалася, знімати із себе все-все чи ні. На прийомі в лікаря я залишалася у «спідньому» — цим словом мама називала мою білизну. (Але чому в ту хвилину я думала про маму?) Та знову ж таки: з лікарем я переважно не збиралася займатися сексом. Тож я нерозважливо вирішила, що скину із себе геть усе. Не хотілося справити враження якоїсь телички. Я лягла гола-голісінька горілиць на те бридке шовкове покривало. Руки вздовж тіла, ноги мов ті колоди. Словом, істинна спокусниця.

Лікар Келлоґґ роздягнувся до трусів і майки. Якось несправедливо вийшло. Чому він міг бути напіводягнутим, а я мала бути гола?

— Посунься, будь ласка, на кілька сантиметрів, щоб я теж помістився, — попросив він. — Ось так. Добре. Ну що, подивимось на тебе.

Він ліг поруч, підперши голову рукою, і почав мене розглядати. Той момент був не таким нестерпним, як тобі може видатися. Я була самозакохана молода жінка і глибоко в душі вірила в те, що так воно й має бути: мене мають розглядати. Що ж до зовнішності, то найбільше мене хвилювали мої груди — чи то пак те, що їх майже не було. Але лікар Келлоґґ, схоже, цим не переймався, хоч і звик до цілковито іншого типу фігур. Він узагалі виглядав щасливим від усього, що йому тут пропонували.

— Незаймані груди! — чудувався він. — Їх ніколи не торкалася рука чоловіка!

(«Ну-у-у, — подумала я, — я б так не сказала. Хіба що рука дорослого чоловіка».)

— Вибач, Вівіан, якщо в мене холодні руки, — мовив він, — але зараз я почну тебе торкатися.

І він сумлінно взявся до справи. Спочатку торкнувся лівої груді, потім правої, потім знову лівої, знову правої. Його руки дійсно були холодні, але дуже скоро зігрілися. Спочатку я трохи запанікувала й заплющила очі, але за якийсь час подумала: «Хм, а це цікаво! Ну що, поїхали!».

У якийсь момент стало навіть приємно. Тоді я вирішила розплющити очі, щоб нічого не проґавити. Напевно, хотілося побачити, як моє тіло шматують. (Ох, нарцисизм юності!) Я глянула на себе, замилювавшись тонкою талією і вигином стегон. Я позичила в Селії бритву поголити ноги, і у тьмяному світлі вони виглядали чарівно гладенькими. Під його долонями мої груди теж виглядали непогано.

Чоловічі руки! На моїх голих грудях! Ти тільки подивись!

Я крадькома зиркнула на його лице, і мене втішило те, що я побачила: почервонілі щоки й зосереджений вираз. Він голосно сопів, і я сприйняла це як добрий знак — значить, я таки його збуджувала. Його пестощі були справді приємні. Мені подобалося, як мої груди реагували на його доторки, як шкіра рожевіла й теплішала.

— Зараз я візьму твою грудь до рота, — сказав він. — Це стандартна річ.

Краще б він цього не казав. Прозвучало так, ніби він описував якусь процедуру. Останніми роками я чимало думала про секс, але в жодній з моїх фантазій коханець не висловлювався так, ніби прийшов до мене додому з лікарським візитом.

Він нахилився і, як і обіцяв, узяв до рота мою грудь, і це мені теж сподобалось — після того, як він перестав про це говорити, ясна річ. Чесно кажучи, я ще ніколи не переживала чогось розкішнішого. Знову заплющила очі. Хотілося тихенько лежати, сподіваючись на те, що він і далі даруватиме мені це чудове відчуття. Та раптом чудове відчуття закінчилося, бо він знову розтулив рота.

— Ми будемо діяти поступово й обережно, Вівіан, — сказав він.

Боже правий, поможи, бо це прозвучало так, ніби він зібрався встромити в мене ректальний термометр — колись у дитинстві я таке раз пережила, і зовсім не хотілося про це згадувати.

— Чи, може, ти хочеш швидко з цим покінчити, Вівіан? — запитав він.

— Перепрошую? — не зрозуміла я.

— Ну, напевно, тобі лячно вперше лежати з чоловіком. Можливо, ти бажаєш, щоб цей акт стався швидко, щоб ти не мусила довго терпіти? Або, може, ти хочеш, щоб я не поспішав і навчив тебе дечого? Наприклад, дещо з того, що подобається місіс Келлогґ?

Матір Божа, найменше за все на світі мені хотілося, щоб мене навчили того, що подобалося місіс Келлогґ! Але я навіть не знала, що на це відповісти. Тому просто витріщилися на нього, як та дурепа.

— Опівдні до мене почнуть сходитися пацієнти, — геть не спокусливо сказав він. Здається, моя мовчанка його дратувала. — Але нам вистачить часу трохи позабавлятися, якщо тебе таке цікавить. Тільки вирішити треба вже.

От як на таке реагувати? Звідки мені було знати, чого я від нього хотіла? «Позабавлятися» могло означати що завгодно. Я кліпнула очима.

— Наше каченятко злякалося, — полагіднішав він.

На якусь мить я відчула бажання прибити його за такий поблажливий тон.

— Я не боюся, — відповіла я. І не збрехала, бо справді не була налякана, просто розгублена. Я очікувала, що моє тіло сьогодні роздеруть на шматки, а все вийшло якось дуже вимордувано. Невже конче треба було про все домовлятися і все обговорювати?

— Усе гаразд, моє каченятко, — мовив він. — Для мене це не вперше. Ти страх яка сором'язлива, правда? То, може, дозволиш мені самому прокласти курс?

Він ковзнув рукою по моєму лобковому волоссю. Тримав долоню рівно — так, як тримають, коли пригощають коня кубиком цукру, бо не хочуть, щоб той вкусив. Потер долонею об мій горбик. Не так уже й зле. Узагалі не зле, якщо чесно.

Я заплющила очі, насолоджуючись цією дуже легенькою, та все ж магічною хвилькою приємного відчуття.

— Місіс Келлоґґ любить, коли я так роблю, — сказав він і знову перебив мені задоволення, бо я мусила подумки перемкнутися на місіс Келлоґґ та її забавляння. — Їй подобається, коли я обертаю долоню спочатку в цьому напрямку, а потім... раз, другий, третій — у цьому...

Усе ясно: проблемою тут будуть його теревені Я задумалась над тим, як змусити лікаря Келлоґґа стулити пельку. Просити його замовкнути у власному домі якось не годилося, тим паче тоді, коли він люб'язно згодився надати мені послугу й розірвати мою дівочу перетинку. Я була добре вихованою молодою леді, яка звикла шанобливо ставитися до авторитетних чоловіків; було б зовсім не схоже на мене, якби я сказала: «Ви б не могли, будь ласка, заткнутися?».

«А може, попросити його мене поцілувати? — подумала я. — Тоді він замовкне». Можливо. Принаймні рот його точно буде зайнятий. Але тоді і я муситиму його поцілувати, а я сумнівалася, що хочу цього. Важко сказати, що було гірше.

Мовчанка і поцілунки? Чи жодних поцілунків і його дратівливий голос?

— Твоя киця любить, щоб її пестили? — запитав він, сильніше притиснувши долоню до мого горбика. — Твоя кішечка вже муркоче?

— Гаролде, — сказала я, — ви б могли мене поцілувати?

Може, я не зовсім справедлива до лікаря Келлоґґа.

Він був досить непоганий чоловік і просто намагався мені допомогти, не налякавши мене при цьому. Я впевнена, що він не хотів

завдати мені болю. Мабуть, він застосував до цієї ситуації клятву Гіппократа: «не нашкодь» — і далі за текстом.

А може, він був не таким уже й хорошим. Але дізнатися про це я не мала як, бо більше ніколи його не бачила. Тому не ліпімо з нього героя! Може, він узагалі не старався мені допомогти, а просто насолоджувався гострими відчуттями від того, що позбавляв цноти зніяковілу й привабливу молоду незайманку у своєму домі, поки дружина гостювала в тещі. Ця ситуація його, без сумніву, збуджувала — я досить скоро в цьому переконалася, коли він відірвався від мене, щоб натягнути «гумку» на свого прутня. Настав ключовий момент: уперше в житті я побачила ерекцію, хоч і не так добре, як хотілося. Почасті тому, що прутень був захищений у презерватив і затулений від мене рукою чоловіка. Але насамперед через те, що не встигла я оком кліпнути, як той чоловік заліз на мене.

— Вівіан, — сказав він, — я вирішив: що швидше я ввійду, то краще для тебе. Тому ліпше взагалі не рухайся. Тримайся, бо зараз я в тебе проникну.

Так він сказав — і так зробив.

Ну що ж. Ось воно і сталося.

Боліло набагато менше, ніж я очікувала. То була добра новина. Але була й погана: я отримала значно менше задоволення, ніж сподівалася. Я мала надію, що сексуальні зносини ще дужче підсилять відчуття, які я пережила, коли він цілував мої груди й тер мій горбик, але ні. Задоволення, що його я досі відчувала, хоч яке делікатне, враз розвіялося, коли він увійшов у мене, — і на зміну йому прийшло щось дуже напористе, що вмить перебрало на себе всю мою увагу. Коли він опинився в мені, я відчула беззаперечну присутність, яку не могла назвати ні хорошою, ні поганою. Це було щось схоже на спазми під час місячних. Страшенно дивне відчуття.

Він стогнав і рухався туди-сюди, а потім процідив крізь зуби: «Місіс Келлогґ любить, коли я...».

Але я так і не дізналася, як місіс Келлогґ любить, щоб її кохали, бо знову впилася в губи лікаря Келлогґа, як тільки він заговорив. Поцілунки справді допомогли затулити йому рота. Крім того, я теж мала чим займатися, поки мене брали. Як ми вже з'ясували, за своє життя я нечасто цілувалася, проте досить швидко здогадалася, що до

чого. Таке вміння треба здобувати на практиці, інакше ніяк, але я старалась, як могла.

Трохи складно було втримати його губи у своїх, коли він порався коло мене, але я мала великий стимул: мені анітрохи не хотілося знову чути його голос.

Та в останню мить він таки зумів вставити одне слово.

Він відірвав свої губи від моїх і вигукнув: «Чудесно!».

А тоді вигнув спину, ще раз здригнувся усім тілом, і на тому все скінчилося.

Опісля він встав і вийшов в іншу кімнату — напевно, помитися. Потім повернувся і приліг біля мене. Міцно обійняв, примовляючи: «Каченятко, миле, малесеньке каченятко. Не плач».

Я не плакала (я взагалі не збиралася плакати!), але він цього не помітив.

За кілька хвилин він знову підвівся й захотів перевірити, чи на покривало не на капала кров, бо він забув підкласти шматинку.

— Не хочеться, щоб місіс Келлоґґ побачила пляму, — пояснив він. — Я сам винен, що забув. Зазвичай я обережніший. А цього разу чомусь повівся необачно. Не схоже на мене.

— Ой, я ж принесла рушник! — сказала я, сягнувши рукою до торбинки, вдячна, що мала причину хоч щось зробити.

Але плями не було. Жодної краплинки крові. (Напевно, я вже пробила все, що треба, коли їздила малою на конях. Дякую, мамо!) На щастя, мені не дуже й боліло.

— А тепер, Вівіан, — він вирішив дати мені вказівки, — наступні два дні не купайся, щоб туди не проникла інфекція. Митися можеш, але просто підмивайся — у ванні не лежи. Якщо матимеш якісь виділення чи неприємні відчуття, скажи Гледіс або Селії — вони пояснять тобі, як підмиватися оцтом. Але ти велика, сильна, здорова дівчинка, тому не думаю, що тебе спіткають якісь клопоти. Сьогодні ти добре впоралася. Я тобою пишаюся.

Я уявила, як він дає мені льодяника.

Поки ми вдягалися, лікар Келлоґґ теревенив про те, яка гарна погода надворі. Чи я бачила місяць тому, як у Греммерсі-парку цвіли півонії? Ні, відповіла я, бо місяць тому я ще навіть не жила в Нью-Йорку. Що ж, тоді я повинна звернути увагу на півонії наступного року, на поліг він, бо вони так швидко відцвітають. (Може, то був аж

надто прозорий натяк на те, що я теж «швидко відцвіту», але не приписуймо лікарю Келлогґу аж такого таланту до поезії чи красномовства. Гадаю, йому просто подобалися півонії.)

— Ходімо я проведу тебе, каченятко, — сказав він і повів мене вниз по сходах, через вітальню, всіяну мереживними серветками, і до службового входу. Минаючи кухню, він узяв зі стола конверт і простягнув його мені:

— На знак моєї вдячності, — мовив він.

Я знала, що всередині гроші, тому не могла його взяти.

— О ні, Гаролде, я не можу, — відповіла я.

— О ні, ти мусиш.

— Ні, я не можу, — не відступала я. — Не можу — і все.

— Але я наполягаю.

— Але я не можу.

Маю сказати, що я відмовлялася не тому, що не хотіла, аби мене вважали повією. (Не будь про мене аж такої високої думки!) Ішлося радше про твердо засвоєну гречність.

Розумієш, мої батьки щотижня передавали для мене гроші (тітка Пег видавала їх мені кожної середи), тому гроші лікаря Келлогґа справді були зайві. Крім того, якийсь пуританський голос у моїй голові нашіптував, що я не заробила цих грошей. Я не дуже тямилася в сексі, та все ж мені було важко уявити, що я подарувала тому чоловікові невідомо яке задоволення. Дівчина, яка лежить горілиць, витягнувши руки по швах, і ворушиться хіба для того, щоб атакувати чоловіка своїми губами, тільки-но він розтулить рота — з такою в ліжку не дуже порозважаєшся, еге ж? Якщо вже брати гроші за секс, то годилося б зробити щось таке, за що варто заплатити.

— Вівіан, я вимагаю, щоб ти це взяла, — сказав він.

— Гаролде, я не візьму.

— Вівіан, я наполегливо прошу, щоб ти не влаштовувала сцени, — насупився він і силою всунув мені до рук конверт.

Я ж так хотіла відчутти небезпеку і збудження від рук лікаря Гаролда Келлогґа — от ця мить і настала, з іншим мені не пощастило.

— Ну гаразд, — відповіла я і взяла конверт.

(Як вам таке, мої благородні предки? Гроші за секс — і отак з першого разу!)

— Ти дуже мила дівчина, — мовив він. — І прошу тебе, не хвилюйся: твої груди ще встигнуть наповнитися.

— Дякую, Гаролде, — сказала я.

— А щоб вони швидше вирости, пий двісті грамів маслянки на день.

— Дякую, так і робитиму, — відповіла я, не маючи ані найменшого наміру пити щодня по двісті грамів маслянки.

Я вже зібралася виходити, та раптом відчула, що таки мушу його дещо запитати.

— Гаролде, — сказала я, — а можна поцікавитися, що ви за лікар?

Я припускала, що він або гінеколог, або педіатр. Хоча більше схилилася до педіатра. Мені просто хотілося перевірити, вгадала я чи ні.

— Ветеринар, моя люба дівчинко, — відповів він. — А тепер я прошу тебе передати мої найтепліші вітання Гледіс та Селії. І не забудь помилуватися півоніями наступної весни!

Я летіла вулицею й вила від сміху.

Забігла у дайнер, де на мене чекали дівчата, і, не давши їм мовити й слова, заверещала:

— Ветеринар? Ви послали мене до ветеринара?

— Ну як? — спитала Гледіс. — Боліло?

— Він ветеринар! А ви казали, що лікар!

— Лікар Келлогґ і є лікарем! — заперечила Дженні. — Тож його так і називають — лікар Келлогґ!

— Таке враження, що ви мене, як ту кішку, на стерилізацію відправили!

Я впала на диванчик поруч із Селією, з полегшенням притулившись до її теплої тіла. А моє власне тіло штормило від сміху. Я вся тремтіла, від голови до п'ят. Почувалася дикою і невгамовною. Мені здавалося, що моє життя щойно розлетілося на кавалки. Мене охопила радість, збудження, огида, зніяковіння й гордість; від цього всього паморочилося в голові, та відчуття було фантастичне. Післясмак був у сто разів чудесніший за сам акт. Я повірити не могла в те, на що наважилася. Здавалося, що свою вранішню сміливість — зайнятися сексом із незнайомцем! — я позичила в когось іншого, та водночас я почувалася собою — справжньою, як ніколи.

І це ще не все: обвівши поглядом дівчат за столом, я відчула таку глибоку вдячність, що мало не розплакалася. Як прекрасно, що дівчата біля мене! Мої подружки! Найвірніші приятельки на світі! Найвірніші приятельки, з якими я познайомилася якихось два тижні тому — окрім Дженні, яку зустріла позавчора! Я так їх усіх любила! І вони чекали на мене! Я була їм небайдужа!

— Ну то як воно було? — запитала Гледіс.

— Добре. Усе було добре.

Переді мною лежала гірка холодних млинців, що їх я не доїла вранці. Я накинулася на них так, ніби мала вчинити над ними розправу. Руки мої трусилися. Господи, та я ще ніколи не була така голодна! Мій голод був як бездонна бочка. Я вмочувала млинці в сироп і запихала їх до рота один за одним.

— Тільки він цілий час каркає про свою жінку! — сказала я, настромлюючи млинця на виделку.

— Ще й як! — мовила Дженні. — Терпіти його не можу через це!

— Та він тюхтій, — сказала Гледіс. — Але чоловік він добрий, а це головне.

— А тобі боліло? — озвалася Селія.

— Ти знаєш, ні, — відповіла я. — І навіть рушничок не пригодився.

— Тобі пощастило, — сказала Селія. — Дуже пощастило.

— Не можу сказати, що то було весело, — мовила я. — Але не так уже й нудно. Добре, що все вже позаду. Напевно, є й інші способи втратити цноту.

— Усі інші способи гірші, — сказала Дженні. — Повір мені Я всі перепробувала.

— Я так горджуся тобою, Віві, — мовила Гледіс. — Сьогодні ти стала жінкою.

Вона підняла чашку кави, наче щойно виголосила тост, і я стукнулася з нею своєю склянкою води. Обряд посвячення ще ніколи не здавався таким справжнім і радісним, як тієї миті, коли я цокнулася з Гледіс — керівницею танцювальної трупи.

— Скільки він тобі дав? — поцікавилася Дженні.

— Ой! — зойкнула я. — Мало не забула!

Я витягнула з торбинки конверт.

— Краще ти відкрий, — я простягнула його тремтячими руками Селії — та розірвала конверт, вправно перелічила купюри й оголосила: «П'ятдесят доларів!».

— П'ятдесят доларів! — запищала Дженні. — Він завжди дає двадцять!

— То на що ми їх витратимо? — запитала Гледіс.

— Треба придумати щось особливе, — сказала Дженні Мені аж на душі відлягло, бо дівчата вважали ці гроші «нашими», а не тільки моїми. Поганий присмак переступу розвіявся, якщо ти розумієш, про що я. А відчуття дружби зміцніло.

— Хочу з'їздити на Коні-Айленд! — сказала Селія.

— Нема часу, — відповіла Гледіс. — О четвертій нам треба бути в «Лілеї».

— Є час, — заперечила Селія. — Ми швиденько. З'їмо по готдогу, подивимося на море і відразу назад. Візьмемо таксі. Ми ж маємо гроші, хіба ні?

Тож ми поїхали на Коні-Айленд, опустивши шибки в таксі — курили дорогою, сміялися і пліткували. День випав найтепліший за все літо. Небо було сліпучо-блакитне. Я сиділа на задньому сидінні, втиснувшись між Селією та Гледіс, а Дженні спереду щебетала з водієм — той повірити не міг своєму щастю: щойно в його таксі впурхнула ціла зграя кралечок.

— Ну у вас і фігурки, дівчатка! — сказав він, а Дженні відповіла: «Ой, перестаньте з нами загравати, містере», але видно було, що їй сподобався його комплімент.

— А тобі не шкода місіс Келлотт? — запитала я Гледіс, відчуваючи легкий докір сумління за свій ранковий вчинок. — Ну, через те, що ти спиш із її чоловіком? Чи не треба її шкодувати?

— Не будь аж така совісна! — відповіла Гледіс. — Бо так ти вічно себе гризтимеш!

Боюся, на тому наші моральні страждання закінчилися.

Тему було закрито.

— Наступного разу я хочу з кимось іншим, — мовила я. — Думаєте, я зможу когось знайти?

— Тільки пальцем кивни, — сказала Селія.

Коні-Айленд був залитий сонцем, яскравий, веселий. Набережною гуляло повно галасливих сімей, молодих пар і невгамовних дітлахів,

які поводитися так само навіжено, як я почувалася. Ми розглядали вивіски з рекламою паноптикумів. Побігли на пляж і намочили у воді ноги. Їли зацукровані яблука й лимонне морозиво. Сфотографувалися із силачем. Накупили м'яких іграшок, листівок і сувенірних люстеровок. Я купила Селії милу солом'яну торбинку з понашиваними мушлями, іншим дівчатам — окуляри від сонця, а ще заплатила за таксі назад до центру — і з тих грошей, що їх дав мені лікар Келлогґ, у мене залишилося ще цілих дев'ять доларів.

— Ще й стейк на вечерю з'їси! — сказала Дженні. Ми ледве встигли на пообідню виставу в «Лілеї». Олів мало не впала в істерику від хвилювання, що артистки пропустять виступ: накручувала кола навколо дівчат і кудкудакала, як їм бракує спритності. Але ті відразу пірнули у гримерки й за кілька хвилин вискочили звідти — сам шик у блискітках і страусовому пір'ї. Тітка Пег теж, звісно, була на місці. Вона поцікавилася, мовби між іншим, чи в мене гарно минув день.

— Дуже! — відповіла я.

— То й добре, — сказала вона. — Веселися, поки молода.

Перед виходом на сцену Селія стиснула мою долоню. Я вхопила її за руку й нахилилася ближче до її краси.

— Селіє! — прошепотіла я. — Я досі не можу повірити, що втратила сьогодні цноту!

— Ти за нею точно не шкодуватимеш, — відповіла вона.

І знаєш що?

Вона казала чисту правду.

Розділ сьомий

Так воно все й закрутилося.

Після посвяти мені хотілося весь час бути там, де був секс, — а Нью-Йорк здавався мені синонімом сексу. Я мала стільки всього надолужити. Купу років згаяла в нудоті й тепер сказала собі, що більше ніколи не нудьгуватиму, ані години!

А як багато треба було вивчити! Я хотіла, щоб Селія навчила мене всього, що сама знала: про чоловіків, про секс, про Нью-Йорк, про життя. І Селія охоче погодилася. Відтоді я вже не була служницею Селії (принаймні не тільки її служницею) — я стала її спільницею. Тепер не лише Селія приплентувалася додому п'яна посеред ночі після шалених гульок у місті — тепер ми верталися з нею удвох: п'яні, посеред ночі, після шалених гульок у місті Того літа ми разом ходили шукати пригод на свої голови й ніколи не мали з тим жодного клопоту. Якщо ти гарненька дівчина й шукаєш пригод у великому місті — довго шукати тобі не доведеться. А якщо вас таких дві — гарненькі дівчата, які шукають пригод, — то пригоди самі підстерігатимуть вас на кожному розі. Саме цього нам і хотілося. Ми із Селією просто шаленіли від розваг. У нас був ненаситний апетит — не тільки до хлопців та чоловіків, а й до їжі, коктейлів, божевільних танців і музики, від якої хочеться курити цигарку за цигаркою й реготати, закинувши голову назад.

Деколи інші танцюристки й артистки йшли гуляти разом із нами, але мене й Селію їм не вдавалося наздогнати. Якщо одна з нас пасла задніх, друга набирала темп. Часом мені здавалося, що ми стежимо одна за одною, аби здогадатися, що робити далі, бо зазвичай ми уявлення не мали, що далі, а точно знали лиш одне: нам хочеться ще розваг. По-моєму, найсильніше нас штовхав уперед спільний страх нудьги.

Кожен день мав у собі сотню годин, і треба було якось заповнити кожну з них, інакше ми померли б від нудоти.

Словом, того літа ми вибрали собі єдине заняття: дуріти й пустувати. І віддавалися йому з невтомністю, що й досі вражає мою уяву.

Коли я думаю про те літо 1940 року, Анджело, то уявляю Селію Рей і себе як дві чорнильні цятки похоті, які пливають у неоновому присмерку серед тіней Нью-Йорка у безперервному пошуку пригод. А коли намагаюся його детально пригадати, усе зливається в моїй пам'яті в одну нескінченну, гарячу, спітнілу ніч.

Щойно закінчувалися вистави, ми із Селією переодягалися у вузесенькі, мов ті стеблинки, вечірні сукенки і стрімголов летіли до міста — пірнали в нетерплячі вулиці, певні, що вже встигли пропустити щось важливе й веселе: мовляв, як вони сміли почати без нас?

Вечір ми завжди розпочинали у «Тутс Шор», «Ель-Морокко» чи в клубі «Лелека», але ніколи не знали, де опинимося на ранок. Якщо в Мідтауні ставало надто нудно й звично, ми із Селією вирушали лінією А до Гарлему — послухати, як грає Каунт Бейсі, або випити чогось у «Червоному півні». Або дуріли собі з юрбою студентів із Єля в «Рітці» чи витанцьовували з якимись соціалістами у «Вебстер-Голлі».

Наше правило звучало так: танцюй, поки не звалишся з ніг, а тоді ще трохи.

Ми рухалися мов блискавки! Часом мені здавалося, що місто тягне мене за собою, засмоктуючи у свою шалену річку музики, світла й веселощів. А часом навпаки: що це ми тягнемо за собою місто, бо хоч куди ми йшли, хтось завжди йшов слідом за нами. Тими п'янкими вечорами ми то перестривали чоловіків, з якими Селія вже зналася, то підбирали дорогою незнайомців. Або і те, й інше. Я то цілувала трьох красунчиків одного за одним, то одного красунчика тричі поспіль — інколи важко було запам'ятати.

А от знаходити чоловіків ніколи не бувало важко.

Добре, що Селія Рей вмiла зайти в заклад так, як ніхто не вмiв. Вона закидала свій блиск до зали поперед себе — так, як вояк закидає гранату в засаду кулеметника, а тоді йшла слідом за своєю красою й лічила жертви. Досить було їй з'явитися, як уся сексуальна енергія в залі, мов магнітом, притягувалася до неї. Вона йшла собі повільно, немовби знемагаючи від нудьги — вбираючи дорогою, мов губка, чужих хлопців і чоловіків, — і не мусила навіть пальцем об палець ударити в тих своїх завоюваннях.

Чоловіки витріщалися на Селію Рей, наче та була пакунком із попкорном з іграшкою всередині, й вони не могли дочекатися, коли та

іграшка нарешті втрапить їм до рук.

А вона дивилася на них так, наче вони були дерев'яними панелями на стінах.

І чоловіки шаленіли за нею ще дужче.

— Покажи мені, що ти вмієш усміхатися, крихітко, — якось гукнув до неї один сміливець із другого кінця танцювального майданчика.

— Покажи мені, що ти маєш яхту, — пробурмотіла Селія й обернула своє змуджене лице в інший бік.

А що я була поруч і виглядала майже так само, як вона, то ефект виходив подвійний (принаймні у тьмяному освітленні, бо хоч я й не була така сама на зріст і не мала такого ж відтінку шкіри, що й Селія, та все ж носила такі самі обтислі сукенки, так само вкладала волосся, рухалася так, як вона, і клала підкладки у ліфчик, щоб мої груди стали трохи схожими на її).

Не люблю хвалитися, Анджело, але ми з нею були непереможним дуєтом.

Хоча ні, хвалитися я таки люблю, тому дозволь старій жінці насолодитися колишньою славою: ми були неймовірні. Могли поскручувати шиї цілому столику чоловіків, просто пройшовши повз.

— Принесіть нам щось випити, — казала Селія біля барної стійки, ні до кого конкретно не звертаючись, та вже за секунду п'ятеро чоловіків простягали нам коктейлі: три — їй, два — мені. А ще через десять хвилин від коктейлів не лишалося ні краплини.

Звідки ми брали стільки енергії? Ох, ну так, згадала: нам давала її молодість. Ми були наче ті турбіни, що виробляють енергію. Ранки, звичайно, завжди давалися важко. Похмілля бувало немилосердно жорстоке. Але якщо вдень мене хилило на сон, я завжди могла прилягти на купу старих завіс десь за кулісами під час репетиції чи вистави. Десять хвилин подрімала — і знов була повна сил, готова вкотре і вкотре завойовувати місто, щойно затихнуть оплески.

Так можна жити, коли тобі дев'ятнадцять (або коли ти, як Селія, вдаєш, що тобі дев'ятнадцять).

— Дівчата шукають халепи на свою голову, — сказала одного вечора якась літня пані, коли ми із Селією, захмелілі, брели, спотикаючись, вулицею. І мала цілковиту рацію. Тільки не підозрювала, що якраз цього ми й хотіли.

Ох, наші бажання юності! Ох, ті чарівні, сліпучі молодечі жадання, які неодмінно заводять просто на край скелі або заманюють у глухі завулки, що їх ми самі ж собі й будуємо.

Не можу сказати, що за літо 1940 року я стала доброю коханкою, хоча з сексом я запізналася дуже близько.

Але доброю коханкою я не стала, ні. Щоб жінка навчилася «добре» кохатися — тобто вміла отримувати насолоду від любовців чи навіть виконувати в них головну роль, а в кінці відчутти оргазм, — потрібен час, терплячість і турботливий коханець. Мине багато часу, поки мені дістанеться весь комплект. А наразі то була така собі лотерея, в яку ми грали із шаленою швидкістю. (Ми із Селією не любили надовго затримуватися в одному закладі чи з одним чоловіком: ану ж прогавимо щось цікавіше на другому кінці міста.)

Через жадобу до розваг і цікавість до сексу того літа я стала не просто ненаситною, а ласою. Такою я себе бачу, коли згадую ті часи. Я була ласою до всього, де вчувався бодай найслабший натяк на еротичу й потаємність. Я була ласою до неонового світла в темному провулку на Мангеттені. Ласою до коктейлів у кокосовій шкаралупі у «Гавайській залі» готелю «Лексингтон». Ласою до квитків на місця в першому ряду біля рингу чи до пропусків через службовий вхід у нічні клуби, які не мали назви. Ласою до всіх, хто вмів грати на якомусь музичному інструменті чи с'як-так витанцьовувати.

Ласою до поїздок в автомобілях з будь-яким, хто мав автомобіль. Ласою до чоловіків, які підходили до мене в барі з двома склянками віскі з льодом і казали: «Мені тут принесли два напої замість одного. Може, допоможете мені впоратися з ними, міс?».

Звісно, чому б і ні — залюбки допоможу, сер.

У таких справах я була чудовою помічницею!

Мушу все ж заступитися за нас із Селією і зауважити, що з усіма чоловіками, з якими ми познайомилися того літа, ми не кохалися.

Але з більшістю із них — так.

Нас із Селією цікавило не так питання «Із ким кохатися?» — бо це не мало аж такого значення, — як питання «Де кохатися?».

Відповідь звучала так: всюди, де було місце.

Ми займалися любовцями у розкішних готельних номерах, за які платили приїжджі бізнесмени. На (зачиненій на вечір) кухні в невеликому клубі в Іст-Сайді. На поромі, де ми якось опинилися пізно

ввечері — довкола нас на воді розпливалися мерехтливі вогники. На задніх сидіннях таксі. (Ти, напевно, подумала, що це незручно, і воно й справді було незручно, та все ж можливо.) У кінотеатрі. У гримерці в підвалі «Лілеї». У гримерці в підвалі «Діамантової підкови». У гримерці в підвалі «Медісон-Сквер-Гарден». У Браянт-парку, де під ногами шастали щури. У темних, задушливих провулках просто за рогом центральних вулиць, де сновигали таксі. На даху Пак-Билдінг. У конторі на Волл-стріт, де нас могли почути тільки нічні прибиральники.

Ми із Селією — п'яні, пустоголові, невагомі, з посоловілими очима й кров'ю, солоною, як розсіл — кружляли того літа вулицями Нью-Йорка, немов наелектризовані. Не ходили, а мчали, як ракети. У нас не було мети — ми просто весь час шукали яскравих барв. Нічого не пропускали і водночас прогавили все. Ми бачили, як Джо Луїс тренується зі своїм спаринг-партнером, і чули, як співає Біллі Голлідей, але подробиць ні тієї, ні тієї події я не пам'ятаю. Ми були надто зачаровані тим, що з нами відбувалося, і не мали коли звертати уваги на чудеса, які лежали перед нами. (От наприклад: того вечора, коли я слухала Біллі Голлідей, у мене були місячні і я мала поганий настрій, бо хлопець, який мені подобався, щойно забрався геть з іншою. Оце такий мій відгук про виступ Біллі Голлідей.)

Ми обидві перебирали зайвого, а тоді натрапляли на цілі юрмища молодих чоловіків, які теж перебрали зайвого, — і тоді ми всі збивалися гуртом і поводитися саме так, як ти собі й уявляєш. Ми ходили в бари з хлопцями, з якими познайомилися в інших барах, а тоді фліртували з хлопцями, яких побачили в новому барі. Через нас влаштовували бійки, і комусь добряче діставалося, а Селія вибирала серед уцілілих тих, хто вів нас до наступного бару, де всю цю кашу заварювали спочатку. Ми пурхали з однієї парубоцької вечірки на іншу — з обіймів одного чоловіка в обійми іншого.

А якось у розпалі вечері навіть помінялися хлопцями.

— Бери його собі, — мовила Селія того вечора просто перед чоловіком, який їй уже набрид. — Я йду у вбиральню. А ти не дай йому замерзнути.

— Але ж він твій хлопець! — сказала я, коли той чоловік слухняно мене обійняв. — А ти моя подружка!

— Ох, Віві, — відповіла Селія лагідним і жалісливим голосом. — Такої подружки, як я, не втрапиш, просто забравши у неї хлопця!

Того літа я майже не спілкувалася зі своїми рідними.

Найменше за все хотілося, щоб вони дізналися про те, чим я займалася.

Мама щотижня посилала мені разом із грошима записку, тримаючи мене в курсі основних новин. Тато пошкодив плече, коли грав у гольф. Брат погрожував покинути Принстон наступного семестру й вступити до військово-морського флоту, бо хотів служити своїй країні. Мама виграла на такому-то й такому-то тенісному турнірі у такої-то і такої-то.

У відповідь я щотижня надсилала батькам листівку з одними й тими самими давніми і прісними новинами: зі мною все гаразд, я активно працюю в театрі, у Нью-Йорку дуже гарно, дякую за гроші. Час від часу я додавала якусь невинну деталь, як-от: «На тижні смачно пообідала з тіткою Пег у “Нікербокері”».

Звісно, я не казала батькам, що недавно ходила до лікарки зі своєю подругою, артисткою Селією, щоб мені незаконно поставили ковпачок. (Незаконно, бо в ті часи лікарі не мали права ставити незаміжній жінці протизаплідний засіб — ось чому так добре було приятелювати з тими, хто знав потрібних людей! Селія ходила до небагатослівної лікарки-росіянки, яка не питала зайвого. Вона з першої секунди мені підійшла.)

Так само я не писала їм про те, як злякалася, що в мене гонорея (на щастя, виявилось, що це був несильний запальний процес, хоча за тиждень, поки все з'ясувалося, я пережила чимало болю і страху). Не писала і про підозру на вагітність (це питання, слава Богу, з'ясувалося саме собою).

І про те, що я частенько спала з одним чоловіком на ім'я Кевін «Рібсі» О'Салліван, який продавав нелегальні лотерейні квитки неподалік у Пекельній кухні. (Я, звичайно, фліртувала і з деякими іншими чоловіками — усі вони теж крутили темні справи, але жоден не мав такого милозвучного прізвиська, як «Рібсі».)

Не казала я батькам і того, що тепер завжди носила в торбинці презерватив, бо не хотіла більше ніяких підозр на гонорею, та й дівчині краще перестраховатися. Чи того, що ці презервативи мені

люб'язно постачали мої хлопці. (Розумієш, мамо, у Нью-Йорку купувати презервативи можуть тільки чоловіки!)

Ні, про все це я не згадувала.

Зате передала їм звістку про те, що морський язик у «Нікербокері» готують просто неперевершено.

І не збрехала. Бо так справді було.

Тим часом ми із Селією кружляли й кружляли містом ніч за нічю і знаходили на свої голови які завгодно пригоди, великі й малі. Від пиятики ми ставали божевільні й ліниві. Забували про годинник, не пам'ятали, скільки коктейлів випили і як звати наших кавалерів. Пили джин з тоніком, поки ноги не переставали нас слухатися. Коли нам ставало зовсім добре, забували пильнуватися і про нас мусили дбати інші люди, часто незнайомці. («Не тобі вказувати, як мені жити!» — визвірилася однієї ночі Селія на одного люб'язного джентльмена, який лиш увічливо намагався привести нас до «Лілеї» живими й здоровими і жодних інших намірів не мав.) Те, як ми із Селією сторчголов пірнали у світ, завжди приховувало в собі певний ризик. Ми були готові до будь-чого, тому те будь-що справді могло статися. І часто ставалося.

А було все ось як: Селія справляла на чоловіків особливий ефект — вони перетворювалися на покірних та услужливих, аж поки не наставав момент, коли вони переставали такими бути. Вони вишиковувалися перед нами, готові виконувати наші команди й задовольняти найменші бажання. Часом вони й залишалися такими добряками, а інколи їхня доброта кудись раптово зникала. Ми переходили певну межу чоловічої похоті чи злості, й назад дороги не було. Як тільки межу було перейдено, чоловіки в товаристві Селії ставали дикунами. Ще мить тому всі веселилися, фліртували, дражнилися й реготали — аж раптом атмосфера в кімнаті змінювалася і з'являвся не тільки ризик сексу, а й загроза насилля.

І зупинитися було неможливо.

Після того здіймався рейвах.

Коли це відбулося вперше, Селія відчула, що насувається буря і випровадила мене з кімнати. Ми були тоді у президентському номері готелю «Білтмор», де нас розважало троє чоловіків, з якими ми незадовго до того познайомилися в танцювальній залі «Воллдорфа». Вони мали купу готівки і явно займалися якимись нечистими справами. (Якби я билася з кимось об заклад, то сказала б, що на хліб

ця трійця заробляла рекетирством.) Спочатку вони всі прислуговували Селії — такі шанобливі, такі вдячні за її увагу, аж спітнілі від намагань ощасливити цю красуню та її подружку. Може, леді бажають ще пляшку шампанського? Може, замовити для леді крабових ніжок у номер? Може, леді хочуть побачити президентський номер у «Білтморі»? Як леді бажають: нехай грає радіо чи вимкнути?

У тій грі я була ще новенька, і мені було дивно, що ці головорізи так коло нас упадали. Заворожені нашими чарами й усім решта. Мені так і кортіло сміятися з них, з їхньої слабкості — мовляв, чоловіків так легко взяти під каблук!

Аж раптом, незадовго після того, як ми навідалися до президентського номера, настала ота зміна й Селія опинилася на дивані, затиснута між двох чоловіків, які більше не здавалися ані послужливими, ані слабкими. Нічого такого вони не робили, але атмосфера змінилася і я злякалась.

Щось нове з'явилося у виразі їхніх облич, і мені це не сподобалося. Третій чоловік втупився поглядом у мене, явно не налаштований жартувати. Зміну, яка відбулася в кімнаті, я можу описати тільки так: уяви, що ти весело розважаєшся на пікніку, аж раптом налітає торнадо. Атмосферний тиск падає. Небо чорніє. Птахи замовкають. Буря наближається просто до тебе.

— Віві, — сказала Селія якраз у таку мить, — біжи вниз і купи мені цигарок.

— Що, вже? — запитала я.

— Біжи, — повторила вона. — І не вертайся.

Я кинулась до дверей, і той третій чоловік не встиг мене схопити. На превеликий сором, я зачинила двері, покинувши свою подругу в кімнаті. Я покинула її, бо вона сама сказала мені йти, але почувалась я гидко. Невідомо, що ті головорізи мають на думці, а Селія там сама, думала я. Вона відправила мене геть, бо не хотіла, аби я бачила, що вони з нею зроблять, або хотіла вберегти мене від такого самого.

Так чи так, а я почувалась дитиною, яку вигнали з кімнати.

А ще я боялася тих чоловіків, боялася за Селію і водночас лютувала, що мене отак виштовхали. То було нестерпно. Годину ходила туди-сюди вестибюлем, вагаючись, повідомити про це управителя готелю чи ні. Але що я могла йому сказати?

Врешті Селія спустилася — сама, без супроводу чоловіків, які зовсім недавно так люб'язно провели нас до ліфта.

Вона помітила мене і, підійшовши, сказала:

— Що ж, вечір закінчився паскудно.

— З тобою все добре? — запитала я.

— Ага, усе прекрасно, — відповіла вона й обсмикнула сукенку. — Я нормально виглядаю?

Вона виглядала так само чудово, як завжди, тільки над лівим оком світився синець.

— Як богиня кохання, — мовила я.

Вона побачила, що я дивлюся на її спухлу повіку, і сказала:

— Про це нікому ні слова, Віві. Гледіс його прибере. Вона як ніхто вміє ховати синці. Надворі є таксі? Якщо раптом з'явиться, я не проти в нього сісти.

Я піймала таксі, і ми мовчки поїхали додому.

Чи події того вечора травмували Селію?

«Ну звісно», — мабуть, подумала ти.

Хоч як мені соромно таке казати, Анджелло, я не знаю.

Я з нею ніколи про це не розмовляла. І не помітила у своїй подрузі жодних симптомів травми. Але знову ж таки — напевно, я їх не шукала. Та й не знала, що саме шукати.

Може, я сподівалася, що той огидний випадок візьме і зникне (як той синець), якщо про нього не згадувати. А може, думала, що Селія, зважаючи на її бурхливе минуле, звикла до таких нападів. (Може, і звикла, Боже збав.) У таксі того вечора я могла розпитати Селію про все (почавши із питання: «З тобою справді все гаразд?»), але не розпитала. І навіть не подякувала за те, що вона врятувала мене від певного інциденту. Мені було соромно, що я потребувала порятунку, соромно, що вона вважала мене невиннішою і вразливішою за себе. Досі я могла переконувати себе, що ми із Селією однаковісінькі — дві однаково досвідчені, відчайдушні жінки, які завойовують місто й розважаються.

Але ж то була очевидна брехня. Я тільки заgravала з небезпекою, тоді як Селія пізнала її на власній шкурі. Вона знала те зло, якого не знала я. Знала те, чого мені було краще не знати.

Коли я тепер згадую те все, Анджелло, мене жахає, що в ті часи насильство здавалося таким буденним — здавалося не тільки Селії, а й

мені. (От наприклад: чому я ніколи не замислювалася, звідки це Гледіс навчилася так майстерно ховати синці?) Напевно, ми думали собі: «Що ж, такі вже ці чоловіки!». Але не забувай: це все відбувалося задовго до того, як почалися бодай якісь публічні розмови про це зло — тож навіть між собою ми про таке не говорили. Словом, того вечора я більше не питала Селію про те, що з нею сталося, і вона теж ні слова мені не сказала. Ми просто вирішили викинути той випадок з голови.

А наступного вечора — не повіриш! — ми знову вирушили до міста шукати пригод, тільки цього разу дещо змінилося: я пообіцяла собі, що відтепер ніколи не покину її саму, хай там що. Не дозволю, щоб мене знову випровадили з кімнати.

Хоч на що піде Селія, я так само на це піду. Хоч що станеться із Селією, зі мною це станеться теж.

«Я ж не дитина!» — сказала я собі. Точнісінько так, як кажуть діти.

Розділ восьмий

Між іншим, насувалася війна.

Насправді війна вже розійшлася не на жарт. Але, певна річ, десь далеко, в Європі, хоча у Сполучених Штатах вирували палкі суперечки про те, вступати у неї чи ні. Я в них участі не брала, нема що й казати. Але той вихор крутився довкола мене.

Напевно, ти дивуєшся, як я раніше не помітила, що насувається війна, але я й справді того не усвідомлювала. Так-так, я була страшенно неуважна. Улітку 1940 року важко було проігнорувати той факт, що світ опинився на порозі війни, але мені це якось вдалося. (На свій захист скажу, що мої знайомі й колежанки теж не звертали на це уваги. Не пам'ятаю, щоб Селія, Гледіс чи Дженні бодай раз обговорювали воєнну готовність Америки чи дедалі нагальнішу потребу в законі «Про флот двох океанів».) Я, м'яко кажучи, була далека від політики. Ну, наприклад, не знала прізвища жодної особи в кабінеті Рузвельта. Зате могла назвати повне ім'я другої дружини Кларка Гейбла — неодноразово розлученої світської левиці з Техасу. Звали її Рія Франклін Прентісс Лукас Ленгем Гейбл — язик зламати можна, але це ім'я, вочевидь, я пам'ятатиму до смерті Німці вторглися в Голландію і Бельгію у травні 1940 року — якраз тоді, коли я провалювала один за одним іспити в коледжі Вассара, тобто була страшенно заклопотана. (Однак пам'ятаю, як тато казав, що вся та веремія стихне до кінця літа, бо дуже скоро французьке військо виштовхає німців назад додому. Я подумала, що він, мабуть, має рацію, бо тато читав цілу гору газет.)

Десь у той самий час, коли я перебралася до Нью-Йорка, тобто в середині червня 1940 року, німці увійшли до Парижа.

(І татова теорія розлетілася на друзки.) Але в моєму житті було стільки всього цікавого, що я не мала часу пильно стежити за подіями. Те, що відбувалося в Гарлемі й Вілледжі, цікавило мене значно більше, ніж те, що там сталося на лінії Мажино. А в серпні, коли Люфтваффе почало скидати бомби на британські об'єкти, я переймалася тим, чи не вагітна й чи не підхопила гонорею, тому це все теж пролетіло повз мої вуха.

Кажуть, історія має пульс, але я ніколи його не чула, навіть якщо той барабанив просто під моїм вухом.

Якби я була мудріша й уважніша, то розуміла б, що Америку теж рано чи пізно втягнуть у цей конфлікт. Я б уважніше прислухалася до новини про те, що мій брат задумався про службу на флоті. Переймалась би тим, як це рішення могло вплинути на Волтерове майбутнє і на всіх нас. І усвідомлювала б, що деякі з тих молодих веселунів, з якими я розважалася щоночі у Нью-Йорку, були якраз такого віку, щоб потрапити на фронт після того, як Америка неминуче вступить у війну. Якби я знала тоді те, що знаю тепер — що так багато тих юних красунчиків невдовзі загинуть на полях бою в Європі чи в тому пеклі, що творитиметься на півдні Тихого океану, — я б займалася любощами ще з багатьма, багатьма із них.

Гадаєш, я жартую? Ні Шкода, що я не займалася з тими хлопцями всім, чим тільки можна. (Не знаю, звісно, чи мала б стільки часу, та все ж я б доклала всіх зусиль, щоб втиснути у свій напружений графік кожного, кожного з тих хлопчиськів, більшість з яких незабаром пропали, згоріли, травмувалися, зустріли свій кінець.)

Так шкода, що я й не здогадувалося, що на нас чекає, Анджело.

Дуже шкода.

А от інші люди були уважніші. Олів особливо схвильовано стежила за новинами, що надходили з її рідної Англії. Вони її турбували, але, зрештою, Олів турбувало все на світі, тому її переживання нікого надто не вразили. Щоранку за сніданком із яєчні з нирками Олів перечитувала все, що траплялося їй під руку. «Нью-Йорк Таймс», «Барронс» і «Гералд Триб'юн» (хоч та й схилялася до республіканців), а потім британські газети, якщо їх вдавалося роздобути.

Навіть тітка Пег (яка зазвичай читала тільки огляди бейсбольних матчів у «Пост») почала стривожено стежити за новинами. Вона вже бачила одну світову війну й зовсім не хотіла побачити ще одну. Тітка Пег до кінця життя віддано любитиме Європу.

Улітку того року тітка та Олів запалилися ідеєю про те, що американці мусять вступити у війну. Хтось же має допомогти британцям і врятувати французів! Вони з Олів щиро вболівали за президента, коли той намагався заручитися підтримкою конгресу, щоб почати діяти.

Тітка Пег — зрадниця свого соціального класу — завжди любила Рузвельта. Я була шокована, коли вперше про це почула. Мій батько ненавидів Рузвельта й був запеклим ізоляціоністом. Відданим прихильником Ліндберга — от ким був мій старий. Тому я припускала, що й решта моїх родичів теж ненавидять Рузвельта. Але то був Нью-Йорк, а там, очевидно, люди дивилися на все по-іншому.

Пам'ятаю, як одного ранку за сніданком та газетами тітка Пег закричала: «Ті нацисти мені вже в печінці сидять!». Вона розлючено гримнула кулаком по столу. «Дістали! Їх треба зупинити! Чого ми чекаємо?»

Той епізод дуже мені запам'ятався, бо я вперше побачила, щоб тітка так через щось розлютилася. Її реакція на мить пере рвала моє самолюбівання і спонукала замислитись: «Ого, якщо тітка Пег така зла, напевно, усе дійсно дуже погано!».

Та все ж я не розуміла, чого вона хотіла від мене — що особисто я могла вдіяти з нацистами?

Річ у тім, що я навіть близько не здогадувалася, що ця війна — ця далека, набридлива війна — могла мати якісь відчутні наслідки. Аж до вересня 1940 року.

Саме тоді до театру «Лілея» переїхали Една й Артур Вотсони.

Розділ дев'ятий

Припускаю, Анджело, що ти ніколи не чула про Едну Паркер Вотсон.

Думаю, ти надто юна, аби щось знати про її чудесну театральну кар'єру. Та й узагалі, у Лондоні її знали більше, ніж у Нью-Йорку.

Як то буває, я чула про Едну задовго до нашого знайомства — але тільки тому, що вона була дружиною вродливого кіноактора на ім'я Артур Вотсон, який зіграв ловеласа в солодкавому британському воєнному фільмі «Брама полудня».

Я бачила їхні фото в журналах, тому Една була мені знайома.

Взагалі-то, мені б мало бути соромно за те, що я знала Едну тільки завдяки її чоловікові. З них двох вона була набагато ліпшою акторкою — і ліпшою людиною теж. Але вже як є. Він був гарніший на лиці, а в цьому легковажному світі гарне лице вирішує все.

Може, Едні вартувало зніматися в кіно — і тоді вона б зазнала більшої слави за життя і її пам'ятали б навіть тепер, як пам'ятають Бетт Девіс чи Вів'єн Лі, яким вона нічим не поступалася. Проте Една відмовлялася грати на камеру.

Можливостей їй не бракувало — Голлівуд неодноразово стукав у її двері, але їй якимось дивом завжди вистачало духу дати відкоша великим цабе з кіноіндустрії. Една не хотіла грати навіть у радіовиставах, бо вважала, що в записі людський голос втрачає щось життєво важливе і священне.

Ні, Една Паркер Вотсон була тільки театальною акторкою, а проблема театральних акторок у тому, що коли вони покидають сцену, про них забувають. Той, хто ніколи не бачив, як вона грала на сцені, нізащо не зрозумів би, у чому її сила й привабливість.

Вона була улюбленою акторкою Джорджа Бернарда Шоу — і що з того тепер? Бернардові Шоу належать відомі слова про те, що її образ у ролі святої Йоанни — канонічний. Він писав про неї так: «Те осяйне обличчя, що визирає з-за обладунків, — хто ж не кинеється слідом за нею в бій, бодай для того, щоб просто помилуватися нею?».

Та ні, навіть ці слова не передають те, якою вона була.

Хай містер Шоу мене пробачить, але краще я опишу Едну своїми словами.

Я познайомилася з Едною та Артуром Вотсонами у третій тиждень вересня 1940 року.

Їхній візит до «Лілеї» — як це бувало з більшістю гостей, що навідувалися до театру, — був не зовсім запланований. У ньому було щось хаотичне й нагальне. Таке, що виходило за межі нашого звичного хаосу.

Една була давньою знайомою тітки Пег. Вони зустрілися у Франції під час Першої світової і швидко заприятелювали, а потім роками не бачилися. І от наприкінці літа 1940 року Вотсони приїхали у Нью-Йорк, де Една мала репетирувати нову п'єсу з Альфредом Лантом. Однак гроші, виділені на постановку, кудись щезли, перш ніж акторам вдалося запам'ятати бодай одну репліку, і вся ця затія закінчилася нічим. Але тільки Вотсони зібралися плисти назад, як німецьке військо скинуло перші бомби на Британію. Через кілька тижнів після того, як німці пішли в атаку, бомба Люфтваффе стерла лондонський будинок Вотсонів з лиця землі. Знищила дощенту.

— Розколола на сірники, — сказала тітка Пег.

Так Една й Артур Вотсони опинилися в пастці у Нью-Йорку. Вони застрягли в готелі «Шеррі-Незерленд» — не такому й поганому місці для втікачів, — але довго там жити дозволити собі не могли, бо ні він, ні вона не працювали. Вони були митцями, які застрягли в Америці без роботи, без домівки, в яку можна було повернутися, позбавлені будь-яких варіантів безпечно добратися до своєї окупованої батьківщини.

Тітка Пег почула про їхні поневіряння через «театральне радіо» і, звичайно ж, запропонувала Вотсонам перебраться до «Лілеї». Вона сказала, що вони можуть жити там стільки, скільки треба. А ще обіцяла дати їм ролі в кількох виставах, якщо їм треба підзаробити і якщо вони не проти поперебиватися з хліба на воду.

Як Вотсони могли від такого відмовитися? Куди їм ще було йти?

Отож вони переїхали в театр, а разом із ними у моє життя вперше проникла війна.

Вотсони прибули в один із перших прохолодних днів осені. Їхня автівка підкотилася під будівлю театру пополудні, саме тоді, як я стояла надворі й розмовляла з тіткою Пег.

Я щойно повернулася із закупів у Ловцкі й тримала повну торбу криноліну, бо збиралася підлатати «балетні костюми» наших танцюристок. (Ми якраз ставили виставу під назвою «Танцюй до упаду, Джекі!» про одного вуличного розбишаку, якого від злочинного світу рятує кохання юної гарненької балерини. Мені дали завдання зліпити з м'язистих танцюристок степу трупу першокласних балерин. Я всю душу вклала в їхні костюми, але дівчата постійно рвали спідниці. Забагато лясів-вихилясів, вирішила я. І от настав час засісти за ремонт.)

Коли прибули Вотсони, здійнялася невелика метушня, бо в них була купа багажу. Слідом за їхнім автомобілем над'їхало ще дві автівки з рештою валіз і пакунків. Я стояла на тротуарі й бачила, як Една Паркер Вотсон випливла з таксі, наче з лімузина. Тендітна, елегантна, з вузькими стегнами й маленькими грудьми, вона була вбрана у найстильніший одяг, який я досі бачила на жінці. На ній був темно-синій саржевий жакет з переливами — двобортний, з двома шеренгами золотистих гудзиків і з високим комірцем, оздобленим золотистою косичкою. Темно-сірі штани строгого крою, ледь розширені внизу, і блискучі чорні броги, дуже схожі на чоловічі, тільки з невеличкими, делікатними й дуже жіночними підборами. Окуляри від сонця в черепаховій оправі. Коротке темне волосся, вкладене лискучими хвильками. З косметики на ній була тільки помада ідеального червоного відтінку.

На голові — простенький чорний берет набакир. Вона була схожа на мініатюрну офіцерку в найстильнішому війську на світі — того дня моє відчуття стилю змінилося назавжди.

Допоки я не побачила Едну, я думала, що ньюйоркські артистки з їх усипаним блискітками сяйвом — це вершина шику. Та раптом все (і всі), чим я захоплювалася цілісіньке літо, здалося мені крикливим і розцяцькованим порівняно з цією тендітною жінкою в її строгому жакетику, бездоганно скроєних штанах і чоловічих-але-не-зовсім туфлях.

Я вперше побачила, що таке справжній шик. І можу без перебільшення сказати, що з тієї хвилини я кожного-кожнісінького дня старалася копіювати стиль Едни Паркер Вотсон.

Тітка Пег кинулася до Едни і притягнула її до себе.

— Едно! — вигукнула вона, затиснувши в обіймах давню подругу. — Росинка з «Друрі-Лейн» завітала на наші скромні терени!

— Дороженька Пег! — і собі вигукнула Една. — А ти зовсім не змінилася!

Една виплуталася з обіймів, ступила крок назад і глянула вгору на «Лілею».

— І це все твоє, Пег? Ота вся будівля?

— Ага, на жаль, уся, — відповіла тітка. — Хочеш купити?

— Я не маю в кишені ні копійки, сонечко, інакше ясно, що купила б. Така чарівна споруда. Але диви-но — ти в нас стала імпресаріо! Театральна магнатка! Фасад нагадує мені старого Гекні. Так мило! Чудово розумію, чому ти купила цей будинок.

— Ну я ж мусила його купити, — мовила тітка Пег, — а то ще, не дай Боже, розбагатіла б на старість і жила б, як кішка у сметані, і ніхто б від цього не зрадив. Але досить теревенити про мій дурнуватий театр, Едно. Мені аж зле від того, що сталося з твоїм домом і що відбувається з бідолашною Англією!

— Люба Пег, — сказала Една, ніжно погладивши мою тітку по щоці, — там біда. Але ми з Артуром живі. І тепер, завдяки тобі, маємо дах над головою, а багато хто не може таким похвалитися.

— До речі, а де Артур? — запитала тітка Пег. — Не можу дочекатись, коли з ним познайомлюся.

А я вже встигла його помітити.

Артур Вотсон був вродливим темноволосим чоловіком — вилитим кіноактором — з худим, витягнутим лицем. У ту хвилину він шкірився до водія таксі й аж надто завзято тиснув йому руку. Він був добре збудований, мав міцні плечі й набагато більший зріст, ніж здавалося на кіноекрані — серед акторів такий зріст був аномалією. До кутика його рота приклеїлася сигара, чомусь схожа на театральний реквізит. То був найгарніший чоловік, якого я бачила отак зблизька, але щось у тій його вроді було штучне. Наприклад, на одне око йому недбало спадав кучерик, але це виглядало не дуже привабливо, бо відразу було помітно, що того кучерика він туди навмисно прилаштував. (Є одна цікава річ, Анджело: недбалість нізащо не має здаватися вимушеною.) Словом, він виглядав як актор — влучніше я його не опишу. Як актор, якого найняли грати роль вродливого, добре збудованого чоловіка, який тисне руку водієві таксі. Артур рушив до

нас широкими атлетичними кроками й потиснув руку тітці Пег так само сильно, як щойно горопашному таксистові.

— Місіс Б'юелл, — мовив він, — це страх як мило, що ви нас прихистили!

— Мені це за радість, Артуре, — сказала тітка. — Я просто обожною вашу дружину.

— Я теж її обожною! — прогудів Артур і стиснув Едну в обіймах — так міцно, що їй, мабуть, заболіло, хоч вона, навпаки, засяяла від задоволення.

— А це моя небога Вівіан, — сказала тітка Пег. — Вона жила в мене ціле літо. Переймала досвід, як довести театр до ручки.

— Небога! — вигукнула Една так, ніби роками слухала всякі казки про мене. Вона поцілувала мене в обидві щоки, обвіявши мене пахощами гарденії. — Та тільки глянути на тебе, Вівіан, — ти просто сама чарівність! Будь ласка, скажи мені, що ти не юна акторка й не збираєшся руйнувати собі життя в театрі — хоча тобі з твоєю вродою туди пряма дорога.

Її усмішка була надто тепла й щира, як для театрального світу. Вона обдарувала мене своєю неподільною увагою — і цим відразу мене підкорила.

— Ні, — відповіла я. — Я не акторка. Але мені дуже подобається жити з моєю тіткою в «Лілеї».

— Ще б пак, сонечко. У тебе фантастична тітка.

Нашу розмову урвав Артур — він потиснув мені руку, мало її не роздушивши.

— Дуже радий знайомству, Вівіан! — мовив він. — То ти кажеш, що вже давно стала акторкою?

Йому підкорити мене не вдалося.

— Та ні, я взагалі-то не акторка... — почала було пояснювати я, однак Една поклала мені руку на плече й шепнула на вухо, наче найближчій приятельці:

— Не переймайся, Вівіан. Артур часом слухає не дуже уважно, але рано чи пізно він розбереться, що й до чого.

— Ходімо вип'ємо чогось! — запропонувала тітка Пег. — Правда, будинок з верандою я забула купити, тому пити будемо в захарашеній вітальні над сценою. Зате зможемо вдавати, нібито сидимо на веранді — Геніальна Пег, — сказала Една. — Як же я за тобою сумувала!

Після кількох таць із мартіні мені почало здаватися, що я вже сто років знайома з Едною Паркер Вотсон.

Вона осяяла вітальню своєю чарівною присутністю. Її світле личко й рухливі сірі очі надавали їй схожості з королевою фей. Усе в ній насправді було не таке, як здавалося на перший погляд. Вона була бліда, але не здавалась слабкою чи вразливою. Мініатюрна, тоненька, з вузесенькими плечима, але не крихкотіла. Една мала бадьору, пружну ходу й звичку голосно реготати, і це аж ніяк не поєднувалося з її делікатною постаттю та блідою шкірою.

Худа як патик і така ж міцна — якимось так.

Точне джерело її краси було важко визначити, бо зовнішність її не була ідеальна — не така, як у тих дівчат, з якими я пустувала ціле літо. Її лице було круглясте, і вона не мала таких ефектних вилиць, які в той час були в моді. Та й молода вона не була. Їй стукнуло щонайменше п'ятдесят, і вона не намагалася цього приховати. Здалеку важко було сказати, скільки їй років (пізніше я довідалася, що Една до сорока з копійками грала роль Джульєтти — і ніхто на це не нарікав), та коли придивитись, видно було, що шкіра навколо її очей потріскалася тоненькими зморшками, а лінія підборіддя зм'якла. У її по-модному підстриженому волоссі з'явилися сиві пасма. Однак у душі Една була молода.

Словом, мені не вірилося, що переді мною п'ятдесятилітня жінка. А може, вік не мав для неї значення, тому вона ним не переймалася. Проблема з багатьма немолодими акторками в тому, що вони намагаються завадити волі природи, тоді як Едні природа, схоже, не збиралася мстити, і та на неї теж не нарікала.

Утім, найбільшим її даром було душевне тепло. Вона раділа всьому, що бачила, і від цього хотілося бути коло неї, купатися в її радості. Навіть незмінно суворий вираз лица Олів пом'якшав, коли вона побачила Едну. Вони обнялися як давні подруги — зрештою, вони ними й були. Того вечора я дізналася, що Една, тітка Пег та Олів познайомилися на полі бою у Франції: Една належала до британської гастрольної трупи, яка показувала вистави для поранених вояків — ті самі вистави, що їх допомагали ставити тітка Пег та Олів.

— Десь на цій планеті, — мовила Една, — є фото, де ми троє стоїмо в польовому шпиталі, і я б усе віддала, щоб знову його побачити. Ми були такі юні! Носили ті страшні робочі сукні без талії.

— Я пам'ятаю те фото, — сказала Олів. — Ми на ньому заляпані болотом.

— Ми вічно були в болоті, Олів, — зауважила Една. — То ж поле бою. Ніколи не забуду, як там було холодно й сиро. А пам'ятаєш, як я мусила сама замішувати собі грим з цегляного порошку і смальцю? Я так боялася виступати перед вояками. Такі в них усіх були страшні рани. Пам'ятаєш, Пег, що ти мені сказала? Коли я запитала тебе: «Як я можу співати й танцювати перед тими бідними, зламаними хлопцями?».

— Змилуйся, Едно, сонце, — відповіла тітка Пег. — Та я ніколи не пам'ятала й не пам'ятаю, що я коли кажу.

— Ну то я тобі нагадаю. Ось що ти тоді відповіла: «Співай голосніше, Едно. Танцюй жвавіше. Дивись їм просто у вічі». І ще: «Не смій принижувати цих хоробрих хлопців своїм жалем». Так я і вчинила. Голосно співала, жваво танцювала і дивилася їм просто у вічі. І не принизила тих хоробрих хлопців своїм жалем. Але бачить Бог, то було непросто.

— Ти дуже старалася, — схвально мовила Олів.

— То ви, медсестри, старалися, — сказала Една. — Пам'ятаю, як ви всі страждали від дизентерії й обмороження, але попри все підбадьорювали одна одну: «Зате в нас нема заражених ран від багнетів! Вище носа, дівчата!». Ви були справжні героїнки. Особливо ти, Олів. Могла з будь-ким із лікарів позмагатися. Я ніколи цього не забуду.

Коли Олів почула цей комплімент, її обличчя зненацька осяяв дуже незвичний вираз. Думаю, то було щастя — хто б міг подумати!

— Една ставила для хлопців Шекспіра, — сказала мені тітка Пег. — Я тоді, пам'ятаю, подумала, що то жахлива ідея. Боялася, що Шекспір знудить їх до сліз, а він, навпаки, їм сподобався.

— Сподобався, бо вони вперше за багато місяців побачили гарну маленьку англійчку, — мовила Една. — Пам'ятаю, як я грала Офелію і один чоловік крикнув: «Це навіть краще, ніж похід до борделю!» — і я досі вважаю, що ліпшого відгуку про свою роботу я ще не чула. Ти теж грала в тій виставі, Пег. Гамлета. Тобі личило трико.

— Я не грала Гамлета — я просто читала слова зі сценарію, — заперечила тітка. — Я ж не вмiла грати, Едно. І ту п'єсу терпіти не

могла. Ти бачила хоч одну постановку «Гамлета», від якої тобі не хотілося піти додому й засунути голову в пічку? Я — ні.

— А як на мене, наш «Гамлет» вийшов досить непоганий, — сказала Една.

— Бо ми його скоротили, — відповіла тітка Пег. — Шекспіра можна дивитись тільки в такій версії.

— Але, наскільки я пригадую, Гамлет у тебе вдався веселенький, — мовила Една. — Певно, найвеселіший Гамлет за всю історію.

— Але ж «Гамлет» не має бути веселий! — раптом озвався здивовано Артур Вотсон.

Усі замовкли. Запала ніякова пауза. Невдовзі я зрозуміла, що Артур Вотсон частенько справляв такий ефект, коли щось казав. Він міг заштопорити навіть найжвавішу розмову, просто розтуливши рота.

Ми всі дивилися на Едну — як та відреагує на дурнувату репліку свого чоловіка. Але вона тільки лагідно йому усміхнулася.

— Ти маєш рацію, Артуре. «Гамлет» — п'єса невесела, але Пег зіграла свою роль з вогником і пожвавила ту всю історію.

— Он як! — відповів він. — Ну то радий за неї! Хоча не знаю, що б на це сказав містер Шекспір.

Тітка Пег урятувала ситуацію, змінивши тему:

— Містер Шекспір у могилі перевернувся б, Едно, якби знав, що мені дозволили вийти на сцену з такими, як ти, — мовила вона.

Тоді вона знов повернулася до мене:

— Запам'ятай собі одну річ, дитинко. Една — одна з найталановитіших акторок серед своїх ровесниць.

Една усміхнулася.

— Ой, Пег, не згадуй про мій вік!

— Думаю, вона мала на увазі, що ти одна з найталановитіших акторок свого покоління, — виправив її Артур. — Вона не мала на увазі твій вік.

— Дякую, що уточнив, любий, — відповіла Една без жодного натяку на іронію чи роздратування. — А тобі, Пег, дякую за добрі слова.

Тітка Пег продовжила:

— Една виконує шекспірівські ролі найкраще за всіх, Вівіан. Вона завжди мала до них талант. Ще з коліски. Кажуть, вона декламувала

сонети Шекспіра відразу навспак.

Артур пробурмотів:

— Хіба не легше було їх вивчити як треба, з початку до кінця?

— Дякую, Пег, — відповіла Една, проігнорувавши, на щастя, Артура. — Ти завжди мене хвалиш.

— Треба підшукати тобі якусь роботу, поки ти тут, — сказала тітка Пег, ляснувши її задля ефекту по нозі. — Я залюбки дам тобі роль у котрійсь із наших жахливих вистав, але ж ти не варта такого.

— Не кажи так, люба Пег. Як це «не варта»? Я грала Офелію по коліна в болоті.

— Але ж, Едно, ти не бачила наших вистав! Тобі відразу захочеться вернутися в болото. Крім того, я не зможу тобі нормально платити — точно не стільки, скільки ти заслуговуєш.

— Та байдуже. В Англії ми б узагалі ні копійки не заробили, навіть якби змогли туди добратися.

— Мені б дуже хотілося, щоб ти отримала роль в якомусь поряднішому театрі, — мовила тітка Пег. — Кажуть, у Нью-Йорку таких чимало. Моя нога, звісно, туди не ступала, але я знаю, що вони є.

— І я знаю, але вже пізно, бо сезон почався, — відповіла Една. — Середина вересня. Усі ролі вже роздали. І не забувай, серденько, що мене тут не дуже знають. Поки Лінн Фонтенн і Етель Беррімор живі, найкращих ролей у Нью-Йорку мені не бачити. Але мені все одно дуже хочеться попрацювати, поки я тут — і Артурові, наскільки я знаю, теж. Я різнопланова акторка, і ти це знаєш. Я все ще можу зіграти молоденьку жіночку, якщо ти поставиш мене в кінці сцени й даси правильне освітлення. Можу зіграти єврейку, циганку, французенку. А як притисне, то й малого хлопчиська. Та слухай: ми з Артуром, як треба, то й арахіс у вестибюлі продаватимемо. Витрушуватимемо попільнички. Аби лиш не жити в тебе задарма.

— Постривай, Едно, — суворо зауважив Артур Вотсон. — Я не маю великої охоти витрушувати попільнички.

Того вечора Една переглянула «Танцюй до упаду, Джекі!» — і пообідню, і вечірню вистави. Наше зліплене на коліні шоу втішило її так, ніби вона була дванадцятилітньою дівчинкою із села, яка вперше опинилася в театрі.

— Ох, це так весело! — вигукнула вона, коли виконавці, розкланявшись, пішли зі сцени. — Знаєш, Вівіан, якраз із такого

театру я починала. Мої батьки виступали, і я виросла на таких виставах, як ця. Народилася за кулісами, і вже за п'ять хвилин влаштувала свій перший виступ.

Една наполягла на тому, щоб її провели за сцену — познайомитися з усіма акторами й танцюристами і привітати їх. Дехто чув про неї, але більшість — ні. Для них вона була звичайною милою жінкою, яка прийшла їх похвалити — їм і того було досить. Актори крутилися навколо неї, насолоджуючись її щедрою увагою.

Я відвела Селію в куток і сказала:

— Це Една Паркер Вотсон.

— Он як, — відповіла Селія. Ця новина анітрохи її не вразила.

— Відома британська акторка. Дружина Артура Вотсона.

— Того, що знімався у «Брамі полудня»?

— Так! Вони тепер тут живуть. Їхній будинок у Лондоні розбомбили.

— Але ж Артур Вотсон молодий, — сказала Селія, витріщившись на Едну. — Як він може бути з нею одружений?

— Не знаю, — відповіла я. — Але вона ще та штука.

— Ага, — Селія, схоже, в цьому сумнівалася. — То куди ми йдемо ввечері?

Уперше, відколи я познайомилася із Селією, мені не хотілося нікуди йти. Я вирішила, що краще проведу більше часу в товаристві Едни. Бодай один вечір.

— Я хочу, щоб ви познайомилися, — сказала я. — Вона відома. І вдягається так, що я просто шаленію.

Отож я провела Селію до Едни й гордо її представила.

Ніколи не знаєш, як інша жінка відреагує на знайомство з артисткою. Артистка в повному параді навмисно має такий вигляд, щоб поряд із нею всі жінки виглядали й почувалися нікчемами.

Жінка повинна мати неабиякий запас упевненості в собі, аби встояти у сліпучо-яскравій присутності артистки, не відвівши погляду, не відчувши обурення чи не дременувши кудись подалі. Една — хоч яка мініатюрна — мала якраз такий запас упевненості.

— Ти просто розкішна! — вигукнула вона, коли я познайомила її із Селією. — Така висока! А лице яке! Ти, моя дорогенька, могла б виконувати основний номер у кабаре «Фолі-Бержер».

— То в Парижі, — сказала я Селії, яка, на щастя, не помітила мого зверхнього тону, бо всю її увагу захопили компліменти.

— А ти звідки, Селіє? — поцікавилася Една, допитливо схиливши голову й осяявши мою подругку своєю безумовною увагою.

— Звідси. З Нью-Йорка, — відповіла Селія.

(Так наче її акцент міг народитися деінде.)

— Я сьогодні зауважила, що ти танцюєш просто бездоганно як на дівчину твого зросту. Ти займалася балетом? Бачу з твоїх рухів, що ти десь вчилася.

— Ні, — відповіла Селія — її обличчя аж пашіло від задоволення.

— А в кіно ти знімаєшся? Камера, напевно, тебе просто обожнює. Ти вилита кінозірка.

— Трохи, — сказала Селія і квапливо додала (досить хитро, як на ту, що зіграла тільки роль трупа в поганенькому фільмі): — Мене ще не всі знають.

— Ну, якщо на цьому світі є справедливість, то скоро знатимуть. Займайся цим і далі, моя дорогенька. Ти на своєму місці. Твоє обличчя ідеально пасує до епохи, в якій ти живеш.

Казати людям компліменти, щоб схилити їх на свій бік, не важко. Важко робити це правильно. Селії всі говорили про те, яка вона гарна, але ще ніхто не казав, що вона рухається як професійна балерина. Ніхто не казав їй, що її обличчя ідеально пасує до епохи, в якій вона живе.

— Ви знаєте, — мовила Една, — я щойно зрозуміла, що за тим усім досі не розпакувала своїх речей. Може, ви, дівчата, маєте вільну хвилину й могли б мені допомогти?

— Звичайно! — бадьоро відповіла Селія так, наче їй було років тринадцять.

І на моє превелике здивування, тієї ж миті богиня перетворилася на служницю.

Коли ми піднялися на четвертий поверх до апартаментів, де Една мала оселитися разом зі своїм чоловіком, то побачили на підлозі у вітальні гору валіз, пакунків і коробок для капелюхів — цілу лавину багажу.

— Ой лишенько, — зітхнула Една. — Яка ж я пустогорова. Не хочеться завдавати вам клопоту, дівчата, але як — почнімо?

Я вже дочекалася не могла. Страх як кортіло добратися нарешті до її гардеробу. Я відчувала, що він буде особливий, і не помилилася. Розпаковування валіз Едни стало для мене уроком кравецької геніальності. Я відразу помітила, що в неї не було жодної випадкової речі: кожна відповідала особливому стилю, який я б назвала «Маленький лорд Фонтлерой зустрічається із француженкою — господинею салону».

Една мала чимало жакетів — вони, схоже, були основою її естетики. Усі як один добре допасовані, елегантні, з легким натяком на військовий стиль. Одні були облямовані каракулем, інші мали атласні вставки. Одні були схожі на строгі жакети для їзди верхи, інші — невимушеного крою. На всіх були золотисті гудзики різної форми, і кожен мав шовкову підкладку, що переливалася, мов самоцвіт.

— Мені шують їх на замовлення, — сказала Една, помітивши, що я шукаю ярлички. — У Лондоні є один індійський кравець, який з роками вивчив мій смак. Йому ніколи не набридає їх для мене шити, а мені — замовляти.

А ще там були штани — багато пар штанів. Одні — довгі й вільні, інші — вузькі й точно не довші, ніж до кісточки. («До цих я призвичаїлася, коли вчилася танцювати, — сказала Една про вкорочені моделі. — Усі танцюристки в Парижі носили такі штани, і — ох! — який стильний вони у них мали вигляд. Я називала тих дівчат “ватага тонких кісточок”».) Штани стали для мене справжнім відкриттям. Я ніколи не була затятою прихильницею штанів на жінках, поки не побачила, як добре вони сиділи на Едни. Навіть Гарбо і Гепберн не змогли мене переконати, що жінка в штанах — і жіночна, і стильна водночас; та подивившись на одяг Едни, я подумала, що стильно і жіночно можна виглядати тільки так.

— Я люблю носити штани на щодень, — пояснила Една. — Я невисока, але маю широку ходу. І хочу вільно рухатися. Багато років тому один газетяр написав, що я маю в собі «хлоп'ячу пікантність», і це наразі мій улюблений комплімент, який я чула від чоловіка. Що може бути ліпше, ніж мати в собі щось пікантно хлоп'яче?

Селія здивовано на мене глипнула, але я чудово зрозуміла, що Една хотіла сказати, і її слова припали мені до душі. Потім ми дійшли до валізи з її блузками. Більшість була оздоблена оригінальними жабо чи декоративними рюшами. Увага до деталей — ось завдяки чому

жінка може носити костюм і при цьому залишатися жіночною, збагнула я. У валізі лежала крепдешинова блузка найніжнішого рожевого кольору з комірцем-стійкою — коли я торкнулася її, моє серце аж тьохнуло від бажання мати таку саму. Слідом за нею я витягнула елегантну блузку кольору слонової кості з перловими гудзичками й крихітними рукавчиками.

— Вона просто бездоганна! — вигукнула я.

— Дякую, що помітила, Вівіан. Маєш добре око. Цю блузку пошила сама Коко Шанель. Вона мені її подарувала — можеш собі уявити, щоб Коко щось комусь віддала задарма? Напевно, вона в ту хвилину була сама не своя. Може, отруїлася того дня чи що.

Ми із Селією голосно охнули:

— Ви знаєте Коко Шанель?

— Коко Шанель ніхто не знає, мої любі. Вона б такого нізащо не допустила. Але ми з нею знайомі, так. Я зустріла її багато років тому, коли грала в паризькому театрі й мешкала на набережній Вольтера. То було в ті часи, коли я вивчала французьку — для акторок то добра мова, бо вона допомагає правильно артикулювати.

Що ж, такої мудрої комбінації слів я ще не чула.

— Але яка вона з себе?

— Коко? — Една замовкла й заплющилась, начебто намагаючись дібрати влучні слова. А тоді, розплющивши очі, усміхнулася: — Коко Шанель — в'юн, а не жінка: обдарована, честолюбна, кмітлива, нікому не мила й працьовита. Мене більше лякає, що панування над світом захопить вона, а не Муссоліні чи Гітлер. Та ні, жартую — людина вона досить непогана. Стерегтися треба тільки тоді, якщо Коко починає називати тебе своєю подружкою. Але насправді вона набагато цікавіша, ніж я її описую. Дівчата, а як вам цей капелюшок?

Вона витягнула з коробки фетрового капелюха — на вигляд начебто чоловічого, та все ж не зовсім. Він був м'який, сливового кольору й оздоблений червоним пером. Една приміряла його для нас і широко усміхнулася.

— Вам дуже личить, — мовила я. — Але я не бачила, щоб такі капелюхи хтось носив.

— Дякую, — відповіла Една. — Я терпіти не можу капелюхів, які тепер модні. Тих, що замість приємної простоти лінії нагромаджують на голові купу всілякої всячини. А от фетровий капелюх — якщо його

виготовили спеціально для тебе — завжди створює досконалу лінію. У поганому капелюсі я почуваюсь роздратовано і пригнічено. А на світі стільки поганих капелюхів! Та що ж — модистки теж хочуть їсти.

— Яка краса! — сказала Селія, вийнявши з валізи довгу жовту шовкову шаль і пов'язавши її собі на голову.

— Молодчина, Селіє! — похвалила її Една. — Ти одна з небагатьох дівчат, яким гарно в пов'язаній отак шалі. Пощастило тобі! Якби я так її намотала, то стала б схожою на святу, яка віддала Богові душу. Подобається? Можеш залишити її собі.

— Нічого собі! Дякую! — вигукнула Селія, дефілюючи кімнатою в пошуках дзеркала.

— Не знаю, нащо я взагалі купила ту шаль, дівчата. Напевно, то було того року, коли жовті шалі були модні. Ото маєте науку! Мода — це така штука, мої дорогенькі: її не треба дотримуватися, хоч що там хто каже. Запам'ятайте собі: жодна модна тенденція не обов'язкова, а якщо вдягатися надто вже по-модному, здаватиметься, що ви невпевнені в собі. Париж — це, звісно, добре, але не можна сліпо копіювати все, як у Парижі, тільки тому, що це Париж, ну так же?

Не можна сліпо копіювати все, як у Парижі, тільки тому, що це Париж!

Скільки житиму, не забуду цих слів. Промова Едни розхвилювала мене більше, ніж будь-який із виступів Черчилля.

Тим часом ми із Селією взялися розпаковувати валізу, повну розкішних скарбів для купання й догляду за собою — предметів туалету, від яких ми просто умлівали. Там були олійки для ванни із запахом гвоздики, лавандові креми, ароматичні кульки, щоб у шухлядах і шафах гарно пахнуло, і десяток привабливих скляних пляшечок із лосьйонами з французькими етикетками. Аж у голові паморочилося.

Мені було трохи соромно за наш надмірний захват, але Едні, схоже, наші захоплені зойки й писки були як бальзам на душу. Як на мене, вона тішилася не менше за нас. У мене промайнула божевільна думка про те, що ми сподобалися Едні. І мене це здивувало й дивує досі. Старших жінок не завжди вабить товариство гарненьких дівчат — з очевидних причин. Та Една була винятком.

— Дівчата, — сказала вона, — я б годинами могла спостерігати, як ви обидві іскритесь з радості.

А ми таки іскрилися, ще й як. Я вперше бачила такий гардероб. Една навіть мала окрему валізу з рукавицями — кожна пара була з любов'ю загорнута в окремий клаптик шовку.

— Ніколи не купуйте дешевих або недбало пошитих рукавиць, — порадила Една. — Тут не варто економити. Коли хочете купити рукавиці, запитайте себе, чи сумуватимете ви, якщо залишите одну з них на задньому сидінні таксі. Якщо ні — не купуйте. Вибирайте такі гарні рукавиці, щоб у вас серце краялося, якщо ви котрусь із них загубите.

У якусь мить прийшов її чоловік, але порівняно з її оригінальним гардеробом він (хоч і красунчик) здавався не вартим уваги. Една поцілувала його у щоку й випровадила з кімнати, сказавши:

— Тут поки нема місця для чоловіка, Артуре. Йди чогось випий і розважся, поки ці любі дівчатка закінчать свою справу, а тоді я знайду місце і для тебе, і для твоєї нещасної торби. Обіцяю.

Він трохи скривився, але послухав її. Коли Артур Вотсон пішов, Селія мовила:

— А він красунчик, правда?

Я думала, що Една образиться, але та тільки розсміялася.

— Ага, він справді, як ти помітила, «красунчик». Знаєш, я ніколи не зустрічала ще когось такого, як він. Ми одружені майже десять років, а мені досі не набридло на нього дивитися.

— Але ж він такий молодий.

Мені захотілось дати Селії штурханця за таку грубість, та Една й цього разу начебто не образилася.

— Так, дорогенька Селіє. Він молодий — набагато молодший за мене. Певно, один із моїх найбільших здобутків.

— А ви не хвилюєтесь? — не вгавала Селія. — До нього ж, певно, багато дівок чіпляється.

— Дівки мене не обходять, сонечко. То трохи не мій рівень.

— Ох! — обличчя Селії осяяло щось схоже на трепет.

— Коли ти досягнула успіху як жінка, то можеш запросто викинути коника й вийти заміж за набагато молодшого від тебе красунчика, — пояснила Една. — Вважай це винагородою за свою важку працю. Я познайомилася з Артуром, коли той ще був хлопчиськом — монтував декорації для п'єси Ібсена, в якій я грала. «Ворог народу» вона називалася. Мені дісталася роль місіс Стокманн

— страх яка нудна. Але знайомство з Артуром пожвавило для мене ті часи, коли вистава йшла на сцені. І пожвавило моє життя дотепер. Я дуже його люблю, дівчата. Хоча він, звісно, мій третій чоловік.

Такі як Артур не бувають першими чоловіками. Мій перший був державним службовцем, і — скажу відверто — кохався він теж як державний службовець. Другий чоловік був театральним режисером. Таку дурницю я втнула вперше і востаннє. І от тепер зі мною мій дорогенький Артур, такий вродливий і водночас такий милий і свій. Справжній подарунок, до кінця моїх днів. Я так його люблю, що навіть узяла його прізвище, хоча мої друзі з театру казали, щоб я такого не робила, бо на той час усі вже знали моє дівоче. Попередні рази я його не змінювала. Однак Една Паркер Вотсон гарно звучить, правда? А ти, Селіє, мала колись чоловіка?

Мені хотілося сказати: «Вона мала багато чоловіків, Едно, але тільки один із них був її».

— Ага, — відповіла Селія. — Мала колись. Він грав на саксофоні.

— Ой лишенько. То я так розумію, надовго він не затримався?

— Ви вгадали, леді, — Селія провела ребром долоні по горлу, що, напевно, означало «смерть кохання».

— А ти, Вівіан? Ти заміжня? Заручена?

— Ні, — відповіла я.

— А маєш когось?

— Нікого особливого, — сказала я, мабуть кумедно вимовивши оте «особливого», бо Една розреготалася.

— Але хтось у тебе точно є, я так здогадуюсь.

— Кілька «хтосів», — сказала Селія, і я не змогла стримати усмішки.

— Молодчина, Вівіан! — Една глянула на мене, мовби оцінюючи. — Ти з кожною хвилиною цікавиш мене усе більше!

Пізно ввечері — уже, напевно, було далеко за північ — тітка Пег зайшла до нас запитати, як ми тут. Вона сіла у м'яке крісло, тримаючи в руках чарочку на сон, і задоволено спостерігала, як ми із Селією закінчували розпаковувати валізи Едни.

— Людоньки добрі, у тебе стільки одежі, Едно, — здивувалася тітка.

— Це тільки дешиця з моєї колекції. Шкода, що ти не бачила, який у мене гардероб удома, — Една вмовкла. — О Боже, ми ж там усе

втратили. От вам і мій внесок у цю війну. Напевно, містер Герінг мусив знищити мою колекцію костюмів, яку я збирала понад тридцять років, щоб уберегти від небезпеки арійську расу. Не розумію, що це йому дало, але того, що сталося, уже не вернеш.

Я здивувалась, наскільки легко вона пережила звістку про те, що її дім зруйновано. І тітка Пег, мабуть, теж, бо сказала:

— Чесно кажучи, Една, я думала, це все тебе сильніше зачепить.

— Перестань, Пег, ти ж мене знаєш. Чи ти забула, як я вмію пристосуватися до обставин? З таким життям, як у мене — одного дня ти тут, другого там, — не будеш надто сентиментальною.

Тітка Пег посміхнулася.

— Театрали, що тут скажеш, — вона з розумінням похитала головою, бо ж була така сама.

Селія тим часом витягнула з валізи елегантну сукню з чорного крепу, аж до підлоги, з комірцем-стійкою, довгими рукавами й маленькою перловою брошкою, навмисно заколотою збоку, а не посередині.

— Оце щось особливе, — сказала Селія.

— Правда? — погодилась із нею Една, приклавши ту сукню до себе. — Але в мене з нею складні стосунки. Чорний буває найелегантнішим або, навпаки, найнепримітнішим із кольорів. Залежно від крою. Я вдягала цю сукню тільки раз і почувалася тоді наче якась грецька вдова. Але досі її тримаю, бо мені подобається перлова прикраса.

Я обережно підійшла до сукні.

— Можна? — запитала я.

Една простягнула її мені, і я розклала її на канапі, торкаючись то тут, то там, щоб краще зрозуміти, як вона пошита.

— Проблема не в кольорі, — оголосила я свій вердикт. — Проблема в рукавах. Тканина, з якої пошиті рукави, грубша за ту, з якої зроблений ліф. Бачите? Така сукня повинна мати шифонові рукави — або взагалі не мати рукавів, і вам так найбільше личитиме, бо ви дуже тендітна.

Една уважно придивилася до сукні, а тоді здивовано глянула на мене.

— По-моєму, ти маєш рацію, Вівіан.

— Я можу перешити її для вас, якщо ви мені її довірите.

— Наша Віві до біса добре шиє! — гордо заявила Селія.

— То правда, — докинула тітка Пег. — Вівіан завідує у нас костюмами.

— Вона шиє всі костюми для шоу, — пояснила Селія. — Балетні пачки, в яких сьогодні всі виступали, — її рук робота.

— Справді? — Една здивувалась явно більше, ніж треба. (Балетну пачку і твій кіт пошив би, Анджело.) — То ти не тільки гарна, а ще й обдарована? Прекрасно! А кажуть, що Господь дає тільки щось одне!

Я стелу плечима.

— Я зможу перешити вам сукню — ото все, що я знаю. І вкоротити. Хай буде до середини кісточки — так вам більше пасуватиме.

— По-моєму, ти знаєшся на одязі значно ліпше за мене, — відповіла Една. — Бо я вже була готова відправити ту бідолашну стару сукенку на смітник. І основне, що я цілий вечір туркотала тобі про моду і стиль, тоді як мала б, навпаки, слухати тебе. Ну то скажи мені, сонечко, звідки ти так добре знаєшся на сукнях?

Мені не віриться, що жінку такого статусу як Една Паркер Вотсон могли цікавити теревені дев'ятнадцятилітнього дівчиська про свою бабцю, але саме їх вона великодушно слухала наступні кілька годин. І не просто великодушно — вона уважно ловила кожне моє слово.

Десь на середині мого монологу Селія вийшла з кімнати.

Я знову побачила її десь аж над ранок, коли вона гепнулася на ліжку у звичний час і в звичному стані хмільного сум'яття. Тітка Пег зрештою перепросила і теж пішла — після того, як у двері різко постукали й Олів нагадала, що їй уже давно пора спати.

Отож ми з Едною залишилися удвох: скрутилися калачиком на дивані її нового помешкання в «Лілеї» і проговорили аж до ранку. Вихована дівчинка, яка жила всередині мене, не бажала забирати в неї стільки часу, але я не могла встояти перед її увагою. Една хотіла дізнатися все-все про мою бабцю і була в захваті від детального опису її примх і дивацтв. («Оце так оригіналка! Їй треба було грати в театрі!»)

Тільки-но я пробувала перевести тему розмови на щось інше, крім свого життя, Една вперто розпитувала далі. Її щиро цікавила моя любов до шиття, і вона була неабияк вражена, коли я сказала, що за потреби пошила б і корсет із китового вуса.

— Тоді ти вроджена художниця з костюмів! — вигукнула Една. — Різниця між створенням сукні й костюма, звісно ж, у тому, що сукню шують, а костюм конструюють. Тепер багато хто вміє шити, а от конструювати — далеко не кожен. Костюм — це реквізит для сцени, Віві, як і будь-який стільчик чи стіл, і він повинен бути міцний. Ніколи не знаєш, що може статися під час вистави, тому костюм має бути такий, щоб міг витримати геть усе.

Я розповіла Едні, як бабця колись вишукувала найменші огріхи в одязі, який я шила, і вимагала, щоб я негайно виправляла прикрі недогляди. Я протестувала: «Але ж цього ніхто не помітить!» — а бабця Морріс відповідала: «Неправда, Вівіан. Помітять, просто не знатимуть, у чому річ. Люди просто побачать, що щось не так. Не треба давати їм такого шансу».

— І вона мала рацію! — сказала Една. — Ось чому я так дбайливо ставлюся до своїх костюмів. Ненавиджу, коли якийсь нетерплячий режисер махає рукою: «Та ж ніхто не помітить!». Знала б ти, скільки я з цим воюю! Завжди кажу режисерові: «Якщо ти поставиш мене під світло прожектора перед трьома сотнями глядачів, які дві години на мене витріщатимуться, вони точно помітять якийсь гандж. Гандж у моєму волоссі, на моїй шкірі, в моєму голосі, а про гандж на моїй сукні й мови нема». Річ не в тому, нібито глядачі — знавці зі стилю: просто коли вони прикуті, мов ті заручники, до своїх крісел, їм більше нема чим зайнятися, окрім як видивляться, що з тобою не так.

Я гадала собі, що ціле літо вела дорослі розмови, бо перебувала в товаристві досвідчених артисток, але в ту мить зрозуміла, що справді дорослою була оця наша розмова. Ми говорили про майстерність, знання та естетику.

Серед моїх знайомих ніхто (звісно, крім бабці Морріс) не знав про кравецьку справу більше за мене. Ніхто цим особливо не переймався. Ніхто не розумів, що це мистецтво, яке вартує поваги.

Я б отак проговорила з Едною про одяг і костюми ще років сто або й двісті, але до кімнати влетів Артур Вотсон і закричав, щоб йому дали нарешті лягти у кляте ліжко з його клятою жінкою, тож наша розмова закінчилася.

На ранок мене вперше за два місяці не боліла голова з похмілля.

Розділ десятий

Наступного тижня тітка Пег уже почала працювати над виставою, в якій мала зіграти Една. Вона твердо вирішила, що забезпечить своїй подрузі роботу і що та робота буде краща за ту, яку на той час міг запропонувати театр «Лілея», бо ж не годиться давати чи не найталановитішій акторці свого покоління роль у виставі «Танцюй до упаду, Джекі!».

А от Олів мала великі сумніви щодо того, чи це добра ідея.

Вона дуже любила Едну, але, зважаючи на фінанси, їй здавалося безглуздом ставити в «Лілеї» порядне (чи бодай напівпорядне) шоу, адже це порушить формулу.

— У нас мало глядачів, Пег, — пояснила вона. — І то люди прості. Але інших ми не маємо, та й вони нам вірні. А ми мусимо залишатися вірними їм. Не можна махнути на них рукою задля однієї п'єси — і вже точно не задля однієї акторки, — бо вони більше до нас не прийдуть. Наше завдання — служити нашому кварталу. А наш квартал не хоче Ібсена.

— Я теж ні, — відповіла тітка Пег. — Але мені не хочеться, щоб Една сиділа склавши руки чи, ще гірше, грала в котромусь із наших нещасних нудотних шоу.

— Хоч які вони нудотні, але рахунки за світло покривають. І то ледве. Нічого не змінюй і не ризикуй.

— Можемо поставити комедію, — запропонувала тітка Пег. — Таку, що сподобається нашим глядачам. Але буде досить розумною і достойною Едни.

Вона обернулася до містера Герберта, який сидів за столом у своїх мішкуватих штанах і сорочці, зажурено втупившись у порожнечу.

— Містере Герберт, — сказала тітка, — ви б могли написати п'єсу, яка була б і весела, і розумна водночас? Як думаєте?

— Ні, — буркнув він, навіть не підводячи голови.

— А над чим ви зараз працюєте? Яка у вас вистава на черзі?

— «Місто дівчат», — відповів він. — Я розповідав вам про неї місяць тому.

— Про підпільний бар, — сказала тітка Пег. — Я пам'ятаю. Емансипе, гангстери й сім мішків вовни. А про що вона взагалі, нагадайте?

Лице містера Герберта набуло ображеного й водночас розгубленого вигляду.

— Про що вона? — перепитав він, немовби йому вперше спало на думку, що вистави театру «Лілея» могли бути «про щось».

— Ет, забудьте, — сказала тітка Пег. — А в ній є роль, яку б могла зіграти Една?

Знову той самий вираз — образа і збентеження.

— Не розумію, звідки вона може там узятися, — відповів містер Герберт. — Там є інженю і головний герой. І лиходій. Літньої пані там нема.

— А може, в інженю є мати?

— Пег, вона сирота, — сказав містер Герберт. — З цим я нічого не можу вдіяти.

Я розуміла, що він мав на увазі: інженю завжди мала бути сиротою. Інакше історія втратила б сенс. Глядачі б обурились. Почали б жбурляти в акторів черевики.

— А хто власник того підпільного бару у вашій виставі?

— У нього нема власника.

— То, може, хай буде? Власниця.

Містер Герберт знічено потер чоло. Виглядало на те, ніби тітка Пег просила його перемалювати стелю Сікстинської капели.

— Це з усіх поглядів проблематично, — відповів він.

Втрутилася Олів:

— Пег, ніхто не повірить, що Една Паркер Вотсон — власниця підпільного бару. З якого дива британка тримала би бар у Нью-Йорку?

Тітка засмутилася.

— Чорти б тебе побрали, Олів, ти маєш рацію! Ну чому ти вічно маєш рацію? Мені це вже набридло, — вона кілька хвилин помовчала, замислившись. А тоді сказала: — От курва. Шкода, що тут нема Біллі. Він би написав для Едни щось шикарне.

Я аж нашорошила вуха.

По-перше, я ще не чула, щоб моя тітка лаялася. А по-друге, досі вона ніколи не згадувала імені свого чоловіка, який жив собі окремо. Тож коли вона його вимовила, вуха нашорошила не тільки я. І Олів, і

містер Герберт мали такий вигляд, ніби їм за комір щойно всипали по відерку льоду.

— Ой, Пег, тільки не це, — мовила Олів. — Не дзвони Біллі. Прошу тебе, май розум.

— Я можу дописати будь-яку роль, яку попросите, — раптом пішов на поступки містер Герберт. — Просто скажіть мені, що я маю зробити — і я це зроблю. Хай собі буде власниця бару. Нема питань. Навіть британка, чому б і ні?

— Біллі так захоплювався Едною, — тітка Пег говорила немов сама до себе. — І бачив, як вона грає. Він точно знатиме, як її найліпше задіяти.

— Краще не втягувати Біллі у наші справи, Пег, — застерегла її Олів.

— Я зателефоную йому. Може, він щось підкаже. У його голові завжди повно ідей.

— На західному узбережжі зараз п'ята ранку, — зауважив містер Герберт. — Хто телефонує в такий час?

За цим було страх як цікаво спостерігати. Варто було просто назвати ім'я дядька Біллі — і рівень напруги в кімнаті сягнув найвищої точки.

— Тоді по обіді подзвоню, — сказала тітка Пег. — Хоча невідомо, чи він до того часу буде на ногах.

— Ой ні, Пег, ну навіщо, — зітхнула Олів, поринувши у важкий, мов свинець, відчай.

— Просто щоб почути від нього якісь поради, — пояснила тітка. — Від одного дзвінка нічого не станеться. Він мені потрібен, Олів. Я ж кажу: в його голові повно ідей.

Того вечора після вистави тітка Пег повела цілий гурт на вечерю у «Дінті Мур» на Сорок шостій вулиці. Вона аж світилася від щастя.

Пополудні тітка розмовляла з дядьком Біллі і вже не могла дочекатися, коли поділиться з усіма його ідеями стосовно п'єси.

Я була на тій вечері, і Вотсони були, і містер Герберт, і піаніст Бенджамін (я вперше побачила, що він кудись вийшов із театру), і Селія теж, бо ми із Селією всюди ходили разом.

Тітка Пег сказала:

— А тепер слухайте мене. Біллі все придумав. Ми таки ставитимемо «Місто дівчат», і дія відбуватиметься в період сухого

закону. То буде комедія, ясна річ. Ти, Едно, — власниця підпільного бару. Але Біллі каже, що для того, аби історія вийшла і розумна, й весела, маєш зіграти аристократку — щоб показати на сцені свою вроджену вишуканість. Твоя героїня буде заможною жінкою, яка випадково потрапила у світ бутлегерства. Біллі пропонує так: твій чоловік помер, а ти втратила всі гроші, коли обвалилася фондова біржа.

І щоб якось заробити на хліб, почала гнати джин і облаштувала у своєму розкішному будинку казино. Отож, Едно, ти не втрапиш елегантності, за яку тебе знають і люблять, та водночас зіграєш у комедійному ревію разом із артистками й танцюристками — а їх якраз любляють наші глядачі. Як на мене, геніальний план. А ще Біллі каже, що було б смішно, якби нічний клуб став ще й борделем.

Олів насупилась.

— Мені не подобається ідея, щоб дія нашої п'єси відбувалася у борделі.

— А мені подобається! — широко усміхнулася Една. — Ідея прекрасна! Я буду і господинею борделю, і власницею підпільного бару. Чудесно! Ви собі уявити не можете, як мені хочеться за стільки часу зіграти в комедії — це мені як бальзам на душу. В останніх чотирьох п'єсах я грала або пропащу жінку, яка вбила свого коханця, або багатостраждальну дружину, чийого чоловіка прикінчила пропаща жінка. Я вже втомилася від драм.

Тітка Пег світилася від щастя.

— Що хочете кажіть про Біллі, та він геній.

Вираз лица Олів свідчив про те, що вона багато чого хотіла сказати про Біллі, але мовчала.

Тітка Пег обернулася до нашого піаніста.

— Бенджаміне, попрошу тебе написати для цієї вистави винятково добру музику. В Едни прекрасний альт, і я б дуже хотіла, щоб її голос долетів до кожного куточка «Лілеї». Напиши для неї якісь розумні пісні, а не ті солодкаві балади, які я зазвичай змушую тебе писати. Або вкради щось у Коула Портера, як ти часом робиш. Тільки щоб вийшло щось дійсно хороше. Я хочу, щоб ця вистава злетіла.

— Я нічого не краду в Коула Портера, — сказав Бенджамін. — Я взагалі ні в кого не краду.

— Хіба? А я завжди так думала, бо твоя музика дуже схожа на ту, яку пише Коул Портер.

— Чесно кажучи, я навіть не знаю, що на це відповісти, — мовив Бенджамін.

Тітка Пег здвигнула плечима.

— То, може, Коул Портер краде музику в тебе, Бенджаміне? Хтозна. Словом, просто напиши кілька люксових мелодій — це все, що я від тебе хочу. Створи для Едни щось сенсаційне.

Тоді вона повернулася до Селії:

— А ти, Селіє, гратимеш інженю.

Містер Герберт хотів було щось сказати, але тітка Пег нетерпеливо махнула на нього рукою, аби мовчав.

— Ні, слухайте всі мене. Наша інженю — інша. Я не хочу, щоб цього разу наша героїня була бідною сиріткою у білій сукенці і з очима як блюдця. Я собі уявляю цю дівчину так: вона має дуже провокативну манеру ходи і розмови — як ти, Селіє, — але світ її ще, так би мовити, не зіпсував. Вона зваблива, але оточена ореолом невинності.

— Повія із золотим серцем, — сказала Селія, яка була розумнішою, ніж здавалося.

— Саме так, — мовила тітка Пег.

Една легенько торкнулася руки Селії:

— Назвімо твою героїню забрьоханою голубкою.

— Таку роль я зіграю, нема питань, — Селія поклала собі на тарілку ще одну відбивну. — Містере Герберт, скільки в мене буде реплік?

— Не знаю! — містер Герберт з кожною хвилиною здавався все нещаснішим. — Я поняття не маю, як писати роль для... забрьоханої голубки.

— Я допоможу вам щось придумати, — запропонувала свою поміч Селія — драматургиня ще та.

Тітка Пег обернулася до Едни:

— Знаєш, що сказав Біллі, коли почув, що ти тут? «Ох, як я заздрю Нью-Йорку». От що.

— Та невже?

— Ага, він любить пофліртувати. А ще сказав: «Дивись, бо з Едною ніколи не знаєш, як вийде: одного вечора вона грає на сцені

прекрасно, а іншого — бездоганно».

Една усміхнулась.

— Як мило! Біллі краще за всіх уміє дати жінці відчутти себе привабливою — часом і десяти хвилин досить! Але в мене є до тебе одне питання, Пег: для Артура знайдеться якась роль?

— Звичайно, — відповіла тітка Пег. І я відразу зрозуміла, що ніякої ролі для Артура вона не мала. По суті, мені було ясно як білий день, що вона взагалі забула про його існування. Але Артур, той простакуватий красунчик, нікуди не подівся, а сидів собі разом із нами й чекав на свою роль так, як лабрадор чекає, коли йому кинуть м'яч.

— Звісно, що в нас знайдеться роль для Артура, — мовила тітка. — Я хочу, щоб він зіграв... — вона завагалась, але тільки на секунду (той, хто не знав тітку Пег, цього б навіть не помітив) —... поліцейського. Так, Артуре, ти гратимеш роль поліцейського, який весь час намагається прикрити той підпільний бар і який закоханий у героїню Едни. Ти даси раду з американським акцентом? Як гадаєш?

— Я з будь-яким акцентом дам раду, — фиркнув Артур, і я відразу здогадалась, що з цим він точно не впорається.

— Поліцейський! — плеснула в долоні Една. — І ще й закоханий у мене! Оце так весело буде!

— Уперше чую про роль якогось там поліцейського, — озвався містер Герберт.

— Як це ви не чули, містере Герберт, — сказала тітка Пег. — Ця роль від самого початку була у сценарії.

— У якому сценарії?

— У тому, що ви почнете писати завтра вранці, як тільки сонце зійде.

Містер Герберт мав такий вигляд, ніби в нього от-от здадуть нерви.

— А я співатиму якусь пісню? — поцікавився Артур.

— Пісню? — тітка Пег знову замовкла на секунду. — Ну так. Бенджаміне, не забудь, будь ласка, написати для Артура пісню, про яку ми говорили. Пісню поліцейського.

Дивлячись тітці Пег у вічі, Бенджамін повторив із ледь відчутним натяком на сарказм:

— Пісню поліцейського.

— Так, Бенджаміне. Ми вже про це говорили.

— Може, я просто вкраду пісню поліцейського у Гершвіна, га?
Але тітка вже обернулася до мене.

— Костюми! — радісно мовила вона, та щойно це слово вилетіло з її рота, як Олів повідомила:

— У нас дуже мало грошей на костюми.

Усмішка тут же зникла з лица тітки Пег.

— Чорт забирай! Я про це зовсім забула.

— Нічого страшного, — сказала я. — Я куплю все, що треба, у Ловцкі. Емансипе носили простенькі сукні.

— Прекрасна ідея, Вівіан, — мовила тітка. — Я знала, що ти залагодиш це питання.

— За якнайменшу суму, — додала Олів.

— За якнайменшу суму, — погодилася я. — Якщо треба буде, то докину зі своїх.

Розмова тривала: усі, крім містера Герберта, ввійшли в азарт і пропонували свої ідеї для шоу, а я тим часом пішла в дамську кімнату. А коли вийшла звідти, мало не налетіла на вродливого молодого чоловіка у широкій краватці і з вовчим виразом обличчя, який чекав на мене в коридорі.

— А твоя подружка — гарнюня, — сказав він, кивнувши у бік Селії. — І ти теж.

— Нам про це вже казали, — відповіла я, не відводячи погляду.

— Хочете поїхати до мене додому, дівчата? — запитав він без усяких там церемоній. — Мій друг має машину.

Я придивилася до нього уважніше. Виглядав він геть підозріло. Такий собі вовк, який щось замислив. Не з тих, з ким варто сваритися чемній дівчині.

— Можливо, — відповіла я — і не збрехала. — Але спочатку нам треба закінчити зустріч із нашими колегами.

— Колегами? — пирхнув він, обвівши поглядом наш столик, за яким зібралися чудні й галасливі екземпляри: розкішна артистка, здатна довести до інфаркту своєю красою, неохайний сивий чоловік у самій сорочці, висока, недбало вбрана немолода жінка, низька штивна пані, стильно одягнута заможна леді, приголомшливий красень із виразними рисами лица й елегантний молодий темношкірий чоловік у бездоганно скроєному костюмі в тонку смужку. — І чим це ви таким займаєтеся, лялечко?

— Театром, — відповіла я.

Нібито ми могли займатися чимось іншим.

Наступного дня я прокинулася, як завжди, рано-вранці — з похміллям, типовим для літа 1940 року. Моє волосся тхнуло потом і цигарками, а руки й ноги переплелися з руками й ногами Селії. (Ми таки поїхали з «вовком» та його другом — думаю, тебе шокувала ця новина, — і нічка випала напружена. Я почувалась так, ніби мене щойно виловили з каналу Гованус.) Прийшовши на кухню, я застала там містера Герберта: той сидів, спершись чолом на стіл і чемно згорнувши руки на колінах. То була нова поза для нього — нове дно меланхолії, сказала б я.

— Доброго ранку, містере Герберт, — привіталася я.

— Я готовий розглянути докази, які це підтверджують, — відповів він, не відриваючи чоло від стола.

— Як ви сьогодні почуваетесь? — поцікавилась я.

— Блаженно. Пречудово. Піднесено. Наче султан у своєму палаці.

Він так і не підняв голови.

— А як поживає сценарій?

— Май Бога в серці, Вівіан: перестань мене розпитувати.

Наступного ранку — і ще кілька ранків опісля — я застала містера Герберта в тій самій позі. Я не розуміла, як можна так довго сидіти, спершись чолом на стіл, і не дістати розрив аневризми. Настрій його — як і череп — вперто не піднімався, принаймні я цього не бачила. А записник тим часом лежав біля нього — він його й пальцем не торкнувся.

— З ним нічого поганого не станеться? — запитала я тітку Пегі.

— Написати п'єсу не так легко, Вівіан, — сказала вона. — Проблема в тому, що я прошу його написати щось хороше, а раніше я ніколи про таке не просила. І тепер йому голова пішла обертом. Але я думаю про це так. Під час війни британські військові інженери завжди казали: «Ми зможемо це зробити, навіть якщо це неможливо». Театр працює точно так само. Як воєнна машина! Я часто вимагаю від людей більшого, ніж те, на що вони здатні. Принаймні колись вимагала, перш ніж постаріла і серце моє зм'якло. Тому я вірю, що містер Герберт упорається.

Я в це не вірила.

Якось ми із Селією прийшли додому пізно ввечері — як завжди, під мухою — і перечепилися через тіло, яке лежало на підлозі у вітальні. Селія скрикнула. Я ввімкнула світло й побачила, що на середині килима лежить горілиць, згорнувши руки на грудях, містер Герберт. Я вже злякалася, що він мертвий. Але він кліпнув очима.

— Містере Герберт! — вигукнула я. — Що ви тут робите?

— Пророкую, — сказав він, не ворухнувшись.

— Що... що пророкуєте? — перепитала я: язик у мене заплітався.

— Кінець, — відповів він.

— Ну, тоді спокійної ночі, — я вимкнула світло.

— Прекрасно, — пробурмотів він, коли ми із Селією побрели далі до своєї кімнати. — Ніч у мене точно буде спокійна.

Поки містер Герберт страждав, усі решта завзято працювали над виставою, яка досі не мала сценарію. Тітка Пег і Бенджамін уже взялися за пісні: ціле пообіддя вони сиділи за роялем, перебирали різні мелодії та підбирали слова.

— Я хочу, щоб героїню Едни звали місіс Калевала, — сказала тітка. — Звучить пафосно й загадково, і з таким прізвиськом можна заримувати багато слів.

— Мала, знала, брала, крала, Калевала, — мовив Бенджамін. — З таким можна працювати.

— Я тільки не впевнена, чи вона щось крала. Але це вже таке — побачимо. У першому номері, коли місіс Калевала втрачає всі гроші, вигадай для неї якусь пафосну пісню, аби показати, що вона не з простих. Заримуй якісь довгі слова. Раювала. Сплюндрувала. Тамувала.

— Або хор може перейтися питаннями про неї, — запропонував Бенджамін. — Щось типу: «Кого благала?», «Від кого дістала?», «З ким справу мала?».

— «Катастрофа! Зруйнувала!»

— «Депресія! Підірвала — бідолашна Калевала».

— «Зацькувала. Змордувала. Як попадя, бідувала».

— Е ні, Пег, — перестав грати Бенджамін. — Моя мама — попадя, а вона зовсім не бідує.

— Я плачу тобі не за те, щоб ти забирав руки з клавіш, Бенджаміне. Бренькай далі. У нас якраз почало щось виходити.

— Ти взагалі мені не платиш, — сказав Бенджамін, поклавши руки на коліна. — За три тижні я не отримав ні копійки! Кажуть, ти нікому не заплатила.

— Що, справді? — запитала тітка Пег. — А на що ж ти тоді живеш?

— Духом Божим живу. І недоїдками після твоєї вечері.

— Вибач, дитинко! Я поговорю про це з Олів. Але пізніше. А тепер давай усе спочатку, але додай ту мелодію, яку ти грав, коли я застала тебе за роялем. Вона мені сподобалась. Пам'ятаєш? То було в ту неділю, коли по радіо передавали матч, де грали «Джаєнтс».

— Поняття не маю, про що ти, Пег.

— Грай, Бенджаміне. Просто грай. Зараз усе згадаєш. А потім напиши, будь ласка, пісню для Селії, яка має називатися «Чемною дівчинкою я буду потім». Вдасться тобі таке написати, як гадаєш?

— Якщо ти мене годуватимеш і платитимеш мені гроші, я зможу написати все, що завгодно.

А я тим часом придумувала костюми для акторів, насамперед для Едни.

Една побачила мої ескізи і захвилювалася, що вона «втопиться» у неприталених сукенках у стилі 1920-х років.

— Той стиль не пасував мені, коли я була молода й гарна, — сказала вона, — і сумніваюсь, що пасуватиме тепер, коли я стара й не першої свіжості. Ти маєш хоч трохи їх приталити. Я знаю, що тоді була інша мода, але муσιш якось викрутитися. Крім того, моя талія зараз трохи ширша, ніж мені хотілося б. Тут теж мусиш щось вигадати.

— Ніяка вона не ширша, — відповіла я, бо справді так вважала.

— Та ні, ширша. Але не хвилюйся — за тиждень до вистави я, як завжди, сяду на дієту з рисового відвару, грінок, мінеральної олії й проносного. Схудну. А поки що зроби вставки, щоб потім тугіше затягнути мене в поясі. Якщо треба буде багато танцювати, то я попрошу тебе про спеціальні шви — ти ж розумієш, про що я, правда, сонечко? Не хочу, аби щось розлетілося у світлі прожекторів. Мої ноги, на щастя, ще досить непогані, тому не бійся їх показати. Що ще? Ага. У плечах я вужча, ніж здається. І в мене страшенно коротка шия, тому тут мусиш припилувати, особливо якщо збираєшся начепити на мене великого капелюха. Бо якщо я буду схожа на французького бульдога-курдуплика, то ніколи тобі цього не пробачу.

Я була приємно вражена тим, як добре ця жінка знала особливості своєї фігури. Більшість жінок уявлення не мають, що їм личить, а що ні. Натомість Една була суцям втіленням упевненості. Я вже зрозуміла, що, працюючи з нею, пройду неабиякий вишкіл із пошиття костюмів.

— Ти шиєш для сцени, Вівіан, — давала мені настанови Една. — Звертай більше уваги на форму, ніж на деталі. Не забувай, що найближчий глядач сидітиме за десять кроків від мене. Мисли масштабно. Яскраві кольори, чіткі лінії. Костюм — це ландшафт, а не портрет. Мої сукні мусять бути блискучі, любя, але я не хочу, щоб вони були зірками шоу. Вони не повинні затьмарювати мене, серденько. Розумієш?

Я розуміла. І мені ох як подобався плин цієї розмови.

Я обожнювала товариство Едни. Чесно кажучи, я поволі закохувалася в неї. Вона майже змістила Селію із п'єдесталу, ставши основною особою, яка викликала в мене захоплений трепет. З Селією, безперечно, досі було дуже цікаво, і ми далі разом виходили в місто, але я вже не потребувала її так сильно, як колись. Чари й премудроці, що ними була наділена Една, заворожували мене у стократ більше, ніж те, що могла дати мені Селія.

Я б могла сказати, що ми з Едною «розмовляли однією мовою», але це не зовсім так, бо мовою стилю і моди я спілкувалася не так вільно, як вона. Якщо точніше, то Една Паркер Вотсон була першою з моїх знайомих, для якої мова, яку я тільки хотіла опанувати — мова бездоганного вбрання, — була рідною.

Через кілька днів я повела Едну в «Імперію вживаних речей Ловцкі» на пошуки тканин та ідей. Я трохи хвилювалася, чи то добра ідея — тягнути людину з таким витонченим смаком на запаморочливий, галасливий ярмарок матеріалів і кольорів (та й смерділо там так, що більшість багатих клієнтів тут же втратили б охоту туди заходити), проте Една, щойно переступивши поріг, була в захваті від Ловцкі, як могла бути тільки та, що по-справжньому знається на одязі й тканинах.

Сподобалась їй і юна Марджорі Ловцкі, яка зустріла нас біля входу зі своїм звичним: «Чого шукаєте?».

Марджорі була донькою власників, і за останні кілька місяців моїх купівельних походеньок я з нею добре запізналася.

То була весела, жвава, широколиця чотирнадцятилітня дівчина, завжди вбрана у найхимернішу одягу. От скажімо, того дня на ній був найбожевільніший прикид, який я тільки бачила: черевики з великими пряжками (як у пілігрима на дитячому малюнку до Дня подяки), накидка із золотистої парчі з триметровим шлейфом і кухарський ковпак із велетенською брошкою з фальшивим рубіном.

А на споді — шкільна форма. Марджорі Ловцкі, як завжди, скидалася на опудало, та не варто було її недооцінювати.

Містер і місіс Ловцкі поганенько розмовляли англійською, тож Марджорі, відколи навчилася балакати, говорила замість них. У своєму віці вона торгувала одягом так хвацько, як доросла, і могла приймати замовлення й сипати погрозами на чотирьох мовах — російською, французькою, англійською та ідиш. Дивним дитям була та Марджорі, але я високо цінувала її допомогу.

— Нам потрібні сукенки з двадцятих років, — сказала я. — Найкращі. Ті, що їх носили багаті леді.

— Нагорі спочатку пошукайте. У «Колекції».

Так по-хитромудрому — «Колекція» — називали тісній відділ на третьому поверсі, де Ловцкі продавали найрідкісніші й найдорожчі знахідки.

— Нашого бюджету забракне навіть для того, щоб просто туди зазирнути.

— То ви хочете сукенки багатих леді за ціною для бідних?

Една засміялася:

— Ти ідеально описала наші потреби, серденько.

— Так, Марджорі, — відповіла я. — Ми прийшли сюди покопирсатися, а не тратити гроші.

— Тоді почніть звідти, з того боку, де все привозять, — Марджорі тицьнула пальцем у протилежний кінець крамниці. — Речі, які там лежать, приїхали два чи три дні тому. Мама ще навіть не встигла їх перебрати. Може, вам пощастить.

Коробки, у яких Ловцкі тримали товар, були розраховані не на слабкодухих. Величезні промислові контейнери були напхані одягом, що його Ловцкі купували і продавали на вагу.

Там було все: від старих зношених робочих комбінезонів, немилосердно заплямленої білизни, залишків меблевих тканин, парашутної тканини, вицвілих блузок із шовку, французьких

мереживних серветок, важких старих гардин — і аж до безцінної атласної сорочки, в якій хрестили чийогось прадіда. Порпатися в тих контейнерах було тяжкою працею, від якої аж піт на чолі виступав; то був подвиг віри. Треба було вірити в те, що десь серед того мотлоху причаївся скарб, і наполегливо за ним шукати.

Я була приємно здивована, коли Една тут же взялася до справи. Було очевидно, що то для неї не вперше. Пліч-о-пліч, контейнер за контейнером, ми мовчки порпалися в лахмітті, шукаючи самі не знаючи чого.

Десь за годину я почула, як Една вигукнула: «Ага!». Обернувшись, я побачила, що вона радісно махає чимось над головою. І радість її була не даремна, бо знахідка виявилася малиною вечірньою сукнею *robe de style* у дусі 1920-х років — з шифонового шовку і з оксамитовою облямівкою, оздоблена скляними намистинками й золотистою ниткою.

— Ох! — скрикнула я. — Вона ідеально пасуватиме місіс Калевалі!

— Еге ж, — погодилася Една. — А тепер помилуйся ось цим.

Вона загорнула комірць сукенки й показала мені оригінальний ярлик: *Lanvin, Paris*.

— Якась *tres riche* купила цю сукню у Франції двадцять років тому і, б'юся об заклад, майже її не носила, судячи з її стану. Прекрасно. Уявляєш, як вона блистатиме на сцені!

Марджорі Ловцкі вже була тут як тут.

— І що ви там нашукали, дівчатка? — запитала єдина справжня дівчинка в цій залі.

— Не починай, Марджорі, — сказала я напівжартома, бо раптом злякалася, що вона вихопить у нас ту сукенку й виставить на продаж у «Колекції» нагорі. — Грай за правилами. Една знайшла цю сукню в контейнері. Усе по-чесному.

Марджорі стонула плечима.

— У коханні й на війні всі засоби дозволені, — відповіла вона. — Сукня гарна. Тільки перед тим, як іти на касу до мами, добре заховайте її під купою лахміття. А то вона приб'є мене, якщо дізнається, що я випустила її з рук. Зараз я принесу вам торбу і трохи лахів, щоб ви її сховали.

— Ох, дякую тобі, Марджорі, — відповіла я. — Ти ж моя розумничка.

— Ми з тобою завжди граємо в одну дудку, — сказала вона, обдарувавши мене кривою посмішкою. — Тільки тримай язика за зубами. А то звільнять мене — і буде тобі зле.

Коли Марджорі пішла, Една здивовано витріщилася їй услід.

— Ця дитина щойно сказала «У коханні й на війні всі засоби дозволені» — чи то мені причулося?

— Я ж казала, що Ловцкі тобі сподобаються, — мовила я.

— О так, ще й як! А ця сукенка ще дужче. Ну а ти що знайшла, дорогенька?

Я дала їй легкий пеньюар кольору фуксії — такий яскравий, що аж очі боліли. Вона приклала його до себе і скривилася.

— О ні, сонечко. Ти не можеш мене у таке вдягнути. Глядачі страждатимуть ще більше за мене.

— Ні, Едно, це не тобі. Це Селії, — сказала я. — Для сцени, в якій вона грає спокусницю.

— Он як! Ну так. Тоді годиться, — Една уважніше придивилася до пеньюара й похитала головою. — Ох, Вівіан, якщо ти виведеш ту дівчину на сцену в цій куценькій одежинці, наша вистава точно стане хітом. Чоловіки шикуватимуться в чергу за квитками. Треба вже починати пити рисовий відвар, а то на мою нещасну фігуру ніхто й не гляне!

Розділ одинадцятий

Сьомого жовтня 1940 року мені виповнилося двадцять.

Свій перший день народження у Нью-Йорку я відсвяткувала точнісінько так, як ти собі уявляєш: ми з артистками пішли гуляти в місто; закутили голову компанії гуляк; випили цілу батарею коктейлів за чужі гроші; порозважалися від душі; а потім усе раптом закінчилося і ми побрели додому, намагаючись встигнути до світанку й почувуючись так, ніби пливли вгору якоюсь замуленою річкою.

Я проспала, мабуть, хвилин із вісім, не довше, коли прокинулася зі страшенно дивним відчуттям. Щось було не так.

Голова, звісно, тріщала з похмілля — цілком можливо, я досі не протверезіла, — та все одно було якесь дивне відчуття.

Я витягнула руку, щоб перевірити, чи Селія на місці. Намацала її знайоме тіло. Значить, на цьому фронті все гаразд.

Раптом я почула запах диму.

Диму з люльки.

Я різко сіла на ліжку — і моя голова затріщала так, що я тут же про це пошкодувала. Я знову лягла на подушку, кілька разів терпляче вдихнула й видихнула, перепросила свій череп за різкий удар і спробувала сісти ще раз, цього разу помалу й обережно.

Коли зіниці призвичаїлися до ранкового напівмороку, я побачила у протилежному кінці кімнати якусь постать у кріслі. Чоловічу постать. Той чоловік потягував люльку й дивився на нас.

Невже Селія когось привела додому? Чи, може, я?

Я запанікувала. Ми із Селією були жінки вільнодумні, тут нема жодних сумнівів, але мені завжди вистачало поваги до тітки Пег (чи то радше страху перед Олів), щоб не пускати чоловіків до нашої спальні в «Лілеї». Як же так сталося?

— Уяви собі, як я зрадів, — озвався незнайомиць, знову затягнувшись, — коли прийшов додому і застав у своєму ліжку двох дівчат! Ще й таких кралечок. Це те саме, якби я пішов до льодовні по молоко, а знайшов там пляшку шампанського! Точніше, дві пляшки.

Я все ще нічого не розуміла.

Коли зненацька до мене дійшло.

— Дядько Біллі? — запитала я.

— О, то ти моя небога? — розсміявся чоловік. — Хай йому дідько! Це значно звужує наші можливості. Як тебе звати, серденько?

— Вівіан Морріс.

— Ох... Ну тепер усе ясно. Ти справді моя небога. Як прикро. Гадаю, родичі не поглядять мене по голові, якщо я з тобою порозважаюся. Та я й сам себе не похвалю за таке — порядний я став на старості. Шкода, шкода. А та друга — теж моя небога? Сподіваюся, що ні. Бо не схоже, щоб вона була чиєюсь небогою.

— Це Селія, — сказала я, показавши рукою на прекрасну постать Селії поруч. — Вона моя подружка.

— Судячи з того, як ви спите, твоя особлива подружка, — підсміхнувся Біллі. — Ти така прогресивна, Вівіан! Щиро тобою захоплююся. Не бійся, я не скажу твоїм батькам. Хоча не сумніваюсь, що якщо вони колись про це дізнаються, то повісять усю вину на мене.

— Вибачте, що... що... — затнулася я.

Я не знала, як закінчити те речення. Вибачте, що зайняли ваші апартаменти? Вибачте, що захопили ваше ліжко? Вибачте, що повісили мокрі панчохи біля вашого каміна, щоб висихали? Вибачте, що наставили на вашому білому килимі рудих плям від косметики?

— Та нічого страшного. Я ж і так тут не живу. «Лілея» — дитя Пег, а не моє. Я завжди зупиняюся в «Тенісному клубі». Справно плачу всі внески, жодного ще не пропустив, хоч бачить Бог, гроші немалі. Там не так гамірно, і мені не треба ні про що звітувати Олів.

— Але ж це ваші кімнати.

— Хіба називаються моїми завдяки доброті твоєї тітки. Я прийшов сьогодні вранці, щоб забрати свою друкарську машинку, а вона, до речі, кудись поділася.

— Я поставила її в шафі для постільної білизни — на коридорі.

— Он як. Що ж, почувайся як удома, дівчинко.

— Вибачте... — почала було я, та він знову не дав мені договорити.

— Та я жартую. Живи собі тут на здоров'я. Я й так мало коли буваю у Нью-Йорку. Мені тутешній клімат не подобається. Відразу горло хапає. До того ж у цьому клятому місті з моєї улюбленої пари білих туфель хіба пшик лишиться.

У мене була сила-силенна питань, але я не могла сформулювати жодного з них, бо в роті було сухо й гидко, а в просякнутій джином голові гуділо і стояв туман. Що дядько Біллі тут робить? Хто його впустив? Чому він о такій ранній порі у смокінгу? А на мені що? Бачу, що нічого, крім комбінації, і то навіть не моя комбінація, а Селії. А в чому тоді вона?

І де моя сукенка?

— Що ж, я непогано повеселився, — мовив дядько Біллі. — Насолодився фантазіями про ангеликів у моєму ліжку. Але ти, як виявилось, моя підопічна, тож краще я дам тобі спокій та піду пошукаю кави. Тобі, дівчинко, кава теж пішла б на користь. Не ображайся, але я щиро сподіваюся, що ти кожної ночі отак набираєшся і падаєш у ліжку з красивими жінками. Бо як ні, ти даремно тратиш час. Я страшенно пишаюся тим, що я твій дядько. Ми з тобою точно знайдемо спільну мову.

Дорогою до дверей він запитав:

— До речі, а коли Пег прокидається?

— Зазвичай близько сьомої, — відповіла я.

— Чудесно, — сказав він, зиркнувши на свій годинник. — Не можу дочекатись, коли її побачу.

— Але як ви сюди потрапили? — спитала я по-дурному.

Я мала на увазі, як він потрапив до будівлі театру (і то було дурнувате запитання, бо ясно, що тітка Пег подбала про те, аби її чоловік — чи то пак колишній чоловік, ну чи ким він там був — мав свої ключі). Але він сприйняв це питання ширше.

— Я сів на експрес «Двадцять століття». Це єдиний спосіб добратися з Лос-Анджелеса до Нью-Йорка з комфортом, якщо маєш грошенята на квиток. Він зупинявся в Чикаго — забрати від того «м'ясника всього світу» якусь модну публіку. Доріс Дей цілу дорогу їхала в тому самому купе, що і я. Ми з нею грали в кункен, аж поки не переїхали Великі рівнини. Доріс — славно супутниця, скажу я тобі. Мила дівчина. З нею можна добре повеселитися, хоча її безгрішна репутація не наштовхує на таку думку. Приїхав учора ввечері, відразу подався до клубу, пішов на манікюр і до перукаря, потім зустрівся з деякими старими злодіями, голодранцями й невдахами, з якими колись знався, ну а потім прийшов сюди — забрати свою машинку й привітатися з родичами. Одягай халат, дівчинко, і ходи допоможеш мені

зварганити в цій забігайлівці сніданок. Бо далі станеться щось таке, чого ти точно не захочеш прогавити.

Коли я, нарешті зібравшись із силами, підвелась і набула вертикального положення, то рушила до кухні, де застала найхимерніше чоловіче товариство, яке тільки бачила.

З одного краю стола сидів містер Герберт у своїх нещасних штанах і в майці. Його сиве волосся скуйовдилось і виглядало геть жалюгідно. Перед ним стояло, як завжди, горня з кавою без кофеїну. З протилежного краю — дядько Біллі: високий, підтягнутий, в елегантному смокінгу, із золотистою каліфорнійською засмагою. Він не так сидів на кухні, як відпочивав, розкинувшись у кріслі й розкошуючи, тримаючи в руці склянку віскі. Він був чимось схожий на Еррола Флінна — якби той раптом вирішив трохи охолонути.

Словом, один із чоловіків виглядав так, ніби має йти розвантажувати вагони з вугіллям, а другий — наче збирається на побачення з Розалінд Расселл.

— Доброго ранку, містере Герберт, — сказала я за звичкою.

— Щоб я провалився під землю, якщо це правда, — відповів він.

— Нормальної кави я не знайшов, а каву без кофеїну я терпіти не можу, — сказав дядько Біллі. — Тому я зупинився на віскі. На безриб'ї і рак риба. Може, ти теж хильнеш, Вівіан? Бачу, що твоя макітра аж розтріскується.

— Вона перестане тріщати, як тільки я вип'ю кави, — відповіла я, хоч сама в це не до кінця вірила.

— Пег казала, ти працюєш над сценарієм, — сказав дядько Біллі до містера Герберта. — Дуже цікаво було б на нього подивитися.

— Там нема дуже на що дивитися, — відповів містер Герберт, зажурено глянувши на записник, який лежав перед ним.

— Можна? — запитав дядько Біллі, простягнувши руку до записника.

— Та ліпше... ну добре, бери, — сказав містер Герберт — справжній майстер програвати ще до початку бою.

Дядько Біллі повільно перегортав сторінки. Тиша стояла нестерпна. Містер Герберт втупився у підлогу.

— Це ж якісь переліки жартів, — врешті промовив дядько Біллі. — І навіть не жартів, а просто дотепних реплік. І ще повно малюнків птахів.

Містер Герберт здвигнув плечима на знак остаточної капітуляції:

— Сподіваюсь, до мене прийдуть кращі ідеї, якщо самі звідкись з'являться.

— Пташки непогані, до речі, — дядько Біллі поклав записника на стіл.

Мені хотілося якось захистити бідолашного містера Герберта, чії відповіді на дядькові насмішки звучали ще вимученіше, ніж завжди. Тому я сказала:

— Містере Герберт, а ви знайомі з Біллі Б'юеллом? Він чоловік тітки Пег.

Дядько Біллі засміявся:

— Не хвилюйся, дівчинко. Ми з Дональдом знайомі вже багато років. Він узагалі-то мій адвокат — точніше, був ним, поки в нього не відібрали ліцензію. А ще я хрещений батько Дональда-молодшого. Точніше, був ним. Дональд трохи нервується, бо знає, що я приїхав без запрошення. І він не впевнений, як це сприйме верхній ешелон тутешнього начальства.

Дональд! А мені й на думку ніколи не спадало, що в містера Герберта могло бути ім'я.

Щойно дядько Біллі згадав про верхній ешелон начальства, як до кухні прийшла Олів.

Вона ступила два кроки, побачила Біллі Б'юелла, розтулила рота, тут же стулила і вийшла.

Запала мовчанка. Ефектно вона зайшла — і не менш ефектно вийшла.

— Не будемо ображатися на Олів за таке, — врешті сказав дядько Біллі. — Вона не знає, як опанувати себе з тої радості, що мене побачила.

Містер Герберт сперся чолом на кухонний стіл і промовив — так, саме промовив:

— Ох, стогну, стогну, стогну.

— Не переживай ти так через мене й Олів, Дональде. Все буде добре. Нашу взаємну нелюбов компенсує те, що ми поважаємо одне одного. Тобто я поважаю її. Тому між нами є бодай щось спільне. У нас прекрасні взаємини на основі глибокої односторонньої поваги, якої більш ніж досить.

Дядько Біллі дістав свою люльку, запалив сірника, тернувши по ньому нігтем, і повернувся до мене.

— Як поживають твої батьки, Вівіан? — поцікавився він. — Твоя мама і той вусач? Вони з самого початку мені сподобалися. Точніше, твоя мама. Неймовірна жінка. Вона завжди пильнує, щоб, не дай Боже, не сказати про когось щось приємне, але, по-моєму, я їй теж сподобався. Тільки не питай її про це, гаразд? Бо ж правила пристойності не дадуть їй це визнати. А твій тато ніколи не викликав у мене симпатії. Такий зануда. Я прозивав його дияконом — за його спиною, ясне діло, і тільки з увічливості. І до чого я все це вів? Ага. То як вони поживають?

— Добре.

— Досі одружені?

Я кивнула, але його запитання мене спантеличило. Хіба могло бути по-іншому?

— Вони ж ніколи не крутили романів на стороні, правда?

— Мої батьки? Романів? Ясно, що ні.

— Тоді їм, мабуть, бракує новизни в житті, правда?

— Ем-м-м...

— Ти бувала в Каліфорнії, Вівіан? — на щастя, він змінив тему.

— Ні.

— То мусиш якимось приїхати. Тобі сподобається. Там найсмачніший апельсиновий сік. І погода фантастична. Людям зі Східного узбережжя, як-от нам з тобою, там добре живеться. Каліфорнійці вважають нас страх якими вишуканими. Кожен із них готовий усе на світі віддати, аби лиш ми ходили в його забігайлівку й він міг величати її рестораном, а не дірою. Тільки скажи, що ти вчилася в пансіоні і що твої предки прибули до Нової Англії на «Мейфлавері» — і на тебе дивитимуться як на одну з династії Плантагенетів. Заговори до них зі своїм аристократичним акцентом — і вони принесуть тобі на блюдці ключі від міста. А коли якийсь чоловік вміє порядно грати в теніс чи в гольф, то кар'єра йому, вважай, забезпечена. Ну хіба він любить за комір закласти.

Для мене то була аж надто жвава розмова як на сьому ранку після святкування мого дня народження. Напевно, я просто витріщилася на дядька Біллі та кліпала очима, хоча й намагалася стежити за ходом його думок.

Невже я справді мала аристократичний акцент?

— Чим ти себе розважаєш у «Лілеї», Вівіан? — запитав він. — Знайшла якесь корисне заняття?

— Я шию, — відповіла я. — Створюю костюми.

— Мудро робиш. З таким умінням ти завжди знайдеш собі роботу в театрі, та й вік на нього не впливає. Основне — не будь акторкою. А твоя гарнюня подруга? Вона грає на сцені?

— Селія? Вона артистка.

— Важка то робота. Коли я дивлюсь на артисток, у мене чомусь завжди серце крається. Молодість і краса — вони даються на такий короткий термін, дівчинко. Навіть якщо в цю хвилину ти найгарніша серед усіх, тобі у спину дихає ще десять красунь, молодших і свіжіших. А старші тим часом сохнуть, чекаючи, поки хтось зверне на них увагу. Але та твоя подруга залишить після себе слід. Вона знищить не одного чоловіка в такому собі романтичному марші смерті, а хтось, може, присвятить їй пісні або накладе на себе руки заради неї. Та рано чи пізно це закінчиться. Якщо їй пощастить, вона вийде заміж за якогось багатого дідугана — не те, щоб тут було чому заздрити. А якщо дуже пощастить, одного сонячного пообіддя її дідуган полетить до праотців просто з поля для гольфу, залишивши їй все, а вона буде ще досить молода, щоб насолодитися життям. Гарненькі дівчата теж розуміють, що кінець не за горами. Вони відчувають, наскільки це все тимчасово. Тому я маю надію, що вона добре проводить час, поки молода й гарна. Чи я помиляюсь?

— Та ні, — сказала я. — Начебто вона непогано розважається.

Я не знала нікого, хто б умів розважатися краще за Селію.

— То й добре. Сподіваюся, тобі теж весело. Інші радитимуть тобі не тринькати свою молодість на розваги, але не слухай їх. Молодість — унікальний скарб, а єдине, що годиться зробити з унікальним скарбом, — розтринькати його. Тому чини зі своєю молодістю так, як треба, Вівіан: проциндрюй її наліво й направо.

У цю хвилину ввійшла тітка Пег, закутана в картатий фланелевий халат. Її волосся стирчало на всі боки.

— Пегсі! — вигукнув дядько Біллі й підхопився на ноги.

Його лице аж засяяло з радості. Усю його незворушність як водою змило.

— Перепрошую, сер, але я не можу пригадати ваше ім'я, — сказала тітка.

Однак вона теж усміхалась, і вже за мить вони обнялися.

Не скажу, що то були романтичні обійми, але що міцні, то точно. На знак кохання чи принаймні дуже сильного почуття. Вони розімкнули обійми і деякий час просто дивилися одне на одного, легенько тримаючи одне одного за передпліччя. Коли вони отак стояли разом, я вперше побачила щось геть неочікуване: я помітила, що тітка Пег досить гарна. Досі я ніколи цього не помічала. Її лице світилося, коли вона дивилася на дядька Біллі, і від цього змінювався весь її вигляд. (Ні, то не був відблиск його вроди.) Поруч із ним вона виглядала зовсім іншою жінкою. Я бачила на її обличчі тінь хороброї юної дівчинки, яка під час війни поїхала медсестрою у Францію. Я бачила шукачку пригод, яка десятком років провела на гастролях із нікудишньою театральною трупю. Річ не в тім, що тітка Пег зненацька здалася на десять років молодшою — вона ще й стала схожа на найвеселішу дівку в місті.

— Я вирішив провідати тебе, любя, — сказав дядько Біллі.

— Олів так мені й передала. Треба було мене попередити.

— Не хотілось тебе турбувати. І слухати, як ти скажеш, щоб я не приходив. Я подумав, що краще сам усе організую. У мене тепер є секретарка, яка про все дбає. Вона й продумала мою подорож від початку до кінця. Джин Марі її звати. Розумна, спритна, старанна. Вона тобі сподобається, Пег. Це така собі жіночна версія Олів.

Тітка Пег ступила крок назад.

— О Господи, Біллі, ти зовсім не змінився.

— Агов, не злися на мене! Я ж тільки дражнюся. Ти мене знаєш. Я просто нервуюся, Пегсі. Я лиш недавно приїхав і тепер боюся, що ти мене виженеш звідси, серденько.

Містер Герберт підвівся з-за стола, сказав: «Піду собі в якесь інше місце», — і вийшов з кухні. Тітка Пег сіла на його крісло й сьорбнула вистиглу каву без кофеїну. Вона скривлено глянула на горня, тож я встала, щоб зварити для неї свіжої кави. Я мала сумнів, чи мені взагалі годиться сидіти на кухні в таку делікатну хвилю, але цієї миті тітка сказала:

— Доброго ранку, Вівіан. Гарно відсвяткувала день народження?

— Аж задуже, — відповіла я.

— Ти вже познайомилася з дядьком Біллі?

— Ага, ми вже встигли поговорити.

— Ох. Тільки не бери собі до голови того, що він каже.

— Пег, — озвався дядько Біллі, — ти розкішно виглядаєш.

Тітка Пег провела долонею по своєму коротенькому волоссю й усміхнулася — щира усмішка осяяла кожну зморщечку на її лиці.

— Непоганий комплімент для такої жінки, як я.

— Таких жінок, як ти, більше нема. Я перевіряв. Їх просто не існує.

— Ай, Біллі, перестань.

— Не перестану.

— То що ти тут робиш? Маєш роботу в місті?

— Не маю. Я у відпустці за свій рахунок. Не зміг відмовитися від такої поїздки, коли ти сказала мені, що Една тут і що ти намагаєшся придумати для неї порядну виставу. Востаннє я бачив Едну ще дев'ятнадцятого року. Дуже вже хочеться з нею побачитися. Шикарна жінка. А коли ти ще й сказала, що сценарій дала писати Дональду Герберту — треба ж таке вигадати! — я зрозумів, що таки мушу приїхати на Схід і тебе врятувати.

— Дякую. Страшенно мило з твого боку. Але якби мене треба було рятувати, Біллі, я б тебе повідомила. Можеш не сумніватися. Ти був би чотирнадцятим чи п'ятнадцятим у списку людей, яким би я подзвонила.

Він широко усміхнувся:

— То я ще в списку!

Тітка Пег запалила цигарку й дала її мені, потім запалила ще одну для себе.

— Над чим ти зараз працюєш у тому своєму Голлівуді?

— Над різними дурничками. На всьому, що я пишу, можна гордо ставити штамп *БЩ* — бозна-що. Я вже знудився. Але мені добре платять. Цього вистачає для комфортного життя. У мене ж звичайні потреби.

Тітка Пег розреготалася.

— Звичайні потреби. У тебе звичайні потреби. Я в курсі, Біллі, що ти відрікся від земного життя. Скоро ченцем станеш.

— Ти ж знаєш, що я людина зі скромними смаками, — мовив дядько Біллі.

— Каже той, хто приходить на сніданок одягнутий так, ніби на лицарську посвяту. Той, що має будинок у Малібу. Скільки там у тебе басейнів, ану нагадай?

— Жодного. Я ходжу плавати до Джоан Фонтейн.

— І що вона з того має?

— Моє приємне товариство.

— О Господи, Біллі, вона ж заміжня. За Браяном. Твоїм другом.

— Я обожаю заміжніх жінок, Пег. Ти ж знаєш. В ідеалі тих, які щасливі у шлюбі. Щаслива заміжня жінка — найвірніша подруга чоловіка. Не хвилюйся, Пегсі: Джоан — просто моя товаришка. А Браяну Агерну нічого не загрожує від таких, як я.

Я все зиркала то на тітку Пег, то на дядька Біллі, то знов на тітку Пег, намагаючись уявити цих двох як закохану пару.

Отак і не скажеш, що вони могли бути разом, проте їхня розмова аж іскрила дотепами й гострими слівцями. Кпини, оті уципливі «ти ж знаєш», нероздільна увага, яку вони дарували одне одному. У тому, що вони були близькі, сумнівів не виникало, але ким вони були в отій близькості? Коханцями? Друзями? Братом і сестрою? Ворогами? Хтозна. Я покинула спроби це з'ясувати і просто спостерігала, як між ними пролітали блискавки.

— Я б хотів трохи побути з тобою, Пегсі, поки я тут, — сказав дядько Біллі. — Ми так давно не були разом.

— Що то за одна? — запитала тітка Пег.

— Хто? Ти про кого?

— Та жінка, яка тебе покинула, що ти аж засумував за мною. Ну ж бо, кажи вже: хто та міс Біллі, яка отак взяла й пішла від тебе?

— Ображаєш. Я думав, ти знаєш мене краще.

Тітка Пег мовчки дивилася на нього, чекаючи.

— Ну якщо тобі вже так цікаво, — сказав дядько Біллі, — то її звали Камілла.

— Танцюристка, наслідуюся припустити, — мовила тітка Пег.

— Ха! А от і ні! Плавчиня! Вона виступає в шоу русалок. Кілька тижнів у нас все йшло серйозно, а потім вона вирішила звернути на іншу стежку в житті й більше не приходять.

Тітка Пег розсміялася.

— Все йшло серйозно. Кілька тижнів! Ти взагалі чуєш себе?

— Погуляймо собі, поки я тут, Пегсі. Тільки ти і я. Нехай ті джазові музиканти помарнують на нас свій хист. Ходімо в ті бари, куди ми з тобою колись вчашали — у ті, що зачиняються о восьмій ранку. Без тебе туди нема чого йти. Вчора я зайшов у «Ель-Морокко» і так розчарувався. Ті самі люди, що й завжди, теревенять про одне й те саме.

Тітка Пег усміхнулася.

— Тобі пощастило: живеш у Голлівуді, де завжди цікаво й де завжди теревенять про різне! Ні, ні, ні. Нікуди ми не підемо, Біллі. Я вже не така витривала. Та й стільки пити я більше не можу. Ти ж знаєш.

— Та невже? Ти хочеш сказати, що ви з Олів не напиваєтеся разом?

— Я розумію, що ти жартуєш, але раз ти вже спитав, то я відповім — ні. Тепер усе по-іншому: я намагаюся напиться, а Олів намагається не дати мені цього зробити. Мені так підходить. Не знаю, що їй з того, але я дуже рада, що вона мене пильнує, як та сторожова собака.

— Послухай, Пег, дай хоч допоможу тобі з виставою. Ти ж знаєш, що оцій купі сторінок до сценарію як до неба рачки, — дядько Біллі постукав наманікюреним нігтем по нещасному записнику містера Герберта. — Так само ти в курсі, що Дональд ніяк не зможе зліпити з цього сценарій, хоч як старатиметься. Ну не витисне він його з себе. Дай мені засісти за нього зі своєю друкарською машинкою і великим синім олівцем. Ти ж знаєш, що в мене вийде. Зробімо з цього чудесну виставу. Даймо Едні роль, гідну її таланту.

— Цить, — тітка Пег затулила лице руками.

— Ну ж бо, Пег. Ризикни.

— Тихо, — сказала вона. — Я щосили намагаюсь подумати.

Дядько Біллі замовк і став чекати.

— Я не можу тобі заплатити, — врешті глянула на нього тітка.

— Я вмю бути багатим і при цьому ні від кого не залежати, Пег. Цей талант у мене був завжди.

— Ти не можеш володіти правами на те, що ми тут ставимо. Олів цього не потерпить.

— Забирай їх усіх собі, Пег. Може, тобі навіть вдасться заробити на цій затії мішок грошей. Слухай, дай мені тільки написати для тебе сценарій, і якщо він вийде такий блискучий, як я собі задумав, ти

заробиш стільки грошей, що твоїм нащадкам більше ніколи не доведеться працювати.

— То хіба напишеш на папірці, що не сподіваєшся нічого на цьому заробити. Олів наполягатиме. І ставити виставу нам доведеться, виходячи з мого бюджету, а не з твого. Я не хочу знов мати діло з твоїми грошима. Це завжди закінчується погано. Ось такі мої правила, Біллі. Інакше Олів не дозволить тобі тут тинятися.

— Хіба то не твій театр, Пег?

— У принципі, так. Але без Олів я не дам ради. Ти ж знаєш. Вона незамінна.

— Незамінна, але набридлива.

— Може, й так, а от ти — якраз навпаки. Олів мені потрібна. А ти — ні. І в цьому ви завжди відрізнялися.

— Ох уже та Олів! Олів і її довговічність! Я ніколи не розумів, що ти в ній побачила. Хіба те, що вона біжить задовольняти кожну твою примху. Напевно, це тобі подобається. А від мене ти, я так розумію, відданості не дочекалася. Ту Олів, як шафу, з місця не зрушиш. Тільки вона мені не довіряє.

— Так-так. Усе, що ти кажеш, — чиста правда.

— Ні, ну справді, Пег, — я не розумію, чому та жінка мені не довіряє. Я ж дуже, дуже, дуже надійна людина.

— Що більше тих «дуже», Біллі, тим ненадійнішою людиною ти здаєшся. Ти ж це знаєш, правда?

Дядько Біллі засміявся.

— Знаю, знаю. Але ж і ти, Пег, добре знаєш, що я можу нашкрябати цей сценарій лівою рукою, а правою в той час грати в теніс і ще й підбивати м'ячика носом, мов тюлень у цирку.

— І при цьому не пролити ні краплі свого віскі.

— Твого віскі, — виправив її дядько Біллі й підняв склянку. — Я знайшов його у твоєму барі.

— Добре, що це ти його знайшов о такій годині, а не я.

— Я хочу побачити Едну. Вона вже прокинулася?

— Вона так рано не встає. Хай спить. У її країні війна, та й, крім того, вона недавно втратила свій будинок і все, що мала. Їй варто трохи відпочити.

— Тоді я повернуся пізніше. Піду до клубу, прийму душ, відпочину, повернуся сюди й візьмемося до справи. Ой, геть забув:

дякую, що віддала мої апартаменти! Твоя небога та її дівчина вкрали моє ліжко й розкидали свою білизну по моїх розкішних кімнатах, якими я так ні разу й не скористався. Там так тхне, ніби на парфумерній фабриці вибухнула бомба.

— Вибачте... — почала було я, але вони обоє махнули на мене рукою: мовчи, мовляв. Напевно, це не було варте уваги.

Хоч я відчувала, що навіть я не була варта уваги, коли тітка Пег і дядько Біллі отак не зводили очей одне з одного. Мені пощастило, що я взагалі там сиділа. Тож я вирішила, що краще триматиму рота на замку, щоб сидіти й далі.

— А що в неї за чоловік, до речі? — поцікавився дядько Біллі.

— В Едни? Тупий і бездарний, а взагалі може бути, — відповіла тітка Пег. — І ще такий гарний, що це аж насторожує.

— Ага, я чув. Бачив, як він грає, якщо то взагалі можна назвати грою. У «Брамі полудня». У нього погляд порожній, як у телиці, але в тому шовковому шарфі він виглядав на мільйон баксів. А що він за людина? Зраджує її чи ні?

— Ніколи не чула, щоб він її зраджував.

— Чудово, еге ж? — сказав дядько Біллі. Тітка Пег усміхнулася.

— Та це просто дивовижно, правда, Біллі? Уяви собі! Подружня вірність! Ясно, що чудово. Міг і хтось гірший трапитися.

— Колись, може, і трапиться, — зауважив дядько Біллі — Вона думає, що він талановитий актор. Ось у чому проблема.

— Він не представив світу жодного доказу свого таланту.

-- Словом, ми справді повинні дати йому роль у виставі.

Тітка Пег посміхнулася. Цього разу сумно.

— Яюсь незвично чути від тебе «ми».

— Чому це? Страшенно люблю це слово, — вишкірився він.

— До того часу, поки не розлюбиш і не втечеш, — сказала тітка. — Ти справді хочеш долучитися до цієї затії, Біллі? Чи як тільки тобі набридне, ти заскочиш на найближчий потяг до Лос-Анджелеса?

— Хочу, якщо ти не проти. Я буду чемний. Поводитимусь як той в'язень, якого випустили під чесне слово за хорошу поведінку.

— Було б добре, якби ти весь час так поведився. І так — Артур Вотсон повинен грати в цій виставі. Мусиш придумати, як його залучити. Він вродливий і не дуже розумний чоловік, тому дай йому відповідну роль — вродливого, не дуже розумного чоловіка. Ти ж сам

навчив мене такого правила, Біллі: треба працювати з тим, що є. Як ти любив казати на гастролях? «Якщо в нас є тільки товстунка і драбина, то таку п'єсу — “Про товстунку і драбину” — я й напишу».

— Ти ще досі цього не забула! — здивувався дядько Біллі. — «Про товстунку і драбину» — не така вже й погана назва для п'єси, якщо я справді сам її вигідав.

— Ти справді сам її вигідав. Як завжди.

Дядько Біллі накрив її долоню своєю. Тітка не заперечувала.

— Пегсі, — сказав він, і те слово — судячи з того, як він його вимовив, — містило в собі не одне десятиліття кохання.

— Вільяме, — сказала вона, і те слово — судячи з того, як вона його вимовила, — так само містило в собі не одне десятиліття кохання. І не одне десятиліття роздратування теж.

— Олів не дуже сердиться, що я тут? — запитав він.

Вона забрала руку.

— Зроби нам одну послугу, Біллі. Перестань вдавати, нібито тебе це турбує. Я люблю тебе, але ненавиджу, коли ти вдаєш, що тобі не байдуже.

— Знаєш, що я тобі скажу? — відповів він. — Мені зовсім не байдуже, хоч багато хто в це й не вірить.

Розділ дванадцятий

Не минуло й тижня після його приїзду, як Біллі Б'юелл написав сценарій «Міста дівчат».

Для сценарію тиждень — це мізерно короткий термін, принаймні так мені казали, однак дядько Біллі працював над ним цілодобово: сидів за нашим кухонним столом у хмарі тютюнового диму й тарабанив на друкарській машинці, аж поки не закінчив. Що завгодно кажіть про Біллі Б'юелла, але той чоловік умів швидко щось накладати. Крім того, від мук творчості він, схоже, зовсім не страждав — жодної тобі зневіри в собі, жодної вирваної волосини. Він навіть не зупинявся, аби подумати. Принаймні так здавалося. Сидів собі у своїх елегантних вовняних штанах, сніжно-білому кашеміровому светрі й чистесеньких світло-бежевих туфлях, пошитих на замовлення у майстерні Максвелла в Лондоні, й любісінько барабанив собі по клавішах, наче слова йому диктувала якась невидима божественна сила.

— У нього колосальний талант, скажу я тобі, — мовила тітка Пег, коли ми з нею сиділи одного пообіддя у вітальні, малювали ескізи костюмів і слухали, як дядько Біллі тарабанить на машинці. — Він із тих чоловіків, у чиїх руках усе виглядає просто. Дивишся на нього й думаєш: дійсно, що ж там такого. Ідеї ллються з нього рікою. Тільки є одна проблема: Біллі змусиш сісти за роботу лише тоді, коли для його «ролс-ройса» потрібний новий двигун або коли він повернувся з відпочинку в Італії й помітив, що на його банківському рахунку поменшало грошеньт. Колосальний талант — і колосальна схильність до лінощів. Ось яким виростаєш, якщо народжуєшся серед людей, які звикли бити байдики й розважатися.

— То чому він зараз так засів за роботу? — запитала я.

— Без поняття, — відповіла тітка Пег. — Може, тому, що любить Едну. Або мене. Або йому щось треба від мене, але ми поки не знаємо що. Або йому стало нудно у тій його Каліфорнії чи навіть самотньо. Не буду аж так глибоко вникати в його мотиви. Хай там як, а я рада, що він за це взявся. Основне — не розраховувати на нього в майбутньому. Під «майбутнім» я маю на увазі «завтра» або «через годину», бо ніколи

не відомо, коли він втратить цікавість і втече. Біллі не любить, щоб на нього розраховували. Якщо мені хочеться трохи від нього відпочити, я просто кажу йому, що він дуже мені для чогось потрібен. Він тут же вилітає за поріг — і наступні чотири роки шукай вітра в полі.

Надрукувавши останнє слово, дядько Біллі сценарію більше не чіпав.

Я не пригадую, щоб він його редагував. Він написав не тільки діалоги і сценічні ремарки, а й слова до пісень, що їх мав скласти Бенджамін.

І то був добрий сценарій — принаймні я так вважала, спираючись на свій куций досвід. Зрештою, навіть мені було очевидно, що дядько Біллі писав легко й дотепно, жваво і життєрадісно. Я розуміла, чому кіностудія «Двадцять століття Фокс» тримала його у штаті, а Луелла Парсонс якось написала у своїй колонці: «Усе, чого торкається Біллі Б'юелл, має успіх серед глядачів! Навіть у Європі!».

«Місто дівчат» за версією дядька Біллі так і залишилося історією про таку собі місіс Еленору Калевалу — заможну вдову, яка втратила всі статки під час біржового краху 1929 року і, щоб утриматися на плаву, переробила свій маєток на казино та бордель.

Водночас дядько Біллі додав кількох нових цікавих персонажів. У п'єсі з'явилася гонорова донька місіс Калевали — Вікторія (яка на початку вистави мала співати смішну пісеньку «Моя мама возить ром»). А також мисливець за грошима, кузен-аристократ із Англії, голий як бубон — його роль мав зіграти Артур Вотсон, — який намагався затягнути Вікторію під вінець, щоб прибрати до рук її родинний маєток. («Артур Вотсон ніяк не може грати роль американського поліцейського, — пояснив дядько Біллі, коли тітка Пег його про це запитала. — У це ніхто не повірить. Він мусить бути йолопом-британцем. Усе одно ця роль йому більше сподобається, бо він зможе одягнути гарний костюм і вдавати з себе велике цабе».)

Романтичним героєм був юний забіяка з бідного району на ім'я Везунчик Боббі, який колись ремонтував автомобілі місіс Калевали, а потім допоміг їй облаштувати вдома незаконне казино — і в результаті обоє до біса розбагатіли. Романтична героїня — чарівна артистка, яку звали Дейзі. Дейзі мала точену фігурку і просту мрію: вийти заміж і народити десяток діточок. («Я сплету тобі черевички, маля!» — так

називалася її фірмова пісня, під яку вона мала поступово роздягатися.) Ця роль належала, звісно ж, Селії Рей.

П'єса закінчувалася тим, що артистка Дейзі залишилася з Везунчиком Боббі й вони удвох вирушили в Йонкерс, щоб народити там десяток діточок. Гонорова донька закохалася у найбрутальнішого гангстера в місті, навчилася стріляти з кулемета й подалася грабувати банки, щоб мати за що задовольнити свої вишукані смаки. (Її пісня мала назву «Остання пінта діамантів».) Підозрілого кузена з Англії прогнали назад до рідних берегів — маєтку йому так і не вдалося успадкувати. А місіс Калевала закохалася у бургомистра, суворого захисника закону й порядку, який цілу виставу намагався прикрити її підпільний бар, та йому ніяк це не вдавалося. Вони одружилися, бургомістр покинув свою політичну посаду і став барменом у її барі. (Їхній фінальний дует, який переростав у грандіозний заключний номер за участю всіх акторів, називався «Віднині все в чотири руки».) Були у п'єсі й другорядні ролі. Суто комічний персонаж — пияк, який вдавав із себе незрячого, щоб не працювати, але при цьому чудово грав у покер і цупив з кишень гаманці. (Дядько Біллі вмовив на цю роль містера Герберта: «Якщо ти не можеш написати сценарій, Дональде, то хоч зіграй у клятій виставі!») Матір артистки — підстаркувата хвойда, якій досі хотілося бути в центрі уваги. («Кличте мене місіс Казанова» — таку назву мала її пісня.) Банкір, який намагався забрати маєток за борги. А ще великий хор з танцювальною трупкою, до яких записали значно більше, ніж по четверо хлопців і дівчат, як зазвичай (звісно, дядько Біллі таким не переймався), щоб це була не просто вистава, а грандіозне запальне шоу.

Тітка Пег закохалася у сценарій.

— Я не вмію писати, хоч ти мене вбий, — мовила вона, — але я знаю, що́ таке першокласна історія. І ця історія — першокласна.

Едні сценарій теж сподобався. Дядько Біллі перетворив місіс Калевалу з карикатурної світської дами на кмітливу жінку з гострим розумом і прекрасним почуттям гумору.

Едні дісталися всі найсмішніші репліки у виставі, і вона була задіяна у кожній сцені.

— Біллі! — вигукнула Една, вперше прочитавши сценарій. — Це все чудово, але ж ти мене зовсім розпестиш! Хтось, крім мене, дістав хоч якісь слова?

— Чому б я мав ховати тебе за кулісами? — відповів дядько Біллі.
— Якщо мені вже випала нагода попрацювати з Едною Паркер Вотсон, то я хочу, щоб увесь світ знав, з ким я працюю.

— Ти таке серденько, Біллі, — мовила Една. — Але я вже сто років не грала в комедії. Я боюсь, що поводитимусь надто скуто.

— Але ж весь фокус у тому, щоб не грати смішно, — зауважив дядько Біллі. — Не старайся бути смішною — і ти всіх розсмішиш. Просто зроби те, що так легко вдається вам, британцям: викинь половину рядків, ніби тобі на них начхати, і все вийде блискуче. Комедія завжди вдається найкраще, якщо все смішне з неї викинути.

Спостерігати за Едною та дядьком Біллі було дуже цікаво. Здавалося, що між ними панувала справжня дружба, заснована не тільки на кпинах і грайливих репліках, а й на взаємній повазі. Вони захоплювалися хистом одне одного і справді гарно збавляли час. Того першого вечора після їхньої зустрічі дядько Біллі сказав Едні:

— Відколи ми востаннє з тобою бачилися, люба, майже нічого важливого не відбулося. Сядьмо собі, випиймо і не згадуймо про минуле.

А вона на це відповіла:

— Нема такого минулого, Біллі, про яке я воліла б не згадувати, і нікого, з ким би я не хотіла про нього поговорити!

Якось дядько Біллі сказав мені у присутності Едни:

— Колись давно у Лондоні так багато чоловіків мали приємність відчути, як наша дорога Една розбиває їм серце. Я не був одним із них, але тільки тому, що на той час уже закохався в Пег. Та коли Една була у розквіті сил, вона косила чоловіків наліво й направо. Бачила б ти це. Багачі, митці, генерали, політики — всі вони стосами падали їй до ніг.

— Та ні, неправда, — заперечила Една, хоч її усмішка натякала на протилежне: «Правда, правда».

— Я дуже любив спостерігати, як ти ламала чоловіків, — мовив дядько Біллі. — Тобі так гарно це вдавалося. Ти з такою силою їх шматувала, що вони так ніколи й не збиралися докупити, аж поки не приходила інша жінка й не згрібала їх у свій кулак. Така собі послуга людству, скажу тобі. Я знаю, Вівіан, що ця жінка схожа на лялечку, але не варто її недооцінювати. Її треба поважати. Май на увазі: під її стильним вбранням ховається залізний хребет.

— Ти занадто мені лестиш, Біллі, — сказала Една, але усмішка її знову свідчила про інше: «Так, сер, ви маєте цілковиту рацію».

За кілька тижнів Една прийшла до мене на примірку. Я пошила їй сукню для фінальної сцени. Една хотіла щось неперевершене, і я її послухала. «Поший мені сукню, до якої я муситиму дорости», — ось яку вказівку вона мені дала.

І пробач, що я отак вихваляюсь, але я її дотримала.

Я пошила вечірню сукню з двох шарів зелено-блакитного шовкового креп-суфле й оздобила її сіточкою зі стразів. (Рулон шовку я знайшла у Ловцкі, витративши на нього майже всі свої заощадження.) З кожним порухом сукня мерехтіла, але не так, що аж очі сліпило, а дуже м'яко — наче світло, що відображається на воді. Шовк облягав фігуру, але не надто тісно (зрештою, Едні вже було за п'ятдесят), а з правого боку я зробила розріз, щоб вона могла танцювати. Една мала виглядати у цьому вбранні мов королева фей, яка вирушає на вечірку.

Едні сукня дуже сподобалася — вона крутилася перед дзеркалом, намагаючись упіймати кожен зблиск.

— Диви-но, Вівіан, я в цій сукні виглядаю така висока, хоч і гадки не маю, як тобі це вдалося. А той блакитний колір так відсвіжує і молодить. Я боялась, що ти одягнеш мене в чорне і я виглядатиму так, ніби мене от-от забальзамують. Ох, не можу дочекатись, коли покажу цю сукню Біллі. Він найкраще з усіх знайомих мені чоловіків знається на жіночій моді. Вона точно сподобається йому так само, як мені. Скажу тобі одну річ про твого дядька, Вівіан. Біллі Б'юелл — це той рідкісний чоловік, який запевняє, що любить жінок, і який насправді їх любить.

— А Селія каже, що він бабій, — мовила я.

— Ну ясно, що бабій, серденько. Усі справжні красені такі. Хоча Біллі особливий. Розумієш, на світі мільйон бабіїв, але мало хто з них любить жіноче товариство, якщо не йдеться про очевидні насолоди. Чоловік, який завойовує всіх жінок, але не цінує жодної? Отакого треба уникати. А от Біллі щиро любить жінок — байдуже, підкорив він їх чи ні. Ми з ним завжди чудесно проводимо час. Розмовляти зі мною про моду йому подобається точно так само, як намагатися мене спокусити. А ще він пише блискучі діалоги для жінок, які більшості чоловіків не під силу. Чоловікам-драматургам не часто вдається

створити образ жінки, яка на сцені не тільки спокушатиме, плакатиме чи зображатиме вірність своєму чоловікові — це ж страшенно нудно.

— Олів каже, що він ненадійний.

— Вона помиляється. Біллі можна довіряти. Він завжди такий, як він є. Олів просто не подобається, який він.

— А який?

Една замислилась.

— Вільний, — врешті сказала вона. — Таких людей не часто зустрінеш у житті, Вівіан. Він чинить так, як йому хочеться, і мені приємно це бачити. Олів від природи людина правил — і дякувати Богу, бо інакше тут усе б розлетілося, — тому вона з підозрою ставиться до всіх, хто вільний. А я, навпаки, люблю перебувати в товаристві вільних. Вони мене надихають. Крім того, Біллі має ще одну чарівну особливість — він такий вродливий! Я обожнюю вродливих чоловіків, Вівіан. Гадаю, ти це вже сама зрозуміла. Навіть просто перебувати в одній кімнаті з таким красенем дуже приємно. Але стережися його шарму! Якщо він колись вирішить тебе вполювати — усе, тобі кінець.

Мені стало цікаво, чи дядько Біллі колись «вирішував уполювати» Едну, але із ввічливості я не розпитувала її про це. Однак мені вистачало сміливості поцікавитися: «А тітка Пег і дядько Біллі... вони...».

Я навіть не знала, як краще завершити своє питання, проте Една відразу зрозуміла, у чому річ.

— Тебе цікавить, що в них за стосунки? — усміхнулася вона. — Можу сказати тобі тільки одне: вони справді кохають одне одного. І завжди кохали. Обоє розумні, обоє мають прекрасне почуття гумору. Коли були молодші, то весь час підштовхували одне одного вперед. Той, хто непосвячений у їхню фірмову манеру спілкування, скаже, напевно, що їхні дотепи надто гострі — аж страшно додавати до такої розмови свої п'ять копійок. Однак Біллі обожнює Пег, і так було завжди. Та коли йдеться про такого чоловіка як Біллі Б'юелл, зберігати вірність одній-єдиній жінці означає надто вже обмежити себе, хоч його серце належать тільки їй. До того ж вони дуже люблять працювати разом. Скоро ти сама це побачиш. Проблема тільки в тому, що Біллі — майстер створювати хаос, а я не впевнена, чи Пег іще той хаос не набрид. Тепер вона цінує відданість більше, ніж веселощі.

— Але вони досі одружені? — запитала я.

Я, звісно, мала на увазі, чи вони досі сплять разом.

— Одружені в чиєму розумінні? — перепитала Една, склавши руки на грудях і нахиливши голову. А коли я нічого не відповіла, знову усміхнулася і сказала: — Тут є певні нюанси, моя дорогенька. З віком ти переконаєшся, що цілий світ — то самі нюанси. Не хочеться тебе розчаровувати, але краще я скажу тобі вже: більшість шлюбів — це ані рай, ані пекло, а таке собі чистилище. Та попри все, кохання треба поважати, а Біллі й Пег по-справжньому кохають одне одного. А тепер, сонечко, якщо ти зможеш переробити цей пояс так, щоб він не стискав мені ребра щоразу, як я піднімаю руки, я буду до смерті тобі вдячна.

Зважаючи на те, що репутація Едни мала вивести спектакль на вищий рівень, дядько Біллі твердо вірив, що й усі інші складові вистави мусили відповідати зірковій акторці («Театр “Лілея” щойно отримав папери, які підтверджують його родовід», — ось як він описав цю ситуацію. — Це буде собаче шоу зовсім іншого класу, малята»). Те, що ми створювали для «Міста дівчат», наполягав він, мусило бути у сто разів ліпше за все, що ми робили досі. А враховуючи, що саме ми створювали досі, завдання було, звісно, не з легких.

Дядько Біллі висидів кілька постановок «Танцюй до упаду, Джекі!» і навіть не намагався приховати зневаги до нашої тодішньої трупи.

— То все непотріб, серденько, — сказав він тітці Пег.

— Не підлизуйся, — відповіла вона. — По-моєму, ти стараєшся затягнути мене в ліжко.

— Непотріб на двадцять чотири карати. І ти це знаєш.

— Та вже кажи як є, Біллі. Перестань мені лестити.

— Артистки ще можуть бути, бо до них вимога лиш одна: добре виглядати, — сказав він. — Можемо їх залишити. А от актори паскудні. Треба десь дістати нові таланти. Танцівниці досить милі й усі як одна виглядають так, ніби вирости в поганих сім'ях, і мені це подобається... але вони так незграбно танцюють. Це нікуди не годиться. Мені до вподоби їхні вульгарні личка, але краще хай стоять позаду, а наперед поставимо хлопців і дівчат, які дійсно щось уміють, щонайменше шістьох. Наразі є тільки один танцюрист, який вимахує ногами на сцені так, що мене від цього не верне, — і це отой

красунчик Роланд. Він прекрасний. І я хочу, щоб усі решта були його рівня.

Роланд так зачарував дядька Біллі своєю харизмою, що той хотів було написати для нього окрему пісню під назвою «Може, на флоті» — про хлопця, який у пошуку пригод хоче піти служити на флот; але насправді то було б хитрим і завуальованим натяком на Роландову очевидну гомосексуальність. («Це буде щось на кшталт “Ти найкращий”», — пояснив нам дядько Біллі. — Така собі двозначна пісенька».) Проте Олів відразу зарубала цю ідею.

— Чому, Олів? Ну давай! — намагалася вмовити її тітка Пег. — Звучить весело. Жінки й діти все одно не вловлять натяку. Це ж має бути пікантна історія. Нехай хоч раз буде з родзинкою!

— Та родзинка затверда для пересічного глядача, — винесла свій вердикт Олів, і на тому все скінчилося: Роланд залишився без пісні.

Мушу сказати, що Олів зовсім не подобалася наша затія. Вона була єдиною людиною в «Лілеї», яку дядько Біллі не зміг заразити своїм ентузіазмом. Вона скисла ще того дня, коли він приїхав, і відтоді її настрої не поліпшувалися.

Чесно кажучи, її суворість почала мене неабияк дратувати. Вона скиглила за кожну копійку, позбувалася всього, що здавалося непристойним, сліпо дотримувалася своїх непорушних звичок, відкидала всі дотепні ідеї, що їх пропонував дядько Біллі, безперестанку до всього чіплялася і взагалі — псувала весь запал і веселощі, тому це ставало просто нестерпно.

Ось, скажімо, той намір дядька Біллі найняти ще шістьох танцюристок і танцюристів, окрім тих, що зазвичай виступали на сцені. Тітка Пег підтримувала його руками й ногами, натомість Олів назвала це «даремною метушнею».

Коли дядько Біллі заперечив — мовляв, зі ще шістьма танцюристками й танцюристами наш спектакль стане справжнім шоу, — Олів відповіла:

— Ще шість хлопців та дівчат захочуть грошей, яких у нас і так нема, а спектакль від того ні виграє, ні програє. Ми тільки за репетиції платимо по сорок доларів на тиждень. А ти хочеш ще шістьох привести? І де я, по-твоєму, маю набрати на них усіх грошей?

— Як нічого не потратиш, Олів, то й нічого не заробиш, — зауважив дядько Біллі. — Я тобі позичу.

— Ця ідея мені ще менше подобається, — сказала Олів. — Та й не вірю я тобі. Пам'ятаєш, що сталося в Канзас-Сіті тридцять третього року?

— Ні, не пам'ятаю, — відказав дядько Біллі.

— Ну звісно, що ні, — втрутилася в розмову тітка Пег. — А сталося ось що: ти показав мені й Олів дулю з маком. Ми орендували величезну концертну залу для грандіозного спектаклю з піснями й танцями, що його я мала для тебе поставити, ти найняв десятки місцевих, записав усе на моє ім'я, а потім чкурнув у Сен-Тропе на турнір із гри в нарди. Я мусила витратити все до копійки з банківського рахунку нашої трупи, щоб зі всіма розрахуватися, а ти зі своїми грошиками кудись повіявся на цілих три місяці.

— Люди добрі, Пегсі, таке враження, що то був невідомо який злочин.

— Та я на тебе не ображаюся, звісно, — тітка Пег уїдливо посміхнулася. — Знаю, що ти жити не можеш без тих своїх нардів. Проте Олів має рацію. «Лілея» ледве тримається, щоб не залізи в борги. Ми не можемо ризикувати з цією виставою.

— І тут я з вами, ясно, не погоджусь, — мовив дядько Біллі. — Бо якщо ви, леді, бодай раз ризикнете, я допоможу вам створити спектакль, який люди хотітимуть дивитися. А спектаклі, які люди хочуть дивитися, заробляють гроші. Не можу повірити, що через стільки років я мушу нагадувати вам, як працює театр. Тільки, Пег, не треба на мене накидатися. Якщо приходить рятувальник, у нього не метають стріли.

— «Лілея» не потребує порятунку, — сказала Олів.

— Потребує, Олів, ще й як потребує! — відповів дядько Біллі. — Подивися на цей театр. Тут усе треба ремонтувати й оновлювати. Та у вас тут досі гасові лампи. Щовечора зала заповнена всього на чверть. Вам потрібен хіт. Дайте мені його для вас створити. З Едною ми маємо шанс. Тільки халявити не можна. Якщо до нас прийдуть критики — а я їх точно сюди приведу, — ми не можемо собі дозволити, щоб Една була на висоті, а все решта виглядало задрипано. Ну ж бо, Пег, не будь боягузкою. І не забувай: ця вистава не забере в тебе стільки сил, як всі решта, бо я, як у старі добрі часи, допоможу тобі її зрежисувати. Давай, люба, скористайся своїм шансом. Варіантів два: або ти далі ставитимеш свої халтури й повзтимеш у бік банкрутства, або ми

влаштуємо щось грандіозне. Раджу таки друге. Ти ж ніколи не трималася за гаманець. Спробуймо. Ще один-єдиний раз.

Тітка Пег завагалася:

— Може, наймемо бодай чотирьох додаткових танцюристок і танцюристів, Олів?

— Не піддавайся, Пег, — сказала Олів. — Ми навіть двох не можемо собі дозволити. Хочеш, покажу тобі нашу бухгалтерію?

— Ти занадто переймаєшся грошима, Олів, — зауважив дядько Біллі. — Як завжди. Гроші — не найважливіша річ на світі.

— Так казав Вільям Акерман Б'юелл III з Ньюпорта, Род-Айленд, — мовила тітка Пег.

— Дай спокій, Пегсі. Ти ж знаєш, що я ніколи не переймався грошима.

— Еге ж, ти точно ніколи не переймався грошима, Біллі, — сказала Олів. — Точно не так, як переймаємося ними ми — ті, що з якогось дива не народилися у багатій сім'ї. А найгірше те, що через тебе й Пег ставиться до них байдуже. Звідси всі наші біди, і я не дозволю, щоб це повторилося.

— Грошей завжди всім вистачало, — відказав дядько Біллі. — Не будь такою капіталісткою, Олів.

Тітка Пег розсміялася й навмисно голосно шепнула мені на вухо:

— Твій дядько Біллі вважає себе соціалістом, дитинко. Але я не впевнена, що він розуміє якісь його принципи, крім вільного кохання.

— А ти що про це думаєш, Вівіан? — запитав дядько Біллі, тільки тепер помітивши мене.

Мені зовсім не хотілося, щоб мене втягували в цю розмову. Я почувалась так, ніби слухала, як сваряться мої батьки — тільки цього разу сварилося не двоє, а троє, що ще дужче збивало з пантелику. Звісно, що за останні кілька місяців я не раз чула, як тітка Пег та Олів сперечалися через гроші, та коли у суперечку встряв ще й дядько Біллі, усе стало значно гарячіше. За дискусією між тіткою Пег та Олів я ще могла встежити, а от дядько Біллі був непередбачуваний.

Рано чи пізно всі діти вчаться делікатно маневрувати між двома сварливими дорослими, але між трьома? То було понад мої сили.

— Як на мене, кожен із вас по-своєму має рацію, — відповіла я.

Напевно, моя відповідь була хибна, бо всі розсердилися — тепер уже на мене.

Урешті-решт зійшлися на тому, щоб найняти ще чотирьох хлопців та дівчат, а рахунок мав оплатити дядько Біллі. Це рішення нікого не ошчасливило — мій тато назвав би це успішними діловими перемовинами. («Кожен повинен встати з-за стола з думкою, що йому ця оборудка не вигідна, — похмуро пояснив він мені одного разу. — Бо в такому разі нікого точно не обвели навколо пальця й нікому не вдалося вирватися далеко вперед».)

Розділ тринадцятий

Я помітила, що Біллі Б'юелл справив ще один ефект на наш тісний світ: після його появи в театрі «Лілея» усі почали більше пиячити.

Достобіса більше.

Дочитавши до цього місця, ти, Анджело, мабуть, задумалась, як це взагалі було фізично можливо — пиячити ще більше, ніж ми пиячили, але ось що я тобі скажу: той, хто щиро відданий цій справі, завжди може пити ще і ще. Це питання практики, от і все.

Тільки тепер з нами пиячила й тітка Пег. Якщо раніше вона випивала два-три мартіні і вчасно йшла спати — «вчасно» згідно зі строгим графіком Олів, — то тепер після спектаклю вони з дядьком Біллі йшли гуляти й напивалися до чортиків. Кожного-кожнісінького вечора. Не раз ми із Селією перехилили кілька коктейлів з ними за компанію, перш ніж вирушити куди-інде на пошуки веселоців і пригод.

Спочатку мені було якось ніяково волочитися по місту зі своєю абияк одягнутою немолодою тіткою, та коли я побачила, як вона запалювала в нічному клубі — особливо заклавши собі трохи за комір, — від зняковіння не лишилося й сліду. Річ у тім, що у світі розваг тітка Пег знала всіх і всі знали її. А як не її, то дядька Біллі. А що він уже давно не бував у наших краях, то кожному хотілося з ним побалакати. І це означало, що напої прибували до нашого столика за одну мить — зазвичай разом із власником закладу, який сідав до нас попліткувати про Голлівуд і Бродвей.

Мені далі здавалося, що дядько Біллі й тітка Пег ну ніяк не пасують одне одному: він, такий вродливий у своєму білому смокінгу і з пригладженим волоссям, і вона — у своїй бабській сукні від «Б. Альтмана» і без сліду косметики на лиці. Але вони були чарівною парою і швидко опинялися в центрі уваги будь-якого товариства.

Гуляли вони на широку ногу. Дядько Біллі замовляв філе-мінйон і шампанське (бувало, що стейк йому ще не принесли, а він без задньої думки рушав собі кудись далі, зате шампанське випивав завжди) і запрошував усіх у залі до нашого столу. Він безперестанку теревенив

про спектакль, що його готували вони з тіткою Пег, і про те, яка то буде сенсація. (То був навмисний маркетинговий прийом, пояснив він мені. Йому хотілось розказати людям про те, що скоро на сцені йтиме «Місто дівчат» і що вистава буде хороша: «Я не знаю жодного агента з преси, який би поширював чутки скоріше, ніж я в нічному клубі».)

Веселощі веселощами, от лише тітка Пег завжди намагалася бути відповідальною і вчасно вертатися додому, тоді як дядько Біллі вічно старався затримати її якнайдовше. Пам'ятаю, як одного вечора в «Алгонквіні» дядько Біллі запитав:

— Хочеш ще один коктейль, моя дружинонько?

Обличчям тітки Пег промайнув болісний вираз.

— Краще не треба, — відповіла вона. — Мені буде зле, Біллі. Дай мені зібратися з думками й поводитися розумно.

— Я не питав тебе, треба чи не треба, Пегсі. Я питав, чи ти хочеш ще.

— Ну та ясно, що хочу. Як і завжди. Але хай буде щось німецьке.

— То, може, я відразу замовлю тобі три німецькі?

— Ліпше по-одному, Вільяме. Такий підхід мені більше подобається.

— За твоє прекрасне здоров'я, — сказав він, піднявши келих, а тоді махнув рукою кельнеру. — Може, якимось переживу цей вечір німецьких коктейлів, якщо він носитиме їх один за одним.

Того вечора ми із Селією відлипли від дядька Біллі й тітки Пег і рушили на пошуки власних пригод. А коли, як завжди, припленталися додому в сірувату, як марля, досвітню пору, то дуже здивувались: у вітальні горіли всі лампи, а на нас чекала несподівана сцена. На канапі розляглася тітка Пег — повністю одягнута, вона голосно хропіла, затуливши лице рукою. Одна з її туфель валялася на підлозі. Дядько Біллі, досі у білому смокінгу, дрімав у кріслі поряд. На столику між ними лежала гора порожніх пляшок і переповнених попільничок.

Коли ми увійшли, дядько Біллі прокинувся і сказав:

— О, привіт, дівчата.

Він ледве ворушив язиком, а його очі були червоні, як черешні.

— Вибачте, — відповіла я. Мій язик теж заплітався. — Ми не хотіли вас турбувати.

— Її ви точно не потурбуєте, — дядько Біллі махнув рукою у бік канапи. — Вона п'яна як чіп. Останні кілька сходинок я мусив тягнути

її на собі. Може, ви, дівчата, допоможете мені?

Отак троє п'яних спробували доправити четверту — ще п'янішу — нагору до її ліжка. Тітка Пег була жіночка недрібна, а в нас у такому стані з силою і обережністю не склалося, тому операція видалась не з легких. Ми сяк-так затягнули її по сходах, наче скручений килим — гуп-гуп-гуп, — аж поки не дійшли до її апартаментів на четвертому поверсі. По-моєму, ми ще й цілу дорогу реготали, як ті моряки у відпустці. Для тітки Пег ця подорож, мабуть, була незручною — чи принаймні була б, якби вона лишалася при тямі. А тоді відчинили двері й побачили Олів — зовсім не ту, кого хочеться бачити, коли ти п'яна як хлющ і вмираєш від сорому.

Олів відразу оцінила ситуацію. Та й чи складно було її оцінити?

Я думала, вона зараз накинеться на нас зі злості, але Олів натомість клякнула й обережно поклала руку на голову тітки Пег. А потім підвела очі на дядька Біллі. Її обличчя було геть засмучене.

— Олів, — сказав він. — Послухай. Ти ж знаєш, як воно буває.

— Принесіть мокрого рушника, хто-небудь, — тихо попросила вона. — Холодного.

— Я пас, — мовила Селія, з'їхавши по стіні на підлогу.

Я побігла в лазничку і довго там вовтузилася, поки розібралася, як увімкнути світло, звідки дістати рушник, як відкрити кран, як відрізати гарячу воду від холодної, як намочити рушника так, щоб не намочити самій (тут я зазнала повної поразки), і як знайти вихід із лазнички.

Поки мене не було, надійшла Една Паркер Вотсон (у милій піжамі з червоного шовку і в розкішному золотистому халатику — такого я просто не могла не помітити) і взялася допомагати Олів затягнути тітку Пег до її апартаментів. Як не прикро, але скидалося на те, ніби їм обом уже не раз доводилось таке робити.

Една забрала в мене вологого рушника і приклала його до лоба тітки Пег.

— Ну ж бо, Пег, прокидайся.

Дядько Біллі стояв осторонь, похитуючись туди-сюди. Він аж позеленів на лиці. І вперше виглядав на свій вік.

— Вона просто хотіла трохи повеселитися, — пробурмотів він.

Олів підняла голову і сказала так само тихо:

— Ти завжди з нею так. Вічно її підганяєш, хоч добре знаєш, що їй треба стриматися.

Я подумала, що дядько Біллі зараз почне вибачатися, але він скоїв типову помилку пияка — взявся доводити своє.

— Ой, тільки не психуй. Усе з нею буде добре. Вона просто хотіла ще трохи випити, коли ми прийшли додому.

— Вона не така, як ти, — відповіла Олів, і з її очей бризнули сльози — хоч, може, це мені привиділось. — Вона не може зупинитися після десятої чарки. І ніколи не могла.

— Думаю, тобі пора спати, Вільяме, — м'яко сказала Една. — І вам, дівчата, теж.

Другого дня тітка Пег пролежала в ліжку аж до вечора. Театр працював як завжди, і ніхто й словом не обмовився про те, що сталося напередодні. А не далі як наступного вечора тітка Пег і дядько Біллі знову розважалися в «Алгонквіні», пригощаючи всіх коктейлями.

Розділ чотирнадцятий

Щоб залучити виконавців вищого класу, ніж ті, до яких звикли в «Лілеї», дядько Біллі вчинив дещо нечуване: оголосив прослуховування — справжні прослуховування, про які написали в театральних виданнях.

То було щось сенсаційне. Ми ще ніколи не влаштовували прослуховувань. Акторів завжди набирали за рекомендаціями. Тітка Пег, Олів і Гледіс знали достатньо місцевих акторів і танцюристів, щоб зібрати трупу без усіляких проб. Однак дядькові Біллі хотілося виконавців вищого рівня, яких у периметрі Пекельної кухні не було, тож без офіційних прослуховувань обійтися не вдалось.

Того дня до «Лілеї» потоком стікалися повні сподівань танцюристи, співаки й актори. Я сиділа поруч із дядьком Біллі, тіткою Пег, Олів та Едною і спостерігала, як ті оцінювали кандидатів. Досвід виявився шалено тривожний. Я дивилася на людей на сцені, які так сильно — так явно й відверто — хотіли, щоб їх узяли, і нервувалася.

Але дуже скоро це мені набридло.

(З часом усе набирає, Анджело, — навіть спостерігати за виявами оголеної вразливості, від яких крається серце. Надто якщо всі годинами співають ті самі пісні, виконують ті самі танцювальні па чи повторюють ті самі рядки.) Спочатку ми дивилися виступи танцюристок. Гарненькі дівчата по черзі намагалися прокласти собі дорогу до нашого кордебалету. Їх було так багато і всі такі різні, що в мене голова йшла обертом. Ця з рудими кучериками. Он та білява. Ця висока. Та низька. Дівчиця з крутими стегнами, яка так витанцьовувала, що аж захекалась. Старша пані, яка вже давно вийшла з того віку, щоб заробляти танцями на життя, але ще не заховала свої надії та мрії в далеку шухляду.

Дівчина з коротко підстриженою гривкою, яка так натужно старалася, що здавалося, ніби вона марширує, а не танцює.

Усі вони задихано махали руками й ногами, вкладаючи в танець усю свою душу. Важко сопіли в гарячковій паніці степу й оптимізму. Збивали хмари пилу у світлі рампи. Обливалися потом і галасували. Амбіції танцюристок було не просто видно — їх було чути.

Дядько Біллі спробував залучити Олів до прослуховувань, але спроба виявилася даремною. Олів неначе хотіла нас покарати, спостерігаючи за процесом лиш краєм ока. Сиділа собі й читала редакторську колонку в «Гералд Триб'юн».

— Олів, тобі сподобалася он та пташечка? — запитав її дядько Біллі після того, як одна дуже гарна дівчина заспівала для нас одну дуже гарну пісеньку.

— Ні, — Олів навіть не відірвала очей від газети.

— Ну добре, — сказав дядько Біллі. — Нудно було б, якби ми з тобою мали однаковий смак.

— Он та нічого така, — мовила Една, показавши пальцем на тендітну красуню зі смолянисто-чорним волоссям, яка щойно закинула ногу вище за голову так легко, як інша жінка розгортає банного рушника. — На відміну від решти, вона не старається відчайдушно нам сподобатися.

— Хороший вибір, Едно, — похвалив її дядько Біллі. — Мені вона теж подобається. Але ж ти розумієш, що вона виглядає точнісінько так, як ти виглядала років із двадцять тому?

— А й справді, трохи є. Тоді не дивно, що я звернула на неї увагу. Ох, я стара самозакохана зануда.

— Ну, мені подобалася дівчина, яка виглядала так колись, і подобається та, що виглядає так зараз, — мовив дядько Біллі. — Беремо її. І взагалі — нехай усі танцюристки кордебалету будуть невисокі. Такі, як ця дівчина. Мені потрібен табун милих брюнеточок. Не хочу, щоб Една здавалася біля них ліліпуткою.

— Дякую, любий, — сказала Една. — Мені теж цього зовсім не хочеться.

Коли дійшла черга до прослуховувань на головну чоловічу роль, Везунчика Боббі — вуличного хлопчиська, який вчить місіс Калевалу грати в азартні ігри, а в кінці одружується з артисткою, — моя увага дивовижно й несподівано повернулася до мене. Бо тепер на сцені дефілювали молоді красунчики, по черзі співаючи пісню, що її дядько Біллі з Бенджаміном написали для цієї ролі. («Улітку сонце як сія, / Люблю зіграти в кості я, / А дівка як мене не схоче, / То гратиму в них хоч до ночі».)

Мені всі ті хлопці видавалися чудовими, але — як ти вже знаєш — я не надто перебирала чоловіками. А от дядько Біллі відкидав одного

за одним. Цей був занизький («Він має цілувати Селію, заради Бога, а Олів точно не дасть нам купити драбину»). Той виглядав надто вже по-американськи («Ніхто не повірить, що вигодуваний на кукурудзі хлопака з Середнього Заходу — нью-йоркський розбишака»). Цей був занадто жіночний («Ми вже маємо одного хлопця, який виглядає як дівчина»). Той — занадто серйозний («Люди, тут вам не недільна школа»).

А тоді десь під вечір з-за куліс вийшов високий, худорлявий, темноволосий молодий чоловік у лискучому костюмі, трохи закороткому на нього, бо не діставав ні до кісточок, ні до зап'ясть. Руки він встромив у кишені, а на голові мав фетрового капелюха, зсунутого набакир. Він жував гумку й, опинившись на середині сцени, навіть не намагався цього приховати. І шкірився так, як той, хто знає, де заховані гроші. Бенджамін почав було грати, але молодик підняв руку — зупинись, мовляв.

— А хто тут за головного? — запитав він, дивлячись на нас.

Почувши його голос — чистий нью-йоркський акцент, різкий, чванливий і трохи іронічний, — дядько Біллі аж випростав спину.

— Вона, — сказав дядько Біллі, тицьнувши пальцем на тітку Пег.

— Ні, вона, — відказала тітка Пег, показавши на Олів.

Олів не відривала погляду від газети.

— Просто цікаво, для кого мені старатися, — молодик придивився до Олів. — Для тої тітки? То, може, я ліпше не буду починати, а зразу розвернусь і піду собі додому?

Дядько Біллі засміявся.

— Ти вже мені подобаєшся, синку. Як умієш співати, робота твоя.

— Співати я вмію, містере. Цим можете не перейматися. І танцювати вмію. Просто неохота тратити час на співи з танцями, якщо мене не візьмуть і я того всього й так не робитиму. Розумієте?

— Ну тоді я скажу інакше, — відповів дядько Біллі. — Робота твоя. Крапка.

Що ж, на ці слова Олів таки звернула увагу. Вона стривожено підняла голову.

— Але ж ми не чули, як він співає, — зауважила тітка Пег. — І невідомо, чи він уміє грати.

— Він ідеально нам підходить, — сказав дядько Біллі. — Повір мені. Нюхом чую.

— Вітаю, містере, — мовив юнак. — Правильний вибір. Я вас не розчарую, леді.

То, Анджело, був Ентоні Я закохалася в Ентоні Роччеллу — не буду тягнути kota за хвіст і вдавати, ніби це не так. А він закохався в мене, нехай і по-своєму, нехай тільки на трохи. А основне, що я зуміла закохатися в нього зі взірцевою спритністю — за якихось кілька годин. (Думаю, ти знаєш, що молодим таке завиграшки. І взагалі, короткі спалахи пристрасного кохання — це природний стан для молоді. Дивно тільки, що це не трапилося зі мною скоріше.)

Щоб отак миттєво в когось закохатися, треба, звісно ж, зовсім не знати людини. Секрет у тому, щоб виокремити в ній якусь захопливу рису, а тоді щосили метнути в неї своє серце, повіривши в те, що її вистачить як основи для тривалого почуття. Для мене такою захопливою рисою стала самовпевненість Ентоні. Її помітила, звичайно, не тільки я — зрештою, саме завдяки зухвалості він отримав роль у нашій п'есі, — але тільки я закохалася в неї. Звісно, що я була у товаристві десятків самовпевнених молодиків, відколи прибула до міста кілька місяців тому (то був Нью-Йорк, Анджело, — тут тільки такі й плодяться), однак самовпевненість Ентоні мала особливу родзинку: йому справді було на все начхати. Усі зарозумілі хлопці, яких я досі зустрічала, любили вдавати із себе байдужих, але все одно відчувалося, що вони чогось хочуть, хоч навіть сексу. Натомість Ентоні нічого не жадав і ні за чим не тужив. Хоч що відбувалося, його все влаштовувало. Виграв він чи програв — його це ніяк не зачіпало. Якщо складалося не по-його, він просто йшов собі геть, незворушно засунувши руки в кишені, щоб спробувати щастя деінде. Байдуже, що підкидало йому життя — він усе сприймав спокійно: мовляв, буде — то буде, а ні — то ні І до мене він ставився так само. Тож можеш собі уявити, що я не мала іншого вибору, як закохатися в нього по самі вуха.

Ентоні мешкав на четвертому поверсі в будинку без ліфта на Західній Сорок дев'ятій вулиці між Восьмою і Дев'ятою авеню. Ділив квартиру зі старшим братом Лоренцо, який працював шеф-кухарем у ресторані в Латинському кварталі, де Ентоні обслуговував столики, коли не мав роботи в театрі Колись його мати й батько теж мешкали в тій квартирі, але обоє вже померли. Про це Ентоні розповів мені без жодного натяку на відчуття втрати чи смутку. (До батьків він ставився

так само: є — то є, нема — то нема.) Ентоні народився й виріс у Пекельній кухні. Він був корінним мешканцем Сорок дев'ятої вулиці. Змалку грав на ній у стикбол, а співати навчився за кілька кварталів звідти у Церкві Святого Хреста. Через кілька місяців я вже знала ту вулицю як свої п'ять пальців. Квартиру, звісно, теж — і досі згадую про неї з теплом і любов'ю, бо саме в ліжку його брата Лоренцо я відчула свій перший оргазм. (Ентоні не мав окремого ліжка — він спав на дивані у вітальні, але ми залюбки гостювали в кімнаті його брата, коли той був на роботі. На щастя, Лоренцо працював до пізнього вечора, даруючи мені вдосталь часу, щоб отримувати насолоду від юного Ентоні).

Я вже казала: щоб стати доброю коханкою, жінка потребує часу, терплячості та дбайливого коханця. Закохавшись в Ентоні Роччеллу, я нарешті отримала всі три необхідні умови.

Ми з Ентоні опинилися в ліжку Лоренцо у вечір нашого знайомства. Коли прослуховування закінчилися, він піднявся нагору підписати контракт і отримати від дядька Біллі копію сценарію. Дорослі позалагоджували свої справи, і Ентоні пішов. Та через кілька хвилин тітка Пег попросила мене наздогнати його й поговорити з ним про костюми. Так, мем! — я кинулась виконувати її команду. І ще ніколи не бігла сходами «Лілеї» так швидко.

Я наздогнала Ентоні на тротуарі, схопила його за руку й задихано назвалася.

Чесно кажучи, мені майже не було чого з ним обговорювати. Костюм, у якому він прийшов на прослуховування, цілком міг бути костюмом для вистави. Так, він здавався трохи засучасним як для нашої п'єси, але добре підібрані підтяжки й широка яскрава краватка мали все виправити. Костюм виглядав достатньо дешевим і достатньо гарним — якраз таким, як треба для Везунчика Боббі. І хоч то було не дуже тактовно з мого боку, я сказала Ентоні, що його костюм ідеально пасуватиме для його ролі саме тому, що він дешевий і гарний.

— Ти хочеш сказати, що виглядаю я гарно, але дешево? — запитав він, жартівливо примружившись.

Він мав дуже гарні очі: темно-карі, жваві. Можна було подумати, що він півжиття отак собі жартував. Придивившись ближче, я побачила, що насправді він був старший, ніж виглядав на сцені. Не так вуличний хлопчисько, як стрункий молодий чоловік. Йому було радше

двадцять дев'ять, ніж дев'ятнадцять. Просто через худорлявість і безжурну ходу він здавався значно молодшим.

— Можливо, — відповіла я. — Але в цьому нема нічого поганого.

— А ти виглядаєш дорого, — мовив він, повільно оглянувши мене з голови до ніг.

— Але гарно? — запитала я.

— Дуже.

Ми деякий час стояли й мовчки дивилися одне на одного.

У тій мовчанці ми сказали одне одному чимало всього — між нами, так би мовити, відбулася ціла розмова. Ось що таке флірт у найчистішій формі: розмова без слів. Серія мовчазних запитань, що їх одне запитує другого самими лиш очима. І відповідь на ці запитання завжди звучить однаково: *Можливо*.

Тож ми з Ентоні довгенько стояли й дивилися одне на одного, без слів запитуючи й мовчки відповідаючи: *можливо, можливо, можливо*. Мовчанка тривала так довго, що аж стала ніяковою. Однак я вперто не збиралася її порушувати — і відводити очі теж. Врешті Ентоні розсміявся, а за ним і я.

— Як тебе звати, лялечко? — спитав він.

— Вівіан Морріс.

— Ти сьогодні ввечері вільна, Вівіан Морріс?

— Можливо, — відповіла я.

— Так? — запитав він.

Я знизала плечима.

Він нахилив голову й пильно на мене глянув, досі усміхаючись.

— Так? — запитав ще раз.

— Так, — вирішила я, і на цьому всім *можливо* настав кінець.

Але він знову перепитав:

— Так?

— Так! — повторила я, подумавши, що він мене не почув.

— Так? — вкотре запитав він, і до мене дійшло, що йому йдеться про інше. Він питав не про те, чи піду я з ним на вечерю і в кіно. Він питав, чи сьогодні ввечері я по-справжньому вільна.

— Так, — відповіла я зовсім іншим тоном.

Через півгодини ми опинилися в ліжку його брата.

Я відразу здогадалася, що на мене чекає не той сексуальний досвід, до якого я звикла. По-перше, ми з ним не були п'яні. Не стояли

в гардеробі нічного клубу й не обмацували одне одного на задньому сидінні таксі. Тут такого не передбачалося. Ентоні Роччелла нікуди не квапився.

І у процесі любив говорити, але не так жахливо белькотіти, як лікар Келлогґ. Любив ставити мені грайливі запитання, від яких я шаленіла. Напевно, йому просто подобалося знову і знову чути моє «так», а я охоче робила йому таку приємність.

— Ти знаєш, яка ти гарна, правда? — запитав він, зачинивши за нами двері.

— Так, — відповіла я.

— І зараз ти сядеш зі мною на це ліжко, правда?

— Так.

— Ти знаєш, що зараз я тебе поцілую, така ти гарна?

— Так.

І — Господи милосердний — той хлопець умів цілуватися. Він тримав моє лице в долонях, так що його довгі пальці сягали мені до потилиці, й неквапливо смакував мої губи.

Ота частина любощів — поцілунки, які я завжди обожнювала, — зазвичай закінчувалася надто швидко, проте Ентоні, схоже, не прямував ні до чого більшого. Мене вперше цілував чоловік, який насолоджувався поцілунками так само, як я.

Минуло багато часу — багато чудового часу, — поки він відірвався від мене.

— А тепер ми зробимо ось що, Вівіан Морріс. Я сяду ось тут на ліжку, а ти станеш ось там, під лампою, і скинеш для мене свою сукню.

— Так, — сказала я. (Після першого «так» усі решта даються дуже легко!)

Я відійшла й зупинилася на середині кімнати, точно там, де він сказав, під самою лампою. Зняла сукню й ступила крок убік, змахнувши руками, щоб приховати своє збентеження: та-дам! Та щойно сукенка впала на підлогу, як Ентоні розсміявся, а мене затопив сором на саму згадку про те, яка я худа і які в мене малі груди. Та побачивши вираз мого лица, він стихився і сказав:

— Е ні, лялечко, я сміюся не з тебе. Я сміюсь, бо ти дуже мені подобаєшся. Ти мала спритниця. І це дуже мило.

Він підвівся і підняв з підлоги мою сукенку.

— Одягни її назад, лялечко.

— Вибач, що я так, — сказала я. — Нічого, все нормально.

Я молола якісь нісенітниці, а сама тим часом думала: «Це кінець, я все зіпсувала».

— Ні, послухай мене, крихітко. Ти знову вдягнеш цю сукенку для мене, а потім я попрошу тебе ще раз її зняти. Але цього разу набагато повільніше, добре? Не біжи поперед батька в пекло.

— Ти здурів.

— Я просто хочу ще раз подивитися, як ти це робиш. Давай, лялечко. Я все життя чекав цього моменту. Не спіши.

— Не чекав ти цього моменту все життя, не розкажуй!

— Ну добре, добре, — вишкірився він. — Не чекав. Але от він настав, і я в захваті. Ну то як — спробуєш знову? Але повільно, дуже повільно.

Він сів на ліжку, а я вдягнула сукню. Потім підійшла до нього, щоб він застібнув гудзики на спині, і він застібнув, помалу й обережно. Я б могла, звісно, сама до них дотягнутися, і за кілька секунд мені й так довелося їх розстібати, але мені хотілось доручити це завдання йому. То було дуже еротично й інтимно, хоча дуже скоро це відчуття перевершило дещо інше.

Я обернулась і відійшла на середину кімнати, знову вдягнута. Легенько скуповдила рукою волосся. Ми усміхалися одне до одного, як двоє дурнів.

— Тепер спробуй ще раз, — мовив Ентоні. — Дуже-дуже помалу. Так, ніби мене тут нема.

За мною ще ніколи не спостерігали. За останні кілька місяців багато чоловіків торкалися мене руками, але мало хто з них оцінював мене очима. Я обернулася спиною, немовби соромлячись. Хоча, відверто кажучи, я справді трохи соромилася. Ще ніколи не почувалася такою оголеною, дарма що була повністю вбрана! Я простягнула руку й розстебнула гудзики на спині. Дозволила сукенці спасти, але та, зісковзнувши з плечей, залишилася на талії. Я її більше не чіпала.

Розстебнула бюстгальтер і, легенько скинувши, поклала на стілець поряд. Тоді випросталась і дала йому час помилуватися моєю оголеною спиною. Я відчувала, що він дивиться на мене, і мені по хребту аж наче струм побіг. Я довго так простояла, чекаючи, коли він щось скаже, але він мовчав.

Я не бачила його обличчя, не знала, що він робить позаду мене на ліжку, і в цьому було щось збудливе. Я досі пам'ятаю, яке повітря наповнювало тоді кімнату. Прохолодне, свіже, осіннє.

Я повільно обернулася, але очей не підвела. Сукенка так і трималася на моїй талії, але груди були оголені. Він далі мовчав. Я заплющила очі й дозволила йому розглядати мене й милуватися мною. Струм, який досі бігав моєю спиною, перекинувся на мої груди. Голова пішла обертом.

Поворухнутися, щось сказати — це здавалося чимось неможливим.

— Ну от, — нарешті озвався він. — Так, як я й хотів. А тепер ходи сюди.

Він посадив мене на ліжко й відгорнув мені волосся з очей.

Я думала, що він зараз накинеться на мої груди і губи, але він їх навіть не торкнувся. Його неспіх доводив мене до божевілля. Він навіть не поцілував мене. А просто, усміхнувшись, сказав:

— Послухай, Вівіан Морріс. У мене є шикарна ідея. Хочеш почути?

— Так.

— Ось що ми зараз зробимо. Ти ляжеш на ліжко й дозволиш мені зняти з тебе решту одягу. А потім заплющиш свої милі оченята. А далі знаєш що буде?

— Ні, — відповіла я.

— Я покажу тобі, що до чого.

Дівчатам твого покоління, Анджело, мабуть, складно уявити, яким нечуваним явищем був оральний секс для жінок часів моєї молодості. Про «французьке кохання» я, звичайно, знала (так ми називали між собою мінет — я кілька разів його робила, але так і не могла визначити, подобається мені це чи ні, і не до кінця розуміла, що в ньому такого), але щоб чоловік торкався губами жіночих геніталій? Цього ніхто не робив.

Та ні, не так. Робили, певна річ. Кожне нове покоління думає, начебто воно вигадало секс, та я не сумніваюся, що 1940 року в усіх куточках Нью-Йорка, а у Вілледжі й поготів, набагато досвідченіші жінки за мене отримували втіху від кунілінгусу. Але я ніколи про таке не чула. Бачить Бог, того літа з моєю квіткою жіночності робили все, що завгодно, але тільки не це. Її гладили, терли, проникали в неї і вже

точно обмацували пальцями (ох, як ті хлопці любили там нишпорити, ще й так завзято!). Але такого? Ні, такого ніхто не робив.

Його губи дуже швидко опинилися у мене між ногами, і, раптово усвідомивши, куди вони прямують і які Ентоні має наміри, я аж зойкнула — «Ой!» — і хотіла було сісти, але він простягнув свою довгу руку, поклав долоню мені на груди й рішуче притиснув мене назад до ліжка, ні на мить не відриваючись від свого заняття.

— Ой! — знову зойкнула я.

А тоді я це відчула. Мене пронизало відчуття, про яке я навіть не здогадувалася. Я втягнула у груди повітря — різко, як ніколи, — і хвилин із десять його не випускала. Напевно, я на якийсь час осліпла й оглухла і щось у моєму мозку замкнуло й відтоді так і не відпустило до кінця. Я була вражена до глибини нутра. Чула, що видаю якісь звуки, наче дикий звір; ноги мої невгамовно дрижали (не те щоб я намагалася їх вгамувати), а руками я так міцно вп'ялася у своє лице, що на ньому полишалися сліди від нігтів.

А потім відчуття стало сильніше.

А тоді ще сильніше.

Я закричала так, ніби на мене наїхав потяг, і та його довга рука знову потягнулася, щоб затулити мені рота, а я вкусила її так, як поранений вояк кусає кулю.

А потім воно стало найсильніше і я мало не вмерла.

Коли все закінчилося, я хлипала, плакала, сміялася і вся тремтіла. Тоді як Ентоні Роччелла любісінько собі усміхнувся — самовпевнено, як завжди.

— Отак, крихітко, — мовив худорлявий юнак, якого я вже покохала всім серцем. — Тепер ти знаєш, що до чого.

Що ж, після такого жінка змінюється назавжди, правда?

Не повіриш, але того вечора, коли відбулося наше дивовижне знайомство, ми з Ентоні не кохалися. Тобто статевого акту в нас не було. Я нічого не робила Ентоні, щоб подарувати йому насолоду на знак подяки за те, що він для мене відкрив. Та й він нічого від мене не вимагав. Він узагалі не заперечував, щоб я просто лежала собі на ліжку, нерухома, наче щойно гепнулася з літака на землю.

Отой неймовірний брак поспіху, знову ж таки, був частиною його шарму. Оце його ставлення: буде — то буде, а ні — то ні. Я вже почала розуміти, звідки в Ентоні Роччелли така колосальна самовпевненість.

Тепер до мене дійшло, чому цей молодий чоловік без копійки в кишені походжав, як павич, наче йому належало все місто: бо якщо ти вмієш зробити жінці *таке* і нічого не вимагати у відповідь, то з якого дива себе недооцінювати?

Він ще трохи полежав зі мною, піддражнюючи мене за те, що я з насолоди кричала й плакала, а потім пішов до льодовні і приніс дві пляшки пива.

— Тобі треба випити, Вівіан Морріс, — сказав він. І мав рацію.

Того вечора він навіть не роздягнувся.

От хлопчисько — довів мене до того, що я мало не вмліла, а сам навіть не скинув свого дешевого гарного піджака!

Ясно, що завтрашнього вечора я повернулася, аби знову вигинатися на ліжку, умліваючи від чарівних умінь його рота.

І післязавтрашнього теж. А він далі був повністю одягнутий і нічого не просив навзаєм. Третього вечора я врешті насмілилася запитати:

— Ну а ти? Може, ти хочеш...?

Він широко усміхнувся і сказав:

— Ми дійдемо до цього, крихітко. Не хвилюйся.

І тут він теж мав рацію. Ми таки дійшли до цього — ох, дійшли, — але він чекав, поки я мало за цим не вмиратиму.

Скажу, як є, Анджело: він чекав, поки я благатиму про це.

Оте благання далось мені нелегко, бо я не знала, як благати про секс. Які слова годиться вживати гарно вихованій молодій леді, щоб просити про доступ до того чоловічого органа, що його не пасує називати, але якого так хочеться?

Чи не міг би ти...?

Якщо це не завдасть тобі клопоту, то...?

Я просто не знала слів, потрібних для такого діалогу. Звичайно, я займалася всіляким брудним і непристойним, відколи приїхала до Нью-Йорка, але ж у душі я залишалася вихованою молодого леді, а виховані молоді леді не просять про таке. По суті, останні кілька місяців я тільки й дозволяла, аби руки чоловіків, які вічно кудись поспішали, робили зі мною всіляке брудне й непристойне. Але цього разу все було по-іншому. Я жадала Ентоні, а він не квапився дати мені те, чого я прагнула, і через це я жадала його ще більше.

Як тільки наставав момент, коли я, затиноючись, белькотіла щось на кшталт: «То, може, ми колись...?» — він відривався від свого заняття, спирався на лікоть і, усміхаючись, питав:

— Що ти там кажеш?

— Ну, якщо ти колись захочеш...

— Якщо я колись захочу чого, крихітко? Кажи вже.

Я нічого не казала (бо не могла нічого сказати), а він усміхався ще ширше:

— Вибач, кицюню, але я тебе не чую. Говори голосніше.

Та я не могла цього вимовити, принаймні поки він не навчив мене, як про це говорити.

— Тобі треба вивчити кілька слів, крихітко, — сказав він мені одного вечора, коли дурів зі мною в ліжку. — І поки я не почую їх від тебе, нічого більшого не буде.

І тоді він навчив мене найнепрстойніших слів, що їх я чула у своєму житті. Слів, від яких у мене палали щокі.

Він змусив мене повторювати ці слова слідом за ним і насолоджувався моїм зниканням. А потім знову взявся за моє тіло, а я розпласталась на ліжку, знемагаючи від похоті. Коли я сягнула такої вершини бажання, що мені аж дихання перехопило, він зупинився й увімкнув світло.

— А тепер ми зробимо ось що, Вівіан Морріс, — мовив він. — Ти подивишся мені в очі і скажеш, що саме ти хочеш, аби я з тобою зробив. Скажеш тими словами, яких я тебе навчив. Інакше нічого не буде, лялечко.

І, Анджело, бачить Бог, я таки сказала.

Подивилась йому в очі й попросила про це, як дешева повія.

А потім уже було пізно кричати на гвалт.

Відколи я закохалася в Ентоні, мені зовсім не хотілося ходити на гульки із Селією й чіплятися до незнайомців задля нікудишніх, швидких, прісних розваг. Я хотіла тільки одного: кожної вільної хвилини бути з ним, розпростершись на ліжку його брата Лоренцо. Словом, відколи з'явився Ентоні, я, на жаль, доволі безцеремонно кинула Селію.

Не знаю, чи Селія за мною сумувала. Вона ніколи цього не показувала. Але й не віддалялася від мене. Жила собі, як раніше, і приязно усміхалася мені, коли ми з нею перетиналися (зазвичай у

ліжку, коли вона у звичну годину причалапувала додому п'яна). Тепер я розумію, що була для Селії не дуже відданою товаришкою, бо ж, по суті, кинула її двічі: спочатку задля Едни, а потім задля Ентоні. Але, може, то всі молоді люди поводяться як дикі звірі, свавільно міняючи тих, кого удостоюють своєї любові й відданості. Селія, безперечно, теж бувала свавільна. Нині я усвідомлюю, що у свої двадцять завжди мусила бути в когось закохана — байдуже, у кого. Мене влаштував будь-хто, чия харизма була більша за мою. (А в Нью-Йорку було повно-повнісінько харизматичніших за мене людей.) Я була така незріла, така невпевнена в собі, що постійно намагалася вчепитися за когось, ухопитися за чиюсь привабливість. Та зрозуміло, що закохатися я могла тільки в одну людину за раз.

І в той час цією людиною був Ентоні Я сп'яніла від кохання. Втратила дар мови. Ентоні просто-таки розтерзав мене. Я ледве могла зосередитись на своїх обов'язках у театрі, бо, відверто кажучи, мені стало на них начхати. І взагалі — я ходила до театру тільки тому, що Ентоні щодня бував там годинами на репетиціях і ми могли побачитися. Мені хотілося одного: крутитися поряд з ним. Після кожної репетиції я чекала на нього як та тютя з полив'яним носом: дріботіла за ним до гримерної, бігла на вулицю купити йому сендвіч із язиком на житньому хлібі. Я хвалилася всім, хто мав силу мене слухати, що в мене є хлопець і що ми разом назавжди.

Як тисячі інших пришелепуватих дівчат в історії людства, я була хвора від кохання й похоті. До того ж я була впевнена, що Ентоні Роччелла їх винайшов.

Та от одного дня Една прийшла до мене на примірку нового капелюха для вистави і між нами відбулася така розмова.

— Ти неуважна. Ця стрічка не того кольору, про який ми говорили, — сказала вона.

— Хіба?

Вона торкнулася яскраво-червоної стрічки й запитала:

— Хіба це схоже на смарагдово-зелений колір?

— Та ні, — відповіла я.

— Це той хлопець у всьому винен, — мовила Една. — Він украв усю твою увагу.

Я не стрималась і усміхнулася:

— Так, то він.

Една теж усміхнулася — щоправда, поблажливо.

— Знай, люба Вівіан: коли ти біля нього, то виглядаєш як та сучка в період тічки.

Я винагородила Едну за щирість, випадково штрикнувши її шпилькою в шию.

— Ой, перепрошую! — скрикнула я. А за що я перепрошувала — за те, що вколола її, чи за те, що була схожа на сучку з тічкою, — сама не знала.

Една спокійно витерла серветкою краплину крові на шиї і сказала:

— Не переймайся. Мене вже не перше штрикають, і, напевно, я на це заслужила. Але послухай мене, серденько, бо я вже така стара, що годжусь на археологічну реліквію і трохи розбираюся в житті. Річ не в тім, що я засуджую твоє кохання до Ентоні. Навпаки, спостерігати, як молода дівчина вперше закохується, — сама насолода. Упадати за хлопцем, як оце ти — дуже мило.

— Ну, він справжня мрія, Едно, — мовила я. — Мрія наяву.

— Ну звичайно, люба. Усі вони такі. Але я маю для тебе одну маленьку пораду. Затягни, звісно ж, того жвавого юнака до свого ліжка і згадай про нього у своїх мемуарах, коли прославишся, але одного нізащо не роби.

Я подумала, що вона зараз скаже: «Не виходь заміж» або «Дивись не завагітній».

Але ні. Едну хвилювало щось інше.

— Не допусти, щоб це знищило наше шоу, — сказала вона.

— Перепрошую?

— На цій стадії підготовки, Вівіан, ми всі розраховуємо, що кожен із нас виявлятиме певну розважливість і фаховість. Може, тобі здається, що ми тут цілими днями розважаємося — а ми таки розважаємося, — але на кону стоїть багато всього. Твоя тітка вкладає в цю виставу все, що має — своє серце, свою душу і всі свої гроші теж, — і зовсім не хочеться, щоб через нас усе пропало. Люди театру солідарні, Вівіан. Ми намагаємося не нищити одне одному спектаклі й не руйнувати одне одному життя.

Я не зрозуміла, про що вона каже, і, мабуть, це було написано на моєму лиці, бо Една спробувала пояснити ще раз.

— Ось до чого я веду, Вівіан: якщо ти закохалася в Ентоні — добре, хай так і буде, бо хіба можна звинувачувати тебе за твої скромні

походеньки? Тільки пообіцяй мені, що не покинеш його, поки вистава йтиме на сцені. Він хороший актор — значно ліпший за пересічного — і він потрібен у цій п'єсі. Я не хочу, щоб усе полетіло шкереберть. Якщо один із вас розіб'є другому серце, я втрачу не тільки прекрасного партнера, а й до біса вправну кравчиню. А мені потрібні ви обоє, і то з головами на плечах. Твоїй тітці ви теж потрібні.

Напевно, я й досі витріщалася на неї як вівця на нові ворота, бо вона сказала:

— Добре, поясню ще простіше, Вівіан. Як любив казати мій колишній чоловік, той найгірший, режисер: «Живи, як собі хочеш, цукерочко, але не спаскудь клятий спектакль».

Розділ п'ятнадцятий

Репетиції «Міста дівчат» були у розпалі. Прем'єру призначили на 29 листопада 1940 року. Ми вирішили стартувати у тиждень після Дня подяки, щоб затягнути до себе святковий натовп.

Загалом, усе йшло добре. Музика була прекрасна, костюми — похвалю сама себе — добірні. А родзинкою вистави був, звісно, Ентоні Роччелла. Принаймні я так вважаю. Мій коханий співав, грав і танцював із шаленим вогником. (Я чула, як дядько Біллі сказав тітці Пет: «Завжди можна знайти дівчат, які танцюють, наче янголи, та й кількох хлопців теж. А от знайти чоловіка, який уміє танцювати як чоловік, — не так легко. Той хлопчина виправдав усі мої надії».) Ентоні був ще й вродженим комедіантом і дуже переконливо грав роль кмітливого хулігана, який зумів умовити стару багачку облаштувати у великій залі свого маєтку підпільний бар і бордель. Його сцени із Селією були просто фантастичні. Вони ідеально пасували одне одному. Особливо блискучою була сцена, коли вони танцювали танго й Ентоні спокусливо співав Селії про «місцинку в Йонкерсі», яку він хотів їй показати. Ентоні співав так, наче «місцинка в Йонкерсі» була ерогенною зоною на жіночому тілі, а Селія реагувала так, ніби й справді так було. То був найсексуальніший момент спектаклю. Кожна зустрічна жінка погодилась би зі мною. Принаймні так мені здавалося.

Інші, звісно ж, сказали б, що родзинкою вистави була Една Паркер Вотсон — і не сумніваюся, що вони мали рацію. Навіть я, зі своїм посоловілим від кохання поглядом, бачила, що Една неймовірна. Я переглянула чимало вистав за своє життя, але вперше спостерігала за тим, як працює справжня акторка. Усі ті, які мені досі траплялися, були лялечками із чотирма чи п'ятьма масками на вибір — смуток, страх, злість, кохання, щастя, — які вони по черзі начіпляли, поки не опускалася завіса. Натомість Една вміла зобразити будь-який відтінок людських емоцій. Вона була невимушена, щира, велична й уміла за одну годину зіграти одну й ту саму сцену дев'ятьма різними способами так, що кожна здавалася бездоганною.

Крім того, вона була шляхетною акторкою. Сама її присутність відразу підносила спектакль на новий рівень. Вона з кожного вміла

витагнути найкраще. Під час репетицій Една любила відступити в тінь, щоб усе світло падало на іншого актора чи акторку, а сама аж сяяла від радості, спостерігаючи за їхньою грою.

Мало хто з талановитих акторок має таке добре серце.

Однак Една завжди думала про інших. Пам'ятаю, як Селія прийшла якось на репетицію, начепивши накладні вії. Една відвела її вбік і порадила їх зняти, бо вони кидатимуть тінь на очі й вона виглядатиме наче труп, «а навіщо тобі того, серденько».

Заздрісна зірка нізащо такого не сказала б. Проте Една не була заздрісна.

Поступово завдяки Едні місіс Калевала набула набагато витонченіших рис, ніж передбачав сценарій. Една перетворила її на жінку, яка володіла знанням: жінку, яка знала, яким абсурдним було її життя, коли вона мала гроші; пізніше знала, як абсурдно було збанкрутувати; а ще пізніше — як абсурдно бути господинею казино у власній вітальні. Та при цьому вона сміливо грала у гру під назвою життя — і дозволяла цій грі деколи бавитися з нею. Вона була іронічна, але не холодна. Жінка, яка вижила, але не втратила здатності відчувати.

А коли Една співала своє романтичне соло — простеньку баладу під назвою «Чи не варто мені закохатись», — у залі кожнісінького разу западала трепетна тиша. Байдуже, скільки разів ми її чули: усі все покидали і слухали, як вона співає. Една не мала бездоганного голосу (високі ноти вона часом трішки не дотягувала), але співала так зворушливо, що всі завмирили і слухали — інакше було просто неможливо.

У пісні йшлося про немолоду жінку, яка вирішила всупереч здоровому глузду ще раз віддатися коханню. Дядько Біллі не мав наміру писати аж такі сумні слова. По-моєму, він збирався створити щось, навпаки, легке й веселе: мовляв, дивіться, як мило — навіть літні люди можуть закохатися!

Але Една попросила Бенджаміна сповільнити темп і дати мінорний тон, і це все змінило. Тепер, коли вона доходила до останнього рядка («Я проста дилетантка / Але нащо ми тут? / Чи не варто мені закохатись?»), відчувалося, що ця жінка вже закохана — і то фатально. Відчувався її страх за те, що станеться з її серцем, якщо вона пуститься берега. Але й надія її теж була відчутна.

Здається, не було жодного разу, щоб ми не заплескали Едні, як тільки вона закінчувала співати цю пісню на репетиціях.

— Вона ще та штучка, дитинко, — сказала мені якось тітка Пег за кулісами. — Акторка хоч куди. Ніколи не забувай, навіть коли постарієш, як тобі пощастило — побачити за роботою справжню майстриню своєї справи.

Із Артуром Вотсоном, на жаль, клопоту було більше.

Чоловік Едні нічого не вмів. Ні грати — він навіть своїх слів запам'ятати не міг! — ні співати. («Його спів дарує рідкісну нагоду позаздрити глухим», — висловив свій вердикт дядько Біллі.)

З його танцями, якщо їх узагалі можна було назвати цим словом, усе було не так. Він рухався сценою так незграбно, що здавалося, наче от-от щось перекине. Я дивувалась, як йому взагалі вдавалося колись теслярувати і не відпиляти собі випадково руки. Але треба віддати йому належне: у парадному костюмі, циліндрі й фракку Артур справді виглядав надзвичайно вродливо, але це все, що я можу сказати про нього доброго.

Коли стало очевидно, що Артур не впорається зі своєю роллю, дядько Біллі як міг поскорочував його репліки, щоб той горопашний не заплутався на середині речення. (Наприклад, його вступну репліку «Я — Барчестер Гедлі Вентворт, кузен у третіх вашого покійного чоловіка, п'ятий граф Еддінгтона» він скоротив до: «Я ваш кузен із Англії».) Він також викинув його сольний номер. І танцювальний теж — той, де Артур мав танцювати з Едною, намагаючись спокусити її героїню, місіс Калевалу.

— Вони танцюють так, ніби перший раз одне одного бачать, — сказав дядько Біллі до тітки Пег, врешті облишивши ідею з танцем. — Повірити не можу, що вони одружені.

Една намагалася допомогти своєму чоловікові, але той не хотів слухати її порад і ображено фиркав, коли вона намагалася бодай якось поліпшити його виступ.

— Я ніколи не можу зрозуміти, про що ти кажеш, люба, і вже, напевно, не зрозумію! — гаркнув він якось на неї, коли Една старалася всоте пояснити йому різницю між правим і лівим боком сцени.

Але найдужче всіх дратувало, коли Артур не міг стриматися і починав підсвистувати у такт музиці, що лунала з оркестрової ями.

Навіть коли він був на сцені в образі свого персонажа.

Зупинити його не міг ніхто. Урешті-решт одного пообіддя дядько Біллі не витримав і закричав:

— Артуре! Твій герой не чує музики! Це мелодія з клятої увертюри!

— Ясно, що чує! — заперечив Артур. — Та ж чортові музиканти сидять у мене під носом!

Дядько Біллі, якому той уже допік до живих печінок, прочитав йому лекцію про різницю між дієгетичною музикою (тією, яку чують актори на сцені) й недієгетичною (тією, яку чують тільки глядачі).

— Говори по-людськи! — урвав його Артур.

Дядько Біллі спробував ще раз:

— Ну от уяви собі, Артуре, що ти дивишся вестерн, у якому грає Джон Вейн. Ось той Джон Вейн їде собі, сам-один, верхи на коні якимсь узгір'ям і раптом починає насвистувати музичну тему до фільму! Розумієш, наскільки це безглуздо?

— Та тепер, я так бачу, навіть посвистіти не можна, щоб на тебе відразу не напали, — пирхнув Артур.

(Пізніше я чула, як він запитав одну з танцюристок: «А що воно таке, до дідька, те узгір'я?».)

Я дивилась на Едну й Артура Вотсонів і хоч убий не могла уявити, як вона його терпить.

На думку спадало тільки одне пояснення: Една всім серцем любила красу, а Артур був, безперечно, красивий. (Він скидався на Аполлона, якби той Аполлон був сусідським м'ясником, проте, без сумніву, він був гарний.) До певної міри, це здавалося логічним, бо в житті Едни все було красиве. Я вперше бачила жінку, яка аж так дбала про естетику. Уперше бачила жінку, яка завжди виглядала вишукано, а бачила я її в різний час дня і ночі. (Щоб виглядати бездоганно доглянутою навіть за сніданком чи на самоті у власній спальні, потрібно чимало зусиль і завзяття, але така вже Една була — завжди готова викласти на всі сто.) Її косметика була красива. Мініатюрна шовкова торбинка, в якій вона тримала монети, — красива. Вона красиво декламувала свої репліки і красиво співала на сцені. Красиво складала рукавички. Вона була шанувальницею і водночас джерелом істинної краси у всіх її виявах.

Чесно кажучи, мені здається, що Една любила перебувати в нашому із Селією товаристві почасти тому, що ми теж були красиві.

Вона не сприймала нас за своїх суперниць — як, мабуть, сприймало б багато немолодих жінок. Навпаки, ми начебто додавали їй енергії та натхнення. Пам'ятаю, як одного дня ми втрьох ішли вулицею — Една між нами. Раптом вона вхопила мене й Селію попідруч і, усміхнувшись, сказала: «Коли я йду отак по місту між вами, двома високими молодими леді, то почуваюся наче перлина між двох мерехтливих рубінів». До прем'єри залишився тиждень, а ми всі гуртом захворіли. Застудились, а половина дівчат із кордебалету ще й підхопила кон'юнктивіт, скориставшись зараженою тушшю для вій, однією на всіх. (Друга половина дістала лобкові воші, бо дівчата обмінювалися спіднім від костюмів, хоч я сто разів наказувала їм такого не робити.) Тітка Пег хотіла дати всім виконавцям вихідний, щоб відпочити й підлікуватись, але дядько Біллі не хотів про це чути.

Йому здавалося, що перші десять хвилин спектаклю «просідали»: дія рухалася не так жваво, як йому хотілося.

— У вас не так багато часу, малята, щоб завоювати симпатію глядачів, — сказав він акторам одного пополудня, коли ті продиралися крізь хащі вступного номера. — Треба відразу захопити їхню увагу. Якщо перший акт повільний, другий вже не допоможе, хай навіть він буде ідеальний. Люди не вертаються на другий акт, якщо перший їм не сподобався.

— Вони просто втомилися, Біллі, — мовила тітка Пег.

І вони справді втомилися. Майже вся труппа виступала ще й у двох щовечірніх спектаклях, підтримуючи звичний графік роботи «Лілеї» до дня великої прем'єри.

— Ну, комедія — нелегка штука, — відказав дядько Біллі. — Щоб усе виглядало легко, треба важко попрацювати. Не можна, щоб вони тепер згасли.

Того дня він ще тричі змусив усіх прогнати вступний номер, і кожного разу все виглядало трохи інакше і трохи гірше. Кордебалет ще тримався, але дехто з дівчат мав такий вираз лиця, ніби вони вже пошкодували, що їх туди узяли.

Під час репетицій навіть будівля театру мала геть паскудний вигляд — всюди стояли розкладні стільці й паперові склянки з вистиглою кавою, а в повітрі висів цигарковий дим. Бернадетт, наша домашня робітниця, старалася приборкати безлад, але все одно сміття валялося повсюди.

Страшний гармидер і сморід. Усі були в поганому настрої й гаркали одне на одного. Ні про який шик уже не йшлося.

Навіть найгарніші танцівниці виглядали миршаво у своїх шарфах-хомутах і тюрбанах — їхні обличчя обважніли від втоми, а губи й щоки потріскалися від гарячки.

Одного дощового пообіддя на останньому тижні репетицій дядько Біллі вибіг по сендвічі для нас і повернувся в театр, промоклий до нитки, тримаючи оберемок розлізливих паперових торбинок.

— О Господи, як я ненавиджу Нью-Йорк, — процідив він, струшуючи з піджака краплі холодної води.

— От просто цікаво, Біллі, — а що б ти робив цієї хвилини, якби був у Голлівуді? — запитала Една.

— А що сьогодні за день? Вівторок? — дядько Біллі глянув на годинник і зітхнув: — Зараз я би грав у теніс із Долорес дель Ріо.

— Як мило, а цигарки ти мені приніс? — запитав його Ентоні якраз у той момент, як Артур Вотсон розгорнув один із сендвічів і скривився:

— Що? А де клята гірчиця?

«Зараз дядько Біллі вріже їм обом», — подумала я.

Тітка Пег почала пиячити вдень. Не до явного сп'яніння, але я помітила, що вона завжди тримала напохваті фляжку й частенько до неї прикладалася. У ті часи пияцтво мене не хвилювало, але мушу визнати, що навіть я стривожилася. Крім того, усе частіше, по кілька разів на тиждень, я заставала тітку Пег непритомною у вітальні серед перевернутих пляшок — нагору до свого ліжка їй уже бракувало сили дійти.

А найгірше, що алкоголь не розслабляв тітку Пег, навпаки — вона ставала ще напруженішою. Якимось чином піймала мене з Ентоні на гарячому, коли ми цілувалися за кулісами посеред репетиції, й уперше за весь час нашого знайомства визвірилася на мене:

— Вівіан, чорт би тебе побрав! Ти можеш хоч на десять хвилин відліпитися від мого головного актора?

(Хочеш почути чесну відповідь? Ні. Я не могла. Однак тітка Пег ще ніколи не розмовляла зі мною так різко, і я образилася.)

А потім стався інцидент із квитками.

Тітка Пег і дядько Біллі хотіли замовити рулони нових квитків для «Лілеї», на яких були б надруковані оновлені ціни. Вони хотіли, щоб

квитки були великі, яскраво розфарбовані і щоб там було написано «Місто дівчат». Олів натомість хотіла використати старі рулони (де на квитках було тільки одне слово «Оплачено») — і ціни теж залишити старі. Тітка Пег стояла на своєму:

— Я не збираюся брати з людей за виставу з Едною Паркер Вотсон той самий мізер, що й за наші дурнуваті дівчачі шоу.

Олів теж не думала відступати:

— Наші глядачі не можуть дозволити собі викласти чотири долари за місце в партері, а ми не можемо викинути гроші на друк нових квитків.

Тітка Пег:

— Якщо чотири долари для них забагато, то хай купують квитки на балконі за три.

— Наші глядачі такого теж собі не дозволять.

— Тоді, може, вони більше не наші глядачі, Олів? Може, тепер до нас прийдуть нові? Глядачі вищого класу, бодай цей один раз.

— Ми не ставимо салонних п'єс, — зауважила Олів. — Ми працюємо для робітників, чи ти вже забула?

— Ну то, може, робітники з нашого району теж не проти раз у житті побачити якісний спектакль, Олів? Може, їм набридло, що до них ставляться як до бідняків, які ні в чому не тямлять? Може, вони думають, що варто заплатити трохи більше, щоб подивитися щось ліпше? Таке тобі не спадало на думку?

Обидві гиркалися отак не один день, але критичний момент настав, коли Олів одного дня увірвалася на репетицію і, перебивши тітку Пег — та якраз пояснювала одній із танцівниць, де вона має стояти, — заявила:

— Я щойно з друкарні. Щоб надрукувати п'ять тисяч тих ваших нових квитків, треба викласти двісті п'ятдесят доларів. Я платити за це не буду.

Тітка Пег крутнулася і як рикнула:

— Курва! Олів! Скільки ще я маю тобі платити, щоб ти перестала трахати мій мозок з тими грошима?

У театрі запала тиша. Хто де стояв, там і завмер.

Може, ти пам'ятаєш, Анджело, який сильний ефект справляла колись лайка в нашому суспільстві до того, як усі дорослі й діти ще до сніданку почали лаятися по десять разів.

Так, колись лайливі слова мали велику силу. А щоб вони вилітали з рота порядної жінки? То було просто немислимо.

Навіть Селія не казала так — «трахати». Навіть дядько Біллі. (Я, звісно, казала, але тільки в інтимній атмосфері на ліжку брата Ентоні, і то тільки тому, що Ентоні змушував мене так казати, перш ніж кохатися зі мною, і я червоніла щоразу, як вимовляла це слово.)

Але щоб отак його прокричати?

Я ще ніколи такого не чула.

І навіть встигла здивуватися, де моя чемна тітонька Пег навчилася лаятися, хоча коли піклуєшся про поранених солдатів на фронті траншейної війни, наслухаєшся, мабуть, ще й не такого.

Олів заціпеніла з рахунком у руці. Вона мала такий вигляд, ніби їй щойно вліпили ляпаса, і якось аж лячно було бачити в такому стані людину, яка звикла всіма командувати. Вона затулила рота рукою, а її очі наповнилися слізьми.

Вираз тітки Пег тут же пом'якшав — стало соромно за себе.

— Вибач, Олів! Будь ласка, вибач. Я не хотіла. Ото я дурна.

Вона ступила крок у бік своєї секретарки, але та похитала головою й кинулась за сцену. Тітка Пег побігла за нею.

Усі решта стояли й ошелешено презиралися. У залі повисла важка, мертвотна атмосфера.

Една оговталася першою, і тут, напевно, не було нічого дивного.

— Пропоную ось що, Біллі, — спокійно сказала вона. — Попроси дівчат, хай ще раз станцюють той номер із самого початку. Думаю, Рубі вже знає, де має стояти. Правда, серденько?

Мініатюрна танцюристка мовчки кивнула.

— З самого початку? — трохи невпевнено перепитав дядько Біллі. Він ще ніколи не виглядав так зніяковіло.

— Так, зі самого початку, — повторила Една, як завжди, врівноважено. — І ще, Біллі: нагадай, будь ласка, виконавцям, щоб зосередилися на своїх ролях і на завданні. Тоді взагалі буде ідеально. І пильнуймо, щоб настрої був веселий. Я знаю, що ви всі втомлені, але у вас усе вийде. Тепер ви самі бачите, мої друзі: ставити комедію важко.

Історія з квитками стерлася б із моєї пам'яті, якби не один випадок.

Того вечора я, як завжди, пішла до Ентоні, готова до своєї щовечірньої чуттєвої оргії. Але його брат Лоренцо прийшов з роботи

немилосердно рано — опівночі — і мені довелося розчаровано чалапати назад до «Лілеї», почувуючись так, наче мене прогнали. А ще я розсердилася, бо Ентоні не захотів провести мене додому. Але такий він уже був. Той хлопець мав багато першокласних рис, але грічність до них не належала.

Ну гаразд, може, у нього була тільки одна першокласна риса.

Хай там як, а я повернулася до «Лілеї» схвильована й неуважна, та ще й, по-моєму, у блузці навиворіт. Піднімаючись сходами на третій поверх, я почула музику. Бенджамін грав на роялі. То був «Зоряний пил» у дуже меланхолійному виконанні — я ще ніколи не чула, щоб ця пісня звучала так повільно й щемко. Хоч і давня та надто солодкава, вона завжди була однією з моїх улюблених. Я прочинила двері до вітальні — легенько, щоб не перебити. У кімнаті світилася тільки невеличка лампа над роялем. За інструментом сидів Бенджамін і грав так м'яко, що його пальці ледь-ледь торкалися клавіш.

А в напівморозі посеред вітальні були тітка Пег та Олів.

Вони танцювали. То був повільний танець — радше погойдування в обіймах одна одної. Олів притулилась лицем до грудей тітки Пег, а тітка Пег сперлася щокою на її маківку. Обидві міцно заплющили очі. Вони горнулися одна до одної, злившись у мовчазному пориві. Хоч у якому світі вони перебували — хоч у якій були епосі, хоч які спогади переживали, хоч яку історію сплітали до купи в міцних обіймах, — то був тільки їхній світ. Вони були разом: де завгодно, але точно не тут.

Я завмерла на місці, спостерігаючи за ними. Я не розуміла, що бачу, і водночас не могла не розуміти.

За якийсь час Бенджамін зиркнув на двері й помітив мене. Не знаю, як він відчув мою присутність. Він далі грав, і вираз його обличчя не змінився, але він не зводив з мене очей. Я теж не зводила. Мабуть, чекала якогось пояснення чи вказівки, але ні того, ні того не було. Бенджамінів погляд неначе прикував мене до порога. Щось у його очах немовби застерігало: «Не смій заходити в цю кімнату».

Я боялася поворухнутись, щоб не зчинити гамору й не привернути до себе увагу тітки Пег та Олів. Не хотілося збентежити їх чи осоромити себе. Та коли я відчула, що пісня добігає кінця, у мене не залишилося вибору: або я вислизну геть, або мене піймають на гарячому.

Тож я позадкувала й легенько причинила за собою двері. Бенджамін пильно дивився на мене — чекав, коли я заберуся геть, щоб зіграти останню журливу ноту.

Наступні дві години я просиділа в цілодобовому дайнері на Таймс-сквер, не впевнена, чи можна вже вертатися додому. Я не знала, куди ще податися. До Ентоні я піти не могла і досі відчувала на собі пронизливий Бенджамінів погляд, який застерігав мене, щоб я не переступила поріг — мовляв, не зараз, Вівіан.

Я вперше опинилася в нічному місті сама, і мені було дуже страшно, хоч я й старалася про це не думати. Я не знала, що робити, коли поряд не було нікого з моїх провідників: ні Селії, ні Ентоні, ні тітки Пег. Як бачиш, тоді я ще не стала справжньою мешканкою Нью-Йорка. Я далі була туристкою. Справжньою нью-йоркеркою стаєш допіру тоді, як умієш сама давати собі раду в місті. Отож я подалася до найяскравіше освітленого місця, яке змогла знайти, де втомлена стара офіціантка без жодного кривого слова ще і ще доливала кави у моє горня. Я спостерігала, як за сусіднім столиком сварилися моряк із дівчиною.

Обоє були п'яні. Сперечалися через якусь Міріам. У дівчини вона викликала підозру, моряк її захищав. Обоє палко доводили, що правда на їхньому боці. Я вірила то морякові, то дівчині, то знов морякові. Та перш ніж оголосити свій вердикт — зрадив вояк свою кохану чи ні, — я мусила побачити, яка та Міріам із себе.

Невже тітка Пег та Олів лесбійки?

Та ні, такого бути не могло. Тітка Пег була заміжня. А Олів була... Олів. Такою собі безстатевою істотою. Олів складалася з нафталінових кульок. Але як ще можна було пояснити, чому дві немолоді жінки так міцно обіймалися в темряві, тоді як Бенджамін грав для них найсумнішу на світі любовну мелодію?

Я пам'ятала, що того дня вони посварилися, але хіба так миряться із секретаркою? Я була далека від ділового світу, але їхні обійми зовсім не були схожі на обійми ділових партнерок.

Та й подружки зазвичай так не обіймаються. Я щоночі спала в ліжку з жінкою — і не просто з якоюсь там жінкою, а з однією з найбільших красунь Нью-Йорка, — але ми так не обіймалися.

А якщо вони таки були лесбійками, то відколи? Олів працювала з тіткою Пег ще з часів Першої світової. Вона познайомилася з нею

раніше за дядька Біллі. То це новий поворот у їхніх стосунках чи так було завжди? Хто про це знав? Цікаво, чи Една знала? А мої родичі? А дядько Біллі Бенджамін точно був у курсі. У тій сцені його здивувало тільки одне — моя присутність. Чи він часто грав отак на роялі, щоб вони могли потанцювати? Що взагалі відбувалося в театрі за зачиненими дверима? То, може, ось у чому справжня причина постійних сварок і напруги між дядьком Біллі, тіткою Пег та Олів? Може, насправді вони не сперечалися через гроші, пиятику чи владу, а конкурували через секс? (Подумки я метнулася до того дня, коли дядько Біллі сказав Олів під час прослуховувань: «Нудно було б, якби ми з тобою мали однаковий смак». І говорив він про жінок.) Невже Олів Томпсон — з її вовняними костюмами цеглиною, моральним лицемірством і міцно стуленим ротом — суперниця Біллі Б'юелла?

Як узагалі хтось міг тягатися з таким як Біллі Б'юелл?

Я згадала, як Една сказала про тітку Пег: «Тепер вона цінує відданість більше, ніж веселощі».

Що ж, Олів була їй віддана. Без жодних сумнівів. А якщо когось не цікавили веселощі, ліпшої пари було не знайти.

Я ніяк не могла втямити, що це все означало.

Я пішла додому десь о пів на третю.

Обережно прочинила двері до вітальні, але там нікого не було. Світло не горіло. Недавня сцена видалася мені нереальною, але я досі бачила перед собою тіні двох жіночих постатей, які танцювали посеред кімнати.

Я прослизнула до своєї спальні, а за кілька годин прокинулася, відчувши знайоме хмільне тепло Селії, яка впала поруч зі мною на матрац.

— Селіє, — прошепотіла я, коли вона вмостилася коло мене. — Я хочу тебе щось запитати.

— Я сплю, — пробурмотіла вона в'язким голосом.

Я штурхнула її, поторсала за плече — Селія, застогнавши, повернулася до мене, і я запитала ще раз, уже голосніше:

— Ну послухай, Селіє. Це важливо. Не спи. Скажи мені: тітка Пег — лесбійка?

— А пес — це тварина? — відповіла Селія й тут же захропіла.

Розділ шістнадцятий

Цитата з рецензії Брукса Аткинсона на спектакль «Місто дівчат» у газеті «Нью-Йорк Таймс» від 30 листопада 1940 року:

Навіть якщо цій виставі бракує реалістичності, то шарму їй, без сумніву, вистачає. Тексти гострі й дотепні, трупа практично у всьому бездоганна... Та найбільша насолода від «Міста дівчат» у тому, що це рідкісна нагода поспостерігати за роботою Едни Паркер Вотсон.

Ця уславлена британська акторка володіє талантом до комічного, що його не очікуєш від званої трагедійної актриси. Дивитися, як місіс Вотсон відступає вбік, щоб оцінити комічний балаган, у якому раз по раз опиняється її героїня, — суцільне задоволення. Її реакції такі розкішно іронічні й делікатні, що так і уявляєш, як вона переможно спускається зі сцени, акуратно затиснувши під пахвою цей милий невинний памфлет.

Прем'єра викликала страх і суперечки.

Дядько Біллі подбав про глядачів — запросив давніх друзяк і пустодзвонів, колумністів і колишніх коханих, рекламних агентів, критиків і газетярів, яких знав особисто або завдяки їхній репутації. (А він знав усіх.) Тітка Пег та Олів були страшенно проти цієї ідеї — Я не впевнена, чи ми готові до такого, — сказала тітка Пег голосом жінки, яка панікує, бо щойно дізналася, що її чоловік запросив на вечерю свого начальника й очікує, що вона за годину-дві зготує бездоганну вечерю.

— Значить, треба підготуватися, — відповів дядько Біллі. — Через тиждень прем'єра.

— Я не хочу бачити в цьому театрі критиків, — мовила Олів. — Терпіти їх не можу. Вони такі черстві.

— Ти хоч трохи віриш у наш спектакль, Олів? — запитав дядько Біллі. — Він тобі подобається взагалі?

— Ні, — відповіла вона. — Тільки деякі місця.

— Не можу не спитати, хоч і пошкодую: і що ж це за місця?

Олів задумалась.

— Увертюра, у принципі, непогана.

Дядько Біллі закотив очі на лоба.

— Одна біда з тобою, Олів.

Тоді він обернувся до тітки Пег.

— Ми повинні ризикнути, люба. Нехай про нас дізнаються люди. Я не хочу, щоб на прем'єрі єдиною важливою персоною в залі був я.

— Дай нам хоч тиждень, щоб попідтягувати хвости, — попросила тітка Пег.

— Яка різниця, Пегсі? Якщо наш спектакль — бомба, то він нею лишиться і через тиждень, з хвостами чи без. Пропоную відразу перевірити, змарнували ми час і гроші чи ні. У залі мусять сидіти серйозні люди, інакше нічого з того не вийде. Ми маємо подбати про те, щоб їм сподобалася вистава і щоб вони порадили своїм друзям прийти й подивитися її. Так воно працює. Олів не дає мені ні копійки на рекламу, отож треба самим зчинити трохи галасу. Що скоріше ми розпродамо всі квитки, то скоріше Олів перестане витріщатися на мене як на вбивцю. А як ми можемо продати всі квитки, якщо люди не знають, що ми взагалі тут є?

— Мені здається, що то негарно: запрошувати друзів попрацювати — і чекати, що вони задарма забезпечать тобі рекламу, — сказала Олів.

— Тоді як ти збираєшся повідомити людей про наш спектакль? Може, хочеш, щоб я начепив на себе афішу і стовбичив з нею на розі?

Судячи з виразу лиця Олів, вона була явно не проти.

— Основне, щоб на афіші не було написано «Кінець близько», — зауважила тітка Пег, яка, схоже, не сумнівалася, що кінець таки настане.

— Агов, Пегсі, — сказав дядько Біллі, — куди поділася твоя впевненість? Є ще порох у порохівницях. Ти й сама це добре знаєш. І знаєш, що спектакль удасться. Ти ж це нюхом чуєш, як і я.

Однак тітка Пег не заспокоїлася.

— Ти вже стільки разів казав мені, що я щось там нюхом чую. Але переважно я чула хіба те, що згубила гаманця.

— Скоро я зроблю так, що твій гаманець тріщатиме від грошей, леді, — сказав дядько Біллі. — От побачиш.

Джером Гейвуд Браун для видання «НьюЙорк Пост»:

Една Паркер Вотсон віддавна вважається перлиною британської сцени, та коли переглядаєш «Місто дівчат», шкодуєш, що вона не осяяла наші береги швидше. Місіс Вотсон зображає досвідчену світську леді, від якої відвернулося щастя і яка змушена стати бордельною мадам, аби врятувати родинний маєток, і завдяки її винятковій проникливості й кмітливості те, що можна було б сприйняти за простеньку курйозну виставу, перетворюється на незабутній театральний вечір... Пісні Бенджаміна Вілсона аж іскряться радістю; танцюристи на висоті. Новачок Ентоні Роччелла зачаровує в ролі зухвалого Ромео з великого міста, а чуттєва привабливість Селії Рей, від якої неможливо відвести очей, надає спектаклю дорослого присмаку.

Останні кілька днів перед прем'єрою дядько Біллі не просто витрачав гроші, а сипав ними наліво й направо. Він привів двох норвезьких масажисток для танцюристів і танцюристок та головних акторів з акторками. (Тітка Пег вирячила очі, побачивши рахунок, але дядько Біллі сказав: «У Голлівуді завжди так роблять, коли зірки на нервах. Вони тоді відразу заспокоюються».)

Потім він покликав лікаря, щоб той прийшов до «Лілеї» і вколов усім вітаміни. Попросив Бернадетт привести всіх своїх кузин, разом із дітьми, щоб вилізати театр так, аби його було не впізнати. Найняв кількох місцевих чолов'яг, щоб помити зі шланга фасад театру й упевнитися, що кожна жарівка на великій світловій афіші горить на повну.

А ще поміняв фільтри в усіх лампах, які освітлювали сцену.

На останню генеральну репетицію він замовив обід із «Тутс Шор»: ікру, копчену рибу, канапе та інші делікатеси.

Запросив фотографа, щоб той сфотографував для реклами всю трупку в костюмах. Заставив вестибюль пишними букетами орхідей, які, мабуть, коштували дорожче за мій перший семестр у коледжі (і, певно, були розумнішою інвестицією).

Привів косметологиню, манікюрницю й візажистку для Едни та Селії. У день прем'єри він зібрав десяток хлопчаків і безробітних чоловіків із району й найняв їх (за п'ятдесят центів на душу, що було досить доброю платнею, принаймні для малих), щоб ті крутилися біля театру, створюючи враження, ніби там має статися щось надзвичайно цікаве. А найголосніший крикун мав раз у раз вигукувати: «Усі квитки продано! Усі квитки продано!».

Надвечір дядько Біллі влаштував Едні, тітці Пег та Олів сюрприз — дав їм подарунки, як він сказав, «на щастя». Едні — тоненький золотий браслет від «Картъє» якраз на її смак. Тітці Пег — гарний шкіряний гаманець від «Марк Кросс». («Скоро він тобі знадобиться, Пегсі, — підморгнув він. — Коли квитки почнуть розлітатися як гарячі пиріжки, твій старий гаманець розлізеться по швах».) А Олів він урочисто підніс коробку, загорнуту в цілу купу подарункового паперу. Коли вона нарешті розгорнула папір і познімала всі бантики, то побачила всередині пляшку джину.

— Спеціально для тебе, — сказав дядько Біллі. — Щоб приглушити смертельну нудьгу, яку наганяє на тебе наш спектакль.

Цитата з рецензії Двайта Міллера для «НьюЙорк ВорлдТелеграм»:

Наполегливо раджу театралам не звертати уваги на просиджені й обшарпані сидіння в театрі «Лілея», на кавалки штукатурки, які можуть посипатися вам на волосся, коли на сцені танцюватиме кордебалет, на поспіхом зроблені декорації і миготливе освітлення. Так, я наполегливо раджу проігнорувати всі невігоди і незручності й завітати на Дев'яту авеню, щоб побачити, як Една Паркер Вотсон виступає у «Місті дівчат»!

До театру почали сходитися глядачі, і ми всі — у костюмах, загримовані — з'юрмилися за кулісами, дослухаючись до такого солодкого для наших вух гамору в заповненій залі.

— Ходіть сюди, — сказав дядько Біллі. — Настав ваш час.

Знервовані, збуджені актори й танцюристи збилися в тісне коло навколо дядька Біллі. Я стояла поруч із Ентоні, тримаючи його за руку,

горда як ніколи. Він міцно мене поцілував, а тоді випустив мою руку і, переступивши з ноги на ногу, змахнув кілька разів кулаками в повітрі, наче боксер перед поєдинком.

Дядько Біллі витягнув з кишені фляжку, добряче до неї приклався, а тоді передав тітці Пег, яка теж нічогенько хильнула.

— Ну що, з промовами у мене не склалося, — сказав дядько Біллі, — бо я не вмю тулити слова докупі і не люблю бути в центрі уваги.

Усі поблажливо засміялися.

— Але хочу вам сказати, хлопці й дівчата, що за такий короткий час і за такі мізерні гроші ви зуміли підготувати цілком достойний спектакль. Б'юсь об заклад, що ні на Бродвеї, ні в Лондоні зараз не йде нічого ліпшого за те, що ви сьогодні покажете людям у залі.

— Навряд чи в Лондоні тепер щось іде, любий, — іронічно зауважила Една. — Хіба, може, спектакль «Скидаю бомби»...

Усі знову засміялися.

— Дякую, Едно, — мовив дядько Біллі. — Я мало не забув про тебе — добре, що нагадала. Слухайте всі. Якщо на сцені ви розгубитеся чи розхвилюєтеся, дивіться на Едну. З цієї хвилини вона ваша провідниця і ви в найкращих руках. Една — найспокійніша акторка, з якою вам коли-небудь випаде честь виступати на одній сцені. Цю жінку ніщо не може вивести із себе. Нехай її незворушність стане для вас прикладом. Дивіться, яка вона спокійна, і будьте такими самими. Запам'ятайте собі: глядачі можуть пробачити акторам усе, крім хвилювання. Якщо забудете свої репліки, просто кажіть що-небудь — Една щось придумає. Довіртеся їй, бо вона займається цією справою ще з часів «Непереможної армади», правда, Едно?

— По-моєму, ще давніше, — усміхнулася вона.

Една мала неперевершений вигляд у своїй червоній ретро-сукні від «Ланвін», видобутій із контейнера в Ловцкі Я дбайливо допасувала сукню до її фігури. І тепер страшенно пишалася тим, як вдягнула Едну для цієї ролі. Грим її теж був бездоганний. (Хіба могло бути інакше?) Една була собою, тільки в яскравішому, королівському образі. З коротким блискучим чорним волоссям і у прегарній червоній сукенці вона була схожа на китайську лаковану статуетку — довершена, виглянсувана і така ж безцінна.

— І ще одне, перш ніж я передам слово вашій вірній режисерці, — сказав дядько Біллі. — Не забувайте: ці люди зібралися тут не для

того, щоб вас зненавидіти. Вони прийшли, бо їм хочеться вас полюбити. За своє життя ми з Пег поставили тисячі спектаклів перед різною аудиторією, яка тільки може бути, і тому я знаю, чого хочуть глядачі. Вони хочуть закохатися. Тому ось вам порада від ветерана естради: якщо ви перші в них закохаетесь, вони не зможуть не відповісти вам взаємністю. Тому йдіть на сцену й щиро любіть свого глядача. Ось що я вам раджу.

Він замовк, витер очі рукою, а тоді продовжив.

— Знаєте, під час Першої світової я перестав вірити в Бога. І ви б теж перестали, якби побачили те, що бачив я. Але часом моя віра вертається до мене, переважно коли я п'яний або на емоціях. Зараз я трохи такий і трохи такий, тому вибачте, але вже як є. Хочу, щоб ми всі схилили голови і помолилися.

Я не повірила власним вухам, але дядько Біллі не жартував.

Ми схилили голови. Ентоні знову взяв мене за руку, і мене аж пройняло від тремтіння — як завжди, коли він виявляв до мене бодай найменшу увагу. Хтось узяв мене за другу руку і легенько її стиснув. Дотик був мені знайомий — Селія.

Напевно, то була найщасливіша хвилина у моєму житті.

— Милостивий Боже, хоч яким ти є, — проказав дядько Біллі, — благослови цих смиренних акторів. Благослови цей нещасний старий театр. Благослови тих нероб, які там сидять, і вчини так, щоб вони нас полюбили. Благослови цю нашу марну затію. Те, що ми тут сьогодні влаштуємо, не має ані найменшого значення в цьому жорстокому світі, але ми все одно робимо своє. Нехай то буде щось достойне. Просимо тебе про це, хоч ким ти є і навіть якщо не всі з нас у тебе вірять. Амінь.

— Амінь, — хором відповіли ми.

Дядько Біллі ще раз хильнув із фляжки.

— Хочеш щось додати, Пег?

Тітка Пег широко усміхнулася. У ту мить вона виглядала років на двадцять, не більше.

— Та просто йдіть на сцену, малята, — сказала вона, — і завдайте їм перцю з маком.

Цитата з рецензії Волтера Вінчелла у часописі «Нью Йорк Дейлі Міррор»:

Мене не хвилює, в якій виставі грає Една Паркер Вотсон, — основне, щоб вона там грала! Вона на цілу голову вища за всіх інших актрис, які думають, що знаються на своїй справі!.. Вона схожа на королеву, але вміє пустувати!.. «Місто дівчат» — це шедевральний сон рябої кобили, але якщо вам, друзі, здається, що я нарікаю, повірте мені, це не так. У наші похмурі часи нам усім варто трохи подуркувати... Селія Рей — сором тому, хто ховав її стільки часу! — це та бешкетниця-веселунка.

Таку краще не залишати наодинці зі своїм хлопцем чи з чоловіком, але хіба це гріх для майбутньої зірки?

<...> Не переживайте, дівчатка: у цьому шоу і для вас знайдеться щось смачненьке. Я чув, як усі жінки в залі зітхали за Ентоні Роччеллою, якому вартує зніматися в кіно... Дональд Герберт дуже кумедний у ролі сліпого злодійчука — так я, до речі, називаю деяких нинішніх політиків!..

Що ж до Артура Вотсона, то він занадто молодий для своєї дружини, а вона занадто для нього талановита.

І, певно, саме тому вони тримаються купи! Не знаю, чи поза сценою він такий самий дерев'яний, як у світлі прожекторів, але якщо так, то мені шкода його гарнюню жінку!

Една викликала в залі перший сміх.

Дія перша, сцена перша: місіс Калевала чаює зі ще кількома заможними леді. Посеред пустих балачок вона немовби між іншим згадує, що напередодні її чоловіка збив автомобіль.

Усі леді нажахано зойкають, а одна з них питає:

— Важкий, дорогенька?

— Кожен Божий день, — відповідає місіс Калевала.

Настає довга пауза. Леді розгублено витріщаються на неї. Місіс Калевала спокійно розміщує чай, відставивши убік мізинця. А тоді піднімає на них очі й невинно, як дитя, запитує:

— Перепрошую, ви, може, мали на увазі його стан? Та він помер.

Зала заревіла від сміху.

За кулісами дядько Біллі схопив мою тітку за руку і сказав:
— Вони наші, Персі!

Цитата з рецензії Томаса Лессіґа для «Морнінг Телеграф»:

Наелектризована привабливість міс Селії Рей змусить не одного джентльмена прикипіти до крісла, однак мудрий глядач не зводитиме погляду з Едни Паркер Вотсон — міжнародної сенсації, яка, зігравши у «Місті дівчат», за явила про себе як про зірку, час якої в Америці нарешті настав.

Дія перша триває далі: Везунчик Боббі намагається переконати місіс Калевалу віддати в заставу свої дорогоцінності, щоб на отримані гроші заснувати підпільний бар.

— Цей годинник я ніяк не можу продати! — вигукує вона, тримаючи в руці великого золотого годинника на гарному ланцюжку. — Він мені ще за мого чоловіка дістався!

— Добре вторгували, леді, — схвально киває мій коханий.

Една з Ентоні перекидалися дотепами, наче воланчиками під час гри у бадмінтон, і не прогавили жодного удару.

— Але мій батько наказував мені ніколи не брехати, не обманювати й не красти! — каже місіс Калевала.

— Мій теж! — кладе руку на серце Везунчик Боббі. — Честь — то все, що є в чоловіка на всьому білому світі, казав татко, але якщо тобі випав шанс заробити шмат грошей, то можеш обідрати як липку брата і продати у бордель сестру.

— Тільки якщо це порядний бордель, — зауважує місіс Калевала.

— Ми з вами, леді, з одного тіста книш! — каже Везунчик Боббі, і вони затягують дуетом «Ми поганці і засранці» — ох, як тяжко ми відвойовували в Олів право на те, щоб вжити в цій пісні слово «засранці»!

То був мій улюблений момент спектаклю. Посеред цієї сцени Ентоні танцював степ, розпалюючи в залі справжню пожежу. Я й досі бачу, як він по-хижацьки шкірився, коли витанцьовував у світлі прожекторів так, наче хотів пробити діру у сцені. Глядачі — ретельно дібрані вершки нью-йоркської театральної спільноти — тупали ногами

в такт музиці, немовби натовп сільських робітників. Мені здавалося, що моє серце от-от розірветься. Вони були в захваті від нього! Я раділа за його успіх, але тієї миті мене десь глибоко штрикнув страх: той хлопець скоро стане зіркою, і я його втрачу.

Коли сцена закінчилася, Ентоні вибіг за куліси у просяклому потом костюмі, схопив мене, притиснув до стіни і впився в мене губами — і я хоч ненадовго, та все ж забула про свої страхи.

— Я найкращий, — проворкотав він. — Ти бачила, крихітко? Я найкращий. Найкращий з усіх!

— Я бачила, я все бачила! Кращого за тебе нема! — вигукнула я, бо саме це кажуть двадцятилітні дівчата своїм хлопцям, коли закохані в них по самі вуха.

(Але буду справедливою до себе й Ентоні: він справді виглядав приголомшливо, чортяка такий.)

Потім Селія станцювала стриптиз — співаючи зі своїм хриплим акцентом дівчини з Бронксу жалібну пісеньку про те, як їй хотілося мати дитину, — і глядачі остаточно влипли. Якимось чудом їй вдавалося виглядати мило й вульгарно водночас, а це ж не так легко. Під кінець танцю глядачі свистіли й улюлюкали, як пияки на дешевому шоу з роздяганням. І за нею умлівали не тільки чоловіки: серед вигуків я чула й жіночі голоси, чесне слово.

Далі настав антракт, сповнений приємної метушні: чоловіки запалювали цигарки у вестибюлі, жінки в атласних сукнях квапилися до вбиральні. Дядько Біллі сказав, щоб я вийшла й походила серед людей і склала думку про їхні враження.

— Я б і сам пішов, — пояснив він, — але більшість із них — мої знайомі. Мене не цікавлять їхні чемні відгуки. Я хочу почути все, як є. Правдиві враження.

— А на що саме звертати увагу? — запитала я.

— Якщо говоритимуть про виставу — добре. Якщо про те, де хто припаркував автівку, — погано. Але найперше дивись, чи вони задоволені собою. Якщо глядачам подобається те, що вони бачать на сцені, вони мають до біса гоноровий вигляд. Так ніби то вони написали п'єсу власними руками, засранці такі самозакохані. Йди — і потім розкажеш мені, гонорові вони чи ні.

Я стала проштовхуватися крізь натовп, розглядаючи щасливі порожевілі обличчя довкола. Усі здавалися багатими, ситими і дуже

задоволеними. Люди безперестанку теревенили про виставу: про фігуру Селії, про шарм Едни, про танцюристів, про пісні. Переказували одне одному дотепи і знову з них сміялися.

— Я ще ніколи не бачила стільки задоволених собою людей, — повернувшись, доповіла я дядькові Біллі — Ну й прекрасно, — відказав той. — У них є для того збіса добра причина.

Перед початком другої частини він знову звернувся до всієї трупи — цього разу з коротшою промовою.

— Тепер важливо тільки одне: з якими враженнями ваші глядачі підуть додому, — сказав він. — Якщо ви опустите руки посеред другої дії, вони забудуть, що колись ви їм подобалися. Мусите наново заслужити їхню любов. Фінал повинен бути не просто добрим, а незрівнянним. Запалюйте далі, малята!

Дія друга, сцена перша: до маєтку місіс Калевали приходить мер — любитель правопорядку, рішуче налаштований прикрити незаконне казино і бордель, що ними місіс Калевала начебто керує. Він маскується, але Везунчик Боббі здогадується, хто це, і попереджає своїх. Артистки швидко вдягають на свої розшиті блискітками трико костюми покоївок, а круп'є перебираються в кельнерів. Клієнти вдають, начебто завітали до маєтку погуляти в саду, а на гральних столах враз опиняються мереживні скатертини. Містер Герберт у ролі сліпого злодійчука гречно забирає в мера пальто, а тоді цупить з кишені його гаманець. Місіс Калевала запрошує мера на горнятко чаю на веранді, крадькома ховаючи в ліфі купку гральних фішок.

— Першокласний у вас будинок, місіс Калевала, — каже мер, роззираючись і шукаючи слідів незаконної діяльності. — Усе так побагатому. Ваші родичі припливли на «Мейфлавері», певно?

— Та ні, що ви, — відповідає Една тоненьким голоском, елегантно обмахуючи себе колодою карт для покеру. — Мої родичі завжди мали власні кораблі.

Коли наприкінці спектаклю Една заспівала свою журливу баладу «Чи не варто мені закохатись», у театрі запала така тиша, неначе там не було ні душі. А коли вона доспівала останню сумну ноту, усі повставали з крісел і голосно зааплодували. Една мусила аж чотири рази вертатися на поклон, перш ніж вистава продовжилася. Про «зупинку шоу» я вже чула не раз, але щойно тоді я зрозуміла, як воно

виглядає на практиці. Една Паркер Вотсон у буквальному сенсі зупинила шоу.

Коли настав час грандіозної фінальної сцени «Віднині все в чотири руки», мою увагу відволік той нестерпний Артур Вотсон. Він старався потрапляти у крок з іншими учасниками трупі, але йому виходило кепсько. На щастя, його незграбність начебто не дуже роздратовала глядачів, а музика оркестру приглушила його немелодійний спів. Глядачі плескали й підспівували хору («Гріха і джину жриці, / Заходьте сюди, киці!). Театр «Лілея» яскраво мерехтів відблисками чистої спільної радості. А тоді спектакль завершився.

Акторів в кликали на поклон — раз, другий, третій. Ще і ще. На сцену полетіли букети квітів. Врешті загорілося світло, глядачі позабирали в гардеробі свої пальта і швидко розійшлись.

А ми всі, виконавці та помічники, втомлено побрели на порожню сцену і деякий час просто стояли там серед останків того, що тільки-но створили, втративши дар мови від того неймовірного видовища, яке влаштували власноруч.

Цитата з рецензії Ніколса Т. Флінта для видання «НьюЙорк Дейлі Ньюз»:

Драматург і режисер Вільям Б'юелл хитро вчинив, давши Едні Паркер Вотсон таку легку роль. Місіс Вотсон віддається цій солодкавій, однак дотепній виставі з радісним настроєм вродженої актриси. І завдяки цьому здобуває славу й водночас звеличує акторів, які грають з нею на одній сцені. Веселішого спектаклю годі й уявити — принаймні не в наші похмурі часи. Підіть на цю виставу й забудьте про свої клопоти. Місіс Вотсон нагадує нам, чому до Нью-Йорка варто привозити більше акторів з Лондона, а може, навіть і не відпускати їх потім назад!

Решту вечора ми провели в «Сарді», чекаючи, коли з'являться перші рецензії, і напиваючись тим часом до чортиків. Мабуть, не варто й згадувати, що театральна труппа «Лілеї» не звикла чекати на рецензії у «Сарді» — чи в принципі отримувати якісь рецензії, але ж то був незвичайний спектакль.

— Усе залежить від того, що напишуть Аткинсон і Вінчелл, — сказав дядько Біллі. — Якщо нас похвалять і престижні газети, і жовта преса — все, маємо хіт.

— Я навіть не знаю, хто такий той Аткинсон, — визнала Селія.

— Що ж, лялечки, зате після сьогоднішнього вечора він знає, хто такі ви. У цьому можете не сумніватися. Він із вас очей не зводив.

— Він відомий? Має гроші?

— Він газетяр. І грошей у нього нема. Нічого нема, окрім впливу.

Раптом сталося щось дивне. До дядька Біллі підійшла Олів, тримаючи в руках два келихи з мартіні. Вона простягнула йому один. Дядько Біллі здивовано взяв його, та за мить здивувався ще більше, бо Олів підняла свій келих і сказала:

— Ти дуже вміло поставив цю виставу, Вільяме. Дуже вміло.

Той розсміявся.

— Дуже вміло! Та почути таке від тебе — це ж найвища похвала для режисера!

Останньою прийшла Една. Біля службового входу її перехопив натовп шанувальників, які хотіли отримати її автограф. Вона б могла уникнути їх, просто піднявшись нагору до своїх апартаментів і перечекавши, та все ж вирішила потішити людей своєю присутністю. Опісля Една, напевно, швиденько покупалася й переодягнулася, бо до ресторану прийшла охайна й свіжа у дорожньому на вигляд синьому костюмчику, недбало перекинувши через плече горжетку з лисиці (те, що костюмчик дорожезний, розумів тільки той, хто знав, на що дивитися, а я знала). Вона прийшла попідруч із тим її вродливим бовдуrom, який мало не спаскудив фінальну сцену своїм жахливим танцем. Він аж світився на лиці, так наче був зіркою прем'єри.

— Една Паркер Вотсон, яку хвалить увесь світ! — вигукнув дядько Біллі, а ми всі радісно його підтримали.

— Не спіши, Біллі, — мовила Една. — Похвали ще поки не чути. Артуре, любий, принеси мені, будь ласка, найхолодніший коктейль, який тут є.

Артур подався шукати бар, а я подумала, чи не забракне йому клепки знайти дорогу назад.

— Ти пошматувала їх усіх на клапті, Едно, — сказала тітка Пег.

— Не я, а ви, мої кохані, — відказала Една, дивлячись на дядька Біллі й тітку Пег. — Ви — генії і творці. А я звичайна утікачка, вдячна

за те, що їй дали роботу.

— Мені до смерті хочеться напитися — і то вже, — сказала тітка Пег. — Не можу дочекатися тих рецензій. Як ти можеш бути така спокійна, Едно?

— Ану ж я уже встигла набратися, ти звідки знаєш?

— Сьогодні я буду триматися берега і пильнувати, скільки п'ю, — пообіцяла тітка Пег. — Хоча... Ні, не хочу я нічого пильнувати. Вівіан, прошу тебе, побіжи за Артуром і скажи йому, хай принесе утричі більше коктейлів, ніж мав.

«Якщо він уміє множити», — подумала я.

Я рушила до бару. І якраз махала бармену, намагаючись привернути його увагу, коли чоловічий голос промовив:

«Можна вас пригостити, міс?». Я обернулася, кокетливо усміхаючись, і побачила свого брата, Волтера.

Я не відразу його впізнала, бо дуже вже дивно було зустріти його у Нью-Йорку — у моєму світі, серед моїх людей.

Крім того, мене збила з пантелику родинна схожість. Ми з ним були подібні як дві краплі води, так що я на мить розгубилася, подумавши, що наткнулася на дзеркало.

Якого милого тут робить Волтер?

— А ти не дуже рада мене бачити, — стримано усміхнувся він.

Я не знала, рада я була чи ні — я страшенно розгубилася.

На думку спадало тільки одне: ну все, я вляпалась. Напевно, батьки пронюхали про мою аморальну поведінку й послали старшого брата, щоб вернув мене на праведний шлях.

Я зиркнула через його плече — чи батьки теж приїхали разом з ним? Бо це означало б остаточний кінець веселошам.

— Та не нервуйся так, Ві, — сказав Волтер. — Я тут сам.

Таке враження, що він прочитав мої думки. Але його слова анітрохи мене не заспокоїли.

— Я ходив на вашу виставу. Мені сподобалося. Ви молодці.

— Але що ти робиш у Нью-Йорку, Волтере? — я захопилася, що в моєї сукенки надто глибоке декольте, а на шиї ще не зійшов синець від поцілунку.

— Я кинув навчання, Ві.

— Ти кинув Принстон?

— Ага.

— А тато в курсі?

— Так.

Я нічого не розуміла.

Паршивою вівцею в нашій родині була я, а не Волтер.

І що я чула — він покинув Принстон? Я уявила собі, як Волтер зривається з ланцюга: перекреслює роки чемної поведінки й приїжджає до Нью-Йорка, щоб разом зі мною з головою пірнути в карнавал п'ятики, гулянок і шалених танців у «Лелеці». Може, то я спонукала його стати на слизьке?!

— Я записався на флот, — сказав він.

Ох! Могла б і здогадатися.

— Через три тижні починається навчання у військовому училищі. Я проходилиму вишкіл тут, у Нью-Йорку, у Верхньому Вест-Сайді. На Гудзоні стоїть списаний військовий корабель, на якому тепер тренуються. Офіцерів бракує, тому беруть усіх, хто закінчив два курси коледжу. Підготовка триватиме всього три тижні, Ві. Я починаю відразу після Різдва. Як закінчу, буду корабельним курсантом. Навесні вийду в море і попливу туди, куди відправлять.

— А що тато сказав, коли почув, що ти кинув Принстон? — запитала я.

Мій голос звучав дивно і неприродно. Я досі не могла оговтатися, такою ніяковою була наша зустріч, але щосили старалася підтримати розмову, вдаючи, ніби все було абсолютно нормально, ніби ми з Волтером щотижня балакали в «Сарді».

— Розізлився як чорт, — відповів Волтер. — Але то не його справа. Я вже дорослий і можу сам вирішувати, що робити. Я зателефонував тітці Пег і сказав, що їду до міста. Вона сказала, що я можу пожити в неї кілька тижнів, поки почнеться навчання в училищі. Погуляти Нью-Йорком, подивитися на місто.

Волтер житиме в «Лілеї»? З такими виродками, як ми?

— Але ти не мусив записуватися на флот, — бовкнула я.

(На мою думку, Анджело, у моряки йшли тільки діти робітників, яким по-іншому не світило вибитися в люди. По-моєму, колись я навіть чула, як тато казав те саме.)

— Зараз іде війна, Ві, — мовив Волтер. — Рано чи пізно Америка теж вступить у неї.

— Але ж ти не мусиш у неї вступати, — відказала я.

Він глянув на мене здивовано й осудливо водночас.

— Це моя країна, Ві. Ясно, що мушу.

З другого кінця зали почулися радісні вигуки. Газетоноша щойно приніс кілька примірників із ранкового тиражу.

Прилетіли перші хвалебні рецензії А тепер прочитай оце, Анджело. Улюблену цитату я приберегла на сам кінець.

Уривок із рецензії Кіта Ярдлі для газети «Нью-Йорк Сан» від 30 листопада 1940 року:

Подивитися «Місто дівчат» варто бодай для того, щоб помилуватися костюмами Едни Паркер Вотсон, бо вони прекрасні — від першого до останнього гудзичка.

Розділ сімнадцятий

Хіт був у наших руках.

Якийсь тиждень тому ми вмовляли людей прийти на нашу виставу, а тепер завертали їх з порога. Ще до Різдва тітка Пег і дядько Біллі повернули собі вкладене, а грошенята почали стікатися рікою — принаймні так запевняв дядько Біллі. Напевно, ти подумала, що успіх нашого спектаклю послабив напругу між тіткою Пег, Олів і дядьком Біллі. Та ні: попри щедрі дифірамби й щовечірні аншлаги, Олів далі нервувалася через гроші (вочевидь, її короткий експеримент зі святкуванням закінчився наступного дня після прем'єри).

Олів турбувало те, що успіх завжди минуций — про це вона не забувала нагадувати нам кожного Божого дня. «Наразі “Місто дівчат” нас фінансує, і це прекрасно, — казала вона, — але що робитиме театр “Лілея”, коли вистава перестане йти? Ми втратили місцевих глядачів. Нові високі ціни на квитки і наша космополітична комедія відштовхнули народ з робітничого класу, що його ми стільки років сумлінно розважали, і як можна мати певність у тому, що ці люди знову прийдуть, коли ми повернемося до звичного репертуару?»

Бо рано чи пізно ми таки до нього повернемося. Біллі не збирався лишатися у Нью-Йорку назавжди, та й не обіцяв, що напише ще кілька хітових п'єс. А коли ліпша театральна труппа переманить Едну на інший спектакль — а це теж колись обов'язково станеться, — ми втратимо “Місто дівчат”. Нема чого сподіватися, що акторка з такою репутацією, як Една, до кінця життя гратиме в нашому нікудишньому театрику.

А як вона піде, ми не зможемо дозволити собі найняти інших акторів чи акторок її калібру. Ну справді: уся ця розкіш тримається на талантах однієї-єдиної жінки, а це геть хитка основа для нашої справи».

Олів скиглила і скиглила, день за днем. Усе погано. Усе жахливо. Вона була невтомною Кассандрою, яка постійно нагадувала нам, захмелілим від тріумфу, що кінець не за горами.

— Ой так, стережися, Олів, — сказав дядько Біллі. — Вважай, щоб ти не насолодилася ні секундою нашого успіху — і щоб ніхто з

нас теж, не дай Боже, не насолодився.

Та навіть я розуміла, що в одному Олів таки мала рацію: своїм гучним успіхом спектакль завдячував тільки Едні, завжди неймовірній. Я дивилася виставу щовечора й можу сказати, що якимось чином вона кожного разу грала роль місіс Калевали по-новому.

Деякі актори зіграють один раз свою роль так, як треба, і на цьому зупиняються, щоразу відтворюючи той самий вираз обличчя й ті самі емоції. Однак місіс Калевала у виконанні Едни завжди здавалася іншою. Вона не вимовляла завчені репліки, а вигадувала їх — принаймні так здавалося.

А що вона постійно бавилася з манерою гри і тоном голосу, то й інші виконавці мушили повсякчас бути уважними й відповідно реагувати.

І Нью-Йорк, безперечно, винагородив Едну за її хист.

Акторкою Една була здавна, проте завдяки шаленому успіху «Міста дівчат» вона стала зіркою.

«Зірка» — дуже важливий і водночас хитромудрий статус, що його може надати акторці тільки народ і ніхто інший.

Критики не можуть перетворити тебе на зірку. Ані прибутки від продажу квитків. Ані майстерність як така. Зіркою стаєш, коли публіка вирішує тебе полюбити. Коли люди готові годинами вистоювати в черзі після спектаклю, просто щоб зиркнути на тебе краєм ока — ось що перетворює тебе на зірку. Коли Джуді Гарленд випускає запис «Чи не варто мені закохатись?», але всі ті, які бачили «Місто дівчат», кажуть, що твоя версія краща — ось що перетворює тебе на зірку. Коли Волтер Вінчелл починає щотижня писати плітки про тебе у своїй колонці — ось що перетворює тебе на зірку.

Щовечора після спектаклю на Едну вже чекав зарезервований столик у «Сарді».

Потім Гелена Рубінштейн оголосила, що називає на її честь колір тіней для очей («Една»).

Потім у журналі «День жінки» вийшла стаття на тисячу слів про те, де Една Паркер Вотсон купує свої капелюшки.

Потім прихильниці засипали Едну листами з питаннями на кшталт: «Я намагалася досягти успіху на сцені, але мусила все перервати через фінансові невдачі чоловіка. Чи не могли б Ви узяти

мене за свою протезе? Гадаю, Ви здивуєтесь, побачивши, що у нас із Вами дуже подібна манера гри».

А потім надійшов той неймовірний (і дуже чудернацький) лист від самої Кетрін Гепберн: «Дороженька Едно, я щойно бачила Ваш виступ, він звів мене з розуму, і я просто муситиму прийти й подивитися його ще разів із чотири, а тоді скочу в річку, бо мені ніколи до Вас не дорости!».

Я знала про всі ті листи, тому що Една просила мене їх читати й відповідати на них замість неї, бо я мала дуже гарний почерк. Я охоче погодилася: нових костюмів не треба було шити і я мала час. «Лілея» тиждень за тижнем ставила один і той самий спектакль, тому моїх умінь більше не потребувала. Основні мої обов'язки вичерпалися — я хіба підшивала й підправляла костюми, де треба. Отож після нашого тріумфу я, по суті, стала особистою секретаркою Едни.

Це я писала відмови на всі запрошення і прохання. Це я домовилася про фотозйомку для «Вог». Це я провела репортеру з «Тайм» екскурсію «Лілеєю» для статті під назвою «Як створити хіт». Урешті-решт це я супроводжувала того страшенно уїдливого театального критика Александра Вулкотта, коли той готував досє про Едну для «Нью-Йоркера». Ми всі хвилювалися, що він напише розгромну статтю («Алек нізащо не відкусить маленького кавальчика, якцо можна відгризти цілий шмат», — сказала тітка Пер), але хвилювання виявилися даремними. Бо Вулкотт написав про Вотсон ось що:

Една Паркер Вотсон має обличчя жінки, яка все життя перебуває у замріяному стані. Схоже, досить багато її мрій здійснилося, бо ні хвилювання, ні смуток не покрили її чоло зморшками, а очі її блищать в очікуванні подальших добрих новин... Ця акторка володіє чимось більшим за звичайну щирість емоцій: вона має невичерпний арсенал людських якостей... Надто жвава артистка, щоб обмежуватися Шекспіром і Шоу, вона нещодавно обдарувала своїм талантом «Місто дів чат» — найзапаморочливіше й найвеселіше шоу, яке бачив Нью-Йорк за останній час... Спостерігати, як вона перевтілюється у місіс Калевалу, — те саме, що дивитися, як комедія перетворюється на

мистецтво... Коли біля службового входу один із прихильників схвильовано подякував місіс Вотсон за те, що та нарешті знайшла час і приїхала до Нью-Йорка, вона відповіла: «Чесно кажучи, друже, наразі я не аж така зайнята». Якщо на Бродвеї мудрі люди, ця ситуація невдовзі виправиться.

Завдяки «Місту дівчат» Ентоні теж набув майже зіркового статусу. Він отримав ролі в кількох радіоп'єсах, які міг записувати по обіді, щоб не страждав його театральний графік.

Крім того, він став обличчям і голосом тютюнової компанії Майлза («Навіщо пітніти, якщо можна курити?»). Тож він почав заробляти добрі гроші, уперше в житті. Але житлових умов не квапився поліпшувати.

Я почала тиснути на Ентоні, вмовляючи його підшукати собі окрему квартиру. Хіба годиться такій перспективній молодій зірці тіснитися з братом у старому поцвілому багатоквартирному будинку, де тхне смальцем і цибулею? Я спонукала його орендувати гарніше житло, з ліфтом і швейцаром, а може, навіть із садом на задньому подвір'ї, і вже точно не в Пекельній кухні. Але він і чути про таке не хотів. Не знаю, чому йому так не хотілося вибиратися з тієї облупленої чотириповерхівки без ліфта. Напевно, він підозрював, що я хочу виліпити з нього когось схожого на достойного кандидата.

Саме цього я, звісно ж, і домагалася.

Проблема була в тому, що мій брат встиг познайомитися з Ентоні, і нема що казати — той йому не сподобався.

Якби ж я могла якось приховати від Волтера те, що зустрічалася з Ентоні Роччеллою! Але пристрасть, яка панувала між нами з Ентоні, була доволі очевидна, а мій брат — надто спостережливий, щоб її не помітити. Крім того, поселившись у «Лілеї», Волтер добре бачив, що відбувалося в моєму житті. Усе було мов на долоні: пиятики, флірт, безсоромні жарти, розпусність цілого нашого театального товариства.

Я сподівалася, що Волтер долучиться до веселоців (артистки, ясна річ, багато разів намагалися затягнути мого вродливого брата у свої обійми), але той був надто високої моралі й на гачок не ловився.

Від одного-двох коктейлів він, звичайно, не відмовлявся, але дуріти й пустувати — ні-ні. Замість скласти нам компанію, він стежив за нами.

Я б могла попросити Ентоні трохи вгамувати чуттєві вияви уваги, щоб не виклика́ти Волтерового осуду, однак Ентоні був не з тих хлопців, які змінюють свої манери, щоб комусь догодити. Тож мій коханий лапав мене, цілував і ляскав по дупці так само, як завжди — байдуже, був Волтер у кімнаті чи ні. Мій брат дивився на то все, оцінював, а тоді врешті виніс свій обвинувальний вердикт: «Ентоні не виглядає на доброго жениха, Ві».

Відтоді те слово — «жених» — засіло в моїй голові. Раніше у мене й думки не було про те, щоб вийти заміж за Ентоні, та я й сумнівалася, чи в принципі хочу заміж. Але коли над моєю головою повисло Волтерове несхвалення, мене раптом почало турбувати те, що мого хлопця не вважають добрим женихом. Я образилась і навіть трохи обурилась. Відчула, що треба взятися за цю проблему і дати з нею раду.

Привести свого коханого до ладу — ну ти розумієш.

З такою думкою я почала давати Ентоні всілякі поради — не дуже делікатні, на жаль, — про те, як йому підвищити свій статус у цьому світі. Хіба не почуватиметься він дорослішим, якщо перестане спати на дивані? Хіба не стане привабливішим, якщо втиратиме трохи менше бріоліну у волосся? Хіба не виглядатиме елегантніше, якщо не жуватиме безперестанку гумку? А якщо вставлятиме не так багато жаргонних слівцець у розмову? От скажімо, коли мій брат, Волтер, запитав його, чи той має якісь кар'єрні прагнення поза театральною справою, Ентоні широко посміхнувся і відповів: «Та я махав». Може, на це питання можна відповісти якимось культурніше?

Ентоні прекрасно розумів, що я роблю — він мав клепку в голові, — і йому це страшенно не подобалось. Він звинуватив мене в тому, що я хочу перетворити його на «зануду», аби ошчасливити свого брата, і він цього не потерпить. Його ставлення до Волтера від цього, звісно, не потеплішало.

За ті кілька тижнів, що їх Волтер провів у «Лілеї», напруга між моїм братом і моїм хлопцем так закам'яніла, що хоч кувалдою по ній гати. То була проблема соціального класу, освіти, сексуального ризику, а також суперництва між братом і коханцем. А ще, підозрюю, проблема нестримної, агресивної маскулінності. Обидва мали чималій

гонор та сильне чоловіче начало, і тому в Нью-Йорку для них було затісно.

Кульмінація настала одного вечора, коли після спектаклю наша компанія пішла на коктейлі в «Сарді». Ентоні м'яв мене коло бару (мені на радість і в задоволення, ясна річ), коли раптом перехопив зневажливий погляд Волтера. І вже за мить обоє стояли, упершись груди в груди.

— Хочеш, щоб я кинув твою сестру? Га? — голосно сказав Ентоні, ще дужче навалившись на Волтера. — Ну то давай, капітан, застав мене.

У тому, як Ентоні посміхався — чи то радше злісно шкірився, — відчувався беззаперечний натяк на погрозу. Я вперше розгледіла в ньому вуличного хулігана з Пекельної кухні. І так само вперше побачила, що Ентоні до чогось був небайдужий. І в ту секунду йому була небайдужа не я, а насолода від того, щоб заїхати моєму братові в обличчя.

Волтер, не кліпаючи, витримав погляд Ентоні й відповів:

— Як хочеш ударити мене, синку, то бий не словами.

Я бачила, як Ентоні зміряв поглядом мого брата — звернувши увагу на його широкі, як у футболіста, плечі й на шию, як у борця — і передумав. Він опустил очі й ступив крок назад. А тоді безтурботно засміявся і сказав:

— Та не будемо сваритися, капітан. Все нормально, все нормально.

Він набув звичного незворушного вигляду і відійшов.

Ентоні вчинив правильно. Мого брата, Волтера, можна було назвати по-всякому (снобом, пуританом, до дідька правильним), але слабаком і боягузом він точно не був.

Він міг би затоптати мого хлопця просто у тротуар.

Усі це розуміли.

Наступного дня Волтер запросив мене на обід в «Колоні» — «на розмову».

Я достеменно знала, про що (чи то пак про кого) буде та розмова, і дуже її боялася.

— Будь ласка, не кажи мамі з татом про Ентоні, — попросила я Волтера, як тільки ми сіли за столик. Мені не хотілося навіть згадувати про свого хлопця, але я знала, що Волтер і так про нього згадає, тому

вирішила, що краще відразу благатиму про помилування. Найдужче я переживала, що він розповість про мої походеньки батькам, а ті тут же накинуться на мене й підріжуть мені крила.

Волтер відповів не відразу.

— Буду з тобою чесним, Ві, — мовив він.

Ну звісно. Волтер завжди намагався бути чесним.

Я чекала, почуваячись так, як зазвичай у товаристві Волтера: ніби учениця, яку викликали до директора. Боже, як мені хотілося, щоб він був моїм союзником! Але брат ніколи ним не був.

Навіть малим хлопцем він жодного разу не зберігав моїх секретів і не змовлявся зі мною проти дорослих. Він завжди був продовженням моїх батьків. Завжди поводився так, наче був мені батьком, а не ровесником. Ба більше: я сама ставилася до нього як до батька.

Нарешті він сказав:

— Вічно так дуркувати не вийде, ти ж знаєш.

— Знаю, — відповіла я, хоч насправді то й був мій план.

— Не забувай, що є реальний світ, Ві. Колись тобі доведеться відкласти кульки й серпантин і нарешті подорослішати.

— Безперечно, — погодилася я.

— Тебе виховали так, як треба. Я це точно знаю. Настане час — і твоє виховання дасться взнаки. Зараз ти бавишся в богемне життя, але рано чи пізно ти вийдеш заміж за порядного хлопця і матимеш сім'ю.

— Ну звичайно, — кивнула я, нібито саме так і планувала.

— Якби я сумнівався у твоєму здоровому глузді, то вже сьогодні відправив би тебе додому у Клінтон.

— Цілком з тобою згідна! — вигукнула я. — Якби я сумнівалася у своєму здоровому глузді, то сама б відправила себе додому у Клінтон.

Це прозвучало трохи по-дурному, але брат, схоже, заспокоївся. Дякувати Богу, я його досить добре знала і розуміла, що моя єдина надія на порятунок — повністю з ним у всьому погоджуватися.

— То мені нагадає ті часи, коли я був у Делавері, — сказав він трохи лагідніше після довгої паузи.

Стоп. Делавер? А й справді, минулого літа мій брат провів там кілька тижнів. Працював на електростанції, якщо я нічого не плутала, вивчав якусь там електричну техніку.

— Ну так! Делавер! — вигукнула я. Мені хотілося якось підтримати цю позитивну ноту, хоч я уявлення не мала, про що він

говорить.

— Там мені різні люди траплялися, бували й грубіяни, — сказав він. — Але ти знаєш, як воно є. Деколи хочеться поспілкуватися з тими, кого виховали інакше, ніж тебе. Розширити свої горизонти. Може, так гартується характер.

Ну, це прозвучало дуже вже пафосно.

Брат підбадьорливо усміхнувся.

Я теж усміхнулася. Мені хотілося бути схожою на людину, яка завзято розширювала свої горизонти і гартувала характер, навмисно братаючись із тими, хто стояв на нижчому соціальному щаблі. Важко було втиснути все це в одну гримасу, але я старалася.

— Ти просто розважаєшся, — вирішив Волтер; з його голосу здалося, нібито він сам майже повірив у свій висновок. — Що ж, це ще досить невинні розваги.

— Правду кажеш, Волтере. Я просто розважаюся. Не треба через мене хвилюватися.

Його лице спохмурніло. Я скоїла тактичну помилку — заперечила йому.

— Та ні, Ві, я мушу через тебе хвилюватися, бо за кілька днів починається навчання в училищі. Я переїду на бойовий корабель і не зможу більше пильнувати за тобою.

«Алілуя», — подумала я, а сама серйозно кивнула.

— Мені не подобається, в якому напрямку рухається твоє життя, — мовив він. — Ось що я хотів тобі сьогодні сказати. Зовсім не подобається.

— Прекрасно розумію, про що ти! — сказала я, повернувшись до своєї початкової стратегії цілковитої згоди.

— У вас із тим Ентоні нічого серйозного, правда?

— Правда, — збрехала я.

— Ти ж не зайшла з ним задалеко?

Я відчула, що зашарілася. Тільки не зі скромності, а від почуття провини. Та все ж це пішло мені на користь. Напевно, я виглядала як невинна дівчинка, яка засоромилася, коли її брат — хай навіть завуальовано — зачепив тему сексу.

Волтер теж почервонів.

— Вибач, що запитав, — сказав він, обороняючи мою удавану наївність. — Але я мушу знати.

— Я розумію, — відповіла я. — Але я б ніколи... не з таким, як він. Узагалі ні з ким, Волтере.

— Добре. Якщо ти так кажеш, я тобі вірю. Я не розповім мамі з татом про Ентоні, — запевнив мене він. (Я вперше за день спокійно видихнула.) — Але ти мусиш мені дещо пообіцяти.

— Усе, що завгодно.

— Якщо ти вляпаєшся у проблему з тим хлопакою, ти мені подзвониш.

— Добре, — поклялась я. — Але я ні у що не вляпаюсь. Обіцяю.

Зненацька Волтер видався мені старим. Певно, нелегко бути двадцятидволітнім мудрим старцем, який вирушає на війну. Намагатися поєднати свої родинні обов'язки і патріотичний поклик.

— Я знаю, що ти скоро покінчиш із тим Ентоні. Просто пообіцяй мені, що думатимеш, що робиш. Я знаю, ти розумна дівчинка, Ві. І дров не наламаєш. Бо ти маєш на плечах надто розумну голову для такого.

У ту мить мені трохи защеміло на серці — щемко було дивитись, як брат сягав глибин своєї невинної уяви, відчайдушно шукаючи, за що зачепитись, щоб і далі бути про мене якнайкращої думки.

Розділ вісімнадцятий

Мені зовсім не хочеться розповідати тобі наступну частину цієї історії, Анджело.

Я навмисно всіляко з цим зволікала.

Бо вона дуже прикра, та наступна частина.

Може, потягну час іще трохи.

Хоча ні, краще скоріше із цим завершити.

Настав кінець березня 1941 року.

Зима випала довга. На початку місяця на Нью-Йорк налетіла немилосердна завірюха, і минув не один тиждень, поки місто вибралося з-під снігу. Холод сидів нам усім у печінках.

Ти, мабуть, здивуєшся, але в будівлі нашого театру гуляли протяги і гримерки годилися хіба для того, щоб зберігати хутро, а не зігрівати людей.

Усі ходили з червоними плямами від холоду і з герпесом. Нам, дівчатам, так кортіло нарешті вдягнути милі весняні сукенки і похвалитися своїми фігурками, замість кутатися, наче мумії, у пальта й шарфи і ходити в калошах.

Я бачила, що деякі з наших танцівниць виходили в місто, надягнувши під сукенки довгі кальсони: вони тишком знімали їх у вбиральнях нічних клубів, а коли вечір добігав кінця, так само нишком одягали їх знову, перш ніж вийти в морозяну ніч. Повір мені: шовкова сукенка у поєднанні з кальсонами — не зовсім привабливе видовище. Я цілу зиму гарячково шила собі нове весняне вбрання, маючи безглузду надію, що коли мій гардероб стане літнім, то й погода потеплішає.

І от, коли березень закінчувався, погода нарешті змінилася і холод трохи відступив.

Був один із тих ясних, радісних весняних днів у Нью-Йорку, який лукаво тебе переконує, що то вже, напевно, настало літо. Я ще надто мало прожила в цьому місті й тому піймалася на гачок (ніколи не довіряй березню у Нью-Йорку!), дозволивши собі звеселитися через появу сонця.

Понеділок. У театрі було темно. З ранковою поштою прийшло запрошення для Едни. Організація під назвою «Британсько-американська жіноча захисна спілка» влаштувала благодійний вечір у «Волдорфі». Усі пожертви мали піти на підтримку клопотань, аби переконати Сполучені Штати вступити у війну.

Вибачте за таке пізні запрошення, писали організатори — захід мав відбутися того ж вечора, — але чи не буде місіс Вотсон така люб'язна вшанувати їхню подію своєю присутністю?

Її ім'я додасть чимало престижу цій оказії. І, крім того, чи не була б місіс Вотсон така ласкава запросити свого молодого сценічного партнера — Ентоні Роччеллу — скласти їй компанію? І чи не погодилися б вони удвох виконати свій славнозвісний дует з «Міста дівчат», щоб розважити присутніх дам?

Більшість запрошень для Едни я відхиляла, навіть не перепитуючи її думки. Її напружений графік зазвичай унеможлиблював усякі публічні заходи, та й на ту пору світ вимагав від Едни більше енергії, ніж та могла йому дати. Тому й це запрошення я вже мало не відхилила. Але потім передумала. Кампанія за участь Сполучених Штатів у війні була одним із небагатьох питань, якими Една щиро переймалася.

Не раз я чула, як вечорами вона розмовляла про це з Олів.

Та й саме прохання здавалося доволі невибагливим: пісня, танець, вечеря. Тож я розповіла їй про це запрошення.

Една відразу вирішила, що піде. Мовляв, жахлива зима зводить її з розуму, тому нагода кудись вийти буде їй тільки за радість. І звісно, що задля бідолашної Англії вона готова на все! Една попросила мене зателефонувати Ентоні й запитати, чи він супроводить її на благодійний вечір і заспіває з нею дуетом.

Почувши його згоду, я здивувалась — не так щоб аж, та все ж. (Ентоні чхати хотів на політику — порівняно з ним навіть я була наче той Фіорелло ла Гвардіа, — але він обожнював Едну. Пробач, будь ласка, якщо я досі про це не згадала. Ти би знудилась, якби я взялася старанно перелічувати всіх, хто обожнював Едну Паркер Вотсон. Можеш просто припустити, що її обожнювали всі.)

— Нема питань, крихітко. Я доставлю Едну на місце, — сказав він. — Повеселимося.

— Безмежно тобі дякую, сонечко, — мовила Една, коли я підтвердила, що Ентоні стане її кавалером на вечір. — Разом ми нарешті переможемо Гітлера і навіть встигнемо вчасно лягти спати увечері На цьому історія мала б закінчитися.

Затія виглядала просто — невинне рішення двох популярних виконавців відвідати беззмістовний, по суті, політичний захід, що його проводила група багатих добропорядних мешканок Мангеттену, які, хоч ти плач, ніяк не могли вплинути на перемогу в Європі Але то був далеко не кінець. Бо коли я допомагала Едні вдягнутися перед виходом, увійшов її чоловік Артур. Він побачив, як Една чепуриться, і поцікавився, куди це вона зібралася. Вона сказала, що має заскочити у «Волдорф»: заспівати пісню на скромному політичному заході, що його організовував задля Англії гурт жінок. Артур насупився. Він нагадав їй, що того вечора хотів піти з нею в кіно. («У нас тільки один вільний вечір на тиждень, дідько б його взяв!») Една перепросила («Але ж це для Англії, серденько!»), і на цьому коротенька подружня суперечка начебто вичерпала себе.

Та коли за годину по Едну прийшов Ентоні у смокінгу (як на мене, він аж занадто вирядився), Артур знову розлютився.

— А цей що тут забув? — запитав він, змірявши Ентоні поглядом, повним підозри.

— Він супроводить мене на той захід, любий, — пояснила Една.

— А чому то він тебе супроводить?

— Бо його запросили, серденько.

— Ти не казала, що йдеш на побачення.

— Бо це не побачення. Це вихід в люди. Леді хочуть, щоб ми з Ентоні заспівали для них дуетом.

— А чому тоді мене не запросили, щоб я заспівав разом з тобою?

— Тому що ми з тобою не співаємо дуетом, дорогий мій.

Ентоні, не подумавши, загиготів, і Артур знову крутнувся до нього.

— Вести чужу жінку до «Волдорфа» — ото сміхота, правда?

Ентоні — дипломат до нутра кісток — луснув бульбашку від жувальної гумки й відповів:

— Ну, є трохи.

Артур уже хотів на нього накинутись, та Една спритно вскочила між них двох і поклала свою доглянуту долоньку на широкі чоловікові

груди.

— Артуре, любий, май розум. Це професійний виступ — і нічого більшого.

— Професійний, кажеш? То тобі за нього заплатять?

— Це ж благодійний вечір. За таке нікому не платять.

— А мені що з їхньої благодійності? Нічого! — вигукнув Артур, і Ентоні — з його природженим відчуттям такту — знов реготнув.

Я запитала:

— Едно, може, ми з Ентоні почекаємо тебе на вулиці?

— Мені й тут нормально, крихітко, — сказав Ентоні.

— Ні, не треба нікуди йти, — мовила Една до нас обох. — Тут нічого такого не відбувається.

Вона знов обернулася до свого чоловіка. Терпеливий і приязний вираз лица, із яким вона досі з ним розмовляла, ураз скрижанів.

— Артуре, я йду на благодійний вечір, і Ентоні мене супроводжує. Ми заспіваємо дуетом для безневинних срібноволосих старших пань і зберемо трохи грошей для Англії. Побачимося вдома.

— Ти мене скоро доведеш! — закричав Артур. — Мало того, що всі газети в Нью-Йорку забувають, що я твій чоловік, то тепер і тобі це вилетіло з голови? Ти нікуди не підеш. Я забороняю!

— Ти тільки глянь на нього, — сказав, як завжди ввічливо, Ентоні.

— Ти на себе глянь! — гаркнув Артур. — Ти в тому смокінгу як офіціант задріпаний!

Ентоні низав плечима.

— Чому «як»? Я деколи ним і є. Зате моя дівчина не купляє мені одяг.

— Забирайся звідси! — визвірився на нього Артур.

— І не подумаю, друже. Мене сюди покликала леді. І тут за нею слово.

— Моя жінка нікуди без мене не ходить! — сказав Артур, і це прозвучало трохи смішно, бо за останні кілька місяців я бачила, що Една ходила без нього не раз і не два.

— Ти їй не начальник, друже, — відказав Ентоні.

— Ентоні, прошу тебе, — втрутилася я, ступивши крок уперед і поклавши руку йому на плече. — Ходімо надвір. Нема чого сюди лізти.

— Ти теж, сестричко, мені не начальниця, — Ентоні скинув з плеча мою руку і кинув на мене злісний погляд.

Я відсахнулась, наче від удару. Він ще ніколи до мене не пащекував.

Една глянула на нього, потім на мене.

— Троє малих дітей, — стримано мовила вона. А тоді накинула довкола шиї ще один разок перлин, узяла капелюшка, рукавиці й торбинку і сказала:

— Побачимося о десятій, Артуре.

— Е ні, курва, не побачимося! — крикнув він. — Мене тут не буде! Подивлюсь, якої ти тоді заспіваєш!

Една не звернула на нього уваги.

— Вівіан, дякую, що допомогла мені вдягнутися, — сказала вона. — Гарного тобі вечора! Ентоні, ходімо.

І Една пішла з моїм хлопцем, покинувши мене наодинці зі своїм чоловіком — обох вражених і сторопілих.

Упевнена, що якби Ентоні на мене не гаркнув, я б викинула з голови той інцидент, відмахнувшись від нього як від безглуздої суперечки між Едною та її інфантильним, ревливим чоловіком. Я сприйняла б це як проблему, що ніяк мене не стосувалася, бо так воно насправді й було. Напевно, відразу вийшла б із кімнати і вирушила до бару разом з тіткою Пег та дядьком Біллі. Однак реакція Ентоні мене ошелешила, тож я так і завмерла на місці. Що я такого зробила, щоб заслужити на його уїдлиий сарказм? «Ти теж мені не начальниця, сестричко!»

Про що це він узагалі? Коли це я намагалася керувати Ентоні? (Ну, якщо забути про те, що я постійно підштовхувала його перебратися в нову квартиру. І по-іншому одягатися й розмовляти. І не вживати стільки жаргонних слівцець. І трохи охайніше вкладати волосся. І перестати цілий час жувати гумку. І не фліртувати з танцівницями. А крім того? Та я давала йому повну свободу!)

— Ця жінка мене помалу вбиває, — сказав Артур невдовзі після того, як Една з Ентоні вийшли. — Вона — убивця чоловіків.

— Перепрошую? — до мене знову повернувся дар мови.

— А ти ліпше припильнуй того свого шалапуту, якщо він так тобі до душі припав. А то вона його з бебехами з'їсть. Вона любить молодих жеребців.

Знову ж таки: якби Ентоні тоді не закипів, як вода на вогні, я пропустила б слова Артура Вотсона повз вуха. Людство мало

колективну звичку — завжди пропускати повз вуха усе, що казав Артур Вотсон. Чому я так не вчинила?

— Та ні, вона не... — я навіть не знала, як закінчити це речення.

— З'їсть-з'їсть, — відказав Артур. — Можеш не сумніватися. Вона завжди так робить. Не сумнівайся, кажу тобі. Вона вже взялася за твого сліпого дурника.

У мене перед очима немовби промайнула хмара чорного пороху. Една й Ентоні. У голові запаморочилося. Я опустилася на стілець, що стояв позаду.

— Я йду в місто, — сказав Артур. — Де Селія?

Його питання здалося мені абсурдним. До чого тут вона?

— Селія? — перепитала я.

— Вона у твоїй кімнаті?

— Напевно.

— То пішли, курва, по неї. Забираймося звідси. Пішли, Вівіан. Зберися до купи.

І що я зробила?

Пішла слідом за тим ідіотом.

А чому я пішла слідом за ним?

Бо я сама була малою ідіоткою, Анджело, і в тому віці пішла би слідом навіть за знаком «Стоп».

Ось як сталося так, що той чудовий, оманливо весняний вечір я провела в місті разом із Селією Рей та Артуром Вотсоном.

І, як виявилось, не тільки з ними. Товариство нам склали ще й нові друзі Селії, яких я не сподівалася біля неї побачити: Бренда Фрейзер і Кораблетроща Келлі. Анджело, напевно, ти ніколи не чула про Бренду Фрейзер і Кораблетрощу Келлі. Принаймні я сподіваюся. Вони й так купалися в увазі, коли були молоді й знамениті. Ця парочка отримала свої хвилини слави 1941 року. Бренда була багатую спадкоємицею і дебютанткою; Кораблетроща — зіркою американського футболу. Репортери з жовтої преси ходили за ними назирці. Щоб описати Бренду, Волтер Вінчелл вигадав огидну фразу — «світська левиця».

Ти не можеш зрозуміти, чому ці сноби крутилися біля моєї приятельки Селії Рей? Мені теж це було невтямки. Але того вечора все стало ясно. Вочевидь, найвідоміша пара Нью-Йорка побувала на «Місті дівчат», спектакль їм сподобався і вони «удочерили» Селію як

такий собі аксесуар — так само, як для забавки купували собі кабріолети чи діамантові кольє. Видно було, що вони вже не перший тиждень разом розважалися. Я все прогавила, бо вчепилася, мов той реп'ях, за Ентоні. А Селія, поки я не звертала на неї уваги, знайшла собі нових вірних друзів.

Не те, щоб я ревнувала, звісно.

Та я махала, от що.

Того вечора ми каталися в шикарному кабріолеті «Паккард» кремового кольору, виготовленому спеціально на замовлення Кораблетрощі Келлі. Він був за кермом, Бренда — у кріслі пасажирки, а ми з Артуром і Селією — на задньому сидінні. Селія посередині. Бренда Фрейзер мені відразу не сподобалася. Ходили чутки, що вона найбагатша дівчина на світі — уявляєш, як мені було цікаво й лячно водночас? Як одягається найбагатша дівчина світу? Я не могла відвести від неї очей, намагаючись усе роздивитися. Наче заворожена, дарма що з кожною хвилиною вона не подобалась мені все більше.

Бренда була дуже гарненькою брюнеткою, з голови до п'ят у норковому хутрі, із заручальним перснем на пальці — з діамантом завбільшки з медичну свічку. На spodі під купою мертвих норок здіймалася ціла хмара чорної тафти і стрічок. Складалося враження, ніби вона збиралася на бал або щойно звідти повернулася. Її лице було аж біле від пудри, а губи — яскраво-червоні. Довгі кучері вкладені пишними хвилями, на голові — трикутний капелюшок з простенькою вуаллю (Єдна зневажливо називала таке «мініатюрним пташиним гніздечком, яке сяк-так притулилося на велетенській горі волосся».) То був не зовсім мій стиль, але я мала віддати їй належне: виглядала вона розкішно. Бренда говорила мало, та коли щось казала, мені різала вухо її манірна вимова — так розмовляли в пансіонах для благородних дівиць. Вона вчепилася до Кораблетрощі, щоб той підняв дах автомобіля, бо вітер псував їй зачіску. Зануда, одним словом.

Кораблетроща Келлі теж мені не сподобався. Ні його прізвисько, ні його червоні товсті щоки. Ні його хвацькі дотепи.

Він був з тих, які ляскають тебе по спині. А я такого панібратства не любила.

А найбільше мені не подобалося те, що Бренда й Кораблетроща були так тісно знайомі з Селією і Артуром. Тобто вони знали Селію і Артура удвох. Так наче ті були парою.

І Кораблетроща зайвий раз це підтвердив, гукнувши у бік заднього сидіння:

— Ну що, хлопці й дівчата — хочете знов поїхати в те місце у Гарлемі?

— Може, іншим разом, — відповіла Селія. — Сьогодні дуже холодно.

— Ну ти ж знаєш, що кажуть про березень! — мовив Артур. — Березень і снігом гріє, і сонцем віє.

Бовдур.

Я не могла не помітити, що Артур ні з того ні з сього аж надто повеселів, а рукою міцно обіймав Селію.

Чому він так її до себе притискав?

Що там узагалі, до біса, відбувалося?

— Поїхали на «вулицю», — запропонувала Бренда. — Бо я зовсім замерзну, якщо ми будемо аж до Гарлему їхати зі складеним дахом.

Вона мала на увазі П'ятдесят другу вулицю, яку знали всі. «Вулиця свінгу». «Джаз-Сентрал».

— До Джиммі Раяна чи у «Знамениті двері»? Чи, може, у «Прожектор»? — запитав Кораблетроща.

— У «Прожектор», — сказала Селія. — Там грає Луї Пріма.

На тому й вирішили. Ми проїхали в тій дорожній автівці якихось одинадцять кварталів, але цього вистачило, щоб весь Мідтаун нас побачив і чутки про те, що Бренда Фрейзер і Кораблетроща Келлі рухаються у своєму кабріолеті в напрямку П'ятдесят другої вулиці, розлетілися на всі боки — а це означало, що як тільки ми вийдемо з автівки перед нічним клубом, на нас уже чекатимуть десятки фотографів із камерами наготові (Чесно кажучи, ця частина мені завжди подобалася.) Минуло якихось кілька хвилин, а я вже сп'яніла. Якщо ти думаєш, що в ті часи офіціанти швидко приносили коктейлі таким дівчатам, як ми із Селією, то варто було тільки глянути, з якою швидкістю напої опинялися перед такими, як Бренда Фрейзер.

Я не вечеряла і була знервована після сварки з Ентоні (Мені здавалося, що то був найгучніший конфлікт у сучасній історії і що він розбив мене просто-таки доценту.) Спиртне відразу вдарило мені в голову. Джаз-бенд щосили періщив по інструментах. Коли Луї Пріма підійшов до нашого столика засвідчити свої шанування, я вже була п'яна як чіп. І мені було начхати на якогось там Луї Пріму.

— Що відбувається між вами з Артуром? — запитала я Селію.

— Нічого такого, — відповіла вона.

— Ти з ним крутиш?

Вона стонула плечима.

— Не мовчи, Селіє!

Я бачила, що вона зважувала різні варіанти відповіді, та врешті вирішила сказати правду.

— Тільки між нами, добре? Ну, кручу. Він, ясно, гультай, але...

— Але ж, Селіє, він одружений. І не з ким-небудь, а з Едною, — я сказала це трохи заголосно, бо кілька людей — яка різниця хто? — подивилися в наш бік.

— Пішли на вулицю, подихаємо свіжим повітрям, тільки ти і я, — сказала Селія.

Уже за хвилину ми стояли на пронизливому березневому вітрі. Я була без пальта. День виявився не по-весняному холодним. Погода мене обманула. Та мене всі обманули.

— А як же Една? — запитала я.

— А що Една?

— Вона ж любить його.

— Вона любить молодих жеребців. Завжди тримає одного при собі. Що нова вистава, то новий жеребець.

Молодих жеребців. Як Ентоні Побачивши моє обличчя, Селія сказала:

— Подумай головою! Гадаєш, той їхній шлюб справжній? Гадаєш, Една вже вийшла з гри? Така велика зірка, яка прибирає до своїх рук усі гроші? Така популярна? По-твоєму, вона сидить склавши руки і чекає, поки той її альфонс приваландається додому? Ага, якби ж то! Я не кажу, нібито їй щастя з неба впало, бо він ще той красунчик. І теж не сидить склавши руки й не чекає на неї. Вони з континенту, Віві. Там усі так роблять.

— Де «там»? — запитала я.

— В Європі, — відповіла Селія, махнувши рукою у бік якогось безмежного, далекого краю, де всі грали за іншими правилами.

Я отетеріла. Місяцями мене діймали дріб'язкові заздрощі щоразу, як Ентоні загравав із котроюсь гарненькою танцюристкою, але підозрювати Едну — таке мені й на думку не спало. Една Паркер Вотсон була моєю подружкою, і взагалі, вона ж була стара. Навіщо їй

здався мій Ентоні? Навіщо йому здалася вона? І що станеться з моїм бурхливим коханням? Голову стиснуло нудотними лещатами образи й хвилювання. Як я могла так помилитися стосовно Едни? І стосовно Ентоні? Я не помітила ані найменшого сигналу про те, що між ними щось є.

Ну і як я могла не помітити, що моя подруга спала з Артуром Вотсоном? Чому вона раніше мені про це не розповіла?

А тоді мені промайнув перед очима образ тітки Пеґ та Олів, які танцювали у вітальні під «Зоряний пил», і я згадала, яка була вражена того вечора. Чого ще я не знала? Коли я перестану дивуватися з людей, їхньої похоті та їхніх гидких секретів?

Една назвала мене малою дитиною.

Малою дитиною я і була.

— Ой, Віві, не будь дурненька, — сказала Селія, побачивши мій вираз лиця. Вона притягнула мене до себе. Я вже була готова притулитися до її грудей і пролити річку сердитих, хмільних, жалюгідних сліз, як почула збоку знайомий набридливий голос.

— Я вирішив перевірити, як ви там, — сказав Артур Вотсон. — Раз я вже супроводжу двох таких красунь по місту, то не можу покинути їх самих, еге ж?

Я хотіла виплутатися з обіймів Селії, але Артур мовив:

— Та кажи, що хотіла, Вівіан. Не звертай на мене уваги.

Він обійняв нас обох одночасно. Наші обійми повністю вмістилися в його. Ми були жінки високі, однак Артур мав кремезну, спортивну статуру й легко затиснув нас обох. Селія засміялася. Артур теж.

— Так ліпше, — пробурмотів він, зануривши носа в моє волосся. — Правда?

Чесно кажучи, так і справді було ліпше.

Набагато ліпше.

По-перше, в їхніх обіймах було тепло. Я вже замерзла, поки стояла без пальта на крижаному вітрі на П'ятдесят другій вулиці. Холод щипав мене за ноги й руки. (А може, — бідна я, бідна! — уся кров стеклася до мого зраненого, розбитого серця!) Однак тепер я зігрілася, бодай трохи. Одним боком я притислася до міцного Артурового тіла, а грудьми приклеїлася до м'яких-прем'яких грудей Селії. Лице притулилося до її шиї, яка так знайома пахнула. Я відчула,

як Селія поворухнулась — вона потягнулася обличчям до Артура й почала його цілувати.

Збагнувши, що вони цілуються, я спробувала — кволо, тільки з увічливості — звільнитися з їхніх обіймів. Дуже кволо. Бо мені було страшенно затишно й добре.

— Віві сьогодні сумне кошєня, — сказала Селія до Артура після довгого, дуже пристрасного поцілунок просто під моїм вухом.

— Хто сумне кошєня? — запитав Артур. — Ось це воно?

І тут він поцілував мене — далі обіймаючи нас обох.

Несподіваний то був поворот.

Я й раніше цілувалася з кавалерами Селії, але тоді її обличчя не було за кілька сантиметрів від мого. І то був не просто якийсь там кавалер, а Артур Вотсон, якого я терпіти не могла. І чию дружину любила всім серцем. Але його дружина в цей момент, цілком можливо, кохалася з моїм хлопцем, і якщо Ентоні зараз виробляв своїм умілим ротом для Едни те, чим завжди задовольняв мене...

Це було нестерпно.

Я відчула, що з мого горла от-от вирветься схлип. Я відірвала свої губи від Артурових, щоб перевести подих, але в ту ж мить до них притупилися губи Селії.

— Ну що, тепер зрозуміла? — сказав Артур.

Останні місяці були повні чуттєвих пригод, але з дівчиною я ще ніколи не цілувалася. Та й не збиралася. Напевно, ти думаєш, що до того часу я вже б мала перестати дивуватися життєвим зигзагам і перипетіям, але поцілунок Селії мене спантеличив. І ще дужче спантеличило те, як жадібно вона цілувалася.

Спочатку мені здалося, що поцілунок із Селією — це якась нечувана розкіш. Усе в ній було таке розкішне. Така лагідність. Такі ніжні губи. Таке тепло. Усе таке м'яке й податливе.

М'які-прем'які губи Селії, її повні груди, її знайомий квітковий запах — я потопала у тому всьому. То було геть не схоже на поцілунок із чоловіком — навіть з Ентоні, який умів цілуватися так ніжно, як ніхто. Навіть найделікатніший поцілунок чоловіка видався б грубим порівняно з доторком вуст Селії. Той був наче оксамитовий пісок. Я не могла відірватися від неї. Та й хто міг би на моєму місці Тисячу казкових років я простояла під вуличним ліхтарем, дозволяючи їй цілувати мене й цілувати її навзаєм. Дивлячись одна одній у такі гарні

й такі подібні очі, цілуючи одна одну у такі гарні й такі подібні губи, ми із Селією Рей нарешті сягнули апогею нашої цілковитої й однаковісінької самозакоханості. Наш екстаз обірвав Артур.

— Ну добре, дівчата, не хочу вас турбувати, але час забиратися й рухатися в бік одного гарного готелю, — сказав він.

Він шкірився немов чоловік, який щойно зірвав потрійний виграш. Зрештою, так воно, певно, і було.

Усе відбувалося не так, як багато хто собі уявляє, Анджело.

Я знаю, що чимало жінок фантазують про те, як вони опиняються у великому ліжку в дорогому номері готелю, де на них чекають розваги і з красунчиком, і з красунечкою. Але що стосується самої організації процесу, я швидко зрозуміла, що троє людей, які одночасно віддаються сексуальним утіхам, — це доволі складна й виснажлива комбінація. Ніколи не знаєш, куди націлити свою увагу, розумієш? Стільки кінцівок — і їх усі треба кудись подіти! Цілий час чуєш:

«Ой, це ти тут! Вибач!». А як тільки ти почала щось приємне, хтось обов'язково не дасть тобі закінчити. Крім того, важко визначити, коли вже кінець. Щойно тобі здається, що ти вже отримала задоволення, як виявляється, що хтось інший свого не отримав, тож мусиш знову поринати у розпал подій.

І знову ж таки: може, я б отримала більшу насолоду від нашої трійці, якби чоловіком у ній був не Артур Вотсон, а хтось інший. Він, звісно, був досвідченим віртуозом зі злягання, проте в ліжку залишався таким же відразливим, як і в повсякденному житті — і то з тих самих причин. Вічно витріщався на самого себе і думав теж тільки про себе, а це дратувало. Мені здалося, що Артур так глибоко й проникливо любив свою статуру, що обожнював вибудовувати сцени, де найперше було видно його мускули і вроду. Мене ніколи не покидало відчуття, що він позує спеціально для нас або милується власним тілом. (А тепер уяви собі цю сміхоту, якщо зможеш! Уяви, коли ти в ліжку з такою кралею як Селія Рей і з двадцятилітньою мною — а тобі байдуже до всього, крім власного тіла! Ото дурень дурний!) Що ж до Селії, то я не знала, як з нею поводитися. Її ейфорія була нестримна, немов вулкан, її сокровенні потреби — заплутані, наче лабіринт: я не могла дати з нею ради. Вона була як блискавка, що розгалужується навсібіч. Мені здавалося, що я вперше її бачу. Так, я майже цілий рік спала й ніжилася в одному ліжку з нею, але то було зовсім інше ліжко

— і зовсім інша Селія. Ця Селія була країною, де я ніколи не бувала, мовою, якою я не розмовляла. Я не розуміла, де в цій темній постаті незнайомки, чиї очі ніколи не розплющувалися, а тіло ніколи не переставало рухатися — у цій жінці, якою, схоже, керувала якась ненаситна хтивість, що палала лихоманкою і гнівом, — ховається моя подруга.

У самій гущі подій — у розпеченому до білого осердя — я почувалася як ніколи розгубленою і самотньою.

Скажу правду, Анджело: на самому порозі готельного номера я ледь не відмовилася від цієї затії. Ледь. Але тоді згадала про обіцянку, яку дала собі багато місяців тому — про те, що я завжди йтиму на все, на що йтиме Селія Рей, навіть на ризик.

Якщо вона віддаватиметься шаленству, я віддаватимусь теж.

У той момент моя обіцянка видалася мені застарілою і навіть бентежною (за останній час стільки всього змінилося, що я б не мала більше перейматися, встигаю я за походеньками своєї подруги чи ні), та все ж я вирішила її дотримати.

І тому не відступила. А тепер з неабиякою іронією можу сказати тобі: вважай це за прояв мого незрілого благородства.

Напевно, у мене були й інші мотиви.

Я досі відчувала, як Ентоні зіштовхує зі свого плеча мою руку і каже, що я йому не начальниця. Називає мене «сестричкою» — тим своїм зневажливим тоном.

Досі чула, як Селія говорить про подружні стосунки Едни й Артура — «Вони з континенту, Віві» — і дивиться на мене так, ніби найвіншої та жалюгіднішої істоти за мене ще не зустрічала.

Досі чула голос Едни — як вона називає мене малою дитиною.

Кому хочеться бути малою дитиною?

Тож я ступила крок уперед. Перекочувалася на ліжку з одного краю матраца до іншого, вдаючи, наче я з континенту, вдаючи, що я не мала дитина — мацала, місила, м'яла олімпійські тіла Артура й Селії, щоб добути з них якусь важливу істину про себе.

Та весь той час, якимось закутком свого мозку, який не був п'яний, зажурений, хтивий чи дурний, я чітко й виразно розуміла, що це рішення не принесе мені нічого, окрім горя.

І я таки мала рацію, ой мала.

Розділ дев'ятнадцятий

Історія про те, що сталося зі мною далі, дуже коротка.

Урешті-решт наші розваги закінчилися. Ми втрюх — Артур, Селія і я — тут же заснули, чи то пак дали хропака. За якийсь час (навіть не знаю, котра то була година) я встала й одягнулася. Покинула їх обох, сонних, у номері готелю й пробігла одинадцять кварталів додому, обхопивши руками своє напівроздягнуте, тремтяче тіло, даремно намагаючись зігрітися на немилосердному березневому вітрі. Було вже далеко за північ, коли я відчинила двері на третьому поверсі «Лілеї» й забігла всередину.

Я відразу зрозуміла: щось не так.

По-перше, горіли всі лампи.

По-друге, там були люди — і всі вони витріщалися на мене.

У вітальні серед купчастої хмари густого диму від цигарок і люльки сиділи Олів, тітка Пег і дядько Біллі. А з ними якийсь незнайомець.

— Ну нарешті! — підхопилася Олів. — Ми на тебе чекали.

— Яка тепер різниця, — сказала тітка Пег. — Уже й так пізно.

(Я нічого не зрозуміла та й, по суті, пропустила її слова повз вуха. З голосу тітки Пег було ясно, що вона п'яна як ніч, тому я й не сподівалася почути від неї щось розумне. Набагато більше мене хвилювало, чому Олів не лягала спати, а чекала на мене, і що то за чоловік?)

— Добрий вечір! — привіталася я. (Бо що ще я могла сказати? Завжди варто заходити здалеку.)

— Сталася біда, Вівіан, — мовила Олів.

Вона сказала це так спокійно, що я відразу збагнула: відбулося щось справді жахливе. Істерику Олів здіймала тільки через дрібниці. А якщо вона була така зібрана, значить, справи кепські. На думку мені спало лише одне: хтось помер.

Мої батьки? Мій брат? Ентоні. У мене дрижали ноги, від мене тхнуло сексом. Я прикипіла до місця, чекаючи, що зараз у моєму світі провалиться дно. І воно справді провалилося, тільки не так, як я передбачала.

— Це Стен Вайнберг, — сказала Олів, представивши мені незнайомця. — Давній друг Пег.

Як чемна дівчинка, я гречно ступила крок уперед, щоб підійти до джентльмена й потиснути йому руку. Однак містер Вайнберг почервонів, побачивши, що я наближаюся до нього, і обернув лице в інший бік. Моя присутність була йому явно неприємна, тому я так і зупинилася на півкроці.

— Стен — нічний редактор у «Міррор», — продовжила Олів тим самим на диво рівним голосом. — Він прийшов кілька годин тому з поганими новинами. Стен люб'язно попередив нас, що завтра по обіді Волтер Вінчелл опублікує викривальну колонку.

Вона глянула на мене так, ніби це мало все пояснити.

— Викривальну? В якому сенсі? — запитала я.

— Про те, що сталося сьогодні ввечері між тобою, Артуром і Селією.

— Але... — затнулася я, а потім видушила з себе: — А що такого між нами сталося?

Повір, Анджело: я не намагалась викрутитися. Якусь мить я справді не розуміла, що ж таке сталося. Так наче я просто випадково опинилася у вітальні й не знала ні хто я така, ні про що тут розмовляють. Хто ці люди, про яких усі говорять?

Хто ці Артур, Вівіан і Селія? Який вони мають стосунок до мене?

— Вівіан, у них фотографії.

Ці слова мене протверезили.

Я запанікувала: «У готельному номері ховався фотограф?!». Але відразу ж згадала про наші із Селією та Артуром поцілунки на П'ятдесят другій вулиці. Просто під ліхтарем.

При ідеальному освітленні. Перед очима у фоторепортерів із жовтої преси, які того вечора роїлися біля входу до «Прожектора», чекаючи нагоди упіймати Бренду Фрейзер і Кораблетрощу Келлі. Оце так видовище ми для них влаштували.

Тієї миті я побачила на колінах містера Вайнберга велику жовтаву папку. Напевно, у ній і лежали ті знімки. Боже поможи!

— Ми намагалися з'ясувати, як цьому можна запобігти, Вівіан, — сказала Олів.

— Ніяк, — пробелькотів дядько Біллі: він теж був п'яний. — Една відома, а Артур Вотсон — її чоловік. От тобі й новина, дівчинко, усе

по-чесному. І ще й яка новина! Одного чоловіка — недозірку, одруженого зі справжньою зіркою, — підловили за поцілунками з двома артистками під нічним клубом. А потім той самий чоловік — недозірка, одружений зі справжньою зіркою, — зайшов у готель, і то не з однією, а з двома жінками, і дружини його серед них не було. Ото новина, лялечко. Такого ласого шматка так просто не спекаєшся. Завдяки цим паскудствам Вінчелл і обідає по ресторанах. Люди добрі, який той Вінчелл слизняк! Терпіти його не можу. Я зненавидів його ще тоді, як тільки познайомився з ним у водевільній спілці Нащо я пустив його на наш спектакль? Ох, бідолашна Една.

Една. Її ім'я боляче пронизало моє нутро.

— А вона знає? — запитала я.

— Так, Вівіан, — сказала Олів. — Една знає. Вона була тут, коли Стен приніс фото. Вона вже лягла спати.

Мене занудило.

— А Ентоні?

— Він теж у курсі, Вівіан. Він пішов додому.

Про це знали всі. Чекати порятунку не було від кого. Олів повела мову далі:

— Але Ентоні й Една — то найменша з твоїх проблем, якщо можна так сказати. Бо ти маєш набагато гірший клопіт, Вівіан. Стен сказав, що тебе ідентифікували.

— Ідентифікували?

— Так. Вони знають, хто ти, ті репортери. Хтось у нічному клубі тебе впізнав. А це значить, що у Вінчелловій колонці надрукують твоє ім'я — ім'я та прізвище. І моє завдання на сьогоднішній вечір — не дати, щоб це сталося.

У відчаї я глянула на тітку Пег — не знаю навіщо. Може, я хотіла почути від неї якісь заспокійливі слова чи поради.

Однак тітка Пег, заплющивши очі, відхилилася на спинку дивана. Мені захотілося струснути її за плечі, благати, щоб подбала про мене, щоб урятувала мене.

— Це й так станеться, — пробурмотіла тітка Пег.

Стен Вайнберґ серйозно кивнув на знак згоди. Він не зводив погляду зі своїх рук, згорнутих на тій до біса безневинній жовтавій папці. Він був схожий на директора похоронного бюро, який

намагається зберегти свою гідність і спокій в оточенні розбитих, пригноблених родичів.

— Ми не зможемо завадити Вінчеллу написати про Артурову інтрижку, ніяк не зможемо, — сказала Олів. — І ясно, що він пліткуватиме про Едну, бо вона зірка. Але ж Вівіан твоя небога, Пег. Не можна, щоб через цей скандал її ім'я надрукували в газетах. Воно не відіграє жодної ролі в цій історії. А життя бідолашній дівчині зруйнує. Якби ти, Біллі, міг подзвонити своїм людям у студії й попросити їх втрутитися...

— Я вже десять разів тобі повторював, що студія нічим тут не допоможе, — відповів дядько Біллі. — По-перше, це нью-йоркські плітки, а не голлівудські. І тут мої люди не мають блату. Та й навіть якби вони могли це вирішити, я на таке не піду. Кому ти хочеш щоб я подзвонив? Самому Зануку? І що — я маю збудити його серед ночі й запитати: «Агов, Дерріле, ти б не міг витягнути небогу моєї жінки з біди?». Може статися так, що колись мені самому доведеться просити Занука про послугу. Тому ні, тут мої зв'язки не допоможуть. Перестань поводитись як та квочка, Олів. Хай буде, що буде. Тиждень-другий молотимуть всяку гидоту, а потім забудуть. Як завжди. Усі це переживуть. Якась там статейка в газеті і взагалі, що тобі до того?

— Я все виправлю, обіцяю, — ляпнула я.

— Нічого ти не виправиш, — сказав дядько Біллі. — І взагалі, тримай ліпше язика за зубами. Ти й так наробила море клопотів за одну ніч, дівчино.

— Пег, — Олів підійшла до дивана і поторсала мою тітку за плечі. — Подумай. У тебе точно є якісь ідеї. Ти всіх знаєш.

Але тітка Пег тільки повторила:

— Це й так станеться.

Я дошкандибала до крісла й сіла. Я скоїла щось жахливе, завтра про це розпатякає жовта преса, і зупинити це неможливо. Дізнаються мої батьки. Мій брат. Усі, з ким я дружила в дитинстві і вчилася у школі. Дізнається весь Нью-Йорк.

Як сказала Олів, це зруйнує моє життя.

Досі я не дуже турботливо про нього піклувалася, сумнівів нема, та все ж мені не було байдуже і я не хотіла, щоб воно було зруйноване. Хоч як необачно я поводитися того року, десь глибоко в моїй голові сиділа думка, що колись я наведу лад у своєму житті і знову стану

порядною дівчиною (що моє «виховання дасться взнаки», як сказав мій брат).

Але після такого скандалу й такого публічного розголосу про порядність можна було забути.

А ще ж Една. Вона вже дізналася. До горла знову підкотилася хвиля нудоти.

— Як Една це сприйняла? — наважилась запитати я. Мій голос підступно задрижав.

Олів глянула не мене — у її погляді було щось схоже на жаль, — але промовчала.

— А як ти гадаєш? — спитав у відповідь дядько Біллі, який і не думав мене шкодувати. — Та жінка тверда як кремій, але її серце — з крихкіших матеріалів. Так, Вівіан, ця новина її дуже засмутила. Якби то ще одна дівка лизькалася з її чоловіком, вона б це ще якось пережила, але дві? І одна з них — ти? То як, Вівіан? Як вона, гадаєш, це сприйняла?

Я затулила лице руками.

Ліпше б я ніколи не народжувалася на світ.

— Ти займаєш дуже вже лицемірну позицію, Вільяме, — сказала Олів тихим, застерезливим голосом. — Як на чоловіка з твоїм минулим.

— О Господи, як я ненавиджу того Вінчелла, — дядько Біллі проігнорував її слова. — А він мене. Напевно, запалив би об мене сірника, якби думав, що дістане гроші від страхової.

— Просто подзвони у студію, Біллі, — знову попросила його Олів. — Просто подзвони й попроси своїх, аби втрутилися. Вони все можуть.

— Нічого вони не можуть, Олів, — заперечив дядько Біллі. — Не з такою гарячою новиною. Надворі сорок перший, а не тридцять перший рік. Авторитет уже не той. Вінчелл могутніший за клятого президента. Можемо сперечатися хоч до наступного Різдва, але відповідь моя не зміниться: я тут нічим не допоможу, і студія теж.

— Це й так станеться, — вкотре повторила тітка Пег і глибоко, безсило зітхнула.

Я розгойдувалася у кріслі, заплющивши очі. Мене нудило від алкоголю й відрази до себе.

Минув якийсь час. Він завжди минає.

Коли я розплющила очі, Олів стояла на порозі в пальті й капелюшку, з торбинкою в руках. Напевно, вона кудись виходила, але я не помітила. Стен Вайнберг теж пішов, залишивши по собі сморід своїх жахливих новин. Тітка Пег так і сиділа, скоцюрбившись на дивані й відкинувши голову на спинку, і раз у раз щось бурмотіла.

— Вівіан, — мовила Олів, — переодягнися, будь ласка, у щось скромніше. Тільки швидко. Одягни котрусь із тих квітчастих суkenок, які ти привезла з Клінтона. І пальто й капелюшок не забудь. Там холодно. Ми йдемо на вулицю, і не знаю, коли повернемося.

— На вулицю?

О Господи, ця ніч жахіть коли-небудь закінчиться?

— У «Лелеку». Я розшукаю Волтера Вінчелла і сама з ним поговорю.

Дядько Біллі розсміявся.

— Олів іде у «Лелеку»! Просити про аудієнцію з великим Вінчеллом! Оце так веселуха! Я й не знав, що ти чула про «Лелеку», Олів! Думав, ти свято переконана, що цепологовий будинок!

Олів не звернула уваги на його слова, сказала тільки:

— А ти, Біллі, простеж, щоб Пег більше сьогодні не пила. Нам потрібна її ясна голова, щоб якось розгребти увесь цей безлад. Хай тільки прийде до пам'яті.

— Вона більше й не може пити, — вигукнув дядько Біллі, махнувши рукою у бік своєї знесиленої дружини. — Подивись на неї.

— Швидше, Вівіан, — сказала Олів. — Збирайся. І не забувай: ти дівчина скромна, тому вдягнися відповідно. І заодно зачешись. І змиј трохи той свій макіяж. Словом, приведи себе до ладу. І ще руки добре вимий з милом. Бо від тебе тхне так, ніби ти щойно з борделю, а такого нам не треба.

Не можу повірити, Анджело, що тепер майже ніхто не пам'ятає, хто такий Волтер Вінчелл. Колись він був наймогутнішою людиною в американській пресі, а отже, одним із наймогутніших чоловіків у світі. Так, він писав про багатих і знаменитих, але й сам був не менш багатим і знаменитим. (А переважно й більш.) Читачі його обожнювали, жертви — ненавиділи. Він створював і руйнував чужі репутації, як тільки йому хотілося — наче хлопчик, який бавиться з піщаними замками. Дехто навіть стверджував, мовляв, саме Вінчелл доклався до того, що Рузвельта переобрали: бо Вінчелл (який палко

виступав за те, щоб Америка вступила у війну й перемогла Гітлера) прямо сказав своїм прихильникам голосувати за Рузвельта. І мільйони людей його послухалися.

Довший час Вінчелл славився тільки тим, що торгував брудною білизною і писав доволі різко. Ми з бабцею, певна річ, удвох читали його колонки. Чіплялися за кожне його слово. Він знав усе про всіх. Його щупальці пролазили всюди. 1941 року клуб «Лелека» служив Вінчеллу за контору.

Увесь світ про це знав. Я, звісно, теж, бо десятки разів бачила його там, коли ходила на гульки із Селією. Бачила, як він приймав прихильників, сидячи на своєму троні: за столиком номер п'ятдесят, що його завжди тримали для нього. Вінчелла можна було зустріти у клубі щоночі з одинадцятої вечора до п'ятої ранку. Саме там він займався своїми брудними справами. Саме туди з усіх куточків імперії сповзалися, наче посланці великого хана Хубілая, жителі його королівства: просити про милість чи принести йому чутки, якими він наповнював бездонне черево своєї газетної колонки.

Вінчелл любив товариство гарненьких артисток (хто його не любив?), тому Селія кілька разів сиділа за його столиком. Він знав її ім'я. Вони часто танцювали разом — я бачила це на власні очі. (Хоч що там дядько Біллі про нього казав, а танцював він добре.) Та попри те, що я провела в «Лелеці» не одну ніч, я жодного разу не наважилася підсісти до Вінчелла. По-перше, я не була артисткою, акторкою чи багатю спадкоємицею, тобто не могла чимось його зацікавити. А по-друге, той чоловік лякав мене до смерті — і це при тому, що тоді я не мала жодної причини його боятися.

Що ж, тепер мала.

Дорогою ми з Олів мовчали. Я згорала від страху й сорому і не мала сили щось говорити, а вона ніколи не любила ляпати язиком ні про що. Мушу сказати, що її ставлення до мене не було зневажливим. Вона не читала мені нотацій, хоч і могла.

Ні, тієї ночі Олів була налаштована серйозно. Вона мала конкретну місію і зосередилася на своєму завданні. Якби я не витала в небесах, то мене б зворушило і вразило те, що саме Олів — а не тітка Пег чи навіть дядько Біллі — підставила себе під удар заради мене. Але я була надто неуважна, тож не сприймала це як акт милосердя. Я думала тільки про одне: мені кінець.

Уже коли ми виходили з таксі, Олів сказала:

— Щоб ти ні словом до Вінчелла не обізвалася. Ні словом. Поводься чемно й тихо. Це твоє єдине завдання. А тепер ходи за мною.

Коли ми дійшли до входу в «Лелеку», нас перепинило двоє швейцарів, яких я добре знала. Джеймс і Нік. Вони теж мене знали, хоча спочатку не впізнали. Бо для них я була тією чарівною дівчиною, яка завжди крутилася біля Селії Рей, а тої ночі я їй близько не була схожа на себе. Я вбралася явно не для танців у «Лелеці». На мені не було ні вечірньої сукні, ні хутра, ні дорогоцінних прикрас, які я позичала в Селії. Навпаки, згідно з настановами Олів про скромність — до яких, на щастя, мені вистачило розуму дослухатися, — я одягнула просту сукенку, в якій приїхала потягом до Нью-Йорка багато місяців тому. І добротне шкільне пальто. З лиця стерла всі сліди косметики. Виглядала я років на п'ятнадцять, не більше.

До того ж тієї ночі я прийшла із зовсім іншою (м'яко кажучи) супутницею, ніж швейцари звикли бачити. Не попідруч із розкішною артисткою Селією Рей, а в товаристві такої собі міс Олів Томпсон — похмурої леді в окулярах у сталевій оправі та у старому коричневому пальті. Вона була як шкільна бібліотекарка.

Ні, як матір шкільної бібліотекарки. Ми точно не були схожими на гостей, які пожвавлять атмосферу закладу на зразок «Лелеки», тож Джеймс із Ніком перегородили дорогу Олів.

— Нам треба побачитися з містером Вінчеллом, — стримано мовила вона. — У терміновій справі.

— Вибачте, мадам, але нічний клуб повний і ми вже не пускаємо гостей.

Він, звісно, брехав. Якби це ми із Селією — одягнені як із голки — хотіли потрапити всередину, ці двері розчинилися б навстіж так швидко, що мало з шарнірів не злетіли б.

— Містер Шерман Біллінгслі на місці? — незворушно запитала Олів.

Швейцари презирнулися. Звідки ця миршава бібліотекарка може знати власника клубу Шермана Біллінгслі? Побачивши, що вони завагалися, Олів наполягла:

— Перекажіть, будь ласка, містерові Біллінгслі, що директорка театру «Лілея» прийшла порозмовляти з містером Вінчеллом і що це дуже терміново. Скажіть, що я прийшла від імені його доброї

приятельки Пег Б'юелл. У нас мало часу. Це стосується ймовірної публікації цих фотографій.

Олів сягнула рукою у свою непримітну картату торбину і витягнула звідти те, що мало стати моєю загибеллю, — жовтаву папку. Вона простягнула її швейцару. То був сміливий хід, але відчайдушні часи вимагають відчайдушних заходів. Нік узяв папку, відкрив її, глянув на знімки і тихенько свиснув. Тоді перевів погляд з фотографій на мене, а тоді знов на фотографії. Щось у виразі його лица змінилося. Нарешті він мене упізнав.

Звівши брову, він безсоромно вишкірився до мене.

— Давненько ми тебе не бачили, Вівіан. Тепер я розумію чому. Мала чим займатися, еге ж?

Я спалахнула від сорому й водночас зрозуміла: це тільки початок.

— Прошу пильнувати за тим, як ви розмовляєте з моєю небогою, сер, — сказала Олів таким сталевим голосом, що ним можна було б просвердлити дірку у банківському сейфі.

З моєю небогою? Відколи це Олів почала називати мене небогою?

Нік попросив пробачення. Проте Олів ще не закінчила.

— Молодий чоловіче, або проведіть нас до містера Біллінгслі, якому навряд чи сподобається, як грубо ви обійшлися з двома жінками, яких він вважає майже своїми родичками, або відразу до столика містера Вінчелла. Або одне, або друге, бо я звідси йти не збираюся. Раджу відразу провести нас до містера Вінчелла, бо я і так там опинюся — байдуже, що мені для цього доведеться зробити або хто втратить свою роботу, намагаючись мене зупинити.

Мене досі дивує, чому молоді чоловіки так сильно бояться недбало вбраних літніх жінок із суворими голосами, але це правда: вони бояться їх як вогню. (Напевно, ті нагадують їм про їхніх рідних матерів, монахинь або вчительок з недільної школи. А травма від давніх сварок і прочуханів надто глибока.)

Джеймс і Нік презирнулися, ще раз глипнули на Олів, а тоді одноставно вирішили: «Хай уже буде так, як хоче та хитра бестія».

Нас провели просто до столика містера Вінчелла.

Олів сіла біля знаменитого чоловіка, а мені показала жестом стати за її спиною. Її куце тіло стало немовби щитом між мною і найнебезпечнішим у світі репортером. А може, вона просто хотіла

відсторонити мене якомога далі від розмови, щоб я не могла нічого бовкнути і зіпсувати її тактику.

Вона відсунула Вінчеллову попільничку й поклала перед ним папку.

— Я прийшла поговорити про ось це.

Вінчелл відкрив папку і віялом розклав фотографії на столі. Я вперше їх побачила, хоч детально роздивитися не змогла. Але й того було досить. Двоє дівчат і чоловік, які сплелися в обіймах. І без деталей було зрозуміло, що там відбувалося.

Він знизав плечима.

— Я їх бачив. І заплатив за них. Нічим не можу допомогти.

— Я знаю, — сказала Олів. — Наскільки я розумію, ви надрукуєте їх у завтрашньому вечірньому випуску.

— Послухайте, леді, а що ви взагалі за одна?

— Мене звати Олів Томпсон. Я керую театром «Лілея».

Видно було, як рахівниця у його голові щось швидко підраховала й видала йому потрібний результат.

— Це та діра, де показують «Місто дівчат», — сказав він, запалюючи нову цигарку від ще не згаслого вогника попередньої.

— Так, — підтвердила Олів. (Слово «діра», яким щойно назвали наш театр, її не зачепило, хоча, зрештою, хто б із цим сперечався?)

— Хороший спектакль, — мовив Вінчелл. — Я його похвалив.

Йому, напевно, хотілося почути подяку за це, проте Олів була не з тих жінок, які дякують наліво й направо — навіть у цій ситуації, коли вона, по суті, приповзла до Вінчелла на колінах.

— А що то за зайчик ховається за вами? — запитав він.

— Моя небога.

Ага, значить, ми далі граємо за цим сценарієм.

— Хіба їй ще не пора спатки? — Вінчелл оглянув мене з голови до ніг.

Я вперше опинилася так близько від нього, і мені це зовсім не сподобалося. Він був високим чоловіком за сорок з яструбиним носом, гладенькою, мов у немовляти, шкірою і підборіддям, яке раз у раз сіпалося. Вбраний у темно-синій костюм (вигладжений на кант) і небесно-блакитну оксфордську сорочку, взутий у коричневі броги і зі стильним сірим фетровим капелюхом на голові. Він був заможний і впливовий — і саме такий мав вигляд: заможного і впливового. Його

руки не знаходили собі місця, але очі, спрямовані на мене, були на диво спокійні. Погляд хижака. Якби мене не діймали хвилювання про те, коли ж він випустить із мене тельбухи, я б назвала його вродливим.

Та вже за мить Вінчелл відвів від мене погляд. Я не змогла втримати його зацікавлення. Він швидко мене роздивився й оцінив — жінка, молода, без зв'язків, без впливу — і махнув на мене рукою, бо користі з мене не було жодної. Олів показала пальцем на одну з фотографій, які лежали перед нею:

— Джентльмен на цих знімках одружений із нашою зіркою.

— Я прекрасно знаю, хто він такий, леді. Артур Вотсон. Бездарний випивака. Тупий, як мішок зі соломою. Судячи з цього знімка, бігати за спідницями йому вдається ліпше, ніж грати на сцені. Дружина добряче йому вріже, коли побачить ці фото.

— Вона вже їх бачила, — сказала Олів.

Тепер Вінчелл не на жарт роздратувався.

— Але де ви їх дістали? От що мене цікавить. Ці фотографії — моя власність. І що то ви собі придумали — ходите й показуєте їх кожному зустрічному? Ви що, квитки продаєте на їхній перегляд?

Олів промовчала, втупившись у Вінчелла своїм найсуворішим поглядом.

Підійшов кельнер. Запитав, чи не бажають леді чогось випити.

— Ні, дякую, — відповіла Олів. — Ми непитущі. (Той, хто опинився б коло мене і почув би, як у мене тхнуло з рота, одразу спростував би її слова.)

— Якщо ви хочете, щоб я не дав цю історію до друку, можете про це забути, — сказав Вінчелл. — Це новина, а я репортер. Правдиві новини чи ні, цікаві чи не дуже — я не маю іншого вибору, як їх друкувати. А ця новина і правдива, і цікава. Чоловік Едни Паркер Вотсон волочиться з двома курвами? Що ви хочете від мене, леді? Щоб я сором'язливо розглядав свої черевики, поки знаменитості запалюють з артистками просто посеред П'ятдесят другої? Я не люблю писати про одружені пари, і всі це знають, але якщо люди так по-дурному поведуться, то чого ви від мене хочете?

Олів далі свердлила його льодяним поглядом.

— Хочу, щоб ви мали хоч дрібку порядності.

— А ви не така проста, як здається. Вас нелегко налякати, еге ж? По-моєму, я вже здогадуюсь, хто ви така. Ви працюєте на Біллі й Пег

Б'юеллів.

— Маєте рацію.

— Диво дивне, що той ваш нікудишній театрик досі працює. Звідки ви берете глядачів, рік за роком? Ви що — платите, щоб вони до вас ходили? Підкупуєте їх?

— Ми їх змушуємо, — сказала Олів. — Пропонуємо їм першокласні розваги, а вони мусять приходити і дякують нам за них, купуючи квитки.

Вінчелл засміявся, забарабанивши пальцями по столу, і нахилив голову.

— А ви мені подобається. Хоч і працюєте на того вошивого самозакоханого Біллі Б'юелла. Холоднокровна ви людина. Були б мені доброю секретаркою.

— Ви вже маєте прекрасну секретарку, сер, в особі міс Роуз Бігмен — жінки, яку я вважаю своєю подругою. Навряд чи вона зрадіє, коли ви наймете мене.

Вінчелл знову засміявся.

— Та ви знаєте про всіх більше за мене!

Але його сміх тут же стих — очі його так і не засміялися.

— Послухайте, леді, я нічим не можу вам допомогти. Мені шкода, що вашій зірці доведеться це все пережити, але я все одно дам цю історію в друк.

— Я не прошу, щоб ви її не давали.

— То чого ви тоді хочете від мене? Я вже запропонував вам роботу. Запропонував випити зі мною.

— Я хочу, щоб ви не друкували у своїй газеті прізвища оцієї дівчини, — Олів знову тицьнула на фотографії. Вони були зняті якихось кілька годин (і кілька століть) тому, і на одній з них була я — із закинутою в екстазі головою.

— Чому б то я мав не друкувати її прізвища?

— Бо вона невинна.

— Цікаво ж вона це показує.

Він знову засміявся тим своїм холодним, неприємним сміхом.

— Яка різниця, назвете ви ім'я цієї бідолахи у своїй газеті чи ні. Історія від того не зміниться, — зауважила Олів. — Бо інші двоє, які вплили в цей скандал, — публічні особи, актор і артистка. Люди вже знають їхні імена. Поринувши у світ розваг, вони розуміли, на який

ризик ідуть, і знали, що публіка пильно за ними стежитиме. Ваша історія їх, звісно, зачепить, але вони оговтаються від цієї травми. Це все — частина слави. Але оця дівчинка, — Олів тицьнула пальцем на моє розпашіле лице на фото, — проста студентка з хорошої сім'ї. Її це звалить з ніг. Надрукувавши її прізвище, ви поставите хрест на її майбутньому.

— Постривайте, те дитя на фотографії — то вона? — Вінчелл показав на мене.

Коли він націлив на мене свого пальця, я відчула себе так, наче то кат вихопив мене з натовпу засуджених до страти.

— Так, — відповіла Олів. — Вона моя небога. Чемна дівчина. Вчиться в коледжі Вассара.

(То вже було занадто: я, звісно, відвідувала коледж Вассара, але сумніваюся, що хтось міг закинути мені те, що я там вчилася.)

Вінчелл не зводив з мене погляду.

— Тоді якого дідька ти не в коледжі, дитино?

У ту хвилину я пошкодувала, що не там. Мені здалося, що мої ноги от-от підкосяться, а легені перестануть вдихати повітря. Я ще ніколи так охоче не тримала рота на замку. Стояла і щосили вдавала із себе виховану дівчинку, яка вивчала літературу в хорошому коледжі і зовсім не була п'яна — роль, до якої того вечора я була зовсім не готова.

— Вона приїхала до міста погуляти, — сказала Олів. — А сама з маленького містечка, з порядної сім'ї. Недавно зв'язалася з трохи підозрілою компанією. З чемними дівчатками постійно таке стається. Вона помилилася, от і все.

— І ви хочете, щоб я не здирав з неї шкуру через це.

— Так. Саме про це я вас і прошу. Нехай та історія іде в друк, якщо так треба — навіть із фотографіями. Тільки не вказуйте прізвища цього невинного дівчати.

Вінчелл знову перебрав знімки. Тицьнув на той, де мої губи пожирали лице Селії, а рука, наче змія, обвила Артура Вотсона за шию.

— Сама невинність, — сказав він.

— Її спокусили, — відповіла Олів. — Вона вчинила по-дурному. З будь-якою дівчиною таке може статися.

— А за які ж то я гроші, по-вашому, купуватиму дружині й доньці норкові шуби, якщо перестану публікувати плітки, бо, як бачите, невинні люди чинять по-дурному?

— У вашої доньки гарне ім'я, — ні з того ні з сього ляпнула я.

Звук мого голосу шокував мене. Я справді не збиралася нічого казати. Слова самі вилетіли з мого рота. Вінчелл та Олів теж здригнулися, почувши мій голос. Олів крутнулася й сердито на мене глянула, а Вінчелл здивовано відкинувся на спинку крісла.

— Тобто? — перепитав він.

— Ми не просили тебе відкривати рота, Вівіан, — сказала Олів.

— Тихо, — цитьнув на неї Вінчелл. — Що ти сказала, дівчино?

— У вашої доньки гарне ім'я, — повторила я, не маючи сили відвести погляд. — Валда.

— Звідки ти знаєш мою Валду? — запитав він.

Якби я мала розум в голові чи була здатна вигадати цікаву історію, я б, напевно, відповіла по-іншому, але в такому наляканому стані я змогла видушити із себе тільки правду.

— Мені воно завжди подобалося. Розумієте, мого брата звати так само, як вас — Волтер. Мого прадіда по мамі теж звали Волтер. Ім'я моєму братові дала бабця. Вона хотіла, щоб воно лишилося в родині. Бабця слухала всі ваші програми на радіо, бо їй подобалося ваше ім'я. І читала всі ваші колонки. Ми разом їх читали, у «Графік». Волтер — то було улюблене ім'я моєї бабці. Вона дуже зраділа, коли ви назвали своїх дітей Волтером і Валдою. Бабця змусила моїх батьків назвати мене Вівіан, бо це ім'я починається на ту саму літеру, що й Волтер.

Та коли ви назвали свою доньку Валдою, вона пошкодувала, що й мене так не назвали. Гарне ім'я, сказала вона, і хороший знак. Ми слухали всі ваші випуски «Години танцю від Лакі Страйк». Бабці дуже подобалося ваше ім'я. Вона шкодувала, що мене не назвали Валдою. Вона була б щаслива.

У мене вичерпувалися сили — і сяк-так зліплені до купи речення, — та й узагалі, що за дурниці я плела?

— Її хтось просив читати лекцію? — спитав Вінчелл, знову тицьнувши на мене пальцем.

— Не звертайте уваги, — сказала Олів. — Вона хвилюється.

— Це на вас, леді, мені не треба звертати уваги, — відповів він Олів і вкотре спрямував свій крижаний погляд на мене. — Десь я тебе

вже бачив, дитино. Ти ж бувала тут колись, правда? У компанії Селії Рей, правда?

Я кивнула — усе, тепер точно кінець. В Олів опустилися плечі.

— Так я й думав. Це сьогодні ти прийшла вбрана так гарно й мило, як невинна принцеса, але я пам'ятаю тебе інакшою. Я бачив, що ти виробляла в цій залі. А тепер ти хочеш переконати мене, що ти порядна дівчина. Зухвало, нічого не скажеш. Слухайте сюди, ви двоє: я вас розкусив. Тепер я розумію, чого ви домагаєтеся — ви тиснете на мене, а я ненавиджу, коли на мене хтось тисне.

Він показав пальцем на Олів.

— Мені тільки одне неясно: навіщо ви так стараєтеся врятувати це дівчисько? Та кожна душа в цьому клубі підтвердить, що ніяка вона не слабкодуха незайманка, і я точно знаю, що вона не ваша небога. Та ви, курва, узагалі з різних країн. У вас навіть акцент різний.

— Ні, вона моя небога, — стояла на своєму Олів.

— Дитинко, ця леді — твоя тітка? — прямо запитав мене Вінчелл.

Мене жахала думка про те, щоб йому збрехати, але й казати правду теж було страшно. Я не знайшла кращого рішення, як вигукнути «Вибачте!» і розплакатися.

— О люди добрі! У мене вже голова тріщить! — поскаржився він. А тоді простягнув мені свою хустинку і сказав: — Сядь, дитино. Через тебе я схожий на мерзотника. Я хочу, щоб біля мене плакали тільки артистки й старлетки, яким я розбив серце, і все, ніхто більше.

Він запалив дві цигарки й одну з них простягнув мені.

— Чи ти не тільки не п'єш, а й не куриш? — цинічно посміхнувся він.

Я з вдячністю взяла цигарку і, схлипуючи, кілька разів затягнулася, ковтаючи дим.

— Скільки тобі років? — запитав Вінчелл.

— Двадцять.

— Уже доросла, мала б знати, куди лізти не слід. Хоча такі, як ти, все життя встряють у щось дурне. Слухай, ти казала, що читала мої колонки у «Графік». А хіба ти не була для них трохи замала?

Я кивнула.

— Моя бабця дуже вас любила. Вона читала мені вголос ваші колонки, коли я була ще дитина.

— Дуже мене любила, кажеш? І що саме їй так подобалося? Ну, крім мого прекрасного імені — про нього ми вже вислухали твій незабутній монолог.

То було просте запитання. Я добре знала бабцині смаки.

— Їй подобався ваш жаргон. Подобалось, коли ви писали, що хтось «спарувався» з кимось замість «одружився». Подобалися скандали, які ви затівали. Ваші театральні рецензії. Бабця казала, що ви по-справжньому дивилися вистави і переймалися ними, не те що інші критики.

— То все вона казала, та ваша стара бабця? Ну молодчина. І де ж та геніальна жінка тепер?

— Померла, — відповіла я і мало не розплакалася знову.

— Шкода. Не люблю втрачати відданих читачок. А що той твій брат, якого назвали на мою честь? Волтер. Що з ним за історія?

Не знаю, звідки Волтер Вінчелл узяв, що мого брата назвали на його честь, але сперечатися мені зовсім не хотілося.

— Мій брат Волтер служить на флоті. Вчиться на офіцера.

— Сам зголосився?

— Так, — відповіла я. — Він покинув Принстон.

— Ось хто нам зараз потрібний, — сказав Вінчелл. — Такі хлопці, як він. Багато хоробрих хлопців, які добровільно підуть воювати з Гітлером, а не чекатимуть, поки їм хтось скаже. Гарний він хлопчина?

— Так, сер.

— Ще б пак, з таким ім'ям.

Підійшов кельнер запитати, чи ми чогось бажаємо, і я вже була за малесенький крок від того, щоб замовити подвійний джин з тоніком, суто за звичкою, але, на щастя, мені вистачило здорового глузду вчасно стриматися. Кельнера звали Луї. Колись я з ним цілувалася. Добре, що він начебто мене не впізнав.

— Послухайте, — сказав Вінчелл. — Забирайтеся звідси обидві. Через вас мій столик виглядає дешево. Я взагалі не розумію, як ви сюди пробралися в такому вигляді.

— Ми підемо, але після того, як ви нас запевните, що в завтрашній газеті не надрукують прізвища Віві, — сказала Олів, яка завжди знала, де можна ще трохи підтиснути.

— Агов, леді! Ви підходите до столика номер п'ятдесят у «Лелеці» і розкажете мені, що вам треба? Ще такого не було, —

огризнувся Вінчелл. — Я нічого вам не винен. Ні в чому іншому я вас запевнити не можу.

Він повернувся до мене.

— А тобі я б радив не лізти більше туди, куди не просять, хоч я знаю, що ти не послухаєш. Вердикт лишається незмінним: ти, дівчинко, зробила паскудство і тебе піймали на гарячому. Напевно, то не перше твоє паскудство, але досі тобі щастило не спалитися. Що ж, сьогодні твоєму везінню настав кінець. Волочитися з чужим мужиком і лесбійкою, яка аж пищить, так хоче скочити в ліжку, — поганенький сценарій для дівчини з порядної сім'ї. У майбутньому ти накоїш ще більших дурниць. Повір, я трохи знаюся на людях. Тому скажу тобі тільки одне: якщо така «чемна» дівчинка, як ти, валандатиметься з такою курвегою, як Селія Рей, то їй доведеться навчитися захищати саму себе. Стара карга, яка біля тебе сидить, уже мене дістала, але пороху, я так бачу, їй не бракує, раз вона так за тебе воює. Не розумію тільки, чому вона так переймається і чим це ти на таке заслужила. Але віднині, дівчинко, воюй за себе сама. А тепер забирайтеся звідси — обидві, бо ви мені тільки вечір псуєте. Відлякуєте від мене важливих людей.

Розділ двадцятий

Наступного дня я переховувалася у своїй кімнаті. Чекала, що Селія прийде додому і ми поговоримо про те, що сталося, але вона так і не з'явилася. Я не спала вночі, і мої нерви геть розхиталися. Здавалося, що до мозку хтось причепив тисячі дзвоників, які тельнякали всі нараз. Я до смерті боялася наткнутися на когось — насамперед на Едну, — тому не ризикнула вийти на кухню на сніданок чи на обід.

Пополудні я вислизнула з театру, щоб купити газету й прочитати Вінчеллову колонку. Я розгорнула її просто біля кіоску, змагаючись із безневним вітром, який хотів вихопити погані новини з моїх рук.

На сторінці красувалося фото: Артур, Селія і я, в обіймах.

Контури мого лица були розмиті — важко було сказати напевне, що то я. (У поганому освітленні всі гарненькі брюнетки виглядають однаково.) Зате обличчя Артура й Селії було видно ясно, мов удень. Мабуть, головними тут були вони.

Я голосно ковтнула слину й змусила себе прочитати цей текст.

Цитата з колонки Волтера Вінчелла у газеті «Нью-Йорк Дейлі Міррор», вечірній випуск, 25 березня 1941 року:

Ось вам приклад неджентльменської і непорядної поведінки від такого собі «містера Една Паркер Вотсон».

Якщо однієї жінки ненаситному британцю замало, то, може, хай його зігріють дві американські артисточки, що скажете?.. Так і є, ми піймали Артура Вотсона в той гарячий момент, коли він вицілювався біля входу у «Прожектор» із Селією Рей, своєю партнеркою з «Міста дівчат», і зі ще однією довгоногою жителькою Лесбосу... Прекрасний спосіб збавити час, містере, поки ваші земляки гинуть на війні з Гітлером... Оце так видовище влаштували вчора ввечері на тротуарі!.. Сподіваюся, ці троє дурноверхих купідончиків досхочу набавилися перед камерами, бо всі, хто має мізки в голові, розуміють: ось іще один зірковий шлюб, який скоро «перекрять»!

...Напевно, учора ввечері Артур Вотсон дістав добрячого прочухана від своєї дружини... Кепський день в родині Вотсонів! Ліпше б цілий день валялися в ліжку! Бігме кажу!

«Довгонога жителька Лесбосу».

Без прізвища.

Олів мене порятувала.

Десь близько шостої вечора у двері постукали. Прийшла тітка Пег — така ж позеленіла й перестрашена, як я.

Сіла на ліжку, де валявся мій одяг.

— От лайно, — вона вимовила це так, ніби ми справді по вуха сиділи в лайні Ми довго мовчали.

— Що ж, дитинко, напаскудила ти добряче, — врешті сказала вона.

— Пробачте мені.

— Та перестань. Я не збираюся читати тобі моралі. Але проблем тепер маємо повно. Ми з Олів із самого ранку намагаємося розгребти наслідки цієї катастрофи.

— Пробачте, будь ласка, — повторила я.

— Та ж кажу тобі, перестань. Будеш вибачатися перед іншими. Мені твоїх вибачень не треба. Але поговорити нам є про що. По-перше, я хочу повідомити тебе, що Селію звільнено.

Звільнено! Я вперше чула, щоб когось звільняли з «Лілеї».

— Але куди вона піде? — запитала я.

— Піде собі деінде. На ній поставлено крапку. До побачення. Я сказала, щоб прийшла забрати свої речі сьогодні ввечері під час спектаклю. І хочу попросити, щоб тебе не було в кімнаті, коли вона прийде. Зайва метушня мені ні до чого.

Селія нас покидає, а я навіть не зможу попрощатися з нею!

І куди вона взагалі йде? Я точно знала, що в неї не було й копійки за душею. Ні дому. Ні сім'ї. Їй кінець.

— Я не мала іншого виходу, — мовила тітка Пег. — Я не збираюся змушувати Едну знову виходити на одну сцену із Селією. А якби я не звільнила ту дівку після того, що вона накоїла, наші актори влаштували б тут придворний переворот. Усі дуже злі. Ми не можемо

так ризикувати. Тому я віддала її роль Гледіс. Та грає трохи гірше, але нічого, впорається. Артура я б теж із радістю звільнила, але Една не дасть. Може, пізніше вона сама його звільнить, але то вже її справа. Мерзотник такий. Але що я можу вдіяти? Вона його кохає.

— То Една ще й сьогодні виступає? — здивувалася я.

— Ну ясно. А чому б їй не виступати? То ж не вона наламала дров.

Я скривилася. Чесно кажучи, я була шокована, почувши, що вона виступатиме. Я думала, що Една десь переховуватиметься — поїде в якийсь санаторій чи принаймні ридатиме за зачиненими дверима. Думала, що спектакль узагалі скасують.

— Вечір їй випаде не з приємних, — сказала тітка Пег. — Усі читали Вінчелла. Тепер будуть перешіптуватися. Кровожерно на неї витріщатимуться, чекаючи, коли їй підкосяться ноги. Але вона досвідчена акторка, витримає. Ліпше раз пережити і забути — ось як вона налаштована. Шоу має тривати, ну і все таке. Нам пощастило, що вона сильна. Бо якби Една не була така рішуча або не така добра товаришка, то, напевно, пішла б собі геть — і що б ми тоді робили? Добре, що вона вміє не піддаватися, і цього разу теж не піддається.

Тітка Пег запалила цигарку й продовжила:

— А ще я сьогодні мала розмову з твоїм хлопцем, Ентоні. Він хотів усе кинути. Сказав, що йому набридло. Що ми кумаримо його — не знаю, що то означає. І що ти кумариш його найбільше. Я вмовила його лишитися, але нам доведеться більше йому платити, і він висунув ще одну умову: щоб ти перестала «морочити йому голову». Бо ти йому «нападлючила». Казав, що між вами все скінчено. Не хоче більше чути, як ти йому «вчитуєш». Я просто переказую його слова, Віві. Пом'яну, я передала всю суть його повідомлення. Не знаю, чи він сьогодні буде в стані добре грати, але скоро побачимо. Олів довго з ним уранці розмовляла, просила його не йти. Ліпше тримайся від нього подалі. Вдавай, ніби його нема.

Мене занудило. Селію прогнали. Ентоні більше не хотів зі мною розмовляти. А Една через мене мала виступати перед публікою, яка мріяла побачити, як та впаде на коліна.

Тітка Пег сказала:

— Запитаю тебе прямо, Віві. Ти вже давно волочишся з Артуром Вотсоном?

— Я з ним не волочуся. Тільки вчора ввечері. Один-єдиний раз.

Тітка пильно дивилася на мене, немовби визначаючи, правду я кажу чи брешу. Урешті махнула рукою. Може, повірила мені, а може, і ні. Напевно, вирішила, що це й так не має значення. А я не мала сили захищатися. Та й захищати особливо не було що.

— Нащо ти це зробила? — у її голосі було більше подиву, ніж осуду. Коли я відразу не відповіла, вона додала: — Забудь. Причини завжди ті самі.

— Я думала, що Една крутить з Ентоні, — пробелькотіла я.

— Але це неправда. Я знаю Едну і можу запевнити тебе, що це неправда. Вона ніколи на таке не йшла і не піде. Та й навіть якби це була правда, це ж не причина так поводитися, Вівіан.

— Вибачте, будь ласка, — знову сказала я.

— Цю історію передрукують усі бульварні газети, ти ж знаєш. У всіх містах країни. «Вераеті» напише про це. Усі таблоїди в Голлівуді. І в Лондоні теж. До Олів цілий день видзвонювали репортери — просили про коментар. Біля службового входу стовбичать фотографи. Страшна невдача для такої жінки, як Една, — для жінки з такою гідністю.

— Скажіть мені, що я можу зробити. Будь ласка.

— Нічого, — відповіла вона. — Поводитися скромно, тримати рота на замку і сподіватися, що всі тебе пошкодують. Більш нічого. До речі, я чула, що ви з Олів ходили вчора вночі у «Лелеку».

Я кивнула.

— Не хочу, щоб це прозвучало пафосно, Віві, але ж ти розумієш, що Олів врятувала тебе від катастрофи, правда?

— Розумію.

— Можеш собі уявити, що б тобі сказали батьки? У такому середовищі, як ваше? З такою репутацією? І ще й з фотографіями до того всього?

Я прекрасно могла це уявити. Бо вже уявляла.

— Не зовсім справедливо вийшло, Віві. Усі інші муситимуть прийняти удар на себе — і насамперед Една, тоді як тобі все зійшло з рук.

— Я знаю, — сказала я. — Вибачте.

Тітка Пег зітхнула.

— Що ж. Олів знову в ролі рятівниці. Я вже збилася з ліку, скільки разів вона порятувала нас, точніше мене, за всі ці роки. Я більше не знаю такої дивовижної й порядної жінки, як вона. Маю надію, ти їй подякувала.

— Подякувала, — відповіла я, хоч і не була в цьому певна.

— Шкода, що я не пішла з вами, Віві. Але я була в поганій формі. Забагато таких ночей останнім часом. Хлебтала джин, як содову. Навіть не пам'ятаю, як дісталася додому. Але скажу прямо: просити Вінчелла за тебе мала я, а не Олів. Зрештою, я ж твоя тітка. Родинний обов'язок. Було б непогано, якби й Біллі допоміг, але Біллі не пхатиме голову в зашморг ради когось. Та він і не мусив. То було моє завдання, і я його провалила. Мені зле від того всього, дитинко. Треба було пильнувати за тобою.

— Ви ні в чому не винні, — сказала я — і я справді так вважала. — Це все моя вина.

— Ну, зараз вже нема чого махати руками. По-моєму, мій запій уже минувся, черговий раз. Кінець завжди однаковий. З'являється Біллі, а за ним веселощі й конфетті. Ми з ним досхочу розважаємося, а потім одного ранку я прокидаюсь і бачу, що поки я валялася непритомна на ліжку, світ перевернувся догори дригом, а Олів за моєю спиною весь той час намагалася якось розгребти той безлад. Не маю поняття, чому я завжди наступаю на ті самі граблі.

Я не знала, що їй відповісти.

— Що ж, тільки не падай духом, Віві. Як то кажуть, не кінець світу. Знаю, що в такий день у це важко повірити, але це справді не кінець. Буває й гірше. Деякі люди не мають ніг.

— Мене теж звільнено?

Вона засміялася.

— Звільнено звідки? У тебе ж навіть роботи нема!

Вона глянула на годинник і підвелася.

— І ще одне. Една не хоче бачити тебе сьогодні перед спектаклем. Одягнутися їй допоможе Гледіс. Але опісля Една таки хоче зустрітися. Вона попросила мене передати тобі, щоб ти прийшла в її гримерку.

— О Боже! — мене знову занудило.

— Рано чи пізно тобі доведеться з нею побачитися. Хай і сьогодні — яка різниця? Щебетати вона з тобою не буде — я вже можу тебе попередити. Але вона має повне право дати тобі прочухана, а ти

заслуговуєш його дістати. Іди й перепроси її, якщо вона прийме твої вибачення. Зізнайся в тому, що накоїла. Отримай по заслугі. Що скоріше гепнешся носом об землю, то скоріше почнеш відбудовувати своє життя наново. Принаймні зі мною так завжди було. Послухай стару досвідчену жінку.

Я стояла далеко за останнім рядом і дивилася виставу з темного кутка, де й було мені місце.

Якщо того вечора глядачі прийшли до «Лілеї», аби побачити, як Една Паркер Вотсон знервовано метушитиметься на сцені, то на них чекало розчарування. Бо вона й не думала метушитися. Пришпилену до сцени, наче метелик, сліпучо-білим світлом прожектора, її прискіпливо розглядали сотні очей; про неї перешіптувалися, з неї насміхалися — та вона зіграла свою роль так, як і мала зіграти. Жоден її нерв не здригнувся на потіху кровожерливій юрбі. Місіс Калевала в її виконанні була іронічна, чарівна, безтурботна. Ба більше: того вечора Една рухалася сценою ще граційніше й елегантніше, ніж завжди. Вона трималася з бездоганною упевненістю, а вираз її лица відображав тільки те, як приємно бути зіркою цього легкого, веселого спектаклю.

Решта виконавців явно хвилювалися — робили щось не те, спотикалися на середині речення, але впевнена гра Едни зрештою додала впевненості і їм. Една була гравітаційною силою, яка того вечора втримувала всіх у стані рівноваги.

А що тримало її рівновагу, уявлення не маю.

У першій дії Ентоні грав агресивніше, ніж завжди, — навряд чи це мені привиділося. Він був не так Везунчиком Боббі, як Боббі Лютим Звіром, однак Една і його зуміла приборкати.

Моя подруга Гледіс, яка перейняла роль Селії і отримала її костюм, прекрасно виглядала і жодного разу не оступилася в танці. Їй бракувало іронічної, млосної манери, якою так прославилася Селія. Та все ж вона добре впоралася зі своїм завданням, а це було головне.

Артур грав жахливо — зрештою, як і завжди. Єдине, що того вечора він ще й виглядав жахливо. Під очима в нього з'явилися зеленувато-сірі кола. Цілий спектакль він тільки те й робив, що витирав піт з потилиці і витріщався на свою дружину жалюгідним поглядом бабія. Навіть не намагався вдавати, нібито він засмучений.

Єдиним порятунком стало те, що його роль значно скоротили і йому бракувало часу на сцені, щоб усе зруйнувати.

Того вечора Една внесла у спектакль одну важливу зміну. Виконуючи свою баладу, вона несподівано змінила позу.

Замість спрямувати обличчя й голос до небес, як зазвичай, вона стала просто на край сцени. Една співала безпосередньо для глядачів: дивилася в залу, вибирала з-посеред юрби тих чи тих людей і співала для них — чи радше до них. Вона не зводила з них очей і, виспівуючи своє серце, спонукала їх першими опускати погляд. Ще ніколи її голос не був такий розкішний і зухвалий. («Цього разу я точно пропа́ду / І залишусь далеко поза́ду, / Та все ж варто мені закохатись».) Вона співала так, наче кидала виклик глядачам, одному за одним. Так наче питала їх: невже вам ніколи не було боляче? Невже вам ніколи не розбивали серце? Невже ви ніколи не ризикували заради кохання?

До кінця пісні всі плакали, а вона стояла із сухими-сухісінькими очима і приймала овації. За все життя я так і не зустріла сильнішої жінки.

Я постукала у двері гримерки задерев'янілою рукою.

— Заходь, — сказала Една.

Моя голова була немов ватяна. Вуха позакладало. У роті стояв присмак кукурудзяної крупи, змішаний із запахом цигарок. Очі стали сухі й пекли — від недосипання й плачу.

Я вже добу нічого не їла й думати про їжу не могла. На мені була та сама сукенка, в якій я ходила у «Лелеку». Волосся я від ранку не зачісувала. (Не змогла змусити себе подивитися у дзеркало.) Ноги здавалися відокремленими від решти тіла — я не розуміла, як вони могли самі по собі пересуватися. На якусь мить вони відмовились мене слухати. І тоді я силою зіштовхнула своє тіло з місця, наче людина, що стрибає зі скелі в холодні води океану.

Една стояла перед дзеркалом в ореолі яскравого світла.

Стояла невимушено, склавши руки на грудях. Вона чекала на мене. Досі в костюмі — у тій розкішній вечірній сукні, яку я пошила їй для фінальної сцени багато місяців тому. Мерехтливий блакитний шовк і штучні камінчики.

Я стала перед нею, опустивши голову. Я була набагато вища за цю жінку, але в ту хвилину почувалася пацючихою біля її ніг.

— Може, першою щось скажеш? — озвалася Една.

Що ж, я не зовсім готувалася до цієї зустрічі. Але її пропозиція була насправді не пропозицією, а наказом. Тож я розтулила рота — і звідти почали литися рвані, убогі, недоладні речення. Літургія виправдань серед потоку нікчемних вибачень. Благання простити мені. Відчайдушні обіцянки все виправити. А ще багато боягузливих слів і заперечень. («Це був перший і останній раз, Едно!») Мені соромно про це згадувати, але посеред своєї заплутаної промови я процитувала слова Артура Вотсона про те, що його дружина «любить молодих жеребців».

Я сплела в один клубок усі дурниці, які тільки спали мені на думку, а Една жодного разу не урвала моє плетиво і ніяк на нього не відреагувала. Урешті-решт я затнулася, виплюнувши останній кавалок словесного сміття. І знов стояла перед нею мовчки, хвора від її незмигнутого погляду.

За якийсь час Една підозріло спокійно сказала:

— Ти не розумієш одного, Вівіан: ти не цікава як людина. Гарна, так, але тільки тому, що молода. Твоя краса скоро зів'яне. А от цікавою ти ніколи не будеш. Я кажу тобі про це, бо мені здається, що ти всіляко стараєшся довести, що ти цікава і що твоє життя важливе. Але насправді це не так. Колись я вірила, що в тобі є потенціал стати цікавою особистістю, але я помилилася. Твоя тітка Пег — цікава особистість. Олів Томпсон — теж. І я цікава. А ти — ні. Розумієш, про що я?

Я кивнула.

— Знаєш, хто ти, Вівіан? Тип людини. Точніше, тип жінки. І то такий поширений, що аж нудить від нього. Думаєш, я ніколи не стикалася з жінками твого типу? Такі, як ти, вічно крутяться навколо, бавляться у свої нудні, вульгарні, нікчемні забави і завдають усім навколо нудних, вульгарних і нікчемних проблем. Ти належиш до того типу жінок, які не можуть дружити з іншими жінками, бо вічно граються з чужими іграшками. Такі, як ти, вважають себе важливими персонами, бо можуть наробити клопотів і зіпсувати іншим життя. Але такі жінки неважливі й нікому не цікаві.

Я розтулила було рота, щоб виплюнути ще одну пригорщу незв'язного словесного непотребу, але Една підняла руку.

— Ліпше помовч, моя дорогенька, і збережи ту дрібку гідності, яка в тебе ще лишилася.

Мене добило те, що вона промовила це з ледь помітною усмішкою, з крихітним натяком на приязнь.

— Скажу тобі ще дещо, Вівіан. Твоя подружка Селія проводила з тобою стільки часу, бо думала, що ти аристократка, але це не так. А ти проводила стільки часу із Селією, бо думала, що вона зірка, а це теж не так. Їй ніколи не стати зіркою, так само як тобі — аристократкою. Ви обидві — усього лиш пара страшенно посередніх дівчат. Типів дівчат. На світі мільйон таких, як ви.

Я відчула, як моє серце стиснулося у зібгану кульку фольги, розчавлену в її тендітному кулачку.

— Хочеш почути, що тобі варто зробити, аби більше не бути типом, а стати реальною людиною?

Напевно, я кивнула, бо вона продовжила:

— Тоді я тобі скажу: нічого. Хоч як ти намагатимешся стати кимось у житті, тобі не вдасться. Ти завжди будеш ніким, Вівіан. Ти завжди будеш нічого не вартою нікчемною.

Една ніжно усміхнулася.

— А ще, гадаю, не помилюся, коли скажу, що дуже скоро ти поїдеш назад до своїх батьків, — підсумувала вона. — Туди, де тобі й місце. Правда, сонечко?

Розділ двадцять перший

Наступну годину я провела в тісній телефонній кабінці позаду поблизької цілодобової аптеки, намагаючись додзвонитися до свого брата.

Я скаженіла від розпачу.

Можна було подзвонити Волтерові з телефону в «Лілеї», але я не хотіла, щоб мене хтось чув, та й, крім того, мені було дуже соромно показуватися в театрі. Тож я й побігла до аптеки.

Я мала загальний номер телефону в казарму військового училища у Верхньому Вест-Сайді. Брат дав мені його на крайній випадок. Що ж, от той випадок і настав. Тільки то була вже одинадцята вечора й ніхто не брав трубки. Але я не здавалася. Кидала п'ять центів у щілину, знову й знову, і слухала безкінечні гудки на другому кінці. Після двадцять п'ятого гудка я вішала трубку й починала все спочатку: знову кидала п'ять центів і набирала той самий номер. І весь час схлипувала й гикала.

Я поводитись немов під гіпнозом: набирала номер, рахувала гудки, клала трубку, слухала, як випадає зі щілини монетка, знову кидала її у щілину, набирала номер, рахувала гудки, клала трубку. Схлипувала, скиглила.

Раптом на другому кінці почувся голос. Страшенно лютий.

— ЩО ТАКЕ?! — рявкнув хтось у вухо. — ЩО В БІСА ТАКЕ?!

Слухавка мало не вилетіла мені з рук. Я впала в такий транс, що встигла забути, навіщо взагалі потрібні телефони.

— Мені треба поговорити з Волтером Моррісом, — сказала я, оговтавшись. — Прощу вас, сер. Термінові сімейні обставини.

Чоловік на другому боці слухавки вивергнув із себе потік лайки («Клята безсовісна засранка!») і прочитав очікувану нотацію на тему: «Ти взагалі дивилася на годинник?». Але його лють не могла зрівнятися з моїм відчаєм. Я прекрасно грала роль істеричної родички, якою, по суті, й була. Мої ридання взяли гору над гнівом незнайомця. Мені було начхати на його крики про правила етикету. Врешті він, напевно, зрозумів, що його правила безсилі перед моїм хаосом, і пішов шукати мого брата.

Я довго прочекала, кидаючи в телефон монетку за монеткою, намагаючись зібратися докупити і прислухаючись до свого уривчастого дихання в тісній кабінці. І от нарешті — Волтер.

— Що сталося, Ві? — запитав він.

Почувши братів голос, я знову розпалася на тисячу шматочків розгубленої маленької дівчинки. А тоді, крізь хвилю нудоти і схлипів, розповіла йому все від початку до кінця.

— Забери мене звідси, — благально сказала я, коли нарешті закінчила. — Забери мене додому.

Не знаю, як Волтер зміг так швидко все організувати, ще й серед ночі. Не знаю, як воно було влаштовано у війську — вихідні й усе решта. Але мій брат був найвинахідливішою людиною, яку я знала, і тому все якось залагодив. Я знала, що він це зробить. Волтер міг владнати все.

Поки Волтер займався своєю частиною мого плану втечі (домовлявся про вихідний і шукав, у кого позичити автомобіль), я складала речі — запихала одяг і взуття у валізи й тремтячими пальцями пакувала швейну машинку. Потім я написала тітці Пег із Олів довгого, розпачливого, поплямленого сльозами листа й залишила його на кухонному столі. Не пам'ятаю всього, що я понаписувала, але істеричних емоцій там не бракувало. Згадуючи про це, я шкодую, що не написала просто: «Дякую, що подбали про мене. Вибачте, що повелась як ідіотка», — і не поставила на тому крапку. Тітка Пег та Олів і так мали море клопотів. Їм триста років не потрібна була ще й моя дурнувата сповідь на двадцять сторінок.

Але вони її отримали.

Удосвіта Волтер під'їхав до театру «Лілея», щоб забрати мене й відвезти додому.

Він був не сам. Так, мій брат зумів позичити у когось автівку, але та дісталася йому з певною умовою. Точніше, з водієм. За кермом сидів високий худорлявий молодий чоловік у такому самому однострої, що й Волтер. Однорупник із військового училища. Схожий на італійця хлопчина із сильним бруклінським акцентом. Він мав їхати з нами. Очевидно, пошарпаний старенький «форд» належав йому.

Мені було байдуже. Байдуже, хто там сидів у автомобілі і хто бачив мене в такому розбитому стані. Я була у відчаї. Мені хотілося одного: тієї ж хвилини покинути «Лілею», поки ніхто не прокинувся і

не побачив мого обличчя. Я більше ні секунди не могла перебувати в одній будівлі з Едною.

З властивою їй стриманістю вона, по суті, наказала мені забиратися геть, і я почула її гучну й чітку вказівку. Я мусила їхати. І то негайно.

Хай мене просто заберуть звідси — це все, що мене турбувало.

Ми перетнули міст Джорджа Вашингтона. Якраз сходило сонце. Я навіть не дивилася на вигляд Нью-Йорка, що віддалявся. То було б нестерпно. Хоч це я забиралася геть із міста, відчуття було достоту протилежне: що це місто забирали від мене. Я довела, що мені не можна його довіряти, тож Нью-Йорк забрали від мене подалі, так як з рук дитини забирають дорогу річ.

Щойно ми опинилися по той бік моста, остаточно виїхавши з міста, Волтер визвірився на мене. Я ще ніколи не бачила його таким злим. Він мало коли показував свій характер, але цього разу він таки його показав, ой показав. Волтер детально пояснив мені, як я зганьбила родинне ім'я. Нагадав, скільки всього мені дали в житті і як бездумно я все протринькала. Сказав, що мої батьки даремно викинули стільки грошей на мою освіту й виховання, бо я недостойна таких дарунків.

Розповів, що в майбутньому чекає на таких дівчат, як я: ними користуються, потім використовують їх до кінця, а тоді викидають на смітник. Сказав, що, зважаючи на мою поведінку, мені ще поталанило, що я не опинилася у в'язниці, не завагітніла і не валялася мертва в канаві. Попередив, що тепер я ніколи не знайду порядного чоловіка, бо хто мене захоче, знаючи бодай щось про моє минуле? Я волочилася з усякими дурнями і сама стала дурепою. Він застеріг мене, щоб я ні словом не прохопилася батькам, чим займалася в Нью-Йорку і якої біди накоїла. І йому йшлося не про те, щоб захистити мене у такий спосіб (на захист я не заслуговувала), а щоб захистити їх. Мама з татом ніколи б не пережили такого удару, якби дізналися, як низько впала донька. Він дав мені чітко зрозуміти, що рятує мене перший і останній раз. І додав:

— Тобі пощастило, що я не везу тебе у виправну школу.

І все це Волтер випалив просто перед молодим чоловіком, який сидів за кермом, наче той був невидимий, глухий або просто якийсь нікчема.

А може, то я була така огидна Волтерові, що йому було начхати, чує його хтось чи ні. Отож Волтер вилив на мене свою жовч, наш водій почув усе до найменших деталей, а я сиділа на задньому сидінні й мовчки все терпіла. Було неприємно, так. Але порівняно із недавньою сутичкою з Едною не так вже й дуже. (Принаймні Волтер, розлютившись на мене, дав мені зберегти свою гідність, тоді як непорушна холонокровність Едни була такою принизливою. Ліпше його вогонь, аніж її лід.) Напевно, до тієї миті я вже втратила чутливість до болю.

Я не спала понад три доби. За останні півтори я була п'яна, обманута, налякана, принижена, покинута й висварена.

Я втратила найліпшу подругу, хлопця, товариство, улюблену роботу, самоповагу і Нью-Йорк. Една — жінка, яку я любила і якою захоплювалася — щойно повідомила мене, що я не людина, а нікчема, і що буду нею завжди. Мені довелося просити старшого брата про порятунок і розповісти йому, яка я засранка. Мене вивели на чисту воду й добряче вишпетили. Хоч що там Волтер казав, ніщо не могло мене ще дужче присоромити чи образити.

А от те, що сказав наш водій, як виявилось, могло.

Бо десь за годину, коли Волтер нарешті зупинив на секунду свою лекцію (напевно, аби просто перевести подих), худорлявий хлопчина за кермом озвався. Уперше за весь час.

Він сказав:

— Шкода, що такому чесному хлопцю, як ти, Волт, дісталася за сестру така мала паскудна шльондра.

Оце мене зачепило, так.

Його слова не просто вжалили мене — вони пропалили мене до самого нутра, так наче я ковтнула кислоту.

Річ була не тільки в тому, що я не могла повірити, що цей хлопчисько таке сказав. Ще й перед моїм братом! Він узагалі бачив мого брата? Волтера Морріса, метр дев'яносто на зріст?

Бачив його силу і м'язи?

Подих застряг у моєму горлі: я чекала, що Волтер зараз йому вріже чи принаймні його облає.

Але Волтер нічого не сказав.

Мій брат явно не збирався оскаржувати його вердикт. Бо він із ним погоджувався.

Ми їхали далі, а ті брутальні слова відлунювали й рикошетом відбивалися в тісному, замкнутому салоні автомобіля і в ще тіснішій, ще замкнутішій моїй голові Мала паскудна шльондра, мала паскудна шльондра, мала паскудна шльондра...

Врешті вони розчинилися у брутальній тиші, що оточила нас, наче темна вода.

Я заплющила очі й пірнула в неї з головою.

Мої батьки, яких ніхто не попередив про наш приїзд, спочатку дуже зраділи, побачивши Волтера, а потім здивувалися і стривожилися, з якої ж причини він приїхав і чому разом зі мною. Проте Волтер не збирався багато пояснювати. Сказав, що Вівіан засумувала за домом і що він вирішив відвезти її назад. І на цьому поставив крапку в тій історії. Ми й не намагалися нормально поводитися перед розгубленими батьками.

— А ти надовго приїхав, Волтере? — запитала мама.

— Навіть вечеряти не буду, — відповів він. Волтер мусив відразу розвертатися і їхати назад до міста, щоб не пропустити ще один день навчання.

— А Вівіан?

— Скільки захочете, стільки буде, — Волтер стенив плечима, так наче йому було начхати, що зі мною станеться, де я буду і як довго.

В іншій сім'ї докопувались би далі. Але дай-но мені пояснити тобі культуру мого рідного середовища, Анджело, у разі якщо ти ніколи не бувала в товаристві білих англосаксонських протестантів. У нас є тільки одне бойове правило, і звучить воно так:

Про це більше ніколи не можна згадувати.

Ми, білі англо-саксонські протестанти, застосовуємо це правило до всього: від хвилини ніякової мовчанки за столом до самогубства когось із родичів.

Ні про що не розпитувати — ось гасло мого племені. Тож коли батьки зрозуміли, що ні Волтер, ні я не збираємося ділитися з ними подробицями цього загадкового візиту — чи то пак загадкового повернення додому, — вони більше й не допитувалися.

Що ж до мого брата, то він висадив мене біля батьківської хати, виніс із автівки мої валізи, поцілував на прощання маму, потиснув руку татові і, не озвавшись до мене й словом, поїхав назад у місто — готуватися до іншої, важливішої війни.

Розділ двадцять другий

Далі настала пора понурого, пливкого нещастя.

Якийсь двигун у моєму нутрі заглухнув, і сили мене покинули. Мої дії підвели мене, тож я взагалі перестала діяти.

Тепер я жила в батьківському домі, дозволяла батькам вирішувати все за мене і, не задумуючись, підтримувала все, що вони пропонували.

За сніданком я разом із ними читала газети й пила каву, а потім допомагала мамі зробити сендвічі на обід. Вечерю (яку готувала, звісно, наша кухарка) подавали о пів на шосту, опісля ми читали вечірні газети, грали в карти й слухали радіо.

Тато запропонував, щоб я працювала в його компанії, і я погодилася. Він посадив мене в конторі, де я сім годин на день перекладала папери з місця на місце й відповідала на дзвінки, якщо інші працівники були зайняті. Я навчилася сяк-так давати раду з документами. Мене варто було заарештувати за те, що я вдавала зі себе секретарку, але так я принаймні мала чим займатися цілими днями і навіть отримувала невелику платню за свою «роботу».

Щоранку ми з татом удвох їхали в контору і щовечора удвох поверталися назад. Його розмови під час тих поїздок були радше серією гнівних тирад про те, чому Америці треба триматися подалі від війни, як профспілки крутили Рузвельтом на всі боки і чому комуністи мали невдовзі захопити нашу країну. (Нашого любого татка комуністи завжди лякали дужче за фашистів.) Я чула його слова, але не можу сказати, що я їх слухала.

Я цілий час витала десь у хмарах. Якесь жахливе створіння у важких черевиках товклося в моїй голові, повсякчас нагадуючи мені, що я мала паскудна шльондра.

Я відчувала, яке все довкола мале. Моя дитяча кімната з невеликим дівочим ліжком. Надто низькі балки. Ледь чутний відголос батьківських розмов уранці. Кілька автівок на стоянці коло церкви в неділю. Стара крамничка з вузьким вибором знайомих харчів. Забігайлівка, яка зачинялася о другій по обіді. Моя шафа, повна

підліткової одежі. Мої дитячі ляльки. Усе це тиснуло на мене й наповнювало мене смутком.

Кожне слово, яке вилітало з радіо, звучало моторошно й тривожно. Пісні — і сумні, й веселі — викликали в мене зажуру. Радіовистави ледве втримували мою увагу. Інколи я чула в ефірі голос Волтера Вінчелла, який, горлопанячи, поширював свої плітки або голосно закликав до негайної інтервенції в Європі. Від звучання його голосу я вся аж стискалася, а тато тут же вимикав радіо, гаркаючи: «Та він не заспокоїться, поки всіх американських хлопців не пошлють за океан, щоб їх там фріци повбивали!».

У середині серпня прийшов наш примірник журналу «Лайф», де була надрукована стаття про популярну нью-йоркську виставу «Місто дівчат» разом із портретами відомої британської актриси Едни Паркер Вотсон. Вона виглядала неперевершено. На основній фотографії Една була вбрана в один із костюмів, що їх я пошила торік: темно-сірого кольору, ледь зібраний у поясі, з вишуканим криваво-червоним комірцем із тафти. Ще там було вміщене фото Едни й Артура, які йшли, тримаючись за руки, Сентрал-парком. («Попри шалений успіх, місіс Вотсон досі вважає роль дружини своєю улюбленою. “Багато актрис говорять, що вони одружені зі своєю роботою, — каже стильна зірка. — Але мені більше до вподоби бути заміжною за чоловіком!”») Коли я вперше прочитала ту статтю, моє сумління перетворилося на прогнилий човник, який помалу занурюється в болото. Та коли я згадую про неї зараз, то відчуваю тільки злість. Усі прогріхи і брехня зійшли Артурові Вотсону з рук.

Тітка Пеґ прогнала Селію, Една прогнала мене, зате Артур міг далі жити своїм чарівним життям зі своєю чарівною дружиною, мовби нічого й не сталося.

Малих паскудних шльондр позбулися. Чоловікові дозволили залишитись.

Звісно, що в той час я не розпізнала того лицемірства.

Але тепер мені це ясно як білий день.

Суботніми вечорами ми з батьками вирушали на танці в заміський клуб. Тепер я бачила, що приміщення, яке ми пафосно називали «бальною залою», було всього лиш невеликою їдальнею, де столики повідсували до стіни. Музиканти грали досить посередньо. А тим часом я знала, що у Нью-Йорку в «Сент-Реджісі» відкрили на літо

«Віденську терасу» і що мені більше ніколи не судилося там знову танцювати.

На танцях у заміському клубі я спілкувалася з давніми друзями й сусідами. Старалася як могла. Деякі з них знали, що я жила в Нью-Йорку, і намагалися зав'язати про це розмову («Не розумію, як людям може подобатися жити отак одне в одного на голові!»). Я теж намагалася підтримати розмову з цими людьми про їхні котеджі біля озера, їхні жоржини, їхні улюблені рецепти булочок до кави чи щось інше, що їх цікавило. Мені було невтямки, чому люди взагалі чимось цікавилися. Музика грала і грала. Я танцювала з усіма, хто мене запрошував, особливо не придивляючись до жодного з партнерів.

На вихідних мама їздила на виставки коней. Я їхала з нею, якщо вона мене кликала. Сиділа на відкритій трибуні в заляпаних болотом черевиках — руки мені відмерзли, — спостерігаючи, як коні бігали ареною, коло за колом, і думала, кому цікаво витратити на таке час.

Мама постійно отримувала листи від Волтера, який тепер перебував на авіаносці біля Норфолка, штат Вірджинія. Він писав, що харчі кращі, ніж можна було сподіватися, і що він знайшов спільну мову з іншими хлопцями. Передавав найліпші вітання своїм друзям удома. І жодного разу не згадав про мене.

А ще тієї весни треба було обійти стільки весіль, що в мене аж тріщала голова. Дівчата, з якими я вчилася у школі, виходили заміж і вагітніли — саме в такій послідовності, уявляєш? Якось я зустріла на вулиці одну подружку свого дитинства. Її звали Бесс Фармер. Ми з нею разом вчилися у школі Емми Віллард. Вона вже мала однолітнього малюка, якого штовхала у візку, і от знову ходила вагітна. Бесс була справжнє серденько — розумниця, яка голосно сміялася й мала хист до плавання. А ще була доволі здібна до наук.

Сказати, що Бесс стала простою домогосподаркою, було б образливо й принизливо. Але від вигляду її вагітного живота мене кинуло в піт.

Дівчата, з якими ми колись купалися наголяса в річці за будинками, коли ще були дітьми (усі такі худорляві, енергійні, безстатеві), перетворилися на тілистих матрон, в яких текло молоко з грудей, а животи тріскали від немовлят. Мені це не вкладалося в голову.

Однак Бесс здавалася щасливою.

А я була малою паскудною шльондрою.

Я так підло повелася з Едною Паркер Вотсон. Зрадити людину, яка тобі допомогла й була добра до тебе, — сильніше зганьбитися неможливо.

Я пережила багато неспокійних днів і проспала багато ще гірших ночей.

Робила все, що мені казали, і нікому не завдавала клопоту, та все ж ніяк не могла вирішити, куди себе подіти.

З Джимом Ларсеном мене познайомив тато.

Джим — серйозний, порядний двадцятисемилітній чоловік — працював у гірничій компанії мого тата. Він був товарним касиром. Якщо тебе цікавить, що то за професія, то я поясню: він відповідав за декларації, рахунки й замовлення. А ще завідував відправленнями. Джим добре знав математику і використовував свої здібності, щоб давати раду зі складними питаннями вартості маршруту, плати за зберігання й відстеження вантажів. (Написати ці слова я то написала, Анджело, але не впевнена, що кожне з них означає. Я запам'ятала їх, ще коли зустрічалася з Джимом Ларсеном, щоб могли пояснити людям, чим він займається.) Попри скромне походження Джима, мій батько був про нього високої думки. Він бачив у ньому цілеспрямованого молодого чоловіка, який далеко піде — такого собі двійника свого рідного сина, тільки з робітничого класу. Йому подобалося, що Джим почав із роботи машиніста, та завдяки наполегливості й успіхам швидко піднявся до відповідальної посади. Батько збирався одного дня призначити його керівником цілої компанії. «Той хлопчина — ліпший бухгалтер, ніж більшість моїх бухгалтерів, і кращий бригадир за більшість моїх бригадирів», — казав він.

Тато говорив: «Лідера із Джима Ларсена не вийде, але він з тих надійних людей, яких кожен лідер хоче мати біля себе».

Джим був такий чемний, що запитав мого батька, чи можна запросити мене на побачення, ще до того, як промовив до мене хоч слово. Тато дозволив. Зрештою, якраз тато і сказав мені, що Джим Ларсен збирається запросити мене на побачення. Тоді я навіть не знала, хто то такий. Але вони вдвох уже все влаштували, навіть не питаючи про мою думку, тож я просто підтримала їхній план.

На першому побаченні Джим повів мене на морозиво до місцевого кіоску. Він пильно спостерігав за тим, як я їла, щоб упевнитися, що мені смакує. Йому було не байдуже, задоволена я чи ні, а це вже щось. Не всі чоловіки такі. Наступних вихідних він повів мене до озера, де ми гуляли й дивилися на качок.

Ще через тиждень ми поїхали на невеликий ярмарок в нашому окрузі, де він купив мені картину із соняшником, коли я сказала, що вона мені подобається. («Це для тебе — повісиш на стіну у своїй кімнаті», — сказав він.) З моїх слів він видається повним занудою.

Але це не так.

Джим був дуже милим хлопцем. Тут треба віддати йому належне. (Тільки вважай, Анджело: якщо жінка каже про свого кавалера «він такий милий хлопець», вона точно не закохана в нього). Але Джим справді був милий. І не просто милий, якщо вже на те пішло. Він мав глибокий математичний розум, був чесним і винахідливим. Хитрим не був, зате розумним — так. І ще, як то кажуть, по-американському гарним — світловолосим, блакитнооким, струнким. Чесні блондини — не мій вибір, якщо є з кого вибирати, але в його зовнішності справді не було жодного ганджу. Будь-яка жінка назвала б його вродливим.

Боже поможи! Я намагаюся його описати, а сама ледве можу його згадати.

Що ще тобі розповісти про Джима Ларсена? Він грав на банджо і співав у церковному хорі. Допомігав проводити перепис і був пожежником-добровольцем. Міг полагодити все, що завгодно: від сітки на дверях до залізничної колії на шахті, де добували залізну руду.

Джим їздив на «б'юїку», який одного дня змінив на «кадилак», заробивши перед тим гроші і купивши більший дім для своєї матері, з якою він жив. Його праведна матуся була самотньою вдовою, пахнула лікувальними мазями й завжди тримала під пахвою Біблію. Від ранку до вечора вона видивлялася з вікна на сусідів, піджидаючи, коли ті спіткнуться і згрішать. Джим попросив мене називати її «мамою», і я так її й називала, хоч мені було неприємно навіть хвилину чи дві перебувати в товаристві цієї жінки.

Батько Джима давно помер, тож Джим дбав про матір, ще відколи вчився у старших класах. Його тато був норвезьким мігрантом, ковалем, який радше не виховав свого сина, а викував його, сформувавши з нього відповідальну й порядну людину. Йому вдалося

змалку перетворити хлопчиська на чоловіка. А тоді тато помер, а син не мав іншого вибору, як остаточно подорослішати у свої чотирнадцять.

По-моєму, я подобалася Джиму. Він вважав мене кумедною. У його житті було мало гумору, але мої невинні жарти й дотепи його розважали.

Минуло кілька тижнів залицянь, і він мене вперше поцілував. Поцілунок був приємний, але нічого іншого він собі не дозволив. А я й не просила. Я не накинулася на нього жадібно, і причина була проста — я не відчувала до нього жаги.

Я більше ні до чого її не відчувала. Моя жага кудись зникла. Хтось наче заховав усі мої пориви й бажання у шухляду під замок, далеко-далеко. Може, на вокзалі Гранд-Сентрал.

Мене вистачало тільки на те, щоб підтримувати все, що робив Джим. Хоч чого йому хотілося — мене влаштовувало все.

Він був дбайливий. Питає, чи в кімнаті мені не холодно або, навпаки, не душно. Почав називати мене пестливо — «Ві», але тільки після того, як попросив на це мого дозволу.

(Мені не сподобалося, що він мимоволі обрав те саме ім'я, яким мене завжди називав мій брат, але я промовчала й дозволила так себе називати.) Він допоміг моїй мамі полагодити парканчик, через який стрибали коні, й вона оцінила його допомогу. Татові він допоміг пересадити кілька кущів троянд.

Джим почав щовечора приходити до нас грати в карти.

Не скажу, що то було неприємно. Його візити давали гарну нагоду відірватися від радіо та вечірніх газет. Я усвідомлювала, що задля мене батьки порушували суспільне табу — заборону приймати свого працівника у своєму домі. Однак вони люб'язно його гостили. Ті вечори були доволі теплі й затишні. Джим подобався моєму татові все більше й більше.

— Той Джим Ларсен, — казав він, — має найрозумнішу голову на плечах в усьому місті.

Мамі ж, напевно, хотілося, аби Джим мав вищий соціальний статус, але що вона могла вдіяти? Вона сама вийшла заміж за хлопця не з вищого і не з нижчого класу: за своїм статусом батько був їй якраз до пари — такий самий вік, така сама освіта, такі самі статки, таке саме виховання. Не сумніваюся, що від мене вона теж цього чекала.

Але з Джимом усе ж змирилася, бо така вже була її доля: миритися замість радити.

Жевжиком Джим не був, та все ж поведився по-своєму романтично. Одного дня, коли ми каталися містом, він сказав:

— Коли ти сидиш у моїй машині, я відчуваю самі лиш заздрісні погляди навколо.

Цікаво, як йому спала на думку така фраза? Але звучало мило, правда?

За якийсь час ми заручилися.

Не знаю, Анджело, чому я погодилася вийти заміж за Джима Ларсена.

Ні, брешу. Я добре знаю чому: бо почувалася брудною й підлою, а він був чистим і порядним. Мені здавалося, що його добре ім'я зітре мої погані вчинки. (Такий підхід ще нікому не допоміг, до речі. Хоча це не заважає людям випробовувати його знову і знову.)

Та й мені до певної міри подобався Джим. Подобався, бо він був анітрохи не схожий на моїх торішніх знайомих. Він не нагадував мені про Нью-Йорк. Не нагадував про «Лелеку», Гарлем або прокурений бар у Грінвіч-Вілледжі. Чи про Біллі Б'юелла, Селію Рей або Едну Паркер Вотсон. І вже точно не про Ентоні Роччеллу. (Ех!) А найголовніше, що він не нагадував мені про саму себе — малу паскудну шльондру.

Поруч із Джимом я могла бути тією, що її із себе вдавала: милою дівчиною, яка працювала в батьковій конторі й не мала минулого, про яке вартувало б згадувати. У мене було єдине завдання: брати приклад із Джима й робити все, як він, бо тоді мені б не довелося думати про себе, а саме цього мені й хотілося.

Отак я й зісковзнула у бік заміжжя, як автівка зісковзує з дороги там, де зсунувся гравій.

Настала осінь 1941 року. Ми планували одружитися навесні, щоб Джим устиг заощадити досить грошей і придбати будинок, де нам було б зручно жити разом із його мамою. Він купив невелику каблучку на заручини, досить гарну — тільки з нею моя рука здавалася якоюсь чужою.

Після заручин наші еротичні втіхи набули обертів. Тепер, коли ми паркували «б'юїк» біля озера, він знімав із мене блузку й пестив мої груди — перепитуючи, звісно, на кожному кроці, чи я не проти. Ми

разом лягали на широке заднє сидіння й терлися одне об одного, чи то пак він терся об мене, а я не заперечувала. (Я не наважувалась зухвало тертися об нього. Та й мені не зовсім цього хотілося.)

— Ох, Ві, — зітхав він зі щирим захопленням, — ти найгарніша дівчина на всьому білому світі!

Одного вечора він притискав мене особливо палко, а тоді змусив себе відсунутися й потер обличчя руками, намагаючись опанувати себе.

— Я не хочу більше нічого з тобою робити, поки ми не одружимося, — нарешті сказав він.

Я лежала на задньому сидінні; спідниця загорнулася до пояса, голі груди мерзли на прохолодному осінньому повітрі. Я відчувала, що його серце гупає, як скажене, а моє — ні.

— Я не зможу більше ніколи подивитися твоєму батьку в очі, якщо позбавлю тебе цноти, перш ніж ти станеш моєю дружиною, — мовив він.

Я охнула. То була відверта, мимовільна реакція. Охнула голосно. Від самого слова — «цнота» — у мене мурашки побігли. Мені це взагалі вилетіло з голови! Хоч я і грала роль невинної дівчинки, я й уявити не могла, що він справді мене такою вважав. Але чому б він мав думати інакше? Хіба я колись давала йому привід засумніватися в моїй чистоті? Це була проблема. Він дізнається. Ми одружимося, він захоче взяти мене у шлюбну ніч — і тоді про все довідається.

Як тільки ми займемося сексом, він зрозуміє, що він у мене не перший гість.

— Що таке, Ві? — запитав він. — Щось не так?

У ті часи, Анджело, я не звикла казати правду. У будь-якій ситуації, а тим паче у стресовій, я не поспішала говорити все як є. Минуло багато років, перш ніж я стала чесною, і я знаю чому: бо правда часто жахає. Щойно в кімнаті звучить правда, атмосфера в ній змінюється назавжди.

Та все ж я відповіла чесно.

— Я вже не дівчина, Джиме.

Не знаю, чому я в цьому зізналася. Може, через те, що запанікувала. Може, мені забракло розуму, щоб вигадати якусь більш-менш вірогідну брехню. А може, тому, що крізь маску фальші рано чи пізно проступає істинна натура.

Джим довго витріщався на мене, а тоді запитав:

— Що ти маєш на увазі?

О Господи, що інакше я могла мати на увазі!

— Я вже не дівчина, Джиме, — повторила я, наче проблема була в тому, що він добре не розчув моїх слів.

Він підвівся й довго сидів, втупившись перед себе, збираючись із думками.

Я тихенько вдягнула блузку. Не хотілося розмовляти про таке з голими цицьками.

— Але чому? — нарешті запитав він. Його лице закам'яніло від болю й відчуття зради. — Чому ти вже не дівчина, Ві?

І тоді я розплакалася.

На цьому місці, Анджело, я мушу зупинитися й дещо тобі розповісти.

Я вже стара жінка. І дожила до того віку, коли терпіти не можу, як молоді дівчата плачуть. Мене до смерті дратують їхні сльози. А найбільше нервують плачі гарних молодих дівчат — чи, ще гірше, гарних молодих заможних дівчат, — які жодного разу в житті не мусили ні за що боротися чи навіть пальцем об палець вдарити, і тому як тільки щось іде не так, відразу розклеюються. Коли я бачу, як гарні молоді дівчата ревуть без причини, мені хочеться їх задушити.

Мені здається, що всі гарні молоді дівчата підсвідомо знають, як треба розклеюватися, і поводяться так, бо це справді діє. Діє з тих самих причин, чому восьминогу вдається втекти у хмарі чорнила: сльози відволікають увагу. Відра сліз можуть скерувати непросту розмову в інше русло і змінити плин логічних наслідків. Річ у тім, що більшості людей (особливо чоловікам) неприємно дивитися, як гарна молода дівчина плаче, і вони поспішають її заспокоїти, тут же забувши, про що говорили якусь секунду тому. Густа злива зі сліз щонайменше створює паузу, а під час тієї паузи гарна молода дівчина виграє для себе трохи часу.

Хочу тобі сказати, Анджело, що в моєму житті настав день, коли я перестала це робити — перестала реагувати на життєві труднощі повинню сліз. Бо ж насправді в цьому нема жодної гідності. Тепер я така собі товстошкіра стара баба-грим, яка ліпше стоятиме із сухими очима, безборонна в колючому чагарнику правди, ніж зганьбить саму себе і всіх навколо, звалившись у болото облудних сліз.

Однак восени 1941 року я ще такою не стала.

Я сиділа на задньому сидінні «б'юїка» Джима Ларсена й ревіла, проливаючи найгарніші й найрясніші сльози.

— Що таке, Ві? — у голосі Джима почувся прихований відчай. Він ще ніколи не бачив, щоб я плакала. Він тут же забув про свій шок і стривожено запитав: — Чому ти плачеш, сонечко?

Його турботливість розчулила мене ще дужче.

Він такий добрий, а я така паскуда!

Він згріб мене в обійми, попросив, щоб я заспокоїлася.

А що говорити в ту хвилину я не мала сили і заспокоїтись теж не могла, то він сам вигадав для себе історію про те, чому я вже не дівчина.

— Хтось зробив з тобою щось жахливе? Так, Ві? У Нью-Йорку? — запитав він.

Знаєш, Джиме, у Нью-Йорку зі мною робили всяке, і не можу сказати, що це було аж так жахливо.

Ось як звучала би правильна, чесна відповідь. Але відповісти так я не могла, тому промовчала, схлипуючи в його сильних обіймах, а моє задихане безголосся дало йому вдосталь часу прикрасити історію вигаданими подробицями.

— То ось чому ти вернулася додому, правда? — він сказав це так, ніби його нарешті осяяло. — Бо хтось познущався з тебе, так? Ось чому ти завжди така стримана. Ох, Ві. Бідна моя дівчинка.

Я ще кілька разів схлипнула.

— Просто кивни, якщо це правда, — сказав він.

О Господи! І як мені з цього виплутатися?

А ніяк. З цього виплутатися неможливо. Хіба що сказати правду, а сказати правду я не могла. Визнавши, що я не дівчина, я вже зіграла своєю правдивою картою, а ще однієї в колоді не було. Та і його версія історії була ліпша за мою.

Я кивнула, прости Господи.

(Знаю. Вчинила я жахливо. І написавши те речення, почуваюся так само жахливо, як ти, прочитавши його. Але я пишу тобі не для того, аби брехати, Анджело. Я хочу, щоб ти знала, якою я тоді була, і тому розповідаю все як є.)

— Ти не мусиш мені про це розказувати, — мовив Джим, погладжуючи мене по голові й утупившись кудись удалину.

Я кивнула крізь сльози: мовляв, так, мені зовсім не хочеться про це говорити.

По-моєму, йому полегшало від того, що не доведеться слухати всі деталі. Він довго тримав мене в обіймах, аж поки мій плач остаточно не стих. Потім мужньо усміхнувся до мене (його губи тільки ледь-ледь тремтіли) і сказав:

— Усе буде добре, Ві. Тепер ти у безпеці. Не бійся, я ніколи не ставитимусь до тебе так, ніби ти брудна. І не переживай — я нікому не розповім. Я кохаю тебе, Ві. І все одно з тобою одружуся.

Його слова прозвучали благородно, але на його обличчі було написано: «От відразлива купа мерзоти. Доведеться її терпіти».

— Я теж тебе кохаю, Джиме, — збрехала я і поцілувала його з почуттям, схожим на вдячність і полегшу.

Але якщо тебе цікавить, коли я почувалася найгіршою падлюкою у своєму житті, то я скажу тобі: якраз у ту хвилину.

Прийшла зима.

Дні стали коротші й холодніші. Наші з батьком поїздки на роботу відбувалися в непроглядній темряві — що вранці, що ввечері Я плела Джимові светр на Різдво. За ті дев'ять місяців, відколи я повернулася додому, я так і не розпакувала своєї швейної машинки. Від самого погляду на ту коробку мені ставало сумно і гнітюче. Зате почала плести. Я мала хист до рукоділля й легко давала собі раду з товстою вовною.

Замовила поштою схему в'язання класичного норвезького светра — блакитно-білого, зі сніжинками — і як тільки залишалася сама, бралася за спиці. Джим пишався своїми норвезькими коренями, тож я подумала, що йому сподобається подарунок, який нагадуватиме йому про батьківський край.

При цьому я вимагала від себе такої ж бездоганності, якої вимагала б від мене бабця, якби була жива: я розпускала цілі рядки петель, якщо десь закрадався ґандж, а потім перев'язувала знову і знову. Так, я плела светр уперше, але в ньому не мало бути жодного огріху.

А більше я нічим не займалася: ходила туди, куди мені казали, упорядковувала папери так, як треба було їх упорядкувати (більш-менш за абеткою), і робила все те, що й інші.

Була неділя. Ми із Джимом разом сходили до церкви, а після служби пішли на денний сеанс «Дамбо». Коли вийшли з кінотеатру, містом уже розлетілася новина: японці щойно атакували американський флот у Перл-Гарбор.

До ранку ми вступили у війну.

Джим не мусив іти до війська.

Він міг ухилитися від служби з багатьох причин. По-перше, у його віці мобілізація могла його й не зачепити. По-друге, він був єдиним годувальником овдовілої матері. По-третє, він обіймав високу посаду на шахті, де видобували залізну руду, а під час війни ця промисловість була дуже важлива.

Причин для відтермінування було до кольору, до вибору — досить було зупинитися на котрійсь одній.

Але Джим Ларсен мав такий характер, що не міг дозволити, аби інші хлопці йшли воювати замість нього. Його «викували» не так. І тому дев'ятого грудня Джим посадив мене за стіл, аби про це поговорити. Ми були самі у нього вдома — його мати поїхала навідати сестру в іншому місті, — і він сказав, що має до мене серйозну розмову і чи я не проти його вислухати. Він вирішив піти в армію, сказав він. То був його обов'язок, сказав він. Він зневажатиме себе, якщо не допоможе своїй країні у важку хвилину, сказав він.

Гадаю, він розраховував, що я спробую його відмовити, але я не збиралася.

— Розумію, — відповіла я.

— І ще дещо, — Джим набрав повні груди повітря. — Не хочу засмучувати тебе, Ві. Але я довго про це думав. І вирішив, що, зважаючи на війну, нам краще скасувати заручини.

Він знову пильно глянув на мене, чекаючи моїх заперечень.

— Продовжуй, — сказала я.

— Я не можу вимагати, щоб ти на мене чекала, Ві. Це неправильно. Та й, крім того, я не знаю, наскільки ця війна затягнеться і що зі мною станеться. Може, я вернуся скаліченим або взагалі не вернуся. Ти молода дівчина. Не треба через мене відкладати своє життя на потім.

Тут я мушу дещо пояснити.

По-перше, я вже не була молодою дівчиною. Мені виповнився двадцять один, і за тодішніми стандартами я вже стала старою бабцею.

(1941 року скасування заручин було геть не жартом для двадцятиоднолітньої жінки, повір мені.) А по-друге, того тижня чимало молодих пар у всій Америці опинилося в такому ж скрутному становищі, що й ми із Джимом.

Після нападу на Перл-Гарбор мільйони американських хлопців вирушали на війну. Проте більшість із них, навпаки, квапилися одружитися перед від'їздом. Дехто біг до вітваря через кохання, страх чи бажання зайнятися любоцями перед лицем імовірної смерті. Або через побоювання щодо вагітності, якщо пара вже почала кохатися. А хтось, мабуть, відчував нагальну потребу заповнити своє життя всім, чим тільки можна, за короткий час. (Твій батько, Анджело, був одним із багатьох молодих американців, який, перш ніж кинутися в бій, наклав на себе печать квапливого шлюбу зі своєю коханою, яка жила по сусідству. Але ти, звичайно, й сама про це знаєш.)

А мільйони американських дівчат квапилися прив'язати до себе коханих іще до того, як війна забере всіх хлопців. Були навіть такі, що хотіли затягнути під вінець вояків, яких заледве знали, з розрахунку, що якщо ті загинуть на полі бою, вони — як їхні вдови — отримують по десять тисяч доларів компенсації. (Таких дівчат називали «доларовими жонами», і коли я чула про них, мені аж трохи відлягало від душі, бо на світі були ще гірші за мене.) Тобто я хочу сказати ось що: більшість людей за таких обставин поспішали одружитися, а не скасувати клятві заручини. Того тижня у всій Америці хлопці й дівчата із замріяними очима діяли за однаковим романтичним сценарієм, промовляючи: «Я завжди тебе кохатиму! Я доведу, що кохаю тебе, одружившись із тобою просто зараз! Я кохатиму тебе завжди, хоч яка доля нас спіткає!».

Але Джим такого не казав. Він не дотримувався сценарію. І я теж.

Я запитала:

— Повернути тобі каблучку, Джиме?

Якщо мені це не приснилося — а я навряд чи спала тієї миті, — я побачила, що його обличчям промайнув вираз неймовірного полегшення. Я відразу здогадалася, хто переді мною. Переді мною був чоловік, який щойно зрозумів, що в нього з'явився вихід, що йому не доведеться одружуватися зі страх якою зіпсутою дівчиною. До того ж він отримував можливість зберегти свою честь. Джим не приховував

своєї вдячності. Він тут же оговтався, але я встигла помітити, як він зреагував.

— Ти ж знаєш, що я завжди кохатиму тебе, Ві, — сказав він, остаточно себе опанувавши.

— І я завжди кохатиму тебе, Джиме, — ввічливо відповіла я.

Тепер ми повернулися до сценарію.

Я зняла з пальця каблучку й рішуче поклала її в його простягнуту долоню. Я досі впевнена, що, повернувши її собі, він відчув таку саму радість, яку відчула я, коли її скинула.

Отож ми були врятовані одне від одного.

Як бачиш, Анджело, історія не така вже й заклопотана формуванням націй, що не може знайти часу, аби «сформувати» життя двох простих смертних. Друга світова війна привела до багатьох перебудов та змін на нашій планеті — серед них був і цей мініатюрний поворот сюжету: Джима Ларсена й Вівіан Морріс було помилувано від шлюбу.

За годину після того, як ми розірвали заручини, ми мали найскаженіший, найнезабутніший, найгарячіший секс, який тільки можна уявити.

По-моєму, ініціювала його я.

Ну добре, визнаю: його однозначно ініціювала я.

Коли я віддала каблучку, Джим запропонував навзаєм ніжний поцілунок і теплі обійми. Чоловік, буває, обіймає жінку так, наче каже їй: «Я не хочу образити твоїх делікатних почуттів, люба», — саме так він мене обіймав. Але мої делікатні почуття й не думали ображатися. Навпаки, я почувалася так, ніби з мого черепа витягнули корок і з мене п'янким фонтаном біла свобода. Джим скоро поїде геть, і то з власної волі — ще ліпше! Я вийду з цієї ситуації безневинною, як і він. (Але основне, що я!) Загроза розвіялася. Більше не було кого із себе вдавати, більше не було чого ховати. З тієї хвилини — каблучки на пальці нема, заручини скасовані, репутація незаплямована — я більше не мала що втрачати.

Він ще раз ніжно поцілував мене — мовляв, вибач, якщо я завдаю тобі болю, крихітко, — а я у відповідь, без сорому казка, встромила свого язика так глибоко йому до горла, що диво дивне, як не лизнула шлуночок його серця.

Так, Джим був добрим чоловіком. Побожним. Порядним.

Та насамперед він був чоловіком, і тому коли я перемкнула важіль на повну сексуальну вседозволеність, він на це відреагував. (Не знаю чоловіка, який би не відреагував на таке, скромно каже вона.) Та й хтозна? Може, він сп'янів від свободи так само, як і я. Знаю тільки те, що за якихось кілька хвилин я зуміла затягнути його через весь будинок у спальню і штовхнула його на вузьке соснове ліжко, де з нестримною розкутістю зірвала одяг із нас обох.

Мушу сказати, що на любощах я зналася набагато краще за Джима. Це відразу було зрозуміло. Секс у нього бував нечасто, якщо взагалі бував. Він прокладав маршрут моїм тілом так, як кермують автівкою у незнайомому кварталі: повільно й обережно, нервово шукаючи поглядом таблички з назвами вулиць та інші орієнтири. Так нікуди не годилося.

Дуже скоро стало очевидно, що за кермо, так би мовити, треба сісти мені. У Нью-Йорку я дечого навчилася, тому негайно задіяла свої призабуті давні вміння й узяла все у свої руки.

І зробила це мовчки і спритно — так спритно, що він навіть не встиг запитати, що я таке замислила.

Я гарцювала на ньому, як на конику, Анджело, ось що я тобі скажу. Не дала йому ані найменшої нагоди передумати чи стримати мене. Він задихався, він не знав, де він, не розумів, що з ним, — і я тримала його в такому стані, скільки могла. Треба віддати йому належне: таких прегарних плечей, як у нього, я більше ні в кого не бачила.

О Боже, як же я скучила за сексом!

Один момент я запам'ятала назавжди: гопцюючи на ньому до самозабуття, я зиркнула на його істинно американське лице й побачила, що за гримасою пристрасті й нестями ховається вираз подиву й жаху — він витріщався на мене зі здивуванням, радісним і збентеженим водночас. Його наївні блакитні очі немовби запитували: «Хто ти така?».

А мої, здогадуюсь, відповідали: «Не знаю, друже, і взагалі — це не твоє діло».

Коли все закінчилось, він не міг ні дивитися на мене, ні говорити зі мною.

А мені — аж не віриться — було на це начхати.

Наступного дня Джим вирушив на вишкіл для новобранців.

А я була дуже щаслива, коли через три тижні впевнилася, що не вагітна. Бо тоді я ризикнула й ми кохалися без захисту, хоча я переконана, що воно того вартувало.

Норвезький светр я доплела й відправила братові на Різдво. Волтер служив у південній частині Тихого океану, тому я не впевнена, чи теплий вовняний светр був йому потрібний, але він написав мені ввічливого листа з подякою. Уперше озвався до мене після тої жахливої поїздки до Клінтона.

Тобто це була радісна подія. Потепління стосунків, так би мовити.

Через багато років я дізналася, що Джима Ларсена нагородили хрестом «За бойові заслуги» — за надзвичайну мужність і готовність ризикувати життям у бою з озброєним ворогом. Пізніше він оселився у Нью-Мексико, одружився з багатю жінкою і став депутатом у сенаті штату. От тобі й батькове пророцтво, що йому не судилося бути лідером.

Я рада за Джима.

Урешті-решт у нас обох усе склалося добре.

Бачиш, Анджело? Війна — не для всіх найбільше зло.

Розділ двадцять третій

Коли Джим поїхав, на мене посипалися співчуття від родичів та сусідів. Усі думали, що серце моє розбите, бо я втратила нареченого. Я не заслужила на їхнє співчуття, але, звісно, його прийняла. Краще це, ніж осуд і підозри. І вже точно краще, ніж намагатися щось їм пояснити.

Мій батько був злий як чорт через те, що Джим Ларсен покинув і його шахту, і його доньку (перше, без сумніву, розлютило його дужче). Мама трохи засмутилась, що я не вийду заміж у квітні, але видно було, що вона переживе цей удар. Мені буде куди піти на тих вихідних, сказала вона.

Квітень — гаряча пора кінних виставок на півночі штату Нью-Йорк.

А я почувалася так, наче щойно пробудилася з наркозу.

Мені кортіло одного: знайти для себе якесь цікаве заняття. Я хотіла було запитати батьків, чи можу я повернутися в коледж, але тут же передумала, бо мені не лежало до того серце. Та все ж я прагну вибратися з Клінтона. Я знала, що до Нью-Йорка повернутися не вийде, бо я спалила за собою всі мости, але ж були й інші міста. Казали, що у Філадельфії й Бостоні гарно. Може, я б замешкала в котромусь із тих міст.

Мені вистачило клепки зрозуміти, що для того, аби кудись переїхати, потрібні гроші, тому я нарешті витягнула з коробки швейну машинку й облаштувала собі в гостьовій спальні кравецький куточок. Я сказала кільком знайомим, що шию й перешиваю одяг, і чутки розійшлися по всьому місту. Незабаром мене засипали замовленнями. Знову наближалася весільна пора. Дівчатам потрібні були сукенки, але тут виникла одна проблема: бракувало тканин. Із Франції більше не привозили гарного мережива й шовку, та й, крім того, витратити купу грошей на таку шалену розкіш як весільна сукня вважалося непатріотичним. Тому я творила красу з дорогоцінного мізеру, користаючи зі свого вміння змайструвати щось із нічого, яке я відшліфувала в театрі «Лілея».

Наприкінці травня виходила заміж одна з подружок мого дитинства — весела дівчина на ім'я Меделін. За рік до того у її батька стався інфаркт, і в її сім'ї настали скрутні часи.

Вона й у мирний час не змогла б дозволити собі гарну сукню, що вже казати про військовий. Тож ми удвох перебравли речі на їхньому горіщі і я зліпила з них найромантичнішу сукенку, пошиту зі старих весільних суконь її бабусь — обох! — які я розпоролася й геть по-іншому зшила наново, з довгим старомодним мереживним шлейфом та іншими прикрасами.

Пошити таку сукенку було непросто (старий шовк був дуже крихкий, і я мусила поводитися з ним так обережно, наче з нітроглицерином), але я впоралася.

Меделін не могла мені подякуватися й узяла мене за дружку. З нагоди її весілля я пошила собі стильний салатний костюмчик з баскою, використавши шматок шовку-сирцю, що його успадкувала від бабці й багато років тому заховала під ліжком. (Після знайомства з Едною Паркер Вотсон я старалася за найменшої нагоди вдягати костюми. Крім усього іншого, вона навчила мене, що в костюмі жінка завжди виглядає елегантніше й серйозніше, ніж у сукенці. І поменше прикрас!

«Прикраси, — казала Една, — це майже завжди спроба приховати недбало вибраний чи погано допасований одяг». І — так! — це правда: я далі цілий час думала про Едну.) Ми з Меделін обидві виглядали фантастично. Вона була дівчина популярна, тому на весілля прийшло багато гостей.

Після нього клієнток у мене стало хоч греблю гати. А ще під час бенкету я поцілувалася з одним із кузенів Меделін — надворі, під парканом, порослим козолистом.

Я почала помалу приходити до тями.

Одного дня мені захотілося начепити на себе якусь цяцьку, і я витягнула окуляри від сонця, які купила багато місяців тому в Нью-Йорку — купила тільки через те, що Селія над ними умлівала. Окуляри мали темні шкельця, величезну чорну оправу і були всипані крихітними мушельками. Вони шалено мені подобались, хоч я й була схожа в них на гігантську комаху на пляжі. Натрапивши на ці окуляри, я раптом засумувала за Селією. За її шикарним виглядом. За тим, як ми разом одягалися, фарбувалися і завойовували Нью-Йорк. За відчуттям,

коли заходиш разом із нею в нічний клуб — і всі чоловіки аж язика висолоплюють. (От дідько, та я й досі сумую за тим відчуттям, дарма що сімдесят років минуло!) Ох, що ж сталося із Селією? Чи зуміла вона якось викрутитися? Я на це сподівалась, але чекала найгіршого. Боялася, що вона сиділа на хлібі з водою, без копійки в кишені, покинута напризволяще.

Не знімаючи своїх чудних окулярів, я спустилася на перший поверх. Мама так і завмерла на місці, як мене побачила.

— О люди добрі, Вівіан, а це що таке?

— Це називається мода, — відповіла я. — Тепер у Нью-Йорку всі носять окуляри в такій оправі.

— Не знаю, чи мені тішитись, що я дожила до цього дня, — сказала вона.

Окулярів я не зняла. Хіба я могла пояснити, що наділа їх на честь своєї товаришки, яка полягла на ворожому полі?

У червні я запитала батька, чи можу більше не ходити в його контору. За швейною машинкою я заробляла стільки ж грошей, як і тоді, коли вдавала, нібито наводжу лад з паперами й відповідаю на дзвінки. А задоволення отримувала більше.

Ну а найголовніше, сказала я батькові, що мої клієнтки платили мені готівкою і я не мусила звітувати про свої заробітки державі. Це й поставило крапку на нашій розмові — він мене відпустив. Батько був готовий на все, аби лиш надурити державу.

Уперше в житті в мене з'явилися заощадження.

Дарма, що я не знала, що з ними робити.

Хочу тобі сказати, що мати заощадження — не зовсім те саме, що мати план дій, але вони дають дівчині відчуття, що колись і план у неї з'явиться.

Дні стали довші. Якось у середині липня ми з батьками сіли вечеряти, коли до нашого будинку під'їхав автомобіль. Мама з татом здивовано підвели голови — як завжди, коли найменша дрібниця порушувала їхній звичний розпорядок дня.

— Якраз коли ми їмо, — сказав тато, зумівши перетворити ці чотири невинні слова на гнітючу лекцію про неминучий занепад цивілізації. Я відчинила двері. Приїхала тітка Пег. Уся розпашіла й спітніла від літньої спеки, дивакувато вбрана (завелика чоловіча

сорочка у клітинку, мішкувата спідниця-штани і старий сільський солом'яний бриль із увіткнутим індичим пером).

По-моєму, я ще ніколи не була така здивована й така рада когось бачити. Така здивована й рада, аж забула, що мені мало бути соромно в її присутності. З того щастя я кинулась їй на шию.

— Дитинко! — широко усміхнулася тітка. — Ти прекрасно виглядаєш!

Мої батьки відреагували на приїзд тітки Пег із меншим ентузіазмом, але зробили все, аби пристосуватися до цієї непередбачуваної обставини.

Домашня робітниця чемно поставила на стіл ще одну тарілку. Батько запропонував тітці коктейль, але та, як не дивно, попросила приготувати для неї, якщо не важко, холодного чаю.

Тітка Пег гепнулася у крісло за столом, витерла вологе чоло однією з наших вишуканих ірландських льняних серветок, обвела всіх поглядом і усміхнулася.

— Ну що, як ви тут у провінції поживаєте?

— Я не знав, що ти маєш машину, — сказав у відповідь батько.

— То не моя. Я позичила її в одного знайомого хореографа. Він поїхав на Вайн'ярд у «кадилаку» свого хлопця і дозволив мені взяти його машину. Це «крайслер». Непоганий як на старого драндулета. Гадаю, знайомий був би не проти, якби ти захотів на ньому прокататися.

— А звідки ти береш талони на бензин? — запитав батько свою сестру, яку не бачив понад два роки. (Ти, напевно, не розумієш, чому він вибрав саме цю серію питань замість якихось більш стандартних, але батько мав свої мотиви. Кілька місяців тому у штаті Нью-Йорк запровадили талони на бензин, і він ніяк не міг заспокоїтись: мовляв, він не для того так гнув спину, щоб жити в тоталітарній державі! Чого від них далі чекати? Може, ще почнуть вказувати людям, коли їм лягати спати? Я подумки молилася, щоб із темою талонів на бензин якомога скоріше покінчили.)

— Та збрала собі купку талонів — тут трохи підплатила, там підмастила. У Нью-Йорку не так вже й складно дістати талони на бензин. Там не їздять машинами цілий час, як тут.

Відтак тітка Пег повернулася до моєї мами й приязно запитала:

— А у тебе як справи, Луїз?

— Усе гаразд, Пег, — відповіла мама, глянувши на неї з виразом лица, що його я назвала б радше обачним, ніж настороженим. (І тут нема її вини. Ніхто не міг зрозуміти, з якого дива тітка Пег приїхала до Клінтона. Різдво ще не настало. Ніхто не помер.) — А в тебе як?

— Як завжди, ганебно. Але я дуже рада, що вирвалася з того скаженого міста й приїхала сюди. Варто частіше вибиратися. Вибачте, хлопці й дівчата, що не попередила про свій приїзд. Це було спонтанне рішення. А як твої коні, Луїз?

— Непогано. Після того, як почалася війна, виставок, звісно, поменшало. Та й, крім того, коні погано витримують таку спеку. Але загалом усе добре.

— Ну а чого ти приїхала? — запитав мій батько.

Батько не те щоб ненавидів свою сестру, але добряче її зневажав. Він був переконаний, що вона бездумно марнує своє життя (напевно, й Волтер так думав про мене), і, мабуть, таки мав певну рацію. Та все ж, міг би влаштувати й гостинніший прийом.

— Що ж, Дугласе, зараз я все поясню. Я приїхала, щоб запитати Вівіан, чи не хоче вона повернутися зі мною до Нью-Йорка.

Коли прозвучали ці слова, запилені старі дверцята в моєму серці розчинилися навстіж і звідти вилетіла тисяча білих голубок. Я боялася щось сказати. Здавалося, що варто мені розтулити рота — і її запрошення розтане в повітрі.

— А нащо? — запитав батько.

— Вона мені потрібна. Військові замовили в мене серію обідніх вистав для робітників військово-морської корабельні. Трохи пропаганди, трохи співів з танцями, кілька романтичних п'єс і все таке. Аби підтримати моральний дух. Ну якось так. А я вже не маю стільки людей, щоб і театром керувати, і замовлення виконати. Вівіан дуже б мені допомогла.

— Але хіба Вівіан щось тямить у романтичних п'єсах і всьому решта? — запитала моя мама.

— Більше, ніж ти думаєш, — відповіла тітка.

На щастя, тітка Пег не дивилася на мене, коли це говорила. Та все одно я відчула, як моя шия побуряковіла.

— Але ж вона тільки приїхала, — сказала мама. — І торік у Нью-Йорку вона дуже сумувала за домом. Тамтешнє життя їй не підійшло.

— Ти сумувала за домом? — тітка Пег, ледь помітно усміхаючись, дивилася мені у вічі. — То ось у чому була справа?

Тепер побуряковіли й щоки. Та я далі не наважувалася розкрити рота.

— Послухай, — мовила тітка, — це ж не мусить бути назавжди. Якщо Вівіан знову засумує за домом, то повернеться сюди, у Клінтон. Але мені дійсно непросто. Тепер дуже важко знайти працівників. З чоловіків жодного не лишилося. Навіть мої артистки розійшлися по фабриках. Усі платять більше, ніж я. Мені потрібні додаткові руки. Руки, яким я можу довіряти.

Вона це сказала. Сказала слово «довіряти».

— Мені теж важко знайти працівників, — зауважив батько.

— А що, Вівіан працює в тебе? — запитала тітка Пег.

— Ні, але раніше працювала і, може, знов буде мені потрібна. Думаю, робота в конторі багато б її навчила.

— Он як. То Вівіан хоче працювати в гірничій промисловості?

— Просто мені здається, що ти задалеко їхала, щоб знайти собі служницю. У цілому місті точно хтось би знайшовся. Хоча, якщо чесно, я ніколи не розумів, чому ти так любиш ускладнювати собі життя.

— Вівіан не служниця, — сказала тітка. — Вона вміє шити неймовірні костюми.

— З чого ти це взяла?

— Роки напружених пошуків у театральній царині, Дугласе.

— Ха-ха. У театральній «царині»!

— Я б хотіла поїхати, — нарешті до мене повернувся мій голос.

— Нащо? — запитав батько. — Що ти забула в місті, де всі товчуться одне в одного на голові й навіть сонця в небі не видно?

— Каже той, хто половину життя провів у шахті, — зауважила тітка Пег.

Ті двоє поводитися як малі діти. Я б не здивувалася, якби вони почали штурхати одне одного ногами під столом.

Але тепер усі дивилися на мене, чекаючи моєї відповіді Чому я хочу поїхати до Нью-Йорка? Але як я могла пояснити? Як пояснити, якою для мене була ця пропозиція порівняно з нещодавною пропозицією Джима Ларсена? Це було так само марно, як порівнювати сироп від кашлю із шампанським.

— Я хочу знову поїхати до Нью-Йорка, щоб розширити свої життєві горизонти, — сказала я.

Я промовила це речення доволі впевнено, аж усі нашорошили вуха. (Мушу визнати, що фразу «розширити свої життєві горизонти» я недавно почула в мильній опері по радіо, і вона мені запам'яталась. Але яке це має значення? У тій ситуації вона спрацювала. Крім того, це була правда.)

— Якщо ти поїдеш, на нашу підтримку можеш не розраховувати, — сказала мама. — Ми не можемо далі давати тобі кишенькові. Ти вже не в тому віці.

— Мені не треба кишенькових. Я сама можу заробляти на себе.

Саме слово — «кишенькові» — звучало принизливо. Я більше не хотіла його чути.

— Тобі доведеться шукати роботу, — додав батько.

Тітка Пег вражено втупилася у свого брата.

— Повірити не можу, Дугласе. Ти ніколи мене не слухаєш. Я ж хвилину тому, за цим самим столом, сказала тобі, що маю роботу для Вівіан.

— Їй потрібна нормальна робота, — відповів батько.

— Вона й матиме нормальну роботу. Працюватиме на американський флот, як і її брат. Військові виділили мені достатній бюджет, щоб я могла найняти ще одну людину. Вона буде на державній службі.

Тепер уже мені захотілося штурхнути тітку під столом.

Для мого тата не могло бути гіршого словосполучення, ніж «державна служба». Краще б тітка Пег сказала, що я працюватиму кишеньковою злодійкою.

— Ти ж розумієш, що не будеш вічно їздити туди-сюди між Клінтоном і Нью-Йорком? — запитала мама.

— Розумію. Я й не буду, — пообіцяла я. Ох, як твердо пообіцяла.

— Я не хочу, щоб моя донька до старості працювала в театрі, — сказав батько.

Тітка Пег закотила очі на лоба.

— Так, це буде страхіття небесне.

— Терпіти не можу Нью-Йорк, — мовив він. — Там аж кишить невдахами.

— Ну звичайно. І всі невдахи живуть на Мангеттені, — відрубала тітка.

Але батько, напевно, не палав бажанням захищати свою позицію, бо далі не наполягав.

Відверто кажучи, я думаю, що батьки були не проти відпустити мене, бо вони вже втомилися від мене. На їхню думку, я не мала б мешкати разом з ними, бо то був їхній дім.

Я вже давно мала вибратися звідти — бажано прошигнути з дверей коледжу просто у браму, що вела до подружнього життя. У середовищі, в якому я народилася, діти — після того як їхнє дитинство добігало кінця — ставали небажаними в родинному домі. (Зрештою, якщо зважити на те, скільки часу я провела в пансіонах і літніх таборах, батьки й за часів мого дитинства не дуже любили, щоб я плуталася у них під ногами.)

Та перш ніж дати свою згоду, батько мусив ще трохи подошкуляти тітці Пег.

— Я не впевнений, що Нью-Йорк добре вплине на Вівіан, — сказав він. — Бракувало тільки, щоб моя донька стала демократкою.

— Можеш не хвилюватися, — на обличчі тітки Пег розцвіла широка задоволена усмішка. — Я вже вивчила це питання. Виявляється, до Партії анархістів демократів не беруть.

Ця репліка розсмішила мою маму. З почуттям гумору в неї все було гаразд.

— Я їду, — заявила я. — Мені вже майже двадцять два. У Клінтоні нема що робити. Віднині я сама хочу вирішувати, де мені жити.

— Ну це ти вже перебільшуєш, Вівіан, — сказала моя мама. — Двадцять два тобі буде аж у жовтні, і ти ніколи в житті ні за що не платила зі своєї кишені. Ти найменшого уявлення не маєш, як влаштовано цей світ.

Та все ж я бачила, що їй сподобалася рішучість у моєму голосі. Мама, зрештою, усе життя провела верхи на конях, атакуючи канави і бар'єри. Можливо, вона дотримувалася думки, що коли жінка постає перед життєвими викликами й перешкодами, їй треба стрибати.

— Якщо ти візьмеш на себе таку відповідальність, — мовив батько, — то ми сподіваємося, що ти принаймні доведеш почате до кінця. У житті треба виконувати обіцяне.

Моє серцебиття пришвидшилося.

Цими останніми скупими настановами він сказав мені «так».

Наступного ранку ми з тіткою Пег вирушили до Нью-Йорка.

Повзли дуже довго, бо вона вперто їхала позиченою автівкою із патріотичною економною швидкістю п'ятдесят п'ять кілометрів за годину. Але мені було байдуже. Відчуття, що мене везуть назад до міста, яке я так любила, — до міста, що, як мені здавалося, уже ніколи мене не прийме, — було таке приємне, що я зовсім не заперечувала, аби воно тривало довше. Для мене та поїздка була така ж захоплива, як катання на гірках на Коні-Айленді. Востаннє я відчувала таке збудження, певно, з рік тому. Збудження і водночас хвилювання.

Що чекає на мене там, у Нью-Йорку?

І хто?

— Ти зробила серйозний вибір, — сказала тітка Пег, щойно ми виїхали. — Молодчина, дитинко.

— Я справді вам потрібна? — я не наважувалася спитати про це у присутності моїх батьків.

Тітка здвигнула плечима.

— Та вже десь тебе прилаштую.

А тоді усміхнулась:

— Ні, Вівіан, я сказала правду. Я скочила вище голови з тим замовленням від флоту. Могла б приїхати по тебе раніше, але хотілося дати тобі трохи часу охолонути. Я з власного досвіду знаю, що після катастрофи треба передихнути. Торік тобі добряче дісталося. Тому я подумала, що треба дати тобі час зібратися із силами.

Від згадки про «катастрофу» у мене закрутило в животі.

— До речі... — почала було я.

— Я більше не хочу про це згадувати.

— Я дуже шкодую про те, що накоїла.

— Ну звісно. Я теж багато про що шкодую. Усі шкодують. Шкодувати — це добре, але не треба на цьому зациклюватись. У протестантів є одне хороше правило: ми не мусимо ціле життя вмирати зі сорому й каятися. Твій гріх простимий, Вівіан. Не смертний.

— Я не розумію, що це означає.

— Я теж до кінця не розумію. Десь таке вичитала. Але я точно знаю одне: у загробному житті за плотські гріхи не карають. За них карають тільки в цьому житті. Як ти вже сама переконалася.

— Мені тільки жаль, що я завдала всім стільки проблем.

— Якби знала, де впадеш, соломки підстелила б. Але слухай — нащо тобі твої двадцять років, як не для того, щоб припускатися грубих помилок?

— А ви теж припускалися грубих помилок, коли вам було двадцять?

— Ну ясно. Не таких, як ти, але всяке бувало.

Тітка Пег усміхнулася — мовляв, не звертай уваги, я тільки дражнюся. А може, вона не дражнилася. Та яка різниця?

Вона забирала мене до себе.

— Дякую, що приїхали по мене.

— Ну, я заскутила за тобою. Ти мені подобаєшся, дитинко, а якщо вже мені хтось сподобався, то це назавжди. Таке моє життєве кредо.

То були найчудовіші слова, які я коли-небудь чула. Я деякий час упивалася ними, аж поки ті не згіркли, бо я похопилася, що не всі такі милостиві, як тітка Пег.

— Я хвилююся через зустріч з Едною, — визнала я.

Тітка здивувалася.

— А навіщо тобі з нею зустрічатися?

— Ну а як я можу з нею не зустрітися? Ми ж побачимося в «Лілеї».

— Дитинко, Една більше не працює в «Лілеї». Вона зараз на репетиціях вистави «Як вам це сподобається» у Менсфілді. Вони з Артуром вибралися з «Лілеї» навесні. Тепер вони живуть у «Савої». Ти не чула про це?

— А що з «Містом дівчат»?

— О Господи, та ти взагалі нічого не чула?

— Не чула про що?

— Ще в березні Біллі запропонували ставити «Місто дівчат» у театрі «Мороско». Він погодився, спакував реквізит і пішов туди.

— Спакував реквізит?

— Ага, увесь спектакль.

— І забрав його? Забрав з «Лілеї»?

— Що ж, він написав ту п'єсу, він її поставив, тож технічно вона його і він має право її забирати. У будь-якому разі, так він сказав. Не те щоб я з ним сперечалася... І так би програла.

— А як...? — моє питання так і повисло в повітрі А як все і всі? — ось що я хотіла запитати.

— Що «як»? — перепитала тітка Пег. — Такий вже Біллі є, дитинко. То була хороша пропозиція. Ти ж знаєш «Мороско». Тисяча місць, ліпше платять. Една, звісно, пішла за ним. Вони ставили спектакль кілька місяців, поки Едні не набридло. А тепер вона вернулася до свого Шекспіра. Вони замінили її на Гелен Гейс, але, по-моєму, вийшло не дуже. Зрозумій мене правильно: я люблю Гелен. Вона наділена усім тим, що й Една, от тільки родзинки — такої, як в Едни — у неї нема. Ні в кого її нема. Ґертруда Лоуренс могла б зіграти ту роль так, як треба — вона має свою родзинку, — але її нема в місті. Кажу тобі: того, що вміє Една, більше ніхто не вміє. Але вони все одно збирають повні зали вечір за вечором. Біллі ніби дістав верстат і друкує на ньому гроші.

Я навіть не знала, як на це все реагувати. Я була обурена.

— Підніми щелепу з підлоги, дитинко, — сказала тітка Пег. — Не будь така наївна!

— Ну а що з «Лілесю»? І як ви з Олів?

— Працюємо, як завжди. Зводимо кінці з кінцями. Ставимо наші дурнуваті п'єски. Намагаємося знову привабити простих смертних з нашого району. Тепер важче, ніж колись, бо йде війна і половина з них воює. Нині до нас приходять переважно бабусі з онуками. Тому я й узяла замовлення від військової корабельні — нам потрібні гроші. Олів, по-моєму, це не дуже зачепило. Вона знала, що ми підемо з торбами по світу, коли Біллі забере свій спектакль і подасться куди-інде. Та і я знала теж. Це вже не вперше. Ясно, що він забрав зі собою всіх найліпших виконавців. Ґледіс пішла за ним. І Дженні з Роландом.

Вона сказала це так спокійно. Так наче зради й катастрофи були найбуденнішими трафунками на світі.

— А як там Бенджамін? — запитала я.

— На жаль, Бенджаміна призвали на службу. Біллі тут ні до чого. Але ти можеш уявити Бенджаміна у війську? З гвинтівкою у тих його вправних руках. Такий талант пропадає. Ненавиджу війну.

— А містер Герберт?

— Досі зі мною. Містер Герберт і Олів ніколи мене не покинуть.

— Від Селії нічого не чути, правда?

То було не зовсім питання. Бо я й так знала відповідь.

— Нічого, — підтвердила тітка. — Але я впевнена, що з нею все добре. У тої кішки ще шість життів лишилося, повір мені. Зараз я розповім тобі щось цікаве, — змінила тему тітка Пег: долею Селії Рей вона явно не переймалася. — Біллі таки мав рацію. Він сказав, що ми зможемо разом написати хіт, і ми написали. Нам усе вдалося! Олів не вірила в «Місто дівчат». Вона думала, що все провалиться, але помилилася. Бо спектакль вийшов прекрасний. Гадаю, я добре зробила, що послухала Біллі й ризикнула. Повеселились ми на славу.

Поки вона це все розповідала, я дивилася на її повернуте у профіль обличчя, шукаючи ознак тривоги чи страждання, але жодної не знайшла.

Тітка Пег обернула голову, побачила, що я на неї дивлюсь, і розсміялася.

— Та перестань, Вівіан. Ти наче невинна овечка.

— Але ж дядько Біллі обіцяв, що права на п'єсу належатимуть вам! Я ж це чула власними вухами! Він казав про це на кухні — того ранку, як тільки приїхав у «Лілею».

— Біллі багато що обіцяє. Але на папірці він цього так і не написав.

— Мені аж не віриться, що він так з вами повівся, — сказала я.

— Послухай, дитинко. Я добре знала, що Біллі за людина, але все одно його запросила. І не шкодую. Вийшла така собі пригода. Вчися ставитися до життя простіше, пташко. Світ постійно змінюється. Вчися давати собі з цим раду. Хтось щось тобі обіцяє, а потім порушує свою обіцянку. Спочатку всі говорять про спектакль, а потім його згортають. Шлюб здається міцним, а потім люди розлучаються. Немає війни, а потім є. Якщо всім перейматися, станеш дурною і нещасною — що в цьому доброго? А тепер досить уже про Біллі. Скажи ліпше, як минув твій рік? Де ти була в ту хвилину, коли напали на Перл-Гарбор?

— У кіно. Дивилася «Дамбо». А ви?

— На «Поло Граундс», дивилася футбол. «Джаянтс» грали останній матч у сезоні. Десь наприкінці другої чверті пролунало дивне оголошення: усім військовим наказали негайно звернутися до військкомату. Я відразу зрозуміла, що сталося щось погане. А потім Сонні Франк травмувався. Це відволікло мою увагу. Не те щоб Сонні Франк був якось із тим усім пов'язаний. Але гравець він

першокласний. Словом, трагічний то був день. А ти ходила в кіно з тим своїм хлопцем, з яким заручилася? Як його звали?

— Джим Ларсен. А звідки ви знаєте, що я була заручена?

— Твоя мати розповіла вчора ввечері, поки ти збирала речі. Помієму, ти ледве з того викрутилася. Мати твоя нібито зраділа, що все так закінчилося, хоча по ній важко сказати. Їй здавалося, що він тобі не дуже подобався.

Я здивувалася. Ми з мамою ніколи відверто не розмовляли про Джима. Ми взагалі ні про що відверто не розмовляли.

Звідки ж вона знала?

— Він був непоганий хлопець, — пробурмотіла я.

— Ну й молодець. Дай йому за це медаль, але ніколи не виходь заміж за хлопця тільки тому, що він «непоганий». І взагалі, Віві, не бери собі за звичку зі всіма заручатися. Бо як не будеш стерегтися, усе закінчиться шлюбом. Цікаво, чому ти взагалі дала йому згоду?

— Бо я не знала, куди себе подіти. Я ж кажу, він був непоганий.

— Стільки дівчат вистрибують заміж з тієї самої причини! Та знайдіть собі якесь інше заняття, панянки мої дорогі! Хобі якесь чи що.

— А ви чому вийшли заміж? — запитала я.

— Тому що Біллі мені подобався, Віві. Дуже подобався. І це єдина причина, щоб з кимось одружитися: якщо ти кохаєш хлопця або він тобі подобається. Чесно кажучи, Біллі досі мені небайдужий. Буквально минулого тижня ми з ним ходили вечеряти.

— Та ну!

— Ні, справді. Послухай, я розумію, що ти розчарувалася в Біллі — багато людей в ньому розчарувалося, — але що я тобі тільки-но казала про своє життєве кредо?

Я промовчала, бо воно вилетіло мені з голови, тож тітка Пег нагадала:

— Якщо вже мені хтось сподобався, то це назавжди.

— Ага, дійсно.

Та все ж це мене не переконало.

Вона знову усміхнулася.

— У чому річ, Віві? Ти вважаєш, що це правило має стосуватися тільки тебе?

Надвечір ми прибули до Нью-Йорка.

Було 15 липня 1942 року.

Місто гордо й упевнено сиділо у своєму гнізді з граніту, затиснутому між двома темними річками. Шереги хмародерів мерехтіли в оксамитовому літньому повітрі, наче колони світляків. Ми проїхали тихим величним мостом — широким і довгим, наче крило кондора, — і в'їхали в місто. У людне місто. Серйозне місто. У найвеличнішу метрополію на світі — принаймні так я завжди вважала.

Мене охопив трепет.

Я вирішила посадити там своє маленьке життя і більше ніколи його не покидати.

Розділ двадцять четвертий

Наступного ранку я прокинулася у старих добрих апартаментах дядька Біллі. Тільки цього разу я була в ліжку сама. Ні Селії, ні похмілля, ні катастроф.

Скажу чесно: самій у великому ліжку було дуже добре.

Деякий час я прислухалася, як прокидалася «Лілея». Звуки, яких я вже не сподівалася почути знову. Обурено стукотіли труби: хтось, мабуть, наповнював ванну. Деренчали два телефони: один нагорі, другий унизу, в конторі. Від щастя мені аж запаморочилося в голові. Я накинула халат і пішла зварити собі кави. За кухонним столом застала містера Герберта — той, як завжди, сидів у майці, втупившись у записник, пив свою каву без кофеїну й вигадував жарти для майбутньої вистави.

— Доброго ранку, містере Герберт! — привіталася я.

Він підвів голову і — не може бути! — усміхнувся.

— Бачу, вас відновили на посаді, міс Морріс, — сказав він. — Чудово.

Пополудні того ж дня я разом із тіткою Пег та Олів опинилася на Бруклінській військовій корабельні, щоб ознайомитися з майбутньою роботою.

З Мідтауну ми поїхали підземкою до станції на Йорк-стріт, а там пересіли на трамвай. Наступні три роки я їздила цим маршрутом майже кожного дня за будь-якої погоди.

Разом із десятками тисяч інших працівників, які переходили зі зміни до зміни як за годинником. Добирання набридало, а часом просто забиравало всі сили. Але того першого дня все було для мене нове й цікаве. Я була вбрана у стильний бузковий костюм (перший і останній раз я одягнула таку гарну річ у таку брудну, засмальцьовану діру) і гарно вклала волосся.

Я підготувала всі папери, щоб мене офіційно прийняли на роботу до військово-морського флоту (Управління корабельнями й портами; категорія: кваліфікована працівниця). Платили сімдесят центів за годину — то були величезні гроші для дівчини мого віку. Мені навіть видали персональні захисні окуляри, хоча моїм очам ніколи не

загрожувало нічого серйознішого, ніж іскорки від цигарок тітки Пег, які летіли мені в лице.

То мала бути моя перша справжня робота, якщо не враховувати служби в батьковій конторі у Клінтоні, якої враховувати таки не варто.

Я хвилювалася перед зустріччю з Олів. Мені досі було страшенно соромно за свої вибрики і за те, що їй довелося витягувати мене з пазурів Волтера Вінчелла. Я боялася, що вона сваритиме мене чи зневажатиме. Того ранку ми з нею вперше опинилися наодинці. Ми втрюх — вона, тітка Пег і я — зібралися їхати на корабельню і вже спускалися сходами надвір. Тітка мусила побігти нагору, бо забула термос, і ми з Олів залишилися на хвилину удвох на сходовій клітці між другим і третім поверхами театру. Я вирішила скористатися нагодою і вибачитися, а ще подякувати їй за те, що вона так благородно мене врятувала.

— Олів, — почала було я. — Я перед вами у великому боргу...

— Ой, Вівіан, — перебила вона мене. — Та досить уже мусолити цю тему.

І на тому все закінчилося.

У нас було чим займатися, і ми не мали часу на всякі дурниці. А займатися ми мали ось чим.

Військові хотіли, щоб ми ставили по два спектаклі на день на Бруклінській корабельні, у жвавому кафетерії на березі затоки Воллебаут-Бей. Хочу тобі сказати, Анджело, що корабельня була гігантська й робота кипіла там, як ніде на світі. У її приміщеннях, які займали понад вісімдесят гектарів, від початку війни цілоденно трудилося майже сто тисяч робітників. На корабельні діяло більш як сорок кафетеріїв, і ми відповідали за «розваги й просвіту» тільки в одному з них. У кафетерії номер двадцять чотири, що його усі називали «Семмі». (Я так і не зрозуміла чому. Може, через те, що там готували стільки *семмі* — тобто сендвічів. А може, тому, що шеф-кухаря звали містер Семюелсон?) «Семмі» годував тисячі людей на день, подаючи в'ялим, втомленим робітникам гори в'ялої, втомленої їжі. Нашим завданням було розважати виснажених працівників, поки ті їли. Проте ми були не просто артистами, а ще й пропагандистами. Флот передавав через нас інформацію і натхнення. Ми повинні були повсякчас підтримувати й розпалювати злість до Гітлера й Гірогіто (ми стільки разів убили Гітлера у стількох різних скетчах, що я впевнена:

ми снилися тому чолов'язі в кошмарах, дарма що він був аж у Німеччині). А ще нам треба було дбати про те, щоб робітники не забували про наших хлопців за океаном: ми нагадували їм, що халявити — означає наражати американських моряків на небезпеку. Мусили попереджати, що шпигуни на кожному кроці і що язик мій — ворог мій. Давати їм уроки з техніки безпеки й повідомляти останні новини. А до того всього ще й мали справу з військовими цензорами, які не раз сиділи в першому ряду під час наших виступів і стежили за тим, щоб ми не відхилялися від курсу партії. (Моїм улюбленим цензором був добряк на ім'я містер Гершон. Ми з ним провели стільки часу разом, що мало не поріднилися. Мене запросили на бар-міцву його сина.) Ми мали за обов'язок передавати всю цю інформацію робітникам двічі на день по тридцять хвилин.

Три роки поспіль.

І при цьому дбати про те, щоб наші матеріали були свіжі й веселі, а то глядачі закидали б нас недоїдками. («Як же добре знову повернутися до роботи», — радісно сказала тітка Пег, коли аудиторія вперше нас обсвистала. По-моєму, вона сказала це щиро.) Робота була жахлива, невдячна, виснажлива, до того ж влаштовувати «театр» ми мали із самого мізеру, який знайшовся для нас на флоті. У кафетерії стояла невелика сцена чи то радше платформа, збита з грубих соснових дощок. Ні куліс, ні сценічного освітлення ми не мали, а нашим «оркестром» було дешеве піаніно, на якому грала місцева божа кульбабка місіс Левінсон, яка (сама не розумію як) так гучно тарабанила по клавішах, що музику чули аж на Сендс-стріт. За реквізит нам слугували ящики з-під овочів, а за гримерку — закуток на кухні за посудомийкою.

Наших акторів важко було назвати найкращими з найкращих. Більшість представників театрального світу Нью-Йорка або поїхали на війну, або після її початку знайшли добре оплачувану роботу на заводах і фабриках. А це означало, що шукати людей ми могли тільки серед тих, кого Олів не дуже лагідно називала «німеччинами й розгубленими». (На що тітка Пег теж не дуже лагідно відповідала: «А хіба в інших театральних трупах не такі грають?».)

Отож ми імпровізували. Чоловіки за шістдесят грали юних кавалерів. Огрядні немолоді жінки виконували ролі інженю та хлопців. Ми не мали можливості платити нашим виконавцям стільки, скільки

вони могли заробити на заводі, тому постійно втрачали акторів і танцюристів — ті йшли не далі як на ту саму корабельню. Сьогодні якась молода дівчина співала пісню на сцені, а завтра вже обідала у «Семмі», одягнувши комбінезон і заховавши волосся під хустинку. Вона носила в кишені гайковий ключ, а за кілька днів мала отримати солідну зарплату. А варто було дівчині раз потримати в руках солідну зарплату, як затягнути її знову під світло прожектора було майже неможливо — та й ми навіть не мали прожектора.

Моїм основним обов'язком було, певна річ, пошиття костюмів, але час від часу я ще й писала сценарії, а раз чи два навіть складала тексти пісеньок. Робота була важка як ніколи. Бюджет мій був мізерний, а через війну у всій країні бракувало потрібних матеріалів. І не тільки тканин — гудзиків, замків і гачків з петлями теж неможливо було дістати.

Я стала шалено винахідлива. У мить найбільшого осяяння я скроїла маринарку для короля Італії Віктора Емануїла III зі шматка двоколірного жакардового дамаску, що його видерла одного ранку з трухлявого, просидженого дивана, який стояв на розі Десятої авеню й Сорок четвертої вулиці й чекав, поки його вивезуть на сміттєзвалище. (Не буду брехати, ніби той костюм гарно пахнув, але наш король виглядав справді як король, а це вже не абищо, коли врахувати, що його роль грав старий чоловік із запалими грудьми, який за годину до спектаклю готував квасолю на кухні «Семмі».) Зайве казати, що я стала завсідницею «Імперії вживаних речей Ловцкі», ще затятішою, ніж до війни. Марджорі Ловцкі, яка тепер вчилася у старшій школі, стала моєю партнеркою-костюмеркою. Людиною, яка залагоджувала всі мої питання. Ловцкі отримали контракт на постачання одягу й тканин для війська, тож навіть у них було мало з чого вибирати, але все одно їхня крамниця залишалася найліпшою в місті. Я ділилася з Марджорі своєю платнею, а вона відбирала й притримувала для мене найкращі матеріали. Без її допомоги я б ніяк не впоралася зі своїми обов'язками, чесно.

Поки тягнулася війна, між нами, попри різницю у віці, виникла щира приязнь, і невдовзі я почала вважати її своєю подругою — щоправда, трохи незвичайною.

Досі пам'ятаю, коли ми з Марджорі вперше викурили одну цигарку на двох. У розпал зимових холодів я вийшла на вантажний

майданчик на складі її батьків, щоб перепочити від порпання у контейнерах і спокійно покурити.

— Даси затягнутися? — почувся голос збоку.

Я озирнулась і побачила малу Марджорі Ловцкі — її сорок три кілограми були закутані в одну з тих до безглуздя громіздких енотових шуб, які хлопці зі студентського братства вдягали на футбольні матчі у 1920-х роках. На голові вона мала капелюх поліцейського з канадської королівської кінної поліції.

— Не дам я тобі цигарки, — сказала я. — Тобі всього шістнадцять!

— Не всього, а вже, — відповіла вона. — Я десятий рік курю.

Вражена, я поступилася й простягнула їй цигарку. Марджорі затягнулася — напрочуд уміло — і сказала:

— Не подобається мені ця війна, Вівіан.

У погляді, яким вона дивилася у провулок, відображалася світова скорбота. Мені аж смішно стало.

— Я нею незадоволена.

— Незадоволена, кажеш? — я стримувалася, аби не розсміятися. — Ну тоді роби щось! Напиши жорсткого листа своєму конгресменові. Поговори з президентом. Поклади цій війні кінець.

— Просто я стільки чекала, коли нарешті подорослішаю, а тепер виявилось, що нема ради чого дорослішати, — пояснила вона. — Одна тільки війна, війна, війна і робота, робота, робота. Я вже не маю сили.

— Війна скоро закінчиться, — мовила я, хоч сама в цьому сумнівалася.

Вона ще раз глибоко затягнулася і сказала, вже зовсім іншим голосом:

— Усі мої родичі в Європі у біді. Гітлер не заспокоїться, поки не позбудеться їх усіх до останнього. Мама навіть не знає, де тепер її сестри з дітьми. Тато цілими днями висить на телефоні з посольствами — намагається забрати своїх родичів сюди. Я часто для нього перекладаю. Але, по-моєму, їм ніяк не вдасться сюди вибратися.

— Ох, Марджорі. Мені так шкода. Це жахливо.

Я не знала, що ще сказати. Ситуація здавалася надто серйозною як для старшокласниці. Мені хотілося обійняти її, але вона була не з тих дівчат, яких таке могло втішити.

— Я у всіх розчарувалася, — мовила Марджорі після довгої паузи.

— У кому саме? — я думала, вона скаже «в нацистах».

— У дорослих, — відповіла вона. — У всіх дорослих. Як вони допустили, щоб світ зійшов з рейок?

— Не знаю, сонце. Але мені здається, там ніхто не знає, що робить.

— Бачу, що ні, — вона вимовила цю фразу перебільшено зневажливим тоном, шпурнувши викурену цигарку у провулок. — Якраз тому мені так хочеться скоріше подорослішати. Тоді я більше не залежатиму від милості людей, які уявлення не мають, що роблять. І що скоріше я візьму все у свої руки, то ліпше заживу.

— По-моєму, прекрасний план, Марджорі, — мовила я. — У мене, звичайно, ніколи не було жодного плану на життя, тому я не можу нічого сказати. Але звучить так, ніби ти вже про все подумала.

— У тебе ніколи не було плану? — Марджорі нажахано на мене глянула. — А як ти тоді жила?

— О Господи, Марджорі. Ти говориш точнісінько як моя мама!

— Ну бо якщо ти не можеш розпланувати собі життя, Вівіан, хтось мусить бути тобі за маму!

Я не стрималась і засміялася.

— Досить мене повчати, дитинко. Я ж тобі в няньки годжуся.

— Ха! Мої батьки ніколи б не залишили мене з такою безвідповідальною, як ти.

— От і правильно.

— Та я просто дражнюся, — сказала Марджорі. — Ти ж розумієш, правда? Ти ж завжди мені подобалася.

— Та невже? Завжди, кажеш? Це ж відколи — з восьмого класу?

— Агов, дай-но мені ще одну цигарку, — попросила вона. — На потім.

— Я б не мала цього робити, — відповіла я, та все ж простягнула їй кілька. — Тільки мамі не кажи, що я тобі постачаю сигарети.

— Відколи то мої батьки мусять знати, чим я займаюся? — запитала ця дивна мініатюрна дівчинка-підліток. Вона заховала цигарки у складках своєї гігантської шуби й підморгнула мені. — А тепер, Вівіан, скажи мені, за якими костюмами ти сьогодні прийшла, і я дістану для тебе все, що треба.

Нью-Йорк змінився з того часу, коли я вперше туди потрапила.

Фривольність померла — вижила тільки корисна й патріотична легковажність, як-от танці з вояками та моряками в «Солдатському клубі». Серйозність тягарем лягла на місто. Ми чекали, що нас із хвилини на хвилину атакують або вторгнуться до нас. Ми були впевнені, що німці розбомблять нас на порох — точно так само, як розбомбили Лондон. Почали відмикати електрику. На кілька ночей вимкнули світло навіть на Таймс-сквер, так що Велика біла вулиця стала темним згустком, що зблискував уночі — розкішно й чорно, наче кулька ртуті. Усі були в одностроях, а якщо й ні, то принаймні готові до служби. Навіть наш містер Герберт служив добровольцем протиповітряної оборони й вечорами обходив наш квартал у білому шоломі та з червоним нарукавником, що їх йому видав муніципалітет. (Щоразу, як він збирався виходити, тітка Пег казала: «Дорогий містере Гітлер, будь ласка, не бомбїть нас, поки містер Герберт не обїйде всіх сусїдїв. Щиро, Пегсі Б'юелл».)

Воєнні роки найдужче запам'яталися мені якимось всеохопним відчуттям бруталності. Ми, у Нью-Йорку, не страждали так сильно, як тисячі людей у всьому світі, але у нас більше не залишилося нічого вишуканого: ні масла, ні дорогої м'ясної вирізки, ні якісної косметики, ні модного одягу з Європи. Не залишилося нічого ніжного. Жодних делікатесів.

Війна була гігантським зажерливим колбосом, який відбирав у нас все: не тільки час і зусилля, а й олію, гуму, метал, папір, вугілля. А нам залишав самі рештки. Я чистила зуби кухонною содою. До останньої пари панчіх ставилася так дбайливо, наче ті були передчасно народженими немовлятами. (А коли їх таки спіткав кінець у середині 1943 року, я плюнула й почала щодня ходити у штанах.) У мене з'явилося стільки справ — а шампунь було так важко роздобути, — що я коротко постриглася (дуже подібно до стильної стрижки Едни Паркер Вотсон, скажу чесно) і вже ніколи волосся не відпускала.

Саме під час війни я врешті-решт стала нью-йоркеркою.

Нарешті я навчилася орієнтуватися в місті. Відкрила рахунок у банку й записалася до бібліотеки. У мене з'явився «свій» швець (він був дуже мені потрібен, бо тоді запровадили талони на шкіряне взуття) і «свій» стоматолог. Я заприятелювала зі співробітниками на корабельні, й після зміни ми разом вечеряли в дайнері «Камберленд». (Наприкінці вечері, коли містер Гершон казав: «Народ, пускаємо

капелюха», — я скидалася грошима разом з усіма й була дуже з того горда.) Так само під час війни я навчилася сидіти сама у барі чи в ресторані й не почуватися при цьому ніяково.

Багатьом жінкам це чомусь дається на диво важко, але мені таки вийшло. (Фокус у тому, щоб захопити зі собою книжку чи газету, попросити найкращий столик найближче до вікна і, тільки сівши, відразу замовити якийсь напій.) Коли я набила руку на цій справі, то виявила, що їсти на самоті коло вікна в затишному ресторані — одна з найбільших таємних насолод у житті. За три долари я купила велосипед у якогось хлопчиська з Пекельної кухні, і це придбання значно розширило межі мого світу. Свобода руху, як виявилось, була для мене всім.

Я хотіла бути впевнена, що в разі атаки зможу швидко вибратися з Нью-Йорка. Я каталася велосипедом по всьому місту — то був дешевий та швидкий спосіб залагоджувати всілякі справи — і десь глибоко в душі була певна, що за потреби зможу перегнати навіть Люфтваффе. Це створювало оманливе відчуття безпеки.

Я досліджувала просторий міський ландшафт. Годинами блукала містом, і то в дуже різний час. Особливо мені подобалося гуляти пізно ввечері й зазирати краєм ока у вікна, де жили своїм життям незнайомці. Люди вечеряли в такі різні години і в такі різні години працювали. Усі були різного віку, різної раси. Хтось відпочивав, хтось працював, хтось сидів на самоті, хтось святкував щось у галасливій компанії. Мені ніколи не набридало проходити повз ці сцени. Я насолоджувалася відчуттям, що я — всього лиш крихітна цятка у величезному океані душ.

Коли я була молодша, мені хотілось перебувати в самому центрі подій у Нью-Йорку, але поступово я зрозуміла, що якогось одного центру немає. Центр усюди — всюди, де люди живуть своїм життям. Це місто з мільйоном центрів.

Чарівне усвідомлення.

Під час війни я не упадала за чоловіками.

По-перше, їх було важко знайти, бо майже всі були за океаном. По-друге, я не мала настрою до забав. У новітньому дусі серйозності й самопожертви, що охопив Нью-Йорк, від 1942 до 1945 року я заховала свій сексуальний потяг подалі — так як ховають під простирадлами меблі, коли їдуть на відпочинок. (От тільки я не відпочивала, а

працювала не покладаючи рук.) Невдовзі я звикла пересуватися містом без супутника. Я забула, що порядні дівчата гуляли ввечері попід руку з чоловіками. Це правило здавалося застарілим, та й дотримуватися його було неможливо.

Просто чоловіків бракувало, Анджело.

Бракувало рук.

Одного пообіддя на початку 1944 року я їхала на велосипеді через Мідтаун, коли помітила, що з торговельного пасажу вийшов мій колишній хлопець, Ентоні Роччелла. Я дуже здивувалася, коли побачила його лице, хоч мала би знати, що колись таки наткнуся на нього. Як підтвердить кожен мешканець Нью-Йорка, рано чи пізно на його вулицях наткнешся на кого завгодно. З цієї причини Нью-Йорк — найгірше місто для того, щоб завести собі ворога.

Ентоні анітрохи не змінився. Напомаджене волосся, жуйка в роті, самовпевнена посмішка на обличчі. Він не був у однострої — дивно як для здорового чоловіка його віку.

Напевно, він якось ухилився від служби. (Ще б пак!) Поруч із ним ішла дівчина — невисока мила білявка. Коли я його побачила, моє серце станцювало жваву румбу. Він був першим чоловіком за багато років, який викликав у мене хвилю бажання, хоч тут не було нічого дивного. Я різко загальмувала за десяток кроків від них і витріщилася просто на нього.

Мені хотілося, щоб він мене побачив. Але він мене не помітив. Або помітив, але не впізнав. (Коротко підстрижена і в штанах, я більше не була схожа на ту дівчину, яку він колись знав.) Зрештою, можливо й те, що він мене впізнав, але навмисно вирішив не звертати на мене уваги.

Тієї ночі мене спопеляла самотність. І — не буду брехати — жадоба сексу. Втім, я подбала про себе. На щастя, я вже цього навчилася. (Таке повинна вміти кожна жінка.) Ентоні я вже ніколи не бачила й не чула його імені. Волтер Вінчелл прогнозував, що хлопака стане кінозіркою. Але він так нею і не став.

Хоча — хто його зна. Може, він ніколи не завдавав собі клопоту бодай спробувати.

Буквально за тиждень-другий один із наших акторів запросив мене на благодійний вечір у готелі «Савой», на якому збирали пожертви для сиріт війни. Там мав виступати Гаррі Джеймс зі своїм

оркестром, тобто вечір заповідався гарний, тож я переборола втому й таки пішла. Пробула я там недовго, бо нікого не знала й не мала з ким танцювати — жоден із чоловіків мене не зацікавив. Тож я вирішила, що піти додому й лягти спати буде веселіше. Проте на виході з бальної зали наткнулася — на кого б ти подумала? — на Едну Паркер Вотсон.

— Вибачте, — пробурмотіла я, та вже за мить мій мозок підказав мені, хто це.

Я зовсім забула, що вона жила в «Савої». Якби я про це пам'ятала, то нізащо не пішла б туди того вечора.

Една глянула на мене й не відвела очей. Вона була вбрана в коричневий костюм із м'якого габардину й елегантну помаранчеву блузочку. Через плече недбало перекинула сіру пелерину з кролика. Як завжди, мала бездоганний вигляд.

— Нічого страшного, — ввічливо усміхнулася вона.

Цього разу я анітрохи не сумнівалася, що мене впізнали.

Вона точно знала, хто я. Обличчя Едни було мені достатньо знайоме, щоб за маскою незворушного спокою я вловила миттєвий проблиск тривоги.

Я майже чотири роки ламала голову над тим, що скажу їй, якщо наші шляхи перетнуться. Але в ту хвилину я змогла тільки витиснути із себе «Едно» і простягнути до неї руку.

— Прошу пробачення, — сказала вона, — але я не впевнена, що ми знайомі. -- Вона обернулася і пішла геть.

Замолоду, Анджело, ми стаємо жертвами хибного уявлення про те, що час загоїть наші рани і що все рано чи пізно утрясється. Але з віком пізнаємо сумну істину: дечого нам ніколи не вдасться залагодити. Деякі помилки не виправить ніщо — ні плин часу, ні найпалкіше бажання.

Я на власному досвіді переконалася, що це найважчий урок з усіх.

З певного віку ми всі ходимо цим світом у тілах, скроєних із таємниць, сорому, смутку і давніх незагоєних ран. Через усі ці страждання наші серця стають зболені й понівечені, та все ж ми сяк-так тягнемо лямку далі.

Розділ двадцять п'ятий

1944 рік добігав кінця. Мені виповнилося двадцять чотири.

Я далі від ранку до ночі працювала на військовій корабельні. Не пам'ятаю, щоб я брала бодай один вихідний.

Я відкладала добрі гроші зі своєї платні, але падала з ніг від втоми, та й витратити їх не було на що. У мене заледве вистачало сил, щоб грати вечорами в кункен із тіткою Пег та Олів. Не раз, добираючись додому з корабельні, я засинала й прокидалася аж у Гарлемі.

Усі вже ледве дихали. Сон перетворився на дорогоцінний скарб, про який усі мріяли, але ніхто його не мав.

Ми знали, що виграємо війну, бо всюди тільки й говорили про те, якого прочухана наші давали німцям і японцям, але не знали, коли вона скінчиться. Та це, звісно, нікого не зупиняло від безкінечних теревенів, даремних пліток і здогадів.

Війна закінчиться до Дня подяки, казали всі довкола.

До Різдва, казали всі довкола.

Та вже настав 1945 рік, а війна все ще тривала.

У нашому театрі при кафетерії «Семмі» ми далі по десять разів на тиждень вбивали Гітлера під час пропагандистських спектаклів, але йому це, схоже, зовсім не заважало.

Не хвилюйтеся, казали всі, до кінця лютого війна скінчиться. На початку березня моїм батькам прийшов лист від брата, який перебував на авіаносці десь у південній частині Тихого океану. Той писав: «Скоро почуєте, як усі заговорять про капітуляцію. Я в цьому не сумніваюся».

То була остання звістка, яку ми від нього отримали.

Я певна, що ти, Анджело, ліпше за всіх знаєш історію авіаносця «Франклін». І мені соромно визнати, що я навіть не здогадувалася, як називався корабель, на якому служив мій брат, поки нас не повідомили, що 19 березня 1945 року в нього влучив пілот-камікадзе і вбив Волтера та ще понад вісімсот вояків. Волтер, як людина відповідальна, жодного разу не написав назви корабля у своїх листах, щоб не розкрити державну таємницю, якби ті потрапили до рук ворога. Я знала тільки

те, що він служив на великому авіаносці десь в Азії і обіцяв, що війна невдовзі закінчиться.

Звістку про його смерть отримала мама. Вона якраз їздила верхи на полі біля нашого будинку, коли побачила, як під'їзною алеєю промчав старий чорний автомобіль, в якого одні з дверцят були чомусь білі. Він проїхав повз неї надто швидко — по доріжці з гравію так не їздять. То було незвичне видовище, бо жителі села знали, що біля коней, які пасуться, краще їхати повільно. Але мама впізнала той автомобіль.

Він належав Майку Румеру, телеграфісту з «Вестерн Юніон». Мама зупинилась і спостерігала, як Майк із дружиною вийшли з автівки й постукали у двері її будинку.

Румери не належали до кола людей, з якими спілкувалася моя мама. Вони не мали жодної причини стукати у двері Моррісів, крім однієї: напевно, прийшла телеграма і її зміст був такий невтішний, що телеграфіст вирішив особисто повідомити новину, прихопивши зі собою дружину, яка, вочевидь, мала по-жіночому делікатно втішити згорьовану сім'ю.

Мама побачила все це й відразу про все здогадалася.

Мене завжди цікавило, чи не виникло в неї бажання розвернути коня й махнути під три чорти у протилежному керунку — куди-небудь, лиш подалі від жахливих новин. Але мама була не з таких людей. Вона зіскочила з коня й дуже повільно повела його за собою до будинку. Пізніше мама пояснила мені: їй здавалося, що сидіти верхи в такий емоційний момент було б нерозважливо. Я виразно уявляю, як вона обережно ступає, як акуратно веде коня. Вона достеменно знала, що чекає на неї на порозі, і не квапилася опинитися з цим віч-на-віч. Поки їй не вручили телеграму, її син був живий.

Румери могли на неї зачекати. І зачекали.

Коли мама дійшла до ганку, місіс Румер, у якої по обличчю текли сльози, розпростерла руки.

Мама, певна річ, і не думала з нею обійматися.

Батьки навіть не влаштували похорону.

По-перше, не було тіла, щоб його поховати. У телеграмі нам сповістили, що лейтенанта Волтера Морріса поховали в морі з усіма військовими почестями. Також нас просили не повідомляти назви Волтерового корабля чи місця його дислокації друзям і родичам, щоб

випадково «не пособити ворогам», так наче наші сусіди у Клінтоні, штат Нью-Йорк, були диверсантами і шпигунами.

Мама не хотіла похорону без тіла. Вона вважала, що так не годиться. А батько був такий розбитий люттям й горем, що не міг нікого бачити під час трауру. Свого часу він різко виступав проти участі Америки в цій війні й сварився з Волтером, щоб той не йшов служити. А тепер відмовлявся проводити церемонію і вшанувати те, що держава відібрала в нього його найдорожчий скарб.

Я поїхала додому й тиждень провела з батьками. Я зробила для них усе, що могла, але вони майже зі мною не розмовляли. Я запитала їх, чи вони хочуть, щоб я залишилася з ними у Клінтоні — і я б справді залишилася, — але вони глянули на мене як на чужу. Що їм з того, залишусь я в Клінтоні чи ні? Хай там як, але я зрозуміла, що батьки хотіли, аби я поїхала геть і не витріщалася від ранку до вечора на їхнє горе. Моя присутність, схоже, тільки нагадувала їм, що їхній син мертвий.

Якщо вони колись шкодували, що в них забрали не ту дитину — що краще, благородніше дитя пішло від них, а менш достойне лишилося, — я готова їм це пробачити. Часом у мене самої виникала така думка.

Коли я поїхала, батьки знову занурилися у тишу.

Гадаю, зайве казати, що вони вже ніколи не були такими, як раніше.

Волтерова смерть збила мене з ніг.

Присягаюся, Анджело: я ні на секунду не припускала, що мій брат може бути пораненим чи загинути на війні. Звучить дурнувато й наївно, але якби ти знала Волтера, то зрозуміла б, звідки у мене взялася така впевненість. Він завжди був такий розумний, такий сильний. Мав бездоганне чуття. За всі роки, що він займався спортом, жодного разу не травмувався. Ровесники вважали його таким собі напівгероєм. Хіба могло з ним статися щось погане?

Ба більше, я анітрохи не хвилювалась і за тих вояків, які підпорядковувалися Волтерові, — хоча він сам хвилювався. (У листах додому брат писав, що його тривожило тільки одне: безпека і бойовий дух його хлопців.) Я вирішила, що всі, хто служив із Волтером Моррісом, були у безпеці. Бо він про них дбав.

Але проблема, звісно ж, полягала в тому, що Волтер не був головний. Так, на той час він уже став лейтенантом, але кораблем командував не він. На чолі стояв капітан Леслі Герес. Він і був проблемою.

Але ж ти й без мене знаєш цю історію, правда, Анджело?

Принаймні я так припускаю.

Вибач, серденько, але я справді не знаю, чи розповідав тобі батько все до кінця.

Ми з тіткою Пег самі справили Волтерові похорон у Нью-Йорку, в невеличкій методистській церкві неподалік від театру «Лілея». Пастор, який за багато років потоваришував із тіткою, погодився відправити коротку службу за моїм братом, хай навіть від нього не лишилося останків. Нас зібралось зовсім мало, але мені було важливо зробити бодай щось у пам'ять про Волтера, і тітка Пег мене підтримала.

До церкви прийшли, звісно ж, тітка Пег та Олів: стали по обидва боки від мене, наче дві опори. Містер Герберт прийшов. Дядька Біллі не було: він перебрався назад у Голлівуд за рік до того, коли його бродвейський спектакль «Місто дівчат» урешті-решт вичерпав себе. Прийшов містер Гершон, цензор з корабельні. Місіс Левінсон, піаністка з кафетерію «Семмі», теж. Уся родина Ловцкі. («Уперше бачу стільки євреїв на похороні в методистів», — зауважила Марджорі, обвівши поглядом залу. Її слова викликали в мене усмішку. Дякую, Марджорі.) Кілька давніх друзів тітки Пег. Една й Артур Вотсони не прийшли. Мабуть, у цьому не було нічого дивного, хоча, скажу чесно, я таки думала, що Една прийде — принаймні щоб підтримати тітку Пег.

Хор заспівав «Споглянув він і на горобця», а я плакала й плакала і ніяк не могла зупинитися. Мене охопила шалена туга за Волтером — не так за братом, якого я втратила, як за братом, якого я ніколи не мала. У мене не лишилося милих серцю згадок про цю авторитетну постать, з якою я начебто розділила свою юність, — хіба кілька щемких, поцяткованих сонцем дитячих спогадів про те, як ми удвох каталися на поні (хтозна, чи навіть ті спогади були правдиві). Може, якби мої батьки менше від нього очікували — якби дозволили йому бути звичайним хлопчиськом, а не нащадком аристократів, — ми були б

собі нерозлучними друзями і звіряли б одне одному таємниці. Але не склалося. А тепер Волтера не стало.

Я проплакала всю ніч, але вранці пішла на роботу.

У той час багато людей мусили так чинити.

Ми плакали, Анджело, а потім ішли працювати.

12 квітня 1945 року помер Рузвельт.

Я почувалась так, ніби відійшла ще одна близька мені людина. Я заледве могла пригадати часи, коли в нас був інший президент. Хоч що про того чоловіка думав мій батько, я його любила. Багато хто його любив. А в Нью-Йорку його любили всі Наступного дня на корабельні панувала похмура атмосфера. У кафетерії «Семмі» я завісила сцену тканиною для прапора (ми нею затуляли вікна), а наші актори декламували уривки Рузвельтових промов. Наприкінці виступу один із металургів — смаглявий і сивобородий карибець — зненацька встав і заспівав «Бойовий гімн республіки». Голосом Поля Робсона. Ми всі теж підвелися й мовчки стояли, поки його пісня струшувала стіни меланхолійною жалобою.

На пост президента квапливо, тишком-нишком і без зайвого пафосу, провели Трумена.

Ми всі працювали ще наполегливіше.

Війна вперто не закінчувалася. 28 квітня 1945 року обгорілий покручений корпус авіаносця, на якому служив мій брат, заплив до Бруклінської військової корабельні. Авіаносець «Франклін» сяк-так прокривуляв через півсвіту і під командуванням жменьки моряків, якимось подолавши Панамський канал, прибув до нашого «шпиталю». Дві третини команди були мертві, поранені або пропали безвісти.

На пристані авіаносця зустрічав військовий оркестр, який грав похоронний марш, а ще тітка Пег і я.

Ми стояли й віддавали честь пораненому кораблю — братовій домовині, — який плив, скільки мав сил, додому, щоб його полагодили. Але, дивлячись на ту почорнілу випотрошену купу металу, навіть я розуміла, що такого не полагодить ніхто.

7 травня 1945 року Німеччина нарешті капітулювала.

Однак японці ще трималися, і то дуже міцно.

Того тижня ми з місіс Левінсон написали для наших робітників пісню «Один поліг, один лишився».

Ми працювали далі. 20 червня 1945 року в гавань Нью-Йорка увійшла «Квін Мері», що привезла чотирнадцять тисяч американських вояків, які поверталися додому з Європи. Ми з тіткою Пег пішли їх зустрічати на пірс номер дев'яносто у Верхньому Вест-Сайді. Тітка зробила зі старих декорацій плакат і на звороті написала: «Агов, ТИ! Вітаємо ВДОМА!».

— А кого саме ви вітаєте вдома? — запитала я.

— Усіх до одного, — відповіла вона.

Спочатку я вагалася, чи варто мені йти з нею. Думка про те, що я бачитиму, як тисячі хлопців повертаються додому, але Волтера між ними нема, здавалася нестерпною. Але тітка Пег наполягла.

— Так буде краще для тебе, — сказала вона. — І для них теж, а це ще важливіше. Їм потрібно бачити наші обличчя.

Зрештою, я була рада, що пішла. Дуже рада.

То був чарівний день на початку літа. Я жила в Нью-Йорку понад три роки, але ще не втратила чутливості до краси мого міста такого бездоганного пообіддя, коли небо синє-синє, в один із тих лагідних, теплих днів, коли не можеш не відчувати, що все місто тебе любить і бажає тобі тільки щастя.

Моряки й вояки (і медсестри!) запаморочливою святковою хвилиною вихлюпнулися на пристань. Їх зустріла радісними вигуками велика юрба, серед якої були й ми з тіткою Пег — невеличка, але сповнена захвату делегація. Ми по черзі махали плакатом і кричали, аж захрипли. Оркестр на причалі тарабанив гучні версії популярних пісень. Військові підкидали в повітря кульки, які виявилися зовсім не кульками, а надутими презервативами. (Зрозуміла це не тільки я — мене розпирав сміх, коли матері, які стояли довкола, як могли стримували своїх дітлахів, щоб ті їх не піднімали.) Один довготелесий невиспаний моряк зупинився біля нас і пильно на мене поглянув.

А потім широко усміхнувся і сказав із грубим південним акцентом:

— А що то за місто, крихітко?

Я усміхнулася у відповідь.

— Ми називаємо його Нью-Йорк, моряче.

Він тицьнув пальцем на будівельні крани по той бік пристані й мовив:

— Непогане буде, коли закінчать.

А потім обійняв мене за талію і поцілував — точнісінько так, як на славнозвісному знімку на Таймс-сквер у День перемоги над Японією. (Того року багато всього відбулося.) Але на тій фотографії не видно реакції дівчини. Мене завжди цікавило, що вона відчула в ту мить. Мабуть, ми ніколи про це не дізнаємося. Але можу сказати тобі, щό під час того поцілунку — довгого, вмілого і ще й якого пристрасного — відчула я.

Що ж, Анджели, той поцілунок мені сподобався.

Дуже сподобався. Я поцілувала моряка навзаєм, а тоді ні з того ні з сього розплакалася і вже не могла стриматися.

Ткнулася носом у його шию, притулилася до нього й обмила його сльозами. Я плакала за своїм братом і за всіма хлопцями, яким не судилося повернутися додому. Плакала за всіма дівчатами, які втратили своїх коханих і свою юність.

Плакала, бо ми стільки років пожертвували цій пекельній, нескінченній війні. Плакала, бо була до біса втомлена. Плакала, бо так скучила за поцілунками з хлопцями — і хотіла перецілувати їх усіх! Але хто захоче таку древню двадцятичотирилітню каргу? Плакала, бо день був такий прекрасний, і світило сонце, і все було чудесно, і все було так несправедливо.

Думаю, моряк не чекав такого, коли схопив мене у свої обійми. Але він був молодець і відразу зорієнтувався.

— Сонечко, — шепнув він мені на вухо, — ти більше не будеш плакати. Нам пощастило.

Він міцно тримав мене й чекав, поки виллються всі мої сльози, аж поки я врешті не опанувала себе. Тоді розтулив обійми й, усміхнувшись, сказав:

— То, може, ще разок, що скажеш?

І ми поцілувалися знову.

Минуло ще три місяці, поки японці капітулювали.

Але в моїх спогадах, оповитих літнім персиковим серпанком, війна закінчилася саме в ту хвилину.

Розділ двадцять шостий

Спробую коротко розповісти тобі, Анджело, про наступні двадцять років мого життя.

Я жила у Нью-Йорку (ну звісно, де ж іще?), але то вже було не те місто, що колись. Стільки всього змінилося, ще й так швидко. Тітка Пег ще 1945 року попередила мене, що це неминуче. «Після війни все інакше. Я вже це бачила. Мудрі люди повинні бути готові до змін», — сказала вона.

Що ж, тут вона, безперечно, не помилялася.

Повоєнний Нью-Йорк був багатим, голодним, нетерплячим і щораз могутнішим звіром — надто у Мідтауні, де зносили цілі квартали старих особняків і контор, аби звільнити простір для нових офісних будівель і сучасних житлових будинків. Усюди доводилось пробиратися крізь гори каміння й уламків, так наче місто справді розбомбили. За наступні кілька років десятки розкішних закладів, куди ми із Селією Рей учащали свого часу, позакривалися, а на їхньому місці вибудували двадцять чотири хмародери. «Прожектор» зачинився. За ним «Даунбіт». «Лелека». Безліч театрів. Кwartали, що колись мерехтіли яскравими вогниками, стали схожі на химерні криві роти, в яких половину старих зубів повибивали, а замість них то тут, то там потицяли блискучі коронки.

Однак найбільша зміна, принаймні в нашому тісному колі, сталася 1950 року. Театр «Лілея» зачинився.

І не просто зачинився — його знесли. Муніципалітет зруйнував нашу прегарну, криву, громіздку фортецю-театр, щоб звільнити місце для автобусного терміналу Портового управління. По суті, знесли цілий квартал. У триклятому радіусі автобусного терміналу, який став найгидкішим у світі, зруйнували все: театри, церкви, житлові будинки, ресторани, бари, китайські пральні, зали ігрових автоматів, квіткові крамниці, салони тату і школи. Зникла навіть «Імперія вживаних речей Ловцкі».

Розсипалася на порох просто перед нашими очима.

Добре, що бодай із тіткою Пег муніципалітет повівся як слід. За будівлю театру їй запропонували п'ятдесят п'ять тисяч доларів —

непогані грошенята як на часи, коли більшість мешканців нашого району жили на чотири тисячі на рік. Я хотіла, щоб тітка боролася за свій театр, але вона сказала:

— Тут нема за що боротися.

— Не можу повірити, що ви так просто від нього відмовляєтеся! — залементувала я.

— Ти уявлення не маєш, від чого я можу відмовитися в житті, дитинко.

Тітка Пег таки правду казала — там дійсно не було за що боротися. Загарбуючи нашу ділянку, місто реалізовувало так зване право на конфіскацію, достоту таке зловісне й невідворотне, як воно звучить. Я довго бундючилася, але тітка сказала:

— Ти ризикуєш, коли опираєшся змінам, Вівіан. Коли щось закінчується, не заважай, нехай собі. Усе одно «Лілея» вже пережила свої дні слави.

— Неправда, Пег, — виправила її Олів. — «Лілея» ніколи не мала якихось там днів слави.

Кожна з них по-своєму мала рацію. Відколи скінчилася війна, наші справи кульгали: ми ледве заробляли на хліб. На спектаклі приходило ще менше людей, ніж завжди, а найталановитіші актори так і не повернулися до нас після війни.

(Скажімо, наш композитор Бенджамін вирішив залишитися в Європі й оселився в Ліоні з французенкою — власницею нічного клубу. Ми обожнювали читати його листи — у ролі імпресаріо й керівника оркестру він жив як у Бога за пазухою, — але за його музикою ми ой як сумували.) Крім того, місцеві глядачі переросли нас. Люди стали інтелігентніші, навіть у Пекельній кухні. Війна розчинила світ навстіж, і в повітрі завирували нові ідеї та смаки. Наші спектаклі застаріли ще тоді, як я тільки приїхала до міста, а тепер узагалі здавалися пережитками плейстоцену. Ніхто більше не хотів дивитися сльозливо-сентиментальні водевілі з піснями й танцями.

Тому справді: хоч які крихти слави мав колись наш театр, до 1950 року від них не лишилося й сліду.

Та все ж мені було дуже прикро.

Шкода, що автобусних терміналів я не змогла полюбити так сильно, як любила «Лілею».

Коли настав день демонтажу, тітка Пеґ наполягла на тому, щоб ми були присутні. («Боятися не можна, Вівіан, — сказала вона. — Мусиш побачити це від початку до кінця».) Отож того злочасного дня я стояла поруч із тіткою Пеґ та Олів і спостерігала за падінням «Лілеї». Я була геть не така мужня, як вони. Дивитися, як сталева куля цілиться у твою домівку й твоє минуле, у місце, де ти по-справжньому народилася на світ, — що ж, для цього потрібен був міцний хребет, якого в мене ще не було. Я не стрималась і розплакалася.

Найважчий момент настав не тоді, коли обвалився фасад будівлі, а коли зруйнували внутрішню стіну вестибюля.

Раптом перед очима постала стара сцена, така, якою ніхто не мав її бачити: гола й беззахисна перед жорстоким, черствим зимовим сонцем. Усю її вбогість витягнули на світло й виставили напоказ.

Утім, тітці Пеґ вистачило сил, щоб це витримати. Вона навіть не здригнулася. Та жінка була зі страшенно міцного матеріалу. Коли сталева куля розтрощила все, що могла, вона, усміхнувшись, мовила:

— Хочу сказати тобі одну річ, Вівіан. Я ні про що не шкодую. Змалечку я щиро вірила в те, що займатися все життя театром — дуже весело. І повір мені, дитинко, так воно й було.

За компенсацію від муніципалітету тітка Пеґ із Олів купили невелику гарну квартиру у кварталі Саттон-плейс. Після цього в тітки навіть лишилося досить грошей, щоб платити сяку-таку пенсію містерові Герберту, який перебрався до своєї доньки у Вірджинію.

Тітці Пеґ та Олів подобалося їхнє нове життя. Олів пішла працювати в місцеву старшу школу секретаркою директора — на посаду, для якої вона була народжена. Та сама школа найняла тітку Пеґ, щоб та завідувала драматичним гуртком. Обидві, схоже, були цілком задоволені змінами. Новий (чи то пак новісінький) будинок, де містилася їхня квартира, мав ліфт, і це було дуже зручно, бо тітка Пеґ із Олів були вже немолоді. А ще там сидів консьєрж, з яким тітка могла теревенити про бейсбол. («Досі моїми консьєржами були безхатченки, які спали під авансценою “Лілеї”!» — жартувала вона.) Дві биті голови, вони звикли до нового життя. Принаймні точно не скаржилися. Та все ж, як на мене, є щось гірке у тому, що «Лілею» зруйнували саме 1950 року — того ж року, коли тітка Пеґ із Олів купили перший телевізор у свою сучасну нову квартиру. Золота епоха театру явно добігла кінця. Хоча тітка й це передбачила.

— Рано чи пізно телебачення вижене нас усіх, — спрогнозувала вона, уперше побачивши, як воно працює.

— Звідки ви знаєте? — запитала я.

— Бо навіть мені воно подобається більше за театр, — відверто визнала тітка Пег.

Ну а щодо мене, то після смерті «Лілеї» я втратила і дім, і роботу. Сім'ю, з якою могла розділити щоденне життя, теж втратила. До тітки Пег та Олів я переїхати не могла. Не в моєму віці. Надто соромно. Треба було самій будувати своє життя. Але мені стукнуло двадцять дев'ять, я була незаміжня, без вищої освіти — що то могло бути за життя?

Я не переймалася тим, чи зможу себе прогодувати. Заощаджень я мала досить, працювати вміла. Я вже встигла зрозуміти, що допоки матиму при собі швейну машинку, кравецькі ножиці, мірну стрічку навколо шиї і подушечку для голок під рукою, з голоду не помру. Питання було в тому, яке взагалі життя на мене чекає?

Урешті-решт мене врятувала Марджорі Ловцкі До 1950 року ми з Марджорі Ловцкі стали нерозлучними подружками. Хто б міг подумати, що ми з нею заприятелюємо?

Але всі ці роки вона дбала про мене, виловлюючи для мене скарби з бездонних контейнерів Ловцкі, а я, своєю чергою, з насолодою спостерігала, як це дівчисько росло й перетворювалося на харизматичну, цікаву молоду жінку. Щось у ній було дуже особливе. Марджорі, певна річ, завжди була особлива, але після війни у ній розквітла творча сила, сповнена мало не атомної енергії. Вона далі божевільно виряджалася — то як мексиканська бандитка, то як японська гейша, — але при цьому знайшла свою нішу. Марджорі вчилася у школі мистецтв Парсонса, жила з батьками й керувала сімейною справою, підробляючи як художниця. Вона багато років пропрацювала у крамниці «Бонвіт Теллер» — малювала романтичні ілюстрації для реклам одягу, що їх публікували в газетах. А ще — діаграми для медичних журналів. Одного разу — той випадок добре мені запам'ятався — на замовлення туристичної агенції вона проілюструвала путівник Балтимором із жахливою назвою «То ви ідете до Балтимора!». Словом, Марджорі уміла все і ніколи не втрачала можливості заробити зайву копійку.

Марджорі виросла й стала молодою жінкою — не тільки творчою, оригінальною і працьовитою, а й сміливою і кмітливою. Коли муніципалітет оголосив, що зноситиме наш квартал і її батьки вирішили взяти компенсацію й перебраться у Квінз, люба Марджорі Ловцкі раптом опинилася в такому самому становищі, що й я: без дому і без роботи. Та замість скаржитися на свою долю, Марджорі прийшла до мене з простою, добре продуманою пропозицією. Вона запропонувала об'єднати зусилля і жити й працювати разом.

Її план — і тут я маю наголосити, що ця ідея цілком і повністю належала їй — звучав так: весільні сукні. Дослівно Марджорі сказала ось як: «Усі виходять заміж, Вівіан. Треба діяти».

Вона запросила мене на обід у «Автомат» — поговорити про свою ідею. Було літо 1950 року, будівництво автобусного терміналу Портового управління було неминуче, а наш маленький світ мав от-от завалитися. Проте Марджорі (вбрана як перуанська селянка — у п'ять вишитих камізелок і спідниць одна на одну) аж світилася від рішучості й захвату.

— А що я можу вдіяти з тим, що всі виходять заміж? — запитала я. — Зв'язати їм руки й ноги?

— Ні. Допомогти їм. Якщо ми зможемо їм допомогти, то добре на них заробимо. Дивись. Я цілий тиждень сиділа й малювала у відділі весільних суконь у «Бонвіт Теллері». І слухала, про що там розмовляли. Продавці скаржились, що не встигають із замовленнями. А клієнтки без кінця нарікали, що їм нема з чого вибрати. Ніхто з дівчат не хоче виходити заміж в такій самій сукні, як у всіх, але вибір невеликий.

Я навіть чула, як одна дівчина сказала, що якби вміла, то сама пошила б собі сукенку, тільки щоб та була оригінальна.

— Ти хочеш, щоб я вчила дівчат шити весільні сукні? — запитала я. — Та більшість з них і кухонної рукавиці не пошиє.

— Ні. Я хочу, щоб весільні сукні для них шили ми.

— Але вже повно людей їх шиє. Це ціла окрема індустрія, Марджорі.

— Так, але ми можемо шити гарніші сукні. Я малюватиму ескізи, а ти шитимеш. Ми ж розуміємося на тканинах ліпше за всіх, ну хіба ні? А нашим коником буде перешивання старих сукенок на нові. Ми з тобою добре знаємо, що старий шовк і атлас ліпші за все, що тепер

привозять. Я знаю людей і зможу діставати матеріали з цілого міста. Та слухай — я і з Франції зможу їх гуртом закуповувати: там такий голод зараз, що люди продають все, що мають. А ти шитимеш з того всього сукні, з якими ті, що продають у «Бонвіт Теллері», і близько не зрівняються. Я бачила, як ти відпорювала зі старих скатертин хороше мереживо для костюмів. Так само можна шити облямівку й фату, правда? Будемо шити унікальні весільні сукні для дівчат, які не хочуть тих однакових, що продаються в універсальних крамницях. Ми не будемо штампувати їх як на конвеєрі, а шитимемо на замовлення. Першокласні сукенки. Ти ж умієш таке, правда?

— Вживаної, старої весільної сукні ніхто не вдягне, — сказала я.

Та щойно я це промовила, як одразу ж згадала свою подружку Меделін у Клінтоні ще на початку війни. Меделін, для якої я пошила весільну сукенку, розпоровши дві старі шовкові сукні її бабусь і скроївши з них одну. Сукня вийшла неймовірна.

Побачивши, що я починаю вловлювати її ідею, Марджорі продовжила:

— Ось як я собі це уявляю. Ми відкриваємо власне ательє. Ти зі своїм почуттям стилю облаштуєш його так, щоб усе виглядало розкішно й модно. Зробимо акцент на тому, що привозимо всі матеріали з Парижа. Люди таке люблять. Вони куплять усе на світі, аби лиш було написано, що то з Парижа. Та й це не буде повна брехня, бо дещо справді приїжджатиме із Франції. Те, що приїжджатиме воно в ящиках із лахміттям, нікому не треба знати. Я добуватиму серед тих ганчірок скарби, а ти з тих скарбів шитимеш іще ліпші.

— То ти хочеш відкрити крамницю?

— Ні, Вівіан. Ательє. О Боже, та звикни вже до цього слова. Крамниці в євреїв, а в нас буде ательє.

— Але ж ти єврейка.

— Ательє, Вівіан. Ательє. Повторюй за мною. А-те-льє. Навчись вимовляти це слово легко й невимушено.

— А де ти хочеш його відкрити? — запитала я.

— Десь біля Грамерсі-парку, — відповіла вона. — Той район завжди буде елітний. Хотіла б я побачити, як муніципали пробують знести тамтешні будинки! Ідею елітності — ось що ми продаватимемо людям. Ідею елегантності. Я назву салон французькою: *L'Atelier*. Мені впала в око одна будівля в тому районі. Батьки пообіцяли віддати мені

половину компенсації за нашу крамницю, коли її зруйнують, та й правильно, бо я з пелюшок гарувала на них. Тої половини мені якраз вистачить, аби купити місце, яке я придивилася.

Я спостерігала за тим, як її думки бігли наввипередки, і, чесно кажучи, мені стало трохи страшно. Бо ті не бігли, а мчали галопом.

— Будинок, який мені сподобався, — на Вісімнадцятій вулиці, за один квартал від парку, — вела далі Марджорі. — Три поверхи, на першому вітрина. Нагорі дві квартири. Невеликі, але милі. Можна вдавати, ніби це маленький салон на тихій вуличці в Парижі. Ось яку атмосферу нам треба створити. Будинок у непоганому стані. Я знайду людей, які його підрихтують. Ти зможеш жити на третьому поверсі. Ти ж знаєш, як я ненавиджу сходи. Тобі сподобається — у твоїй квартирі є мансардне вікно. Навіть два вікна.

— Ти хочеш, щоб ми купили цілий будинок, Марджорі?

— Ні, серденько, я хочу, щоб я його купила. Я знаю, скільки в тебе грошей у банку. Не ображайся, Вівіан, але ти і в Парамусі нічого не купиш, не те що на Мангеттені. Зате ти можеш вкласти гроші у нашу справу, щоб вийшло п'ятдесят на п'ятдесят. Однак будинок куплю я. Витрачу все до останнього цента, але я не проти спустити на нього геть усе. Я точно не збираюся платити за оренду — я що, емігрантка якась?

— Ну так, — відповіла я. — Емігрантка.

— Емігрантка чи ні, а єдиний спосіб заробити в цьому місті — володіти нерухомістю, а не продавати одяг. Спитай Саксів — вони в курсі. Спитай Гімбелів — ті теж. Хоча ми й на продажі одягу зароблятимемо, тому що завдяки твоїм і моїм талантам наші весільні сукні будуть просто фантастичні. Словом, Вівіан, я хочу, щоб я купила будинок, щоб ти шила сукенки, щоб ми керували салоном і щоб ми обидві жили нагорі. Такий мій план. Пропоную жити разом і разом працювати. Все одно інших ідей у нас нема, хіба ні? Просто скажи, що ти згідна.

Я глибоко й серйозно замислилась над її пропозицією — секунди зо три, — а тоді сказала:

— Добре. Я згідна.

Якщо тебе, Анджело, цікавить, чи стало це рішення колосальною помилкою, то я тобі скажу: ні, не стало. Можу відразу розповісти, як усе склалося: ми з Марджорі десятиліттями шили неймовірні весільні

сукні, заробляли достатньо багато, щоб добре жити, дбали одна про одну так, наче були близькими родичками, і я досі живу в тій самій будівлі. (Я вже стара, знаю, але не хвилюйся: мені ще вистачає сил підніматися сходами.)

Об'єднати зусилля з Марджорі Ловцкі й узятися разом із нею за спільну справу було найрозумнішим рішенням у моєму житті. Деколи інші люди справді мають ліпші ідеї, як тобі влаштувати своє життя, ніж ти сама.

Утім, нам було нелегко.

Весільні сукні, як і костюми, не шують, а проектують.

Вони мають бути приголомшливі, тому й зусиль треба до них докласти приголомшливих. Мої сукні забирали особливо багато часу, бо я не мала рулонів чистих, свіжих тканин. Перешити нову сукню зі старої (чи, як у моєму випадку, з кількох старих) важче, бо спочатку треба розпороти стару, а фасон нової залежатиме від того, скільки матеріалу вдасться отримати. Крім того, я працювала зі зношеними делікатними тканинами — з далеко не новим шовком і атласом, з давніми павутинами мережива, — а поводитися з ними треба було особливо обережно.

Марджорі приносила мені мішки старих весільних суконь і сукенок для хрещення, роздобутих бозна-де, а я ретельно їх перебирала й залишала ті, з якими можна було працювати. Часто тканини вже пожовкли від старості, а сукенки мали плями на корсеті. (Ніколи не давайте нареченій келих з червоним вином!) Тож найперше я замочувала сукні у крижаній воді з оцтом, щоб їх відчистити. Якщо пляму неможливо було вивести, я мусила її вирізати й подумати, чи вдасться врятувати бодай щось зі старої матерії. Чи, скажімо, краще вивернути сукню і використати тканину як підкладку. Не раз я почувалася гранувальницею діамантів, бо намагалася зберегти цінність оригінального матеріалу, відшліфувавши усі ганджі. Далі поставало питання, як пошити унікальну сукенку.

До певної міри, весільна сукня — така сама, як і всі, й складається з трьох простих елементів: корсет, спідниця й рукави.

Однак за своє життя я скроїла з отих трьох елементів тисячі сукенок, зовсім не схожих одна на одну. Мусила скроїти, бо кожна наречена хотіла відрізнятись від решти.

Тому робота була складна, так, і вимагала немалих фізичних і творчих зусиль. Я мала помічниць, які трохи полегшували мені життя, але так і не знайшла жодної, яка б уміла те, що й я. Заповзівшись шити для нашого ательє тільки бездоганні сукні, я сиділа за машинкою до ночі, аби впевнитися, що кожна з них — довершений витвір. Якщо наречена напередодні весілля казала, що хоче більше перлин на корсеті чи менше мережива, я сиділа після півночі й то все перешивала. Така делікатна робота вимагає терплячості, як у черниці. Треба вірити, що річ, яку ти створюєш, — священна.

На щастя, сталося так, що я в це вірила.

Найскладніше у пошитті весільних суконь — це, звісно, спілкуватися із замовницями.

За своє життя я пропонувала свої послуги стільком нареченим, що навчилася розрізняти найдрібніші нюанси, пов'язані з родинним походженням, статками і владою, а найголовніше — я зрозуміла, що таке страх. Я побачила, що дівчата, які збираються заміж, завжди бояться. Вони бояться, що не достатньо кохають своїх наречених або, навпаки, що кохають їх надто сильно. Бояться сексу, який на них чекає, або сексу, що мав лишитися позаду. Бояться, що весільна забава піде не так, як треба. Бояться, що на них дивитимуться сотні очей — або що не дивитимуться, якщо їхня сукенка буде паскудна чи якщо дружка виглядатиме гарніше за наречену.

Я розумію, Анджело, що в історичному масштабі ці проблеми зовсім дріб'язкові. Ми тільки-но пережили світову війну, на якій загинули мільйони людей, а життя ще багатьох мільйонів було зруйновано просто на їхніх очах. Ясно, що супроти цього хвилювання знервованої нареченої — ніяка не катастрофа. Але страх є страх — і він напружує й без того натягнуті нерви. Я взяла собі за ціль пом'якшувати страх і напругу наречених, наскільки це було мені під силу. І тому за роки праці в нашому ательє навчилася насамперед допомагати наляканим жінкам: ставити їхні потреби на перше місце й задовольняти їхні бажання.

І ця наука почалася одразу, щойно ми відкрили салон.

У перший тиждень до нас прийшла молода жінка. У руках вона тримала вирізку з нашою рекламою в «Нью-Йорк Таймс». (Марджорі намалювала двох гостей на весіллі, які милуються стрункою нареченою. Одна жінка каже: «Така ніжна сукенка! Вона з Парижа її

привезла?» А друга відповідає: «Майже! Її пошили в *L'Atelier*, а там найгарніші сукні в місті!»)

Дівчина явно хвилювалась. Я принесла їй склянку води й показала кілька суконь, над якими тоді працювала. Вона відразу вподобала пишну, немов безе, сукенку, схожу на пухнасту літню хмару. Та була мов дві краплі води подібна до сукенки, в яку була вбрана струнка, як лебідка, наречена, зображена на нашій рекламі. Дівчина торкнулася омріяної сукні і аж розплилася на лиці від бажання. У мене стиснулося серце. Я знала, що та сукня їй не личитиме. Дівчина була низенька і кругленька — у такій сукенці вона б виглядала як зефірка.

— Можна її поміряти? — запитала вона.

Але я не могла цього допустити. Якби вона вдягнула її і глянула у дзеркало, то відразу побачила б, який безглуздий має вигляд, пішла б геть із мого салону й більше ніколи б не повернулася. Та це ще не найгірше. Мене не дуже хвилювало те, що я не продам сукню й не зароблю грошей. Мене турбувало ось що: я знала, що відображення у дзеркалі зачепить почуття дівчини — і то глибоко зачепить, тому хотіла вберегти її від цього.

— Сонечко, — якомога лагідніше сказала я, — ти дуже гарна. Але мені здається, що саме ця сукня тебе прикро розчарує.

Вона засмутилася. А тоді випростала свої плечики і мужньо сказала:

— Я знаю чому. Бо я дуже низенька, правда? І товста. Я так і знала. Буду опудалом на власному весіллі.

Було в її словах щось таке, що вколело мене просто в серце. Вразливість невпевненої у собі дівчини в салоні весільних суконь — ось усе, що треба, аби відчути дрібні, але такі жахливі прикрощі життя. Мені відразу стало шкода ту дівчину й захотілося їй допомогти, щоб вона більше ні секунди не страждала.

Крім того, Анджело, я ще ніколи не працювала зі звичайними жінками. Я роками шила вбрання для професійних танцюристок і акторок. І не звикла до простих дівчат з їхньою сором'язливістю й надуманими вадами. Багато жінок, з якими я досі мала справу, були закохані у свої фігури (і мали на це всі причини) й хотіли, щоб на них дивилися.

Я звикла до жінок, які скидали одяг і радісно витанцьовували перед дзеркалом, а не до тих, що кривилися від свого відображення.

Я забула, що на світі є не тільки марнославні дівчата.

Того дня перша ж відвідувачка мого салону дала мені зрозуміти, що пошиття весільних суконь геть відрізнятиметься від роботи в театрі. Бо юна істота перед моїми очима була не розкішною артисткою, а звичайною людиною, яка хотіла розкішно виглядати у день свого весілля й не знала, як цього домогтися.

А я знала.

Їй потрібна була проста сукня по фігурі, в якій вона б не губилася. Пошита з креп-атласу, щоб гарно лягла, але не обтискала. І не сліпучо-біла, бо дівчина мала рум'яне лице.

Ні, її сукня мала бути ніжнішого, кремового кольору, щоб згладити контраст. Їй потрібен був вінок із квітів, а не довга фата, що — знову ж таки — затулила б її. Рукави на три чверті, аби підкреслити її гарні зап'ястя й долоні. Ніяких рукавиць!

До того ж, подивившись на неї у вуличному вбранні, я відразу зауважила, де в неї талія (точно не там, де вона стягнула пояском сукенку, в якій прийшла), і зрозуміла, що її весільна сукня має спадати від талії, щоб створити ілюзію фігури, схожої на пісочний годинник. А ще я відчувала, що дівчина була така скромна, така неймовірно сором'язлива й самокритична, що не стерпіла б навіть найменшого декольте. А от її щиколотки — о, їх ми могли показати. Я вже знала, яку сукню їй пошити.

— Ох, люба моя, — промовила я й буквально взяла її під своє крило. — Не хвилюйся. Ми про тебе подбаємо. З тебе вийде казково чарівна наречена. Обіцяю.

Так і сталося.

Скажу тобі ось що, Анджело: я полюбила всіх дівчат, для яких шила сукні в нашому ательє. Всіх до одної. Сплеск любові й турботи до кожної дівчини, яку я вдягала на весілля, був однією з найбільших несподіванок у моєму житті. Я любила їх навіть тоді, коли вони були надто прискіпливі й вередували. Вважала їх красунями, навіть якщо їх важко було ними назвати.

Ми з Марджорі почали займатися цією справою найперше для того, щоб заробити грошей. Другою причиною для мене було бажання вправлятися у ремеслі, яке незмінно давало мені задоволення. Третьою — те, що я не знала, чим ще займатися в житті. Та я й не підозрювала, що ця справа подарує мені надзвичайну радість: потужну хвилю тепла

й ніжності, яку я відчувала кожного-кожнісінького разу, коли через поріг салону переступала ще одна схвильована наречена й довіряла мені своє дорогоцінне життя.

Іншими словами, ательє подарувало мені любов.

І я була безсила проти неї, розумієш.

Вони всі були такі юні, такі налякані й такі милі моєму серцю.

Розділ двадцять сьомий

Найбільша іронія долі, звісно ж, у тому, що ні я, ні Марджорі не були заміжні. Керуючи ательє, ми роками потопали у весільних сукнях і допомогли тисячам дівчат підготуватися до вінчання, а от нас самих заміж ніхто не кликав — і ми теж нікого не кликали. Таких, як ми, називали «вічними дружками». Але ж нас і за дружок не запрошували! «Помічниці наречених» — нам пасувала хіба така назва.

Ми обидві були дивачками, от у чому проблема. Принаймні такий ми собі поставили діагноз: надто шалені для шлюбу. (Ми часто жартували, що це буде гаслом для нашого наступного закладу.)

Те, що Марджорі була «з привітом», відразу впадало в око.

Справжня дивачка. І річ не тільки в тім, як вона вдягалася (хоча її вподобання в одязі були відверто чудернацькі).

Ішлося ще й про її зацікавлення. Вона вічно ходила на якісь курси: то східної каліграфії, то дихання — так-так, курси дихання! — у буддистському храмі на Дев'яносто четвертій вулиці. Або вчилася готувати йогурт, так що запах розлітався на цілий будинок. Вона любила авангардне мистецтво й слухала незрозумілу (принаймні для мого вуха) музику з Анд. Записалася на безплатні сеанси гіпнозу, що їх проводили студенти психологічного факультету, і ходила на психоаналіз. Ворожила на картах таро, «Книзі змін» та рунах. Ходила до китайського цілителя, який масажував їй стопи, і безкінечно про це всім розповідала, хоч я сто разів просила її перестати набридати людям зі своїми стопами .

Марджорі постійно сиділа на якійсь новомодній дієті — не так для того, щоб схуднути, як для того, щоб поліпшити своє здоров'я й вийти за рамки звичного досвіду. Одного літа, наскільки я пригадую, вона їла самі лиш консервовані персики, бо вчитала, що вони корисні для дихання. А потім перейшла на паростки квасолі й хлібці з пророщеної пшениці. Дивачку, яка харчується паростками квасолі й хлібцями з пророщеної пшениці, ніхто не хоче брати заміж.

Я теж була дивна. І не соромлюся це визнати.

Скажімо, я мала особливу, химерну манеру вдягатись. Під час війни я так звикла ходити в штанах, що тепер із них не вилазила. Мені

подобалося, що в них можна було вільно кататися на велосипеді по місту, але не тільки це: мені взагалі був до вподоби одяг, схожий на чоловічий. Я вважала (і досі вважаю), що для жінки нема ліпшого способу виглядати вишукано й елегантно, як у чоловічому костюмі. Відразу після війни важко було дістати добротні вовняні речі, але я виявила, що якщо купувати хороші вживані костюми — маю на увазі моделі з Севіл-Роу часів 1920-1930-х років, — можна допасувати їх до своєї фігури й вибудувати образ, який надавав схожості із Гретою Гарбо (принаймні я так сподівалася).

Мушу зауважити, що після війни жінки так не вдягалися.

Справді, у 1940-х роках жінки носили костюми чоловічого крою. Це вважалося мало не патріотичним. Та щойно війна скінчилася, жіночність узяла реванш. Близько 1947 року Крістіан Діор захопив світ моди своїми непристойно розкішними сукнями у стилі «ню-лук»: вони були приталені, з пишними спідницями, мали м'яку лінію плечей і підкреслювали бюст. «Нью-лук» демонстрував світові, що воєнний дефіцит уже позаду і тепер можна марнувати скільки завгодно шовку й мережива, просто щоб виглядати гарно, жіночно й ошатно. На одну-єдину сукню в стилі «ню-лук» могло піти до двадцяти метрів тканини. Спробуй вибратися у такому з таксі! Я терпіти цього не могла. По-перше, я не мала суперпривабливої фігури для такої сукенки. У штанах і блузках мої довгі ноги, прямокутний тулуб і малі груди завжди виглядали ліпше. Крім того, одяг мусив бути практичний. Я не могла працювати в сукнях такого пишного крою. Майже весь робочий день я проводила на підлозі: колінкувала над ескізами й повзала навколо клієток під час примірок. Штани й туфлі без підборів давали мені необхідну свободу.

Тож я відмовилась від модних тенденцій і вдягалась по-своєму, так, як мене навчила Една Паркер Вотсон. І тому стала дивачкою. Не такою, як Марджорі, звичайно, та все ж трохи чудною. Однак я переконалася в тому, що мій однострій — штани з жакетом — чудово пасував для роботи з клієтками. Коротка стрижка теж мала психологічні переваги.

Мій зумисне нежіночний образ засвідчував молодим нареченим (та їхнім матерям), що я для них у жодному разі не загроза й не суперниця. А це важило, бо я була жінка приваблива, а в моїй професії надмірна привабливість була ні до чого. Не можна затьмарювати

собою наречену, навіть коли ти наодинці з нею в кімнаті для примірок. Вибираючи найголовнішу сукню у своєму житті, дівчата не хотіли, щоб у них за спиною стояла сексуальна жінка. Вони прагнули бачити неговірку, стриману кравчиню, з ніг до голови в чорному, готову виконувати всі їхні забаганки. Тому я й стала неговіркою, стриманою кравчиною — і то охоче.

У мене була ще одна дивна риса: я страшенно полюбила свою незалежність. Заміжжя ніколи не було в Америці таким фетишем, як у 1950-х роках, але мене воно просто не цікавило. Хтось би сказав, що я збилася з дороги, а то й узагалі збожеволіла. Однак труднощі воєнних часів додали мені винахідливості й упевненості в собі, а спільна справа з Марджорі — рішучості; тож, мабуть, я просто більше не вірила, що для того, аби досягнути багатьох цілей у житті, мені потрібен був чоловік. (Чесно кажучи, я потребувала його тільки з однією ціллю.)

Виявилось, що жити самій у квартирі над весільним салоном дуже навіть добре. Мені подобалося моє невеличке помешкання з двома мансардними вікнами, мініатюрною спальнею (вікнами на магнолію у провулку за будинком) і кухонькою, яку я власноруч помалювала у вишневий колір.

Разом із власним простором у мене дуже швидко з'явилися дивні звички, як-от струщувати попіл від цигарок у ящик для квітів за кухонним вікном, або вставати посеред ночі, вмикати всі лампи й читати детектив, або снідати холодними спагеті. Мені подобалось м'яко ступати квартирою в домашніх капцях — мої туфлі жодного разу не торкнулися килимка. Подобалося акуратно вишиковувати фрукти на блискучій кухонній стільниці замість кидати їх усі на купу в миску. Якби хтось сказав мені, що до цього милого помешкання вселиться чоловік, я сприйняла б це як вторгнення у мій дім.

Навіть так: мені почало здаватися, що, може, шлюб — не така вже й знахідка для жіноцтва. Обводячи поглядом усіх знайомих жінок, заміжніх понад п'ять чи десять років, я не бачила серед них жодної, чиєму життю я б заздрила. Коли романтичні почуття згасали, вони ніби перетворювалися на вічних служниць. (Одні служили своїм чоловікам охоче, інші ні — але ж служили.)

Чоловіки теж не були на сьомому небі від щастя, відверто кажучи. Я б не помінялася місцем із жодною з тих жінок.

Ну добре, добре, задля справедливості скажу, що мені ніхто й не пропонував виходити заміж. Принаймні після Джима Ларсена.

Хоча мені здається, що 1957 року я ледве unikнула пропозиції руки й серця від старшого фінансиста, який працював у «Браун Бразерс Гарріман» — приватному банку на Волл-стріт, що потопав у приглушеній таємничості й казковому багатстві. То був храм грошей, а Роджер Олдермен — один із його верховних жреців. Він мав гідроплан, можеш собі уявити? (Навіщо комусь здався гідроплан? Може, він був шпигуном? Чи мав скидати провізію своїм військам на якомусь острові? Сміхота.) Він носив просто божественні костюми, скажу я тобі, а вродливий чоловік у свіжовипрасуваному й добре допасованому костюмі завжди має в собі щось таке, що змушує мене умлівати від бажання.

Словом, я так умлівала від його костюмів, що вмовила себе більш ніж рік зустрічатися з цим чоловіком — попри те, що, зазираючи у своє серце в пошуках ознак кохання до Роджера Олдермена, жодного їх сліду я не знаходила. Раптом одного дня він заговорив про те, в якому будинку ми замешкаємо у Нью-Рошеллі, якщо колись виберемося з того клятого міста. Тоді я нарешті пробудилася. (Я не кажу, нібито з Нью-Рошеллом щось не так. Просто я точно знаю, що не змогла б ні дня прожити там без бажання скрутити собі в'язи своїми ж руками.)

Невдовзі після тієї розмови я делікатно припинила наші стосунки.

Утім, коли ми ще були разом, мені подобалося кохатися з Роджером. Наші любовці не були найпалкішими чи найвинахідливішими у світі, але свою роль вони виконували. Мене підносило «вище неба», як ми із Селією колись казали. Мене завжди вражає, Анджело, як легко мені вдається вмовити своє тіло звільнитися й розкритися під час сексу, навіть із чоловіком, якого й близько не назвеш привабливим. А Роджер, звісно, був привабливий. Навіть досить вродливий (деколи мені хочеться бути не такою ласою на вроду, але нічого не вдієш, така я вже є). Проте моє серце через нього не тьохкало. Та все ж тіло моє було вдячне за наші з ним зустрічі. Зрештою, з роками я переконалася, що завжди можу досягнути в ліжку грандіозного фіналу — з будь-ким, не тільки з Роджером Олдерменом. Хоч яким байдужим до чоловіка було моє серце й голова, тіло завжди реагувало на нього з радістю й захватом.

А коли все завершувалось? Мені завжди хотілося, щоб мій коханець ішов додому.

Напевно, на цьому місці варто повернутись трохи назад і пояснити, що після закінчення війни я знову поринула в сексуальні пригоди, і то з чималим запалом. Хоч, розповідаючи про 1950-ті роки, я змальовую себе в образі старої діви, яка мала коротку стрижку, любила носити чоловічий одяг і жила сама, треба відразу сказати: те, що я не хотіла виходити заміж, не означало, що я не хотіла займатися сексом.

До того ж я була ще досить гарна. (Я завжди виглядала фантастично з короткою стрижкою, Анджело. І не збираюся тобі брехати.)

Кажу як є: після війни у мене прокинулася ще сильніша жага до сексу, ніж завжди. Розумієш, я втомилася від того, що його постійно бракувало. Після трьох суворих років важкої праці на військовій корабельні (і, відповідно, трьох нудних років цілібату) моє тіло стало не тільки виснажене, а й незадоволене. Після війни в мене з'явилося відчуття, що в нього інше призначення. Я була створена не лише для того, щоб трудитися, спати, а вранці знову ставати до праці, без жодної насолоди чи радості. У житті мали бути не тільки труднощі й страждання.

Отож разом зі світовим миром повернулися мої бажання.

Крім того, виявилось, що з віком я стала вимогливішою, допитливішою й упевненішою. Мені хотілося досліджувати.

Мене інтригувало те, якою різною бувала чоловіча хіть — як цікаво кожен із чоловіків виявляв себе в ліжку. Мені ніколи не набридала глибока близькість, під час якої відразу було видно, хто сором'язливий у постільних забавах, а хто ні. (Підказка: сподіваєшся на одне, а виходить завжди навпаки.) Мене зворушували несподівані звуки, що їх видавали чоловіки у хвилину забуття. Мене цікавили безкінечні варіації їхніх фантазій. Мене дивувало, як коханець міг квапити мене — повний уперед! — а вже за секунду піддатися хвилі ніжності й зниклої ніжності.

А ще я встановила для себе нові правила поведінки. Точніше, одне правило: я відмовлялася кохатися з одруженими чоловіками. Гадаю, Анджело, мені нема змісту пояснювати тобі чому. (Але якщо таки є, то можу пояснити: після катастрофи з Едною Паркер Вотсон я поклялася,

що більше ніколи не завдам шкоди іншій жінці своїми сексуальними втіхами.)

Я не погоджувалася вступати у статеві зносини навіть із чоловіком, який запевняв мене, що якраз розлучається, бо хто його зна, як воно насправді? За своє життя я зустріла чимало чоловіків, які начебто розлучалися, але так і не змогли довести розлучення до кінця. Якось мене запросив на вечерю один чоловік, який за десертом визнав, що одружений, але тут же запевнив, що це не рахується, бо в нього вже четверта дружина, то ж хіба його можна назвати «одруженим»? До певної міри, я його розуміла. Але все одно: ні.

Якщо тобі цікаво, де я знаходила коханців, Анджело, то я скажу тобі, що за всю історію людства жінки, які поводитись безтурботно, ніколи не мали труднощів із пошуком чоловіків, які б зайнялися з ними любов'ю.

Коханців я знаходила всюди, де тільки можна. Але якщо ти хочеш почути деталі, то уточню: найчастіше у барі в готелі «Гросвенор» на розі П'ятої авеню й Десятої вулиці. «Гросвенор» завжди мені подобався. Старий, солідний, скромний. Елегантний, але в міру. Коло вікна у барі стояло кілька столиків з білими скатертинами. Я любила приходити туди надвечір, після довгого дня за швейною машинкою, і сидіти за одним з них із книжкою і келихом мартіні. Дев'ять разів з десяти я тільки читала, сьорбала мартіні й відпочивала. Але час від часу кельнер приносив мені напій, яким мене пригощав котрийсь із чоловіків, які сиділи біля шинквасу. А тоді між нами могло щось статися — або ні, залежно від того, як усе розгорталося.

Зазвичай я майже відразу знала, чи хочу я щось мати з тим чи тим джентльменом. І якщо хотіла, то переходила просто до справи. Я ніколи не була з тих жінок, які намагаються обкрутити чоловіка чи вдають із себе скромниць. Та й до того ж, якщо чесно, розмови мене втомлювали. Повоєнний період в Америці був жахливим, Анджело, бо чоловіки страшенно любили вихвалитися. Американці виграли не тільки війну — вони здобули цілий світ і до біса тим пишалися. Й обохнювали про це говорити. Але я навчилася припиняти балаканину, відверто висловлюючи свої бажання. («Ти мені подобаєшся. Ходімо кудись, де ми зможемо побути самі?») Крім того, я любила спостерігати, як на обличчях чоловіків відображалися подив і радість, коли гарна жінка зверталася до них з відвертою пропозицією. У них аж

очі загоралися. Мені завжди подобався той момент. Так наче ти привезла до сиротинця подарунки на Різдво.

Бармена у «Гросвенорі» звали Боббі. Він завжди поводився зі мною дуже люб'язно. Щоразу, коли він бачив, що я виходжу з бару з кимось із гостей готелю — йду до ліфта з чоловіком, з яким познайомилась якусь годину тому, — він тишком схиляв голову над газетою і вдавав, ніби нічого не помічає. Річ у тім, що за елегантною уніформною та професійним вишколом ховався богемний Боббі. Він мешкав у Вілледжі й щоліта на два тижні їздив у Катскільські гори малювати аквареллю й розгулювати наголяса в мистецькому таборі для «натуристів». Тому нема що казати — Боббі був не з тих, хто любить когось осуджувати. А якщо хтось надокучав мені непроханими залицяннями, Боббі втручався й просив джентльмена дати леді спокій. Я обожнювала Боббі й, можливо, колись закрутила б із ним роман, але в ролі мого охоронця я потребувала його більше, ніж у ролі коханця.

Ну а стосовно чоловіків у готельних номерах, то ми переживали спільну пригоду, а потім я зазвичай більше ніколи їх не бачила.

Я воліла покинути їхнє ліжко, перш ніж вони починали розповідати мені про себе те, чого мені не хотілося знати.

Якщо тебе, Анджело, цікавить, чи закохалась я бодай в котрогось із тих джентльменів, то ось тобі моя відповідь: ні. Я мала коханців, але не кохання. Деякі з них стали моїми хлопцями, а серед тих хлопців кілька обраних перейшли у статус друзів (найліпший сценарій з усіх можливих). Проте наші стосунки ніколи не наближалися до того, що можна було б назвати справжнім коханням. Може, я просто його не шукала. А може, мене від нього Бог милував. Ніщо не здатне перевернути життя догори дригом так, як справжнє кохання, — принаймні я не раз це бачила.

Утім, деякі чоловіки мені по-справжньому подобалися.

Певний час я крутила роман із молодим — дуже молодим — угорським художником, з яким познайомилась на виставці картин у «Парк-авеню Арморі». Його звали Ботонд, і він був істинним ягнятком. Я привела його до своєї квартири в перший же вечір нашого знайомства, і за мить до того, як ми мали зайнятися сексом, він сказав мені, що йому не потрібний презерватив, бо «ти гарна жінка, і я не сумніваюсь, що ти здорова». Я сіла на ліжку, ввімкнула світло й сказала цьому хлопцю, який годився мені за сина:

— А тепер послухай мене, Ботонде. Так, я дійсно гарна жінка. Але є одна дуже важлива річ, яку ти повинен запам'ятати до кінця життя: якщо жінка готова покликати тебе до свого дому й кохатися з тобою, хоч знає тебе лише годину, значить, це для неї не вперше. Тому завжди — чуєш мене, завжди! — надівай презерватив.

Солоденький Ботонд із його круглими щічками й жахливою стрижкою!

Після нього був Г'ю — спокійний, приязний вдівець, який одного дня завітав до нашого салону разом зі своєю донькою, щоб замовити для неї весільну сукню. Він видався мені таким приємним і привабливим, що коли ми закінчили всі справи, я нишком всунула йому в руку записку зі своїм номером телефону і шепнула: «Дзвоніть мені в будь-який час, коли вам захочеться провести ніч разом».

Він явно засоромився від моїх слів, але мені зовсім не хотілося, аби він вислизнув від мене!

Років через два у моїй квартирі одного суботнього пообіддя пролунав дзвінок. То був Г'ю! Схвильовано затинаючись, він знову представився, а далі, вочевидь, не знав, як продовжити розмову. Усміхнувшись у слухавку, я кинулась йому на допомогу. «Г'ю, — мовила я, — дуже рада вас чути. Вам нема чого соромитись. Я ж казала: у будь-який час. Чому б нам не зустрітись просто зараз?»

Тебе цікавить, чи хтось із тих чоловіків колись закохувався в мене? Що ж, бувало й таке. Але мені завжди вдавалося відмовити їх від цієї думки. Чоловікові, в якого щойно був хороший секс, легко повірити в те, що він закоханий. А я до того часу стала дуже вправною в сексі, Анджело. Практики мені точно не бракувало. (Я колись сказала Марджорі: «У цьому світі я добре вмію дві справи: займатися сексом і шити». А вона на це відповіла: «Що ж, дорогенька, принаймні для заробітку ти вибрала правильну справу».) Коли чоловіки дивилися на мене надто вже розчуленим поглядом, я просто пояснювала їм, що вони закохалися не в мене, а в наші любощі, і після цього вони зазвичай заспокоювалися.

Хочеш спитати, чи опинялася я колись під загрозою на тих нічних побаченнях із незнайомцями? Чесна відповідь може бути тільки одна: так. Проте мене це не зупиняло. Я поводитись якомога обачніше, але, вибираючи коханця, могла керуватись хіба власним чуттям. Іноді я вибирала не того, кого треба. Але це було неминуче. Бувало таке, що за

зачиненими дверима все відбувалося грубше й ризикованіше, ніж я воліла б. Не часто, але деколи. У таких випадках я викручувалась як могла, наче досвідчений моряк під час шторму.

Не знаю, як це краще пояснити. Час від часу траплялися неприємні ночі, але я жодного разу не почувалась скривдженою назавжди. Та й небезпека ніколи мене не стримувала.

Я охоче йшла на ризик. Свобода була для мене важливіша за безпеку.

А якщо тобі кортить запитати, чи мучили мене колись докори сумління через нерозбірливість у стосунках, то я відповім так само чесно: ні. Через свою поведінку, яка геть відрізнялася від поведінки інших жінок, я вважала себе дивною, але не зіпсуютою.

Так, колись мені справді здавалося, що я зіпсута. Під час «пісних» воєнних років я носила на своїх плечах тягар сорому після інциденту з Едною Паркер Вотсон, а фраза «мала паскудна шльондра» не виходила мені з голови. Та коли війна закінчилась, я поставила на цьому крапку. Напевно, мене спонукала до цього загибель Волтера, бо мені було прикро думати, що брат помер, так і не насолодившись життям. Війна вселила в мене розуміння, що життя небезпечне і скороминуче, тож нема сенсу відмовляти собі в задоволенні чи у пригодах, поки ти ще живеш на цьому світі. Я б могла витратити решту свого життя, намагаючись довести, що я хороша дівчинка, але це було б несправедливо щодо тієї, ким я насправді була. Я вірила в те, що якщо я й не хороша дівчинка, то принаймні хороша людина. Просто такі вже в мене апетити. Тому я перестала відмовляти собі в тому, чого щиро хотіла. І шукала способи подарувати собі насолоду. Від одружених чоловіків я трималася подалі й тому була певна, що нікому не завдаю шкоди.

Хай там як, а в житті кожної жінки настає час, коли їй просто набридає безкінечно соромитися.

І тоді вона вільна стати тією, якою насправді є.

Розділ двадцять восьмий

Подружок мені не бракувало.

Моєю найліпшою приятелькою була, певна річ, Марджорі, а тітку Пег із Олів я завжди вважала своїми родичками.

Проте біля нас із Марджорі весь час крутилося ще багато інших жінок.

Наприклад, Марті — докторантка з літератури в Нью-Йоркському університеті, неймовірно розумна й кумедна. Ми познайомилися з нею на безкоштовному концерті в «Разерфорд-плейс». Карен — секретарка в Музеї сучасного мистецтва, яка мріяла стати художницею і разом із Марджорі навчалася у школі мистецтв Парсонса. Ровен — гінекологиня, від якої ми всі умлівали і яка не раз ставала нам у пригоді. С'юзен — учителька початкової школи, яка захоплювалася сучасними танцями. Келлі — власниця квіткової крамниці за рогом. Аніта — спадкоємиця багатого роду, яка ніколи пальцем об палець не вдарила, але роздобула для нас копію ключа до Грамерсі-парку, за що ми їй були до віку вдячні. Були й інші жінки, які з'являлися в моєму житті і з часом зникали. Іноді ми з Марджорі втрачали подругу, коли та виходила заміж. А іноді — після розлучення — повертали її назад. Одні жінки перебиралися до міста, інші покидали його.

Життєві води то припливали, то відпливали. Дружнє коло то ширшало, то звужувалось, то знову ширшало.

Але місце зустрічі для нас, жінок, залишалося незмінне: дах нашого будинку на Вісімнадцятій вулиці, куди ми видиралися пожежною драбиною за вікном моєї спальні. Ми з Марджорі витягували на дах кілька дешевих розкладних крісел, і як тільки випадала погожа днина, проводили там вечори разом із подружками. Літо за літом наша тісна жіноча зграйка сиділа під тим, що у Нью-Йорку вважають світлом зірок.

Ми курили цигарки, цмулили дешеве вино, слухали музику з транзистора й ділилися одна з одною великими й малими життєвими клопотами.

Одного немилосердно спекотного серпневого вечора Марджорі зуміла виштовхати на дах великого вентилятора. Вона увімкнула його

в розетку на моїй кухні, скориставшись промисловим подовжувачем. У наших очах Марджорі стала завдяки цьому геніальною людиною — як Леонардо да Вінчі. Нас обвівав штучний вітер від вентилятора, а ми сиділи, піднімаючи раз у раз блузки, щоб охолодити груди, і вдавали, ніби ми на пляжі на якомусь екзотичному острові. Це одні з моїх найприємніших спогадів із 1950-х років.

Саме на даху нашого невеликого весільного салону я збагнула одну істину: коли жінки збираються самі й жодного чоловіка на горизонті не видно, вони не мусять бути кимось — вони можуть просто бути.

А 1955 року Марджорі завагітніла.

Я завжди боялася, що рано чи пізно завагітнію — принаймні шанси в мене було явно більші, — але «пощастило» горопашній Марджорі. Винуватцем був старий одружений професор мистецтвознавства, з яким вона роками крутила роман. (Хоча Марджорі сказала б, що винною була вона сама — через те, що стільки життя змарнувала на одруженого чоловіка, який все обіцяв і обіцяв, що покине свою дружину заради неї, хай тільки Марджорі «перестане поводитись так по-жидівськи».) Того вечора ми з подружками сиділи на даху, коли вона розповіла нам цю новину.

— Ти впевнена? — запитала Ровен, гінекологиня. — Може, прийдеш до мене в кабінет і зробиш тест?

— Тест мені ні до чого, — відказала Марджорі. — Нема моїх місячних. Були й загули.

— І давно загули? — запитала Ровен.

— Ну, вони ніколи не були регулярні, але... місяців три?

Запала напружена мовчанка, яка настає між жінками, коли котрась із них повідомляє, що випадково завагітніла.

Це справа найсерйознішої ваги. Я відчувала, що жодна з нас не хотіла казати ні слова, поки Марджорі не розповіла інших подробиць. Ми хотіли почути її план, щоб підтримати його, хоч яким він був. Але вона, скинувши на нас таку бомбу, так і сиділа мовчки й нічого додавати не збиралася.

Урешті-решт я запитала:

— А що про це каже Джордж?

Джорджем звали, звісно ж, того одруженого професора-антисеміта, якому так подобалось кохатися з єврейками.

— А чому ти вирішила, що то Джордж? — піддражнила мене Марджорі. Ми всі знали, що то Джордж. Це завжди був він. І цього разу, звичайно, теж. Марджорі закохалася у Джорджа багато-багато років тому, коли ще була наївною студенткою його курсу «Скульптура в сучасній Європі».

— Я не казала йому, — відповіла Марджорі. — І думаю, що й не скажу. Я просто перестану з ним бачитись. Поставлю з цієї миті крапку. Це, як мінімум, хороша причина, щоб більше з ним не спати.

Ровен відразу перейшла до діла:

— Ти не думала перервати вагітність?

— Ні. Я б цього не зробила. Хоча, може, і зробила б, але вже запізно.

Вона запалила ще одну цигарку і ще раз ковтнула вина — так у 1950-х роках виглядала вагітність.

— Я дізналася про одне місце в Канаді, — сказала Марджорі. — Щось типу притулку для незаміжніх матерів, але набагато краще. Своя кімната і всяке таке. Наскільки я розумію, клієнтки там трохи старші. Жінки при грошах. Я можу поїхати туди ближче до кінця, коли більше не зможу ховати живота. Скажу всім, що їду у відпустку, хоч я відпустки в житті не брала і мені ніхто не повірить, але інших варіантів нема. Вони навіть сказали, що зможуть прилаштувати дитину в єврейську сім'ю, хоча де вони, цікаво, знайдуть єврейську сім'ю в Канаді? Але мені й так до релігії байдуже, ви в курсі. Основне, щоб родина була хороша. Притулок, здається, непоганий. Дорогий, правда, але я вже розкошелюся. Візьму з тих, що відкладені на Париж.

Марджорі, як завжди, перш ніж звертатися по допомогу до друзів, розв'язала проблему самотужки, і її план справді звучав розумно. Але мені все одно краялося серце. Марджорі це все було геть ні до чого. Ми з нею роками заощаджували, щоб колись разом поїхати в Париж. Ми планували, що як тільки назбираємо грошей, зачинимо салон на цілий серпень, сядемо на «Квін Елізабет» і попливемо до Франції. То була наша спільна мрія. І ми вже зібрали майже всю суму. Стільки років гарували без вихідних. І от тобі на.

Я тут же вирішила, що поїду в Канаду разом із нею. Ми зачинимо ательє на стільки, на скільки треба. Хоч куди вона подасться — я подамся слідом. Буду поруч, поки вона народить. Витрачу свою

половину «паризьких» грошей, щоб придбати автівку. Куплю все, що буде їй потрібно.

Я підсунула своє крісло до Марджорі й узяла її за руку.

— Ти все мудро придумала, дорога, — сказала я. — Я буду з тобою.

— Мудро, кажеш? — Марджорі ще раз затягнулася цигаркою і обвела нас усіх поглядом. Кожна з нас мала на лиці однаковий вираз, в якому поєдналися любов, жаль і трохи паніки.

А тоді сталося несподіване. Марджорі раптом вишкірилася до мене своєю трохи божевільною, кривою посмішкою.

І сказала:

— Ні в яку Канаду я не поїду, гори воно все вогнем! О Господи, Вівіан, у мене, певно, вже поїхав дах, але я щойно передумала. Я маю ліпший план. Ні, не ліпший. Інший. Я її залишу.

— Кого залишиш? Дитину? — нажахано охнула Карен.

— А що з Джорджем? — запитала Аніта.

Марджорі випнула підборіддя, наче мініатюрна, але непохитна борчиня, якою вона, зрештою, й була.

— Триста років він мені потрібен, мерзотник такий. Ми з Вівіан самі виховаємо ту дитину. Правда, Вівіан?

Я на мить задумалась. Я знала свою подругу. Якщо вона щось вирішила, то вже з кінцями. Якось дасть собі раду. А я, як завжди, дам раду разом із нею.

Тому я вдруге відповіла Марджорі Ловцкі:

— Добре. Я згідна.

І моє життя вдруге перевернулося догори дригом.

Так ми і вчинили, Анджело.

У нас народилася дитина.

І тією дитиною був наш милий, вимогливий, ніжний малий Натан.

Усе було складно.

Вагітність минула непогано, але самі пологи скидалися на кадр із фільму жахів. Лікарі врешті-решт зробили кесарів розтин, але до того часу Марджорі вже вистраждала вісімнадцять годин переймів. І порізали її добряче. Потім ніяк не могли зупинити кровотечу й виникла загроза, що ми її втратимо. Під час розтину по обличчю немовляти шурнули скальпелем, мало не вибравши одного ока. А тоді Марджорі підхопила інфекцію і майже місяць пролежала в лікарні. Я

досі пов'язую ту лікарняну байдужість з тим, що Натан був так званим позашлюбним немовлям (увічливо-похмурий синонім до слова «байстрюк» у 1950-х роках). Через це лікарі не дуже уважно ставилися до Марджорі під час пологів, та й медсестри трималися з нею не особливо люб'язно.

Коли Марджорі одужувала, про неї дбали її та мої колежанки. Родичі Марджорі — з тієї самої причини, що й медсестри — не хотіли мати нічого до діла ні з нею, ні з її дитиною.

Може, тобі здається, що це жахливо з їхнього боку (і це справді жахливо), але ти уявити не можеш, якою ганьбою було в той час для жінки народити дитину поза шлюбом, навіть у ліберальному Нью-Йорку. Навіть для такої зрілої жінки, як Марджорі, яка мала власну справу і власний будинок, вагітність без чоловіка вважалася ганебною.

Тобто Марджорі була смілива, ось на що я натякаю. І сама як палець. Тому подбати про неї з Натаном довелося нашому дружньому колу. Нам пощастило з підтримкою. Я не могла весь час перебувати з Марджорі у шпиталі, бо поки вона одужувала, я піклувалася про дитину. І це теж було схоже на кадр із фільму жахів, бо я гадки не мала, що роблю. У моїй сім'ї не було немовлят, і мені самій ніколи не хотілося мати дітей. Я не мала ні відповідного чуття, ні хисту. Крім того, коли Марджорі була вагітна, я не дуже цікавилася немовлятами. Навіть не знала, що вони їдять. Та й узагалі, ми не планували, щоб Натан буде моєю дитиною; згідно з нашим планом, він мав бути дитиною Марджорі, а я мала працювати за двох, щоб нас усіх забезпечити. Але той перший місяць він був моїм дітям — і потрапив він, як не прикро, не в найуміліші руки.

Крім того, з Натаном було непросто. Йому болів животик, він погано набирав вагу, ніяк не хотів пити з пляшки. Він мав кірочки по всій голові й попрілості («катастрофа з обох кінців», як казала Марджорі), а я не могла позбутися ні того, ні другого. Наші помічниці керували ательє як могли, але то був червень — весільний сезон — і я мусила бодай деколи з'являтися на роботу, інакше наша справа згорнулася б. До того ж я мала виконувати всі обов'язки Марджорі, поки її не було. Але щоразу, коли я клала Натана, щоб трохи попрацювати, він репетував і я мусила знову брати його на руки.

Матір однієї з майбутніх наречених побачила якось уранці, що я не можу впоратися з немовлям, і порадила мені одну літню італійку,

яка допомагала своїй доньці, коли в тої народилися близнята. Її звали Палма, і вона стала нам за архангела Михаїла й усіх янголів. Палма багато років няньчила Натана і в буквальному сенсі нас порятувала, особливо під час того безжального першого року. Але вона дорого нам коштувала. Насправді, все, що стосувалося Натана, коштувало дорого. Він був хворобливим немовлям, потім хворобливим хлоп'ям, а тоді хворобливим хлопчиком. За перші п'ять років свого життя Натан провів більше часу в кабінеті лікаря, ніж удома, клянусь. Він злягав з усіма болячками, з якими могла злягти дитина. Змалку мав клопоти з диханням, цілий час був на пеніциліні, а від того болів живіт і його важко було годувати, що викликало нові проблеми.

Коли нас стало троє, нам із Марджорі довелося працювати ще більше, щоб оплачувати рахунки. А один із нас ще й постійно хворів. То ж ми гарували не покладаючи рук.

Ти не повіриш, скільки сукенок ми понашивали за ті роки. Дякувати Богу, весіль не бракувало.

Жодна з нас більше не заїкалася про мандрівку до Парижа.

Минув час — і Натан подорослішав, хоч на вигляд мало що підріс. Він був таким хорошим хлоп'ям, таким милим у виявах своїх почуттів, таким ніжним і лагідним, а водночас таким сором'язливим і боязким. І вічно хворим.

Ми страшенно його любили. Таке серденько, як він, неможливо було не любити. Я зроду не зустрічала добрішої дитини. Він ніколи не бешкетував і завжди поводився чемно.

Єдине, що був дуже вразливий. Може, ми занадто його няньчили. Ну так, напевно, й справді занадто. Скажу як є: ця дитина росла в салоні весільних суконь серед юрмиська жінок (клієнток і працівниць), які за милу душу потурали його боягузливості й тендітності. («О Боже, Вівіан, з нього виросте гей», — якось сказала мені Марджорі, коли побачила, що її син крутиться перед дзеркалом у фаті. Те, що я зараз скажу, прозвучить грубо, але задля справедливості мушу визнати, що мені було важко уявити, як Натан міг вирости інакшим. Ми колись жартували, що єдиним чоловіком у його житті була Олів.)

Коли Натану мало от-от виповнитися п'ять років, ми зрозуміли, що цього хлопця ніяк не можна віддавати в державну школу. Він важив кілограмів з дванадцять, не більше, а присутність інших дітей його лякала. Він був не з тих хлопчиськів, які грають у стикбол, лазять по

деревах, жбурляють камінці й обдирають собі коліна. Він любив загадки. Любив розглядати книжки, але щоб не дуже страшні («Швейцарська сім'я Робінзонів»: надто страшна. «Білосніжка»: надто страшна. «Дорогу качатам»: якраз те, що треба.) Натан був дитиною, з якої в державній школі Нью-Йорка усі б знущалися. Ми уявили, як міські хулігани міситимуть його, як тісто на хліб, і ця думка не давала нам спокою. Тож ми записали його у приватну «Семінарію друзів» (де навчання коштувало «усього лиш» дві тисячі доларів на рік), щоб доброзичливі квакери забрали всі наші зароблені тяжкою працею гроші й навчили нашого хлопця поводитися мирно, що й так ніколи не було для нього проблемою.

Ми сказали Натанові, що коли інші діти питатимуть, де його тато, треба відповідати: «Мій тато загинув на війні», — хоч це було безглуздо, бо Натан народився 1956 року. Але ми подумали, що п'ятилітнім дітям забракне розуму, щоб це вирахувати, і вони дадуть йому на деякий час спокій. А коли Натан підросте, вирішили ми, вигадасмо ліпшу історію.

Одного ясного зимового дня, коли Натану було майже шість, ми з Марджорі сиділи з ним у Грамерсі-парку. Я пришивала намистинки до корсета, а вона намагалася читати «Нью-Йорк Рев'ю оф Букс» наперекір вітру, який шарпав сторінки газети. Марджорі була вбрана в пончо (у чудернацьку фіолетово-гірчичну клітинку), а на ногах мала химерні турецькі туфлі з закрученими носачами. На голову пов'язала білий шовковий шарф, мов у пілота. Вона була схожа на члена середньовічної гільдії, в якого болить зуб.

У якусь мить ми обидві відклали свої заняття, щоб поспостерігати за Натаном. Той старанно малював крейдою чоловічків на алейці. Та раптом його налякали голуби — кілька цілком безневинних створінь, які нікого не чіпали, а дзьобали собі щось на землі за кілька кроків від місця, де присів Натан. Він перестав малювати і завмер. Угледів птахів — і його очі стали великими від страху.

Марджорі прошепотіла:

— Дивись. Він боїться всього на світі.

— Ага, — підтакнула я, бо то була правда. Він справді боявся всього на світі. Вона сказала:

— Кожен раз, як я його купаю, він думає, що я хочу його втопити. Де він узагалі чув, щоб матері топили своїх дітей? Звідки в його голові

взялася ця думка? Ти ж ніколи не намагалася втопити його у ванні, правда, Вівіан?

— По-моєму, ні. Але ж ти знаєш, що буває, як я розізлюсь...

Я хотіла її розсмішити, але мій жарт не вдався.

— Не знаю, що то далі буде з тією дитиною, — мовила Марджорі, спохмурнівши. — Він навіть своєї шапки боїться. По-моєму, його лякає червоний колір. Сьогодні вранці я хотіла її йому вдягнути, а він розплакався. Мусила дати синю. Знаєш що, Вівіан? Він зруйнував моє життя.

— Ой, Марджорі, не кажи так, — засміялася я.

— Та ні, справді. Він усе зруйнував. Просто визнаймо це, та й усе. Треба було поїхати в Канаду й віддати його на всиновлення. Тоді б у нас лишилися гроші, а я мала б хоч якусь свободу. Спала б собі цілу ніч до ранку, не прислухаючись, кашляє він чи ні. Ніхто б не дивився на мене як на пропащу жінку з байстрюком. Я не була б така втомлена.

І, може, мала б вільний час, щоб малювати. І фігура моя була б така, як раніше. Може, я б навіть мала якогось хлопця. Називаймо речі своїми іменами: не треба було мені його народжувати.

— Марджорі! Припини. Ти ж не думаєш так насправді!

Але вона не припиняла.

— Ні, думаю, Вівіан. То було найгірше рішення в моєму житті. Тут нема що заперечувати. Це всім ясно.

Я вже було захвилювалася, але Марджорі додала:

— Проблема в тому, що я так сильно його люблю, що сама того не витримую. Ну от просто подивися на нього.

Ми глянули на Натана. На ту зворушливу зламану фігурку, яка намагалася втекти якомога далі від усіяких там голубів (а в нью-йоркському парку це не так легко). Наш малий Натан, у зимовому комбінезоні, з потрісканими губами й червоними від дерматиту щоками. Його миле худеньке личко й оченята, які в паніці роззираються навсібіч, шукаючи, хто захистить його від пташок двісті грамів завважки, які й не думали звертати на нього увагу. Він був досконалий. Немов із тонесенького скла. Наше мале, тонке, як билинка, нещастя — я його обожнювала.

Я зиркнула на Марджорі й побачила, що вона плаче. То було серйозно, бо Марджорі ніколи не плакала. (Плачі — то була моя

парафія.) Я ще ніколи не бачила її такою сумною і втомленою. Марджорі запитала:

— Як думаєш, батько Натана визнає його, якщо він перестане поводитись так по-жидівськи?

Я штурхнула її:

— Та ну тебе, Марджорі!

— Я вже просто не маю сили, Вівіан. Але я так люблю того хлопчиська, аж деколи здається, що серце мені трісне. То оце він і є — той підступний фокус? То це так матерів спонукають ламати собі життя ради дітей? Хитрощами змушують любити їх усім серцем?

— Може. Але це непогана стратегія.

Ми ще трохи поспостерігали за Натаном, як той хоробро боровся із загрозою — безневинними голубами, які ні про що не здогадувалися і взагалі чимчикували собі в інший бік.

— І не забувай, що мій син зруйнував і твоє життя, — сказала Марджорі після довгої паузи.

Я знизала плечима.

— Хіба зовсім трохи. Але навіть не думай цим перейматися. Я й так не мала жодних важливіших справ.

Минали роки.

Місто далі змінювалося. Мідтаун став захирілим, запліснявілим, зловісним і паскудним. Ми оминали Таймс-сквер десятою дорогою. Він перетворився на помийну яму.

1963 року Волтер Вінчелл втратив свою газетну колонку.

Смерть почала дзьобати моє товариство.

1964 року у Голлівуді помер дядько Біллі — схопило серце, коли він вечеряв із якоюсь старлеткою в готелі «Бeverлі-Гіллз». Ми всі зійшлися на тому, що Біллі Б'юелл хотів би саме такої смерті. («Відплив рікою шампанського на другий берег», — сказала тітка Пег.)

Буквально через десять місяців помер мій батько. На жаль, його смерть не була легка. Повертаючись одного по обіддя із заміського клубу, він наїхав на ожеледицю і вривався в дерево. Прожив ще кілька днів, але не витримав ускладнень після термінової операції на хребті. Батько помер злим чоловіком. Він більше не був лідером у своїй справі, уже давно. Після війни він втратив свою шахту із залізною рудою. Батько вплутався в таку запеклу боротьбу проти активістів із

профспілки, що загнав свою компанію у глухий кут, витративши майже всі гроші на юридичні баталії зі своїми ж працівниками. Його стиль ведення перемовин можна було назвати «політикою спалених мостів» — мовляв, «якщо я не можу керувати цією компанією, то ніхто не може». Він помер, так і не пробачивши американській владі, яка забрала його сина на війну; профспілкам, які відібрали в нього компанію; сучасному світу, який упродовж десятиліть перекреслив, одне за одним, усі дорогі його серцю старомодні переконання.

На похорон до Клінтона ми поїхали всі разом: я, тітка Пег, Олів, Марджорі й Натан. Побачивши мою подружку Марджорі в її чудернацькому вбранні і з її чудернацькою дитиною, моя мама обурилась, але нічого не сказала. З роками вона стала глибоко нещасною жінкою й не реагувала на жодні вияви доброти. Вона не хотіла, щоб ми приїжджали.

Ми переночували й поквапилися назад до міста.

Зрештою, моєю домівкою був Нью-Йорк. Уже багато- багато років.

Сплинуло ще більше часу.

Після певного віку, Анджело, час просто ллється тобі на голову, як дощ у березні: постійно дивуєшся, як багато його назбиралося — і як швидко.

Одного вечора 1964 року я дивилася по телебаченню ток-шоу з Джеком Пааром. Дивилася одним оком, бо водночас намагалася розпороти стару бельгійську весільну сукню, не знищивши її стародавнє волокно. Потім настала рекламна пауза і я почула знайомий жіночий голос — хрипкий, суворий і насмішкуватий. Прокурений голос справжньої старої тітки з Нью-Йорка. Він пронизав мене до самого нутра так, що я навіть не встигла подумати, кому б він міг належати.

Я глянула на екран і побачила тілисту жінку з каштановим волоссям і випнутими грудьми, яка кумедним акцентом мешканки Бронксу репетувала про свої клопоти з воском для підлоги. («Мало того, що дітиська повилазили мені на голову, то тепер ще й біда з липкою підлогою?!») Глянувши на неї, можна було подумати, що то звичайна собі немолода брюнетка, яких повно навколо. Але цей голос я впізнала б серед тисячі: він належав Селії Рей!

За всі ці роки я стільки разів думала про Селію — відчуваючи то провину, то цікавість, то занепокоєння. Для її життя я могла уявити тільки поганий сценарій. У моїх найчорніших фантазіях він виглядав так: після того як Селію вигнали з театру «Лілея», її життя було безнадійно зруйноване. Може, вона загинула десь на вулиці від жорстокої руки котрогось із чоловіків, яких вона колись так легко тримала під п'ятою.

Іноді я уявляла її підстаркуватою повією. Часом проходила повз якусь п'яну немолоду жінку, яка мала бридкий вигляд (по-іншому не скажеш), і думала, чи то, бува, не Селія. Чи то вона так вибілила волосся, що те стало ламке й помаранчеве? Чи вона була тієї жінкою, яка насилу дибала на підборах, а на її голих ногах повипиналися вени? Чи то вона — з синцями й темними колами під очима? Чи то вона порпалася у смітнику? Чи то її помада червоніла на скривлених губах?

Але я помилялася: із Селією все було гаразд. І не просто гаразд — вона продавала віск для підлоги по телебаченню!

Ох, та вперта, рішуча і бойова мала! Вона досі воювала за місце під прожектором.

Я більше ніколи не бачила тієї реклами й навіть не намагалася розшукати Селію. Мені не хотілось втручатися в її життя, ну і я розуміла, що між нами давно немає нічого спільного. І ніколи не було. Я впевнена, що навіть якби обійшлося без скандалу, наша дружба все одно швидко б минула, бо це було зіткнення двох марнославних дівчат, які перетнулися в той час, коли їхня краса сягнула найвищої точки, а інтелект — найнижчої, і які зухвало використовували одна одну, щоб набути певного статусу і скручувати чоловікам в'язи. От і все, що між нами було, справді, та й це прекрасно. Більше нічого й не треба. Пізніше в моєму житті з'явилася глибша, багатогранніша жіноча дружба. Сподіваюсь, у житті Селії також.

Тому — ні, я її не розшукувала.

Але не можу тобі передати, яку радість і гордість я відчула того вечора, почувши з телевізора її гучний голос.

Мені захотілось розсміятися.

Чверть століття минула, хлопці й дівчата, а Селія Рей досі працювала в індустрії розваг!

Розділ двадцять дев'ятий

Наприкінці літа 1965 року моя тітка Пег отримала дивного листа. Його написав комісар Бруклінської військової корабельні. У листі він пояснював, що корабельня мала невдовзі зачинитися назавжди. Місто змінювалося, і військово-морський флот вирішив, що більше не зможе утримувати корабельню в такій дорогій ділянці. Однак перед закриттям на корабельні збиралися провести урочисту зустріч — ще раз відчинити навстіж браму і вшанувати усіх бруклінських робітників і робітниць, які так героїчно трудилися під час Другої світової. Якраз наближалася двадцята річниця закінчення війни, тому святкування видавалося особливо доречним.

Працівники комісаріату перебрали папери й знайшли на котромусь зі старих документів ім'я тітки Пег, де вона була зазначена як «незалежна підрядниця з організації розваг».

Вони зуміли розшукати її через міський податковий реєстр і тепер цікавилися, чи місіс Б'юелл не була б така люб'язна й не поставила б пам'ятний спектакль у день зустрічі, щоб ушанувати досягнення трудівників воєнного часу? Вони хотіли б, щоб то було щось ностальгійне — буквально двадцять хвилин співів і танців, як у давні часи.

Тітка Пег, звісно, охоче взялась би за це. От тільки почувалася вона не якнайкраще. Її міцне високе тіло почало здавати. Вона страждала від емфіземи легень — не дивно, адже ціле життя диміла мов паротяг, — а ще від артриту, і зір її теж слабнув. Вона пояснила це так: «Лікар каже, що зі мною нема нічого аж такого поганого, дитинко, але й нічого аж такого доброго теж нема».

За кілька років до того через слабке здоров'я вона звільнилася зі школи й була далеко не така активна, як раніше.

Ми з Марджорі й Натаном кілька разів на тиждень вечеряли з тіткою Пег та Олів, і на тому всі розваги, що були їй під силу, вичерпувалися. Увечері вона зазвичай простягалася на канапі із заплющеними очима, намагаючись віддихатись, а Олів читала їй спортивні новини. Тому ні — на жаль, тітка Пег не могла поставити пам'ятний спектакль у Бруклінській корабельні Зате я могла.

Це виявилось легше, ніж я думала. І набагато веселіше.

Свого часу я допомогла тітці вигадати сотні сценок, тож мої вміння нікуди не зникли. За акторів і танцюристів я найняла кількох вихованців театрального гуртка зі школи, де працювала Олів. С'юзен (моя подружка, яка захоплювалася сучасними танцями) обіцяла взяти на себе хореографію, хоч ми й не збиралися ставити нічого складного. З церкви по сусідству я поцупила органіста й разом із ним понаписувала кілька простеньких, банальних пісеньок. Ну і, певна річ, придумала костюми, зовсім невибагливі: комбінезони й робочі халати і для хлопців, і для дівчат. Я пов'язала червоні хустинки дівчатам на голови, такі самі — хлопцям на шиї — і *voilà*, от вам і робітники й робітниці з 1940-х років. 18 вересня 1965 року ми притягнули весь наш театральний реквізит до старої занепакої корабельні й почали готуватися до спектаклю. Ранок на набережній видався ясний і вітряний. Із затоки здіймався вітер, зриваючи людям з голів капелюхи. Юрба зібралася доволі пристойна, і на зустрічі панувала карнавальна атмосфера. Військовий оркестр грав давні пісні, а жінки-помічниці розносили печиво й холодні напої. Декілька високопоставлених офіцерів флоту казали про те, що ми виграли ту війну і що в граємо всі війни, які відбуватимуться до кінця часів. Перша жінка-зварювальниця, яку допустили до роботи на корабельні під час Другої світової, виступала з короткою промовою — вона говорила дуже схвильовано і надто вже скромно як на пані, якій вдалося такого досягнути. Десятилітня дівчинка з обдертими колінами і в благодійній сукенці, яка була б якраз на неї аж наступного літа, заспівала державний гімн.

А тоді настав час нашого скромного спектаклю.

Комісар військової корабельні попросив мене представитися й пояснити, про що йтиметься у нашій сценці. Я не дуже люблю говорити на публіку, але якось дала собі раду й не накликала сорому на свою голову. Я розповіла присутнім, хто я і чим займалася на корабельні під час війни. Пожартувала про убогі харчі в кафетерії «Семмі», викликавши смішок у кількох людей, які ще про них пам'ятали. Подякувала ветеранам за їхню службу й родинам із Брукліну за їхню пожертву. Сказала, що мій рідний брат служив як офіцер військово-морських сил і загинув в останні дні війни. (Я боялась, що розхвилююся, коли дійду до цієї частини свого виступу,

але якось стрималася.) А тоді я пояснила, що ми хочемо відтворити типову пропагандистську сценку, яка — як я сподівалася — підніме моральний дух усіх глядачів так само, як колись підбадьорювала робітників під час обідніх перерв.

Спектакль показував звичайний день на корабельні, де будували бойові кораблі. Старшокласники в комбінезонах грали ролі робітників, які, радісно співаючи й танцюючи, намагалися внести свою лепту у безпечний і демократичний світ. На догоду глядачам я пересипала діалоги жаргонними слівцями, що їх мали би пам'ятати колишні робітники корабельні.

— Дорогу генеральській машині! — вигукнула одна з молоденьких акторок, штовхаючи тачку.

— Не присікайся! — крикнула інша до персонажа, який скаржився на довгі години роботи та бруд.

Директора фабрики я назвала містером Сачком — я знала, що всі колишні робітники оцінять мій жарт («сачками» на корабельні називали тих, хто ухилявся від роботи).

До Теннессі Вільямса, звісно, було дуже далеко, та людям начебто сподобалося. Крім того, школярі з театрального гуртка отримали задоволення від гри. А мені найбільше сподобалось спостерігати за малим Натаном — моїм десятилітнім солодким хлопчиком, — який сидів у першому ряду зі своєю мамою й дивився спектакль із таким зачудуванням, наче потрапив на циркову виставу.

Грандіозним фіналом був номер під назвою «Нема часу на каву!», в якому йшлося про те, як важливо за всяку ціну не вибитися з графіка. У пісні був один рядок, який досі сидить у моїй голові: «Не було в нас ні кави, не було й молока, / Через війну та кава стала золота!» (Не люблю хвалитися, але той геніальний кавальчик я написала сама — прошу посунутись, Коуле Портер!) А потім ми вбили Гітлера, спектакль закінчився, і всі були щасливі.

Коли ми пакували акторів і реквізит до шкільного автобуса, що його винайняли на той день, до мене підійшов патрульний в однострої.

— Можна вас на два слова, мем? — спитав він.

— Звичайно, — відповіла я. — Вибачте, що ми тут припаркувалися. Ми вже їдемо.

— Пройдіть за мною, будь ласка.

Він мав такий серйозний вираз лиця, що я аж захвилювалася. Що ми не так зробили? Може, не мали права встановлювати сцену? Але я думала, що про всі дозволи подбали.

Я пішла слідом за ним до службової автівки. Патрульний сперся на двері й утупився в мене похмурим поглядом.

— Я чув, як ви виступали, — сказав він. — Вас звати Вівіан Морріс — я правильно почув?

Він мав акцент корінного жителя Брукліну. Його голос звучав так, наче він народився на тому самому кавалку землі, де ми стояли в ту хвилину.

— Правильно, сер.

— І ви казали, що вашого брата вбили на війні.

— Так, казала.

Патрульний скинув кашкет і провів рукою по волоссю. Його руки дрижали. Я подумала, що він, певно, теж був ветераном. За віком якраз підходив. Їх не раз отак трусило.

Я придивилася до нього уважніше. Високий чоловік років сорока п'яти. До болю худорлявий. Оливкова шкіра, темно-карі очі. Кола внизу й зморшки від хвилювання вгорі робили їх ще темнішими. Потім я побачила з правого боку його шиї щось схоже на шрами від опіків. Цілі пучки шрамів. Червону, рожеву й жовтувату покручену плоть. Точно ветеран.

Щось підказувало мені, що я зараз почую історію про війну, і то брутальну.

Але він мене ошелешив.

— Вашого брата звали Волтер Морріс, правда? — запитав він.

Тепер уже мене затрусило. Коліна мало не підігнулися.

Під час виступу я не називала Волтера на ім'я.

Та не встигла я щось відповісти, як патрульний сказав:

— Я знав вашого брата, мем. Служив разом із ним на «Франкліні».

Я затулила рота, щоб стримати мимовільний схлип, який мало не вирвався з мого горла.

— Ви знали Волтера? — слова прозвучали здавлено, дарма що я намагалася опанувати свій голос. — Ви були там?

Я більше нічого не питала, але він явно здогадався, про що мені йшлося. Ви були там 19 травня 1945 року? Ви були там, коли пілот-

камікадзе пробив палубу авіаносця «Франклін», підірвав сховище пального, запалив літаки на борту, а саме судно перетворив на бомбу? Ви були там, коли мій брат і ще понад вісімсот хлопців загинули? Ви були там, коли мого брата поховали в морі? Він кілька разів кивнув, чи то пак схвильовано шарпнув головою.

Так, він там був.

Я наказала своїм очам більше не дивитися на шрами на його шиї. Але вони — от же дідько! — подивилися просто на них.

Я відвела погляд. Не знала, куди подіти очі. Побачивши, що я зніяковіла, чоловік розхвилювався ще дужче. На його лиці проступила паніка. Він виглядав геть збентеженим. Боявся мене засмутити або знову переживав подумки те жахіття. А може, і те, і те. Я сяк-так опанувала себе, глибоко вдихнула й спробувала заспокоїти того нещасного чоловіка. Бо, зрештою, хіба можна було порівняти мій біль із тим, що пережив він?

— Дякую, що розповіли мені, — сказала я трохи твердішим голосом. — Вибачте, що я так відреагувала. Просто я не сподівалася через стільки років почути братове ім'я. Для мене велика честь познайомитися з вами.

Я торкнулася його передпліччя, легенько стиснувши на знак вдячності. Він зіщулювся так, наче я на нього напала.

Я забрала долоню, дуже повільно. Він нагадував мені одного з тих коней — баских, неспокійних, — з якими колись так добре давала собі раду моя мама. Лякливих і збентежених, які слухалися тільки її. Я мимоволі ступила малесенький крок назад і опустила руки. Хотіла показати, що нічим йому не загрожую.

А тоді спробувала по-іншому.

— Як вас звати, моряче? — запитала я лагіднішим, мало не грайливим голосом.

— Френк Грекко.

Рук він мені не простягнув. Я теж не простягнула.

— Ви добре знали мого брата, Френку?

Він знову кивнув. І знов знервовано шарпнув головою.

— Разом служили офіцерами на політній палубі. Волтер командував моєю дивізією. Ми з ним були «піджаками». Спочатку роз'їхались у різні сторони, але в кінці війни опинилися на одному кораблі. На той час він уже мав вище звання, ніж я.

— Ага. Ясно.

Я не розуміла до кінця значення всіх тих слів, але не хотілося його перебивати. Переді мною стояв той, хто колись знав мого рідного брата. Мені кортіло дізнатися про цього чоловіка все.

— Ви десь тут народилися? — запитала я, хоч і так здогадалася відповідь з його акценту. Але я хотіла, щоб розмова була якомога невимушеніша. Вирішила почати з простих запитань.

Ще один нервовий кивок.

— На півдні Брукліну.

— Ви товаришували з моїм братом?

Він здригнувся.

— Міс Морріс, я мушу вам щось сказати, — патрульний знову зняв кашкета і скуйовдив волосся тремтячими пальцями. — Ви не впізнаєте мене, правда?

— А повинна була б упізнати?

— Я знаю вас, а ви мене. Тільки, будь ласка, не йдіть геть, мем.

— Чому б я мала йти геть?

— Бо ми з вами бачилися 1941 року, — сказав він. — Я був тим хлопцем, що відвозив вас до батьків.

Минуле накинuloсь на мене з ревом, наче дракон, який прокинувся з глибокої сплячки. Мені стало так гаряче, що аж запаморочилося в голові. Перед очима калейдоскопом закрутилися обличчя: Една, Артур, Селія, Вінчелл. І моє юне обличчя на задньому сидінні пошарпаного «форда» — засоромлене й надломлене.

То це був водій.

Той хлопець, який у присутності мого брата обізвав мене малою паскудною шльондрою.

— Мем, — цього разу вже він схопив мене за руку. — Не йдіть геть, прошу вас.

— Досить! — мій голос прозвучав різко. Ну бо навіщо він це повторює, якщо я нікуди не йду? Мені просто хотілося, щоб він більше так не казав.

Але він не вгавав:

— Не йдіть геть, мем, будь ласка. Я хочу з вами поговорити.

Я похитала головою.

— Я не можу...

— Прошу вас, зрозумійте мене. Вибачте, — мовив він.

— Можете, будь ласка, відпустити мою руку?

— Вибачте, — повторив він і відпустив її.

Що я відчувала?

Відразу. Відразу й більш нічого.

Але важко було сказати, до кого саме — до нього чи до себе. Хай там як, а корінням вона сягала до тієї скрині сорому, яку я начебто закопала глибоко й далеко.

Я ненавиділа його. Ненависть — ось що я відчувала.

— Я був малим і дурним, — сказав він. — Не вмів поводитись.

— Мені справді треба йти.

— Будь ласка, не йдіть, Вівіан.

Він підвищив голос. Мене це стурбувало. Але чути, як він називає мене на ім'я, було ще гірше. Я ненавиділа його за те, що він знав, як мене звати. Ненавиділа за те, що він спостерігав сьогодні за мною на сцені й цілий час знав, хто я, — стільки всього про мене знав. За те, що бачив, як я мало не розплакалася через свого брата. За те, що, напевно, знав мого брата ліпше за мене. За те, що Волтер накинувся на мене в його присутності. За те, що цей чоловік колись обізвав мене малою паскудною шльондрою. Та за кого він себе вважав, щоб отак, через стільки років, підійти до мене? Почуття обурення й відрази змішалися і змусили мене випростати спину: треба йти, і то негайно!

— Мене чекає повний автобус дітей, — сказала я.

І рушила геть.

— Я мушу з вами поговорити, Вівіан! — гукнув він мені навздогін. — Ну будь ласка!

Але я вже сіла в автобус, покинувши його біля патрульної автівки. З кашкетом у руці він був схожий на бідняка, який просить милостиню.

Ось так, Анджело, я врешті познайомилася з твоїм батьком.

Не знаю як, але я зуміла закінчити всі справи, які запланувала на той день.

Відвезла дітлахів до школи й допомогла розвантажити реквізит. Автобус поставили на стоянку. Потім ми з Марджорі пішли додому — Натан цілу дорогу щебетав про те, як йому сподобався спектакль, і казав, що, коли виросте, мріє працювати на Бруклінській корабельні. Марджорі, звісно ж, бачила, що я засмучена. Вона раз у раз зиркала на

мене понад Натановою головою. Але я тільки кивала їй: мовляв, усе гаразд. Хоч насправді все було якраз навпаки.

А тоді — щойно я залишилася сама — я кинулась просто до помешкання тітки Пег.

Я нікому не розповідала про свою поїздку в Клінтон, яка відбулася 1941 року.

Ніхто не знав, що мій брат вилаяв мене на всі боки: випотрошив мене своїми докорами й облив з ніг до голови відразою. Я б нізащо не розповіла про свою ганьбу, ще й подвійну, бо ж напад відбувся на очах у свідка — до того ж незнайомця, — який завдав завершального удару, обізвавши мене малою паскудною шльондрою. Ніхто не знав, що Волтер не так врятував мене від Нью-Йорка, як кинув, наче мішок зі сміттям, на порозі батьківського дому, а моя поведінка була йому така огидна, що він бридився дивитися на моє лице на секунду довше, аніж мусив.

Але тепер я помчала до Саттон-плейс, щоб розповісти цю історію тітці Пег.

Я застала тітку вдома — вона, як зазвичай у ті дні, простягнулася на канапі й то курила, то кашляла. Слухала радіотрансляцію матчу, в якому грали «Янкіз». Щойно я ввійшла, як вона повідомила мене, що на стадіоні «Янки» святкують день Міккі Ментла — вшановують його зіркову п'ятнадцятилітню кар'єру в бейсболі. І взагалі: тільки-но я влетіла до квартири й почала щось казати, тітка Пег виставила долоню вперед — якраз виступав Джо Ді Маджо, і вона не хотіла, щоб я його перебивала.

— Май трохи поваги, Віві, — сказала вона, не відриваючись від трансляції. Тож я замовкла й дала їй послухати. Я знала, що тітка Пег хотіла бути на стадіоні, але їй бракувало сил на такий важкий похід. Та коли вона слухала виступ Ді Маджо на честь Ментла, її лице сяяло від захвату й зворушення. Коли він закінчив, по її щоках котилися грубі сльози. (Тітка Пег могла впоратися зі всім — з війною, катастрофою, провалом, смертю родича, зрадливим чоловіком, знесенням рідного театру — і не пролити при цьому ні сльози, зате визначні моменти в історії спорту завжди її розчулювали.) Я часто міркувала про те, чи склалась би наша розмова по-іншому, якби її того дня не переповнювали емоції. Хтозна. Я відчувала, що їй не хотілось вимикати радіо після виступу Ді Маджо й присвячувати всю увагу

мені, але тітка Пег мала добре серце. Вона витерла очі й висякалась. Кілька разів кашлянула. Запалила ще одну цигарку. А тоді почала уважно слухати мою сумну історію.

Я дійшла до середини епопеї, коли ввійшла Олів. Вона була на ринку. Я зупинилася, щоб допомогти їй викласти з торби харчі, а тітка Пег попросила:

— Почни спочатку, Віві. Розкажи Олів усе, що ти розповіла мені.

Я б воліла цього не робити. З роками я полюбила Олів Томпсон, але вона не була першою, до кого б я побігла поплакатися. Олів не мала аж такого м'якого серця, з якого б через вінця лилося співчуття. Та все ж вона завжди була поруч, а з роками вони із тіткою Пег стали мені за рідних батьків.

Побачивши мої вагання, тітка сказала:

— Просто розкажи їй усе як є, Віві. Олів знається на такому ліпше за всіх, повір мені.

Тож я повернулась на початок своєї саги. Автомобільна поїздка 1941 року, Волтерова лайка, «мала паскудна шльондра» від водія, темні часи сорому й вигнання на півночі штату Нью-Йорк і недавнє повернення водія — тепер уже патрульного зі шрамами від опіків, який був на «Франкліні». Який знав мого брата. Який знав усе.

Жінки пильно мене слухали. А коли я дійшла до кінця, далі так і сиділи: уважно, немовби чекаючи продовження.

— А потім що сталося? — запитала тітка Пег, збагнувши, що я закінчила.

— Нічого. Після цього я пішла геть.

— Пішла геть?

— Я не хотіла з ним говорити. Не хотіла його бачити.

— Але ж, Вівіан, — він знав твого брата. Він був на «Франкліні». З твоїх слів виглядає так, ніби його серйозно поранили під час атаки. І ти не хотіла з ним говорити?

— Він мене образив, — сказала я.

— Що? Він образив тебе двадцять п'ять років тому, а тепер ти просто пішла собі геть? Від людини, яка знала твого брата? Від ветерана?

— У моєму житті не було нічого гіршого за ту поїздку, — відказала я.

— Та невже? — різко відповіла тітка Пег. — А що було найгірше в його житті, тобі не спало на думку поцікавитися?

Вона рознервувалася, що було зовсім на неї не схоже.

Я прийшла до неї не для того. Мені хотілося, щоб мене втішили, а не висварили. Я розгубилась і відчула себе ідіоткою.

— Забудьте, — сказала я. — Нічого страшного. Шкода, що я вас сьогодні потурбувала.

— Як то нічого страшного? Не мели дурниць!

Вона ще ніколи не розмовляла зі мною так різко.

— Не треба було починати цю тему, — мовила я. — Я перебила вам матч, і ви через це рознервувалися. Вибачте, що я так нахабно увірвалася.

— Та плювати мені на той чортів матч, Вівіан.

— Вибачте. Мені просто зіпсували настрої, і хотілося з кимось поговорити.

— Тобі зіпсували настрої? Ти покинула травмованого ветерана і прийшла поскаржитися, яке в тебе важке життя?

— О Господи, не треба мене відчитувати. Просто забудьте. Забудьте, що я взагалі про це згадувала.

— Цікаво як?

Вона закашлялася — жажливим, різким кашлем. Її легені були немов шорсткі й зашкарублі. Тітка Пег сіла, Олів поплескала її по плечах. Потім вона запалила їй ще одну цигарку і тітка кілька разів глибоко затягнулася. Після кожної затяжки на неї знову нападав кашель.

Врешті тітка Пег опанувала себе. Я — от дурненька! — сподівалася, що вона перепросить за те, що так уїдливо зі мною розмовляла. Але вона натомість сказала:

— Послухай, дитино, я здаюся. Я не розумію, чого ти хочеш. Я взагалі тебе зараз не розумію. Ти мене страшенно розчарувала.

Такого тітка Пег ще ніколи не казала. Навіть тоді, коли я багато років тому зрадила її подругу й мало не зруйнувала її найпопулярніший спектакль.

Тоді вона обернулася до Олів:

— Не знаю. А ти що скажеш, начальнице?

Олів сиділа мовчки, згорнувши руки на колінах і втупившись у підлогу. Я слухала, як натужно дихає тітка Пег і як у другому кінці

кімнати постукують від вітру жалюзі. Я сумнівалась, що хочу почути думку Олів. Але що було вдіяти.

Нарешті Олів глянула на мене. Вираз її обличчя був, як завжди, суворий. Та коли вона заговорила, я відчула, що вона ретельно добирає слова, щоб не завдати мені зайвої шкоди.

— Поле честі — поле болю, Вівіан, — сказала вона.

Я думала, Олів скаже ще щось, але вона мовчала.

Тітка Пег зайшлася реготом, а потім знову кашлем.

— Що ж, дякую, що внесла свою лепту, Олів. Тепер усе ясно.

Ми ще довго сиділи мовчки. Я підвелась і взяла одну з цигарок тітки Пег, хоч кілька тижнів тому кинула курити. Ну майже кинула.

— Поле честі — поле болю, — врешті продовжила Олів, наче тітка Пег нічого й не казала. — Так мене навчив батько, коли я ще була мала. Він пояснив мені, що поле честі — не місце для дитячих забав. Бо діти не мають честі, розумієш, та й ніхто її від них не сподівається, бо це для них надто складно. Надто боляче. Але щоб подорослішати, мушиш ступити на поле честі. І відтоді від тебе сподіваються всього. Треба пильнувати за своїми принципами. Від тебе вимагатимуть жертв. Тебе осуджуватимуть. Якщо ти накоїш помилок, муситимеш за них відповідати. Траплятимуться ситуації, коли доведеться стримати свої бажання і бути вище за когось, хто не має честі. Такі ситуації болісні, тому честь — це поле болю. Розумієш?

Я кивнула. Слова я зрозуміла. Але як це стосується Волтера, Френка Грекко й мене? Проте я слухала далі. Відчувала, що зміст тих слів дійде до мене пізніше, коли я матиму час добре поміркувати над ними. Тож, як я й кажу, я слухала далі. Олів ще ніколи не говорила так багато, тому я розуміла, що то важливий момент. Чесно кажучи, я ще нікого не слухала так уважно, як її.

— Ясно, що ніхто не мусить цілий час стояти на полі честі, — пояснювала Олів. — Якщо тобі заважко, завжди можна зійти з нього. І лишитися дитиною. Але якщо ти хочеш бути людиною із сильним характером — на жаль, це єдиний шлях. Тільки він буває болісним.

Олів повернула руки, складені на колінах, долонями догори.

— Цього всього мене навчив тато, коли я була мала. І це все, що я знаю. І намагаюся застосовувати у своєму житті. Не завжди виходить, але я стараюся. Якщо ти почула щось корисне для себе, Вівіан, прошу — можеш і собі скористатися його порадою.

Минуло більше тижня, перш ніж я зв'язалася з ним.

Розшукати його було не складно — навпаки, це виявилось найпростіше. Старший брат консьєржа в будинку тітки Пег служив капітаном поліції й відразу підтвердив, що так — є такий Френсіс Грекко, патрулює у сімдесят шостому поліцейському окрузі у Брукліні. Мені дали номер телефону у відділок — і на тому все.

Зняти слухавку — ось що було важко.

Це завжди непросто.

Визнаю чесно: перші кілька разів я клала слухавку, щойно хтось відповідав. Наступного дня я відмовила себе дзвонити туди знову. І кілька наступних днів теж. А коли набралася відваги і спробувала ще раз, уже залишившись на лінії, мені сказали, що патрульного Грекко нема. Він на службі. Чи передати йому від мене якесь повідомлення? Ні Того тижня я дзвонила у відділок ще кілька разів і щоразу чула те саме: його нема, він на службі. Патрульний Грекко не займався канцелярською роботою. Урешті-решт я погодилася передати для нього повідомлення. Я назвала свої ім'я й прізвище і дала номер телефону нашого ательє.

(Хай поліцейські ламають собі голову, чому за їхнім колегою видзвонює якась нервова тітка з весільного салону, подумала я.)

Не минуло й години, як задзвонив телефон. То був він.

Ми зніяковіло привіталися. Я сказала, що хотіла б із ним зустрітися, якщо він не проти. Він відповів, що не проти.

Я запитала, як йому зручніше — щоб я приїхала у Бруклін чи щоб він приїхав на Мангеттен? Він сказав, що Мангеттен його влаштовує: він має автомобіль і любить їздити за кермом. Я запитала, коли він вільний. Він сказав, що того ж дня надвечір. Я запропонувала зустрітися в «Таверні Піта» о п'ятій. Він, завагавшись, сказав: «Вибач, Вівіан, але я не по ресторанах».

Я не знала, що він мав на увазі, але не хотіла ставити його у незручне становище.

— То, може, зустрінемося у Стайвесант-сквері? — запропонувала я. — Із західного боку. Так буде ліпше?

Буде ліпше, погодився він.

— Біля фонтана, — сказала я, і він знову погодився: добре, біля фонтана.

Я не знала, як поводитися. Мені зовсім не хотілося знову його бачити, Анджело. Але слова Олів — «лишитися дитиною» — досі звучали мені у вухах.

Діти втікають від проблем. Діти ховаються.

Я не хотіла лишатися дитиною.

З голови ніяк не виходила згадка про той випадок, коли Олів урятувала мене від Волтера Вінчелла. Тепер я розуміла, що 1941 року вона допомогла мені якраз тому, що знала: я була ще дитиною. Їй було очевидно, що я не відповідала за свої вчинки. Коли Олів сказала Вінчеллові, що я — невинна дівчина, яку спокусили, вона не обманувала. Олів справді так вважала. Вона бачила мене такою, якою я дійсно була: незрілою, несформованою дівчинкою, від якої було зарано сподіватися виходу на болісне поле честі. Я потребувала мудрого, турботливого дорослого, який би мене порятував, і Олів узяла на себе роль рятувальниці. Вона вийшла на поле честі замість мене.

Але тоді я була молода. А тепер моя молодість давно минула. Я мусила впоратися зі всім сама. Ну от як доросла людина — сформована особистість, людина честі — вчинила б у такій ситуації. Напевно, з'їла б кашу, яку сама заварила. Обороняла б свою позицію, як сказав Вінчелл. Може, комусь пробачила б.

Але як?

Раптом я згадала історію, яку тітка Пег розповідала мені багато років тому про британських інженерів під час Першої світової. Ті запевняли: «Ми зможемо з цим впоратися, навіть якщо це неможливо».

Рано чи пізно ми всі постанемо перед необхідністю впоратися з тим, із чим впоратися неможливо.

Ось це і є болісне поле, Анджело.

Ось це і змусило мене підняти слухавку.

Твій батько уже чекав на мене в парку. І це при тому, що я прийшла зарано й жила за якихось три квартали звідти.

Він ходив туди-сюди перед фонтаном. Я впевнена, що ти пам'ятаєш його ходу. Він був одягнутий у цивільне: коричневі вовняні штани, світло-блакитна нейлонова спортивна сорочка й темно-зелена легка куртка-гаррінгтон. Одяг висів на ньому. Він був худий, як драбина.

Я підійшла до нього.

— Привіт.

— Привіт, — відповів він.

Я не знала, тиснути йому руку чи ні. Він теж не знав, що там кажуть правила етикету, тож ми так і стояли, не виймаючи рук із кишень. Я вперше бачила, щоб чоловікові було так ніяково.

Я показала на лавку й запитала:

— Може, сядемо й поговоримо?

Я почувалась по-дурному: так наче запрошувала його сісти на крісло у себе вдома, а не на лавку в громадському парку.

Він сказав:

— Я не дуже люблю сидіти. Може, пройдемося, якщо ти не проти?

— Я тільки за.

Ми рушили вздовж парку, під липами і грабами. Він мав широкий крок — якраз добре, бо я теж ступала широко.

— Френку, — звернулась я до нього, — вибач, що тоді втекла від тебе.

— Ні, це ти мене вибач.

— Ні, мені треба було лишитися й вислухати тебе. Так чинять дорослі люди. Але, з іншого боку, ти теж мене зрозумій. Я добряче здивувалась, коли знов побачила тебе через стільки років.

— Я знав, що ти розвернешся й підеш геть, коли почувеш, хто я. І це нормально.

— Послухай, Френку, це все було дуже давно.

— Я був малий і дурний, — сказав він. А тоді зупинився і глянув мені в очі. — Якого біса я думав, що мав право так з тобою розмовляти?

— Це вже не має жодного значення.

— Я ж не мав ніякого права. Який я був дурний, дідько б його побрав!

— Якщо вже на те пішло, — відказала я, — то я теж була мала й дурна. Того тижня я була найдурнішим дівчиськом у цілому Нью-Йорку. Ти ж пам'ятаєш, у що я тоді вляпалася?

Я намагалася трохи розрядити ситуацію, але Френк був сама серйозність.

— Повір, Вівіан, я просто хотів вразити твого брата. До того дня він ніколи зі мною не говорив. Узагалі мене не помічав. Та й чому він мав зі мною говорити — такий популярний хлопака, як він? А тоді —

гоп! — він будить мене серед ночі. Френку, мені потрібна твоя машина. В училищі тільки я мав машину. І він це знав. Усі знали. Хлопці вічно просили її в мене позичити. От тільки машина та була не моя, Вівіан. А мого старого. Він дозволив мені нею їздити, але заборонив давати її комусь іншому. Ну і от я серед ночі перший раз у житті розмовляю з Волтером Моррісом — на якого я мало не молився — і кажу йому, що не можу позичити йому машину свого старого. Я спав як убитий, він збудив мене, і я хотів якось то йому пояснити і сам толком не розумів, що плету.

Френк говорив із усе сильнішим акцентом. Наче, вертаючись у минуле, вертався до самого себе — до свого найглибшого бруклінського нутра.

— Нічого страшного, Френку, — сказала я. — Уже все давно позаду.

— Дай мені висказатись, Вівіан. Мені дуже соромно за себе — вислухай мене. Я багато років хотів знайти тебе і сказати, як мені соромно. Але ніяк не наважувався тебе розшукати. Будь ласка, дай я тобі розкажу, як то все сталося. Я сказав тоді Волтеру: вибач, друже, але я нічим тобі не поможу. А тоді він усе мені розповів. Моя сестра наробила собі проблем, каже. Тепер треба вивезти її з міста, і то вже. Мусиш допомогти мені врятувати сестру, каже. То що я мав робити, Вівіан? Сказати — ні, я не можу? Мене просив сам Волтер Морріс. А ти знаєш, який він був.

Так. Я знала, який він був.

Моєму братові ніхто не міг відмовити.

— То я й сказав, що позичу йому машину, тільки якщо сам сяду за кермо. Тільки думаю, що ж я скажу старому? Як я накрутив стільки кілометрів? Думаю, а може, Волтер після цього буде зі мною дружити. Думаю, як ми виберемося з училища в таку годину? Але Волтер усе влаштував. Дістав у командира дозвіл для нас двох на той день — рівно на добу. Такий дозвіл серед ночі могли дати тільки Волтерові, більш нікому. Не знаю, що він наговорив чи наобіцяв, аби його дістати, але він його дістав. А потім — раз! — і ми вже в Мідтауні, я закидаю твої валізи в машину свого старого, переді мною шість годин їзди до міста, про яке я перший раз чую, і чого мене туди несе — теж неясно. Я навіть не знав, хто ти така, але гарнішої дівчини за тебе я ніколи не бачив.

У його голосі не було й натяку на загравання. Як справжній поліцейський, він просто переказував факти.

— І от ми в машині, я за кермом, і тут Волтер як нападе на тебе. Я ще не чув, щоб хтось так на когось накидався. І що я маю робити, поки він тобі вичитує? Куди мені діватися? Я не можу того слухати. Ніколи не був у такій ситуації Я з південного Брукліну, Вівіан, хуліганів там не бракує, але розумієш, я з тих дітей, що в книжках сидять. Ні до кого не лізу. Нікуди не пхаюся. Як щось стається і хтось починає кричати — я раз і втік. Але з машини я втекти не можу, бо ж я за кермом. Та й він не кричав, хоч я тоді думав, що ліпше би вже кричав. Він просто лив на тебе болото, і то так спокійно. Пам'ятаєш?

Ще б я не пам'ятала.

— І крім того всього, я ж нічого не знаю про жінок. Те, що він наговорив про тебе, про те, чим ти там займалася. Я ж поняття зеленого про то все не мав. А він ще й каже, що в газеті надрукували твоє фото, де ти робиш якісь дурниці, і то не сама, а вас там троє? Один з них якийсь там актор чи хто? А друга — хто-хто? Артистка? Я перший раз про таке чув. А він читає й читає тобі моралі, а ти сидиш собі на задньому сидінні, куриш сигарети і слухаєш то все. Я що не гляну в дзеркало — ти навіть оком не моргнеш. Усе, що він каже, тобі як з гуски вода. А Волтер ще більше заводиться, бо ти ніяк не реагуєш. То його ще більше розпалює. Клянусь, я ніколи не бачив, щоб хтось був такий спокійний, як ти.

— Та який там спокій, Френку, — сказала я. — Я була в шоці.

— В шоці чи не в шоці, а ти то все витримала. Таке враження, що тобі було наплювати. А я сидів весь той час, піт з мене лився, і думав собі: то оце ви цілий час так говорите? То це так поводяться багаті?

Багаті, подумала я. Звідки Френк узяв, що ми з Волтером багаті? А потім до мене дійшло. Ну так, звісно. Звідти ж, звідки ми взяли, що він бідний. І навіть не вартий нашої уваги.

Френк тим часом продовжував:

— А я собі думаю: вони ж навіть не помічають мене. Я для них ніхто. Волтер Морріс ніякий мені не друг. Він просто мене використовує. А ти — ти навіть не глянула на мене. Ще тоді в театрі ти сказала мені: «Зніми ці дві валізи». Так ніби я був носильником чи ким там. А Волтер навіть не познайомив нас. Ні, я розумію, що вам обом було не до мене, але в його очах я був ніхто, розумієш? Якийсь там

задрипанець, який йому знадобився. Щоб віз його в машині. І от я їду і ламаю голову, як то перестати бути невидимкою, розумієш? А тоді думаю собі: ну, як всі, так і я. Зараз вставлю свої п'ять копійок. Буду як він — скажу тобі щось таке, як він всю дорогу каже. Тоді я й ляпнув те, що ляпнув. Обізвав тебе сама знаєш як. А тоді дивлюся в дзеркало і бачу твоє лице. Бачу, як тебе зачепили мої слова. Так ніби я прибав тебе на місці. Тоді глядь на нього — а йому ніби по голові битою дали. А я думав, що ляпну собі та й ляпну і нічого з того не буде. Думав, що буду крутим перцем, але де там, вийшло так, ніби я газ гірчичний випустив. Бо твій брат хоч і всипав тобі по перше число, але так він тебе не обзивав. Я бачив, що він ламав голову, як тепер з того виплутатися. Але потім так і махнув рукою. Ось що найгірше.

— Так, то було найгірше, — погодилась я.

— Послухай, Вівіан, — я в житті так нікого не називав, можу на Біблії присягнутись. Ніколи. Ні до того, ні після. Я не з таких. Звідки воно вилізло в той день? З того часу я тисячу разів прокрутив ту сцену в голові. Уявляв собі, як я то кажу, і думав: Френку, що з тобою в біса сталося? Слова самі вирвалися мені з рота, Богом клянусь. І після того Волтер вже мовчки сидів. Пам'ятаєш?

— Пам'ятаю.

— Він не захищав тебе, не казав, щоб я заткнув пельку. І ми ще кілька годин так їхали, мовчки. Я навіть вибачитися не мав як, бо знав, що мені не можна знов розтуляти перед вами свого рота. Що мене взагалі найняли не для того, аби я його розтуляв. Хоча мене й не наймав ніхто — але ти розумієш. Нарешті ми доїхали до вашої хати — я в житті такої хати не бачив, — а Волтер навіть не познайомив мене зі своїми батьками. Так ніби я пuste місце. А потім, коли ми верталися назад в училище, він ні слова до мене не сказав. Та що там — до самого випуску слова не сказав. Поводився так, ніби нічого не сталося. Витріщався на мене так, ніби перший раз бачив. Потім ми закінчили навчання, і я подумав: слава Богу, більше я тебе не побачу. Але те все ніяк не виходило мені з голови, і я нічого не міг з тим зробити. І от через два роки мене переводять на той самий корабель, що і його. Ото вже пощастило. Ясно, що він має вище звання, нічого дивного. Він поводитьсь так, ніби мене не знає. А я що — нічого. Тільки кожен Божий день думаю про одне й те саме.

Після цього у Френка немовби закінчилися слова.

Коли він отак слово за словом розповідав свою історію, намагаючись виправдатись, то дуже мені когось нагадував.

Аж раптом я здогадалася, кого саме: мене. Мене саму того вечора у гримерці Едни Паркер Вотсон, коли я відчайдушно старалася виправити своїми поясненнями те, що вже пізно було виправляти. Він поводився точно так само, як і я. Хотів заслужити прощення своїм поясненням.

У ту хвилину мене охопило співчуття — не тільки до Френка, а й до молодшої себе. Мені навіть Волтера стало шкода, з усією його гордістю й осудом. Це ж як принизливо йому було через мене і як жахливо він, певно, почувався, коли його виставили отак в дурнях перед тим, кого він вважав своїм підлеглим — а Волтер усіх вважав своїми підлеглими.

Як він, мабуть, злився через те, що серед ночі мусить розгрібати все, що я накоїла. Хвиля співчуття все наростала, і мені стало шкода всіх, хто коли-небудь вплутувався у брудну історію. У котрусь із тих халеп, що в них ми, люди, постійно потрапляємо, яких ніколи не помічаємо, з якими не вміємо давати раду, яких не можемо залагодити.

— Ти справді весь час про це думав, Френку? — запитала я.

— Весь час.

— Що ж, дуже шкода про це чути, — сказала я — і не злукавила.

— То не тобі шкодувати треба, Вівіан.

— І мені теж. Повір, у цій ситуації мені є про що шкодувати, ще й як. І тим паче тепер, коли я почула, як воно все сталося.

— Ти теж весь час про це думала? — запитав він.

— Та поїздка довго не йшла мені з думок, — визнала я. — Особливо твої слова. Дуже вони мене зачепили, не буду брехати. Але кілька років по тому я вирішила про це забути й відтоді не згадувала про той день. Тому не бійся, Френку Грекко, ти не зруйнував мені життя, ні. Пропоную просто викреслити той невеселий епізод із пам'яті — та й по всьому. Що скажеш?

Він зупинився як укопаний. Крутнувся і глянув на мене, широко розплющивши очі.

— Не думаю, що так вийде.

— Ясно, що вийде, — мовила я. — Спишемо все на те, що ми були молоді й невиховані.

Я поклала руку йому на плече — мені хотілося, аби він відчув, що віднині все буде добре, що вже все позаду.

Але він знову, як і в день нашого знайомства, різко скинув мою руку.

Цього разу здригнулася я.

Він і досі мене сахається — ось як я витлумачила його поведінку. Малу паскудну шльондру хіба могила виправить.

Побачивши мою гримасу, Френк скривився:

— О Господи, Вівіан, вибач. Зараз я тобі все поясню. Ти тут ні до чого. Просто я...

Він замовк, у розпачі роззирнувшись парком, наче шукав там когось, хто б порятував його або пояснив мені замість нього, у чому річ. Набравшись духу, він спробував ще раз:

— Не знаю, як це пояснити. Ненавиджу про це говорити.

Просто я терпіти не можу, коли до мене торкаються. У мене з цим проблема.

— Он як, — я ступила крок назад.

— Ти тут ні до чого, — повторив він. — То зі всіма так. Я терпіти не можу, коли до мене будь-хто торкається. Це після того так сталося.

Він показав рукою на правий бік свого тіла — там розповзались по шиї шрами від опіків.

— Тебе поранили, — лягнула я, мов та ідіотка. Ясно ж як білий день, що його поранили! — Вибач. Я не знала.

— Та нічого. Звідки тобі було знати?

— Та ні, вибач, Френку. Справді.

— Перестань. Це ж не ти мені зробила.

— Все одно.

— Інших хлопців теж поранило в той день. Я прокинувся на плавучому шпиталі. Біля мене лежали сотні хлопців. Деякі з них попечені так само сильно, як я. Нас витягнули з води, яка палала вогнем. Але тепер більшість із них в нормі. Не розумію як. І в них нема тої проблеми.

— Тої проблеми, — повторила я.

— Ну коли ти терпіти не можеш, щоб до тебе торкалися. Не можеш сидіти спокійно. Не можеш бути в замкнутому приміщенні. То все не для мене. В машині я ще можу їхати, але тільки якщо сиджу за

кермом, бо якщо треба довго сидіти на одному місці просто так — все, я не можу. Мушу весь час бути на ногах.

То ось чому він не хотів зустрітися зі мною в ресторані чи посидіти на лавці в парку. Він не міг перебувати у замкнутому приміщенні й не міг сидіти спокійно. І торкатися його не можна було. Ось чому він був худий як тріска — бо мусив цілий час ходити.

О Боже, який він нещасний.

Я помітила, що Френк розхвилювався, і запитала:

— Хочеш ще трохи пройтися парком? Сьогодні гарний вечір, і я люблю гуляти.

— Давай, — відповів він.

Так ми й провели той вечір, Анджело.

Просто гуляли, гуляли й гуляли.

Розділ тридцятий

Звісно, що я закохалася у твого батька, Анджело.

Закохалася, хоч це було цілковите безглуздя. Ми були такі різні, як ніч і день. Але, може, якраз у такому місці — у глибокій ущелині, що пролягає між двома протилежностями — кохання проростає найкраще.

Я була жінкою, яка все життя прожила серед комфорту й привілеїв, і мені завжди щастило пурхати в цьому світі. У найкращавіше століття в історії людства я анітрохи не постраждала, якщо не враховувати дрібних клопотів, які накликала на свою голову через власну необережність. (Щаслива та людина, чиї проблеми — справа тільки її рук.) Я працювала з ранку до вечора, це правда, але ж так працювала більшість людей, а моя робота — шити гарні сукенки для гарних дівчат — давалася мені відносно легко. Крім того, я була вільнодумною, розкутою шанувальницею чуттєвих розваг, і пошук тілесних насолод був однією з рушійних сил у моєму житті. А тоді з'явився Френк.

Він був такий тяжкий — я маю на увазі тяжкий за своєю натурою. Життя його із самого малку було нелегке. Він нічого не робив просто так, необдумано чи легковажно.

Френк народився у бідній родині мігрантів. Він не міг дозволити собі помилок. Він був ревним католиком, поліцейським і ветераном, який пройшов заради своєї батьківщини через пекло. У його темпераменті не було ні краплі чуттєвості. Так, він терпіти не міг, щоб до нього торкалися, але річ не тільки в цьому. Його взагалі не тягнуло до насолод.

Він носив тільки практичний одяг. Їв, аби лиш наситити тіло. Ні з ким не спілкувався, не розважався, жодного разу не був у театрі. Не пив. Не танцював. Не курив. Ніколи ні з ким не бився. Був ощадливим та відповідальним. Не жартував, нікого не дразнив, не блазнював. Завжди казав лише правду.

І звісно, він був одружений. Вірний своїй дружині чоловік, який мав чарівну доньку, котру назвав на честь Божих янголів.

Ну як у нормальному, раціональному світі могло статися так, що такий серйозний чоловік, як Френк Грекко, перетнувся з такою

вертихвісткою, як я? Що звело нас разом?

Нас нічого не поєднувало, хіба те, що ми обоє знали мого брата Волтера, який лякав і принижував нас обох. Ну і ще та дуже сумна історія, єдина спільна, що в нас була. Далекого 1941 року ми провели разом один жахливий день — день, який завдав нам сорому й душевних шрамів.

Як так сталося, що через той день — двадцять років по тому — ми закохалися одне в одного?

Не знаю.

Знаю тільки те, що ми не живемо в нормальному, раціональному світі, Анджело.

Ось що відбулося далі. Патрульний Френк Грекко зателефонував мені за кілька днів після нашої першої зустрічі й запитав, чи не хочу я ще раз із ним прогулятися.

Дзвінок пролунав у нашому ательє досить пізно: далеко по дев'ятій вечора. Я аж здригнулась, коли почула, як задзвонив телефон. Я щойно закінчила дещо дошивати і ще не встигла піти додому. Почувалась дуже млявою і сонною.

Я планувала піти нагору, подивитись трохи телевізор разом із Марджорі й Натаном, а тоді лягти спати. Спочатку я не хотіла піднімати слухавку. Але врешті відповіла й почула голос Френка, який запрошував мене на прогулянку.

— Коли? Зараз? — перепитала я. — Ти хочеш зараз іти гуляти?

— Якщо ти не проти. Я не можу знайти собі сьогодні місця. Я все одно збирався пройтись і подумав, що, може, ти захочеш скласти мені компанію.

Щось у його словах заінтригувало мене й зворушило.

У таку пізню годину мені постійно дзвонили різні чоловіки, але не для того, аби запросити на прогулянку.

— Добре, — відповіла я. — Чому б і ні.

— Я підійду через двадцять хвилин. Не братиму машину, прийду пішки.

Тієї ночі ми дійшли аж до Іст-Рівер — через деякі квартали, які в той час, до річч, вважалися не зовсім безпечними, — а потім рушили далі занедбаною набережною аж до Бруклінського моста. Тоді перейшли на другий бік. Надворі було холодно, але вітер не віяв і ми

рухалися, тому не замерзли. На небі світив молодик і де-не-де виднілися зірки.

Тієї ночі ми розповіли одне одному все про себе.

Тієї ночі я дізналася, що Френк став патрульним якраз через те, що не міг сидіти на місці. Патрулювати вулиці пішки по вісім годин на день було саме тим, чого він потребував, щоб, за його словами, не вилізти із власної шкіри. Ось чому він постійно брав собі додаткові зміни й завжди погоджувався замінити колег, які просили про вихідний. Якщо йому щастило дістати подвійну зміну, він ходив шістнадцять годин поспіль. Тільки тоді він достатньо втомлювався і міг проспати цілу ніч аж до ранку. Щоразу, як йому пропонували підвищення в органах, він відмовлявся. Підвищення означало роботу за письмовим столом, а він би не впорався з нею.

Він сказав мені: «Патрульний — це єдина професія, крім двірника, яка мені підходить».

Однак ця професія зовсім не відповідала його інтелектуальним здібностям. Твій батько, Анджело, був дуже розумний чоловік. Не впевнена, чи ти про це знаєш, бо він був ще й дуже скромний. І при цьому ледь не геній. Так, його батьки були неписьменні й не особливо про нього дбали, бо мали цілу купу дітей, але він був математиком-вундеркіндом. Малий Френк, напевно, виглядав так само, як тисяча інших дітлахів із парафії Пресвятого серця — діти портових робітників і мулярів, які вирости й теж стали портовими робітниками і мулярами, — але він був іншим. Френк мав винятковий розум.

Монахині одразу розпізнали, що він особливий. Його рідні батько з матір'ю вважали, що школа — це даремна трата часу (мовляв, нащо вчитися, якщо можна працювати?) і так вірили в забобони, що коли таки відправили його до школи, накинули йому на шию в'язку часнику, щоб той проганяв злих духів. У школі Френк засявав. Ірландські монахині, які його навчали — хай які відсторонені, строгі й налаштовані проти італійських дітей, — не могли не помітити, яка в того хлопчиська розумна голова. Вони перевели його у старший клас, давали йому додаткові завдання й чудувалися, як він спритно рахує. Він у всьому був найкращий.

Френка охоче прийняли до Бруклінської технічної старшої школи. Він закінчив її на відмінно. Потім два роки студіював літакобудування в коледжі «Купер Юніон», а тоді записався у військове училище й

пішов служити на флот. Навіщо той йому здався? Його цікавили літаки, він їх вивчав — кожен би подумав, що він мріяв стати пілотом. Але Френк пішов на флот, бо йому хотілось побачити океан.

Подумай тільки, Анджело. Уяви собі, що ти дитя Брукліну — району, майже зусібіч оточеного океаном, — і ростеш із мрією той океан побачити. Френк ніколи його не бачив.

Принаймні не так, як треба. Френк бачив у Брукліні хіба брудні вулиці, орендовані будинки — і ще запльовані пристані кварталу Ред Гук, де його батько працював у загоні портових вантажників. Але він плекав романтичні мрії про кораблі й героїв-моряків. Тому кинув коледж і записався на флот, точно так само, як мій брат — задовго до того, як оголосили війну.

— Ото дурницю я впоров, — сказав він мені тієї ночі. — Якщо так хотілося побачити океан, треба було просто піти на Коні-Айленд. А я й не знав, що до нього як рукою подати.

Він планував повернутися після війни в коледж, закінчити навчання і знайти хорошу роботу. Але потім їхній корабель атакували і він мало не згорів живцем. З його слів я зрозуміла, що фізичний біль здавався дрібницею порівняно з усім іншим. Коли він лежав у військово-морському шпиталі у Перл-Гарбор, з опіками третього ступеня на половині тіла, йому вручили постанову військового суду.

Капітан Герес, капітан авіаносця «Франклін», віддав під трибунал усіх вояків, які в день атаки опинилися у воді. Він заявив, нібито вони — попри його безпосередній наказ — дезертирували. І тих чоловіків — не одного з яких, як і Френка, просто знесло вогнем з корабля у воду — звинуватили у боягузтві. Ось що Френк ніяк не міг пережити. Клеймо «боягуза» пекло його сильніше за вогонь. І хоч керівництво флоту врешті закрило справу, розпізнавши її справжню суть (спробу некомпетентного капітана перевести увагу з численних помилок, які він накоїв того дня, на невинних вояків), психологічної шкоди вже було завдано. Френк знав, що багато військових, які лишилися під час нападу на палубі корабля, все одно вважали тих, що опинилися у воді, дезертирами.

Іншим воякам, які вижили, вручили медалі за мужність. Загиблих оголосили героями. А от хлопців, які впали у воду, вилетівши на борт, охоплені полум'ям, обізвали боягузами.

Сором допікав йому все життя.

Після війни він повернувся додому у Бруклін. Але через поранення і травму (в той час такий стан називали «нервово-психічною патологією» і ніяк його не лікували) життя його повністю змінилося. Про те, щоб повернутися в коледж, не могло бути й мови.

Він більше не міг сидіти в аудиторіях. Френк спробував закінчити навчання, але йому цілий час доводилось вибігати надвір і глибоко дихати. («Я не можу бути в приміщенні, де багато людей», — пояснив він.) Та й навіть якби він здобув диплом, яку б роботу міг знайти? У конторі він не міг працювати. Народи він би не висидів. Він ледве витримував до кінця розмову телефоном, бо груди розривало від хвилювання й страху.

Ну як я — зі своїм легким, комфортним життям — могла зрозуміти такий біль?

Ніяк.

Зате я могла слухати.

Я розповідаю тобі все це, Анджело, бо пообіцяла собі, що все розповім. А ще через те, що я майже впевнена в тому, що Френк ніколи тобі про це не розказував.

Твій батько пишався тобою і любив тебе. Але він не хотів, щоб ти знала подробиці його життя. Він соромився того, що його шкільні успіхи не привели ні до чого більшого. Йому було ніяково працювати за фахом, який геть не відповідав його розумовим здібностям. Він страшенно шкодував, що так і не закінчив коледж. А його психологічний стан постійно ставив його у незручне становище. Він ненавидів себе за те, що не міг всидіти на місці, проспати цілу ніч до ранку, дозволити, аби його торкалися, чи мати нормальну роботу.

Він приховував усе це від тебе, бо хотів, щоб ти вибудувала власне життя, не затьмарене його гнітючою історією. Він сприймав тебе як чисте, незаплямоване створіння. І вважав за краще триматися трохи осторонь, щоб на тебе не падала його тінь. Принаймні так він мені казав — і я не маю причин йому не вірити. Він не хотів, щоб ти пізнала його, Анджело, бо йому не хотілось, щоб його життя зашкодило твоєму життю.

Я часто намагалася уявити, як воно — мати батька, який так сильно любив тебе і при цьому навмисно тримався подалі від твого щоденного життя. Коли я запитала його, чи тобі хочеться від нього більше уваги, він сказав, що, мабуть, так — хочеться. Але він не хотів

занадто зближуватися з тобою, аби не псувати тобі життя. Він мав себе за того, хто тільки все псує.

Принаймні так він мені казав.

Він вважав, що буде краще, якщо про тебе піклуватиметься твоя мати.

Наразі я не згадувала про твою матір, Анджело.

Хочу відразу сказати, що тут не йдеться про неповагу — навпаки. Я не знаю, як маю говорити про твою маму чи про шлюб твоїх батьків. І тому обережно добиратиму слова, щоб тебе не образити. При цьому я постараюся нічого не пропустити. Ти заслуговуєш щонайменше на те, аби знати все, що знаю я.

Почну з того, що я ніколи не бачила твоєї матері — навіть на фото, тому знаю про неї тільки те, що розповідав мені Френк. Я вірю, що його розповіді про неї правдиві, бо він сам завжди був правдивий. Утім, правдиво не конче означає достовірно. Я можу тільки припускати, що вона була такою, як усі ми: складною особистістю, яку неможливо описати на основі вражень одного чоловіка.

Цілком можливо, що ти знаєш зовсім іншу жінку, ніж та, про яку розповідав мені твій батько, — ось що я хочу тобі сказати. У такому разі не ображайся, якщо моя історія суперечитиме твоїй.

Я все одно тобі її розповім.

Від Френка я дізналася, що його дружину звали Розелла, що вона мешкала в його кварталі і що її батьки (теж мігранти із Сицилії) тримали продуктову крамничку на вулиці, де виріс Френк. Тобто сім'я Розелли мала вищий статус, ніж родина Френка, бо ті були робітниками.

Я знаю, що коли Френк ходив у восьмий клас, він почав працювати в батьків Розелли посильним. Йому завжди подобались твій дідусь із бабусею, він ними захоплювався.

Вони були лагідніші й культурніші, ніж його родичі. І якраз у тій крамничці він і познайомився з твоєю мамою. Вона була на три роки молодша за нього. Працьовита. Серйозна.

Вони одружилися, коли йому було двадцять, а їй сімнадцять.

Коли я запитала Френка, чи вони з Розеллою кохали одне одного, коли вирішили одружитися, він сказав:

— Усі в нашому районі народжувалися в одному кварталі, виростили в одному кварталі й одружувалися з кимось із того самого

кварталу. Я зробив так, як всі. Вона була гарною дівчиною, і мені подобалась її сім'я.

— Але чи ти її кохав? — перепитала я.

— Вона була з тих дівчат, з якими одружуються. Я їй довіряв. Знав, що вона буде добре дбати про нашу сім'ю. За коханням чи за іншими витребеньками ми не гналися.

Вони побралися відразу після нападу на Перл-Гарбор. Як і багато інших пар, із тих же причин, що й усі інші. А тоді — 1942 року, якого ж іще — народилася ти, Анджело.

Я знаю, що в останні роки війни Френк не міг надовго відлучатися, тому він досить довго не бачив вас із Розеллою.

(Флот не міг так просто відправляти хлопців з півдня Тихого океану аж до Брукліну, тож багато вояків роками не бачилися з рідними.) Три Різдва поспіль Френк зустрів на авіаносці. Він писав листи додому, проте Розелла мало коли на них відповідала. Вона не закінчила школи й соромилася свого почерку та граматичних помилок. А що Френкові родичі теж були практично неписьменні, то на авіаносці він був одним із моряків, які не отримували листів.

— Тобі було прикро, що ніхто з домашніх тобі не писав? — запитала я його.

— Я ні на кого не ображався, — відповів він. — Мої були не з тих, що пишуть листи. Хоч Розелла мені й не писала, я все одно знав, що вона не зраджує мене і піклується про Анджелу. Вона ніколи не волочилася з іншими чоловіками.

Мало хто з хлопців на кораблі міг сказати таке про свою дружину.

А потім сталася атака камікадзе і Френк обпалив понад шістдесят відсотків свого тіла. (Він запевняв мене, що інші вояки теж так важко травмувалися, але насправді з такими сильними опіками, як у нього, не вижив більше ніхто. У ті часи, Анджело, люди, в яких шістдесят відсотків тіла були попечені, не виживали. А твоєму батькові це вдалося.) Далі настали довгі місяці болючого одужання у військово-морському шпиталі. Френк повернувся додому аж 1946 року.

Він став іншою людиною. Зламаною. Тобі вже виповнилося чотири, і ти знала свого тата хіба з фотографій. Він розповідав мені, що коли знову побачив тебе за стільки років, ти була така гарна, весела й добра, що він повірити не міг, що ти його донька. Не міг повірити,

що з ним могло бути пов'язане таке чисте створіння, як ти. Щоправда, ти його трохи боялася. Але не так сильно, як він тебе.

Його дружина теж стала йому чужою. За роки, поки Френка не було, Розелла перетворилася з гарної юної дівчини на матрону — гладку й поважну, завжди вбрану в чорне. Вона була з тих жінок, які щоранку ходять на літургію і цілий день моляться своїм святим. Їй хотілося ще дітей. Але це було неможливо, бо Френк не терпів, коли його торкалися.

Тієї ночі, коли ми дійшли аж до Брукліну, Френк розповів мені:

— Після війни я почав спати на розкладачці в сараї за хатою. Облаштував собі там кімнату, поставив грубку. Я вже роками там ночую. Так ліпше. Нікому не заважаю, коли приходжу чи йду не тоді, як всі люди. Деколи зриваюсь серед ночі від крику, ну й всяке таке. Моїй жінці й дитині не треба того чути. Для мене сон і вся ота забава із засинанням — просто катастрофа. Краще нікого в неї не втягувати.

Він поважав твою маму, Анджело. Я хочу, щоб ти це знала.

Ніколи не сказав про неї кривого слова. Навпаки, він цілковито підтримував те, як вона тебе виховувала, і захоплювався її стійкістю перед численними розчаруваннями в її житті. Вони ніколи не гризлися. Не хапали одне одного за горло. Однак після війни майже перестали розмовляти — говорили хіба про те, що стосувалося родинних справ. Він покладався на її думку в усьому й без жодного заперечення віддавав їй свою платню. Вона перебрала на себе батьківську крамничку й успадкувала будівлю, в якій та містилася.

Казав, що їй добре вдавалося вести свою справу. Він радів, що ти, Анджело, виросла в тій крамничці, щебечучи зі всіма. («Зірочка нашого кварталу» — так він тебе називав.) Він завжди спостерігав за тобою: чи нема яких ознак, що ти перетворишся на чудного відлюдька (яким він себе вважав), але ти здавалася звичайною, товариською дівчинкою. Словом, Френк повністю довіряв твоїй мамі у всьому, що стосувалося тебе. От тільки він цілими днями патрулював вулиці, а ночами блукав містом. А Розелла весь час працювала в крамниці або доглядала за тобою. Вони були одружені хіба на словах.

Френк розповів мені, що якимось запропонував їй розлучитися, щоб вона могла знайти собі ліпшого чоловіка. Він не сумнівався, що з його неспроможністю виконувати свої подружні обов'язки їхній шлюб анулюють. Вона була ще молода. Могла б народити з іншим чоловіком

ще дітей, як їй завжди хотілося. Проте Розелла нізащо на таке б не пішла, навіть якби католицька церква дозволила їй розлучитись.

— Вона церковніша за саму церкву, — сказав Френк. — Якщо дала клятву, то вже її не порушить. Та й у нашому районі ніхто не розлучається, Вівіан, навіть якщо все зовсім погано. А між нами з Розеллою й поганого нічого не було. Кожне з нас просто жило окремим життям. У нас, у південному Брукліні, твій район — це як твоя сім'я, розумієш? І ту сім'ю неможливо зруйнувати. Моя жінка одружена насправді з нашим районом. Це він про неї дбав, поки я служив. Зараз так само дбає — про Анджелу теж.

— Ну а він тобі подобається взагалі, той район? — запитала я.

Він сумно усміхнувся.

— Це не питання вибору, Вівіан. Я такий, як мій район. І завжди буду його частиною. А з іншого боку, після війни я перестав нею бути. Ти вертаєшся, і всі чекають, що ти будеш тим самим хлопцем, яким був до того, як тебе мало не розшматувало. Колись я захоплювався тим самим, що й усі — бейсбол, кіно, що там ще. Церковні празники на Четвертій вулиці, великі свята. Але то все відійшло. Я більше туди не вписуюсь. І район тут ні в чому не винен. Там живуть хороші люди. Вони хотіли підтримати таких хлопців, як я, що прийшли з війни. Якщо ти маєш «Пурпурове серце», кожен хоче пригостити тебе пивом, віддати тобі честь, дати безплатні квитки на виставу. Але я не в силі зі всім тим впоратися. І з часом люди дали мені спокій. Тепер я почуваюся приви́дом, коли йду тими вулицями. Але моє місце все одно там. Тóму, хто не звідти, це важко пояснити.

Я запитала його:

— А ти не думав про те, щоб переїхати з Брукліну?

Він відповів:

— Щодня думаю, ось уже двадцятий рік пішов. Але то буде несправедливо щодо Розелли й Анджели. Та й узагалі я не впевнений, чи деінде мені буде ліпше.

Коли тієї ночі ми йшли назад через Бруклінський міст, він сказав мені:

— А ти, Вівіан? Ти так і не вийшла заміж?

— Мало не вийшла. Але мене врятувала війна.

— Тобто?

— На Перл-Гарбор напали, мій хлопець пішов на війну, і ми розірвали заручини.

— Шкода.

— Та ні, нема за чим шкодувати. Він мені не підходив, а я зіпсувала б йому життя. Він був гарним хлопцем і заслуговував на кращу.

— І ти так нікого більше не знайшла?

Я трохи помовчала, намагаючись придумати, що на це відповісти. Врешті вирішила просто сказати правду.

— Знайшла, і то багатьох, Френку. Навіть усіх не порахую.

— Ого.

Запала мовчанка. Я не знала, як він сприйняв почуте.

У такий момент інша жінка стрималась би й нічого більше не казала б. Але в мені засіло щось уперте й спонукало мене пояснити все ясніше.

— Я спала з багатьма чоловіками, ось що я хотіла сказати.

— Та ні, я зрозумів, — відповів він.

— І сподіваюся, що спатиму ще не з одним. Спати з чоловіками — з десятками чоловіків — це більш-менш і є мій стиль життя.

— Ясно, — сказав він. — Розумію.

Він не виглядав збентеженим. Просто замисленим. А от я розхвилювалась, розповівши правду про себе. І чомусь ніяк не могла перестати про це говорити.

— Мені просто хотілось тобі це сказати, — мовила я, — аби ти знав, що я за жінка. Якщо ми потоваришуємо, я не хочу, щоб ти мене засуджував. Бо якщо ця частина мого життя буде проблемою...

Він раптом зупинився.

— Чому б я мав тебе засуджувати?

— Ну бо подумай, що за цим стоїть, Френку. Згадай, як ми познайомилися.

— Ага, — сказав він. — Он воно що. Можеш цим не перейматися.

— Добре.

— Я не з таких, Вівіан. І ніколи таким не був.

— Дякую. Я просто хотіла бути чесною з тобою.

— Дякую за твій вияв чесності, — мовив він, а я подумала — і досі думаю, — що то була одна з найелегантніших фраз, які я чула.

— Я застара, щоб маскуватися, Френку. І застара, щоб хтось змушував мене соромитися самої себе. Розумієш?

— Розумію.

— Але все одно цікаво, що ти про це думаєш? — запитала я.

Мені самій не вірилося, що я так вчепилася в цю тему.

Але я не могла стриматись. Мене дивувала його незворушність, те, як спокійно він сприйняв мої слова.

— Про те, що ти спиш з різними чоловіками?

— Ага.

Трохи поміркувавши, він сказав:

— Тепер я знаю про світ дещо таке, чого не знав замолоду.

— Що саме?

— Світ неправильний. У дитинстві ти собі думаєш, що все влаштовано так і так. Думаєш, є певні правила. Ну, про те, як воно має бути. Ти стараєшся жити за ними. Але світу начхати на правила і на те, у що ти віриш. Світ не є правильний, Вівіан. І ніколи таким не буде. І ті наші правила нічого не варті. Деколи світ просто стається з тобою, от що я думаю. А люди просто мусять собі якимось в ньому жити, наскільки їм це вдається.

— По-моєму, я ніколи не вірила в те, що світ правильний, — сказала я. — Тобто ні, вірила. Але помилялася.

Ми йшли далі. Унизу темна й холодна Іст-Рівер котила свої води до моря, забираючи бруд з цілого міста.

— Можна тебе щось запитати, Вівіан? — озвався Френк за якийсь час.

— Звісно.

— Ти від цього щаслива?

— Від того, що сплю з чоловіками?

— Так.

Я всерйоз задумалась над його питанням. У ньому не прозвучало докору. Гадаю, він щиро намагався мене зрозуміти.

А я, по суті, ніколи про таке не міркувала. Мені не хотілось відповідати абищо.

— Я від цього задоволена, Френку, — врешті відповіла я. — Воно виглядає десь так: усередині мене є темрява, якої ніхто не бачить. Вона завжди там, глибоко й далеко. І коли я сплю з різними чоловіками, я її задовольняю, ту темряву.

— Ага, — сказав Френк. — По-моєму, я розумію, про що ти.

Я ніколи не говорила про себе так відкрито. Ніколи не пробувала описати свій досвід словами. Та все одно я відчувала, що слова тут безсилі. Як пояснити, що, кажучи «темрява», я мала на увазі не «гріх» чи «зло», а лиш те, що в моїй уяві було таке глибоке, бездонне місце, куди світло реального світу просто не могло долетіти. Досягнути туди міг тільки секс. Те місце всередині мене було чимось таким, що існувало до появи людини на цій землі. Чимось доісторичним. Місцем поза мовою. Туди не могла досягнути мова. Ані мої творчі потуги. Ані трепет чи радість. До цієї схованої частини можна було дістатися тільки під час сексуального акту. І коли чоловік досягав того найтемнішого, потаємного місця всередині мене, я почувалась так, наче опинилася на самому початку себе.

Найцікавіше, що саме в тому темному місці забуття я почувалась найчистішою і найправдивішою.

— Ну а стосовно щастя... — продовжувала я. — Ти питає мене, чи я від того щаслива. Не думаю. Мене ощаслиблює інше. Моя робота. Друзі й родина, яку я створила. Нью-Йорк. Коли я йду отак з тобою через міст. А коли я сплю з чоловіками, Френку, я відчуваю задоволення. І з часом я зрозуміла, що потребую такого задоволення, інакше стану нещасною. Я не кажу, що це правильно. Я просто кажу, що так воно склалося в моєму житті й уже ніколи не зміниться. І мене це повністю влаштовує. Світ неправильний, як ти кажеш.

Френк кивнув. Він слухав мене й хотів зрозуміти. Міг зрозуміти.

Після ще однієї довгої паузи Френк сказав:

— Ну, тоді я думаю, що тобі пощастило.

— Чому це? — запитала я.

— Бо мало хто знає, як себе вдовольнити.

Розділ тридцять перший

Я ніколи не любила тих, кого мала б любити, Анджело.

Усе, що для мене влаштовував у житті хтось інший, закінчувалось не так, як було заплановано. Мої батьки скерували мене в певному напрямку — до престижної школи-пансіонату й елітного коледжу, — щоб я ввійшла у спільноту, до якої начебто належала. Та, очевидно, я не належала до неї по-справжньому, бо не маю жодної подружки з тих світів. І чоловіка на численних шкільних танцях теж не зустріла.

Я ніколи не мала відчуття, що моє місце — коло батьків чи в містечку, де я виросла. Я не підтримую контакту із жодною людиною з Клінтона. Мої стосунки з мамою були дуже поверхові, аж до її смерті. А мій батько був усього лиш буркотливим політичним оглядачем на другому кінці обіднього столу.

Але потім я перебралася до Нью-Йорка і познайомилася з тіткою Пег, неординарною й легковажною лесбійкою, яка забагато пиячила, витрачала забагато грошей і хотіла кружляти цим світом у такому собі ритмі стриб-скок-тра-ляля, — і я обожнювала її. Вона подарувала мені цілий світ, не менше.

А ще я зустріла Олів, яка не викликала в мене особливої симпатії, але яку я все одно полюбила. Значно сильніше за рідних батьків. Приязною чи ласкавою Олів не була, зате була віддана й добра. Вона стала моєю захисницею. Вона була нашою праведницею. Вона навчила мене моральних принципів, яких я дотримуюсь і нині. Потім я познайомилась із Марджорі Ловцкі — дивакуватою дівчиною-підлітком із Пекельної кухні, чиї батьки-мігранти торгували одягом. Вона була геть не з тих людей, з якими я мала би приятелювати. Але вона стала не тільки моєю діловою партнеркою, а й сестрою. Я любила її, Анджело, усім серцем. Пішла б заради неї на все, так само як вона — заради мене.

Далі в моєму житті з'явився син Марджорі, Натан — кволий хлопчик, який мав алергію на саме життя. Він був дитям Марджорі — і моїм дитям теж. Якби в моєму житті все склалося так, як запланували мої батьки, я б точно народила своїх дітей — великих та сильних

майбутніх магнатів, які б їздили верхи, але натомість у мене був Натан, і це тільки на краще.

Я обрала Натана, а він обрав мене. І я його теж любила.

Ці начебто випадкові люди, Анджело, стали моєю родиною. Справжньою родиною. Я розповідаю тобі все це, бо хочу, аби ти зрозуміла, що за кілька наступних років я полюбила твого батька так само сильно, як любила кожен й кожного з них.

Моє серце не спроможне на більшу шану. Він став мені такий же близький, як моя рідна, чудесна, випадкова і справжня сім'я.

Така любов — наче глибокий колодязь із крутими стінами. Упав у нього — і все: любитимеш людину до кінця свого життя.

Щотижня по кілька разів, рік у рік, твій батько телефонував мені пізно ввечері й питав:

— Хочеш прогулятися? Я не можу заснути.

Я казала йому:

— Ти ніколи не можеш заснути, Френку.

А він:

— Ага, але сьогодні взагалі не можу.

Я завжди відповідала «так», хоч яка то була пора року і який пізній час. Мені все життя подобалося блукати містом, і я любила нічну пору. До того ж я ніколи не потребувала багато сну. А основне, мені страшенно подобалось бути поруч із Френком. Тому щоразу, як він мені дзвонив, я погоджувалась піти з ним погуляти. Він приїжджав по мене з Брукліну, і ми разом кудись їхали й гуляли.

Дуже скоро ми обійшли всі квартали Мангеттену й почали вирушати на вилазки в інші райони. Я вперше бачила людину, яка знала Нью-Йорк як свої п'ять пальців. Френк водив мене у дільниці, про які я ніколи не чула, і ми блукали ними мало не до ранку і розмовляли, розмовляли, розмовляли. Ми обійшли всі кладовища й заводські квартали. Пройшлися всіма набережними. Через райони з особняками — і з багатоповерхівками для бідних. Урешті-решт перетнули геть усі мости в Нью-Йоркській агломерації — а їх там чимало.

Нас ніхто ніколи не чіпав. І це було дуже дивно. У ті часи Нью-Йорк вважався небезпечним містом, проте ми гуляли ним так, наче були недоторканні. Не раз ми так поринали в розмову, що не помічали нічого довкола. Вулиці якимось чудом гарантували нам безпеку, а

люди нас не чіпали. Іноді мені здавалося, що вони взагалі нас не помічали. Хоча бувало й таке, що нас зупиняла поліція й питала, куди це ми прямуємо, і тоді Френк показував своє посвідчення. «Я проводжу цю леді додому», — казав він, навіть якщо ми опинялися в ямайському кварталі у районі Краун Гайтс. Він проводив мене додому. Його пояснення завжди звучало однаково.

Глибокої ночі він, бувало, возив мене на Лонг-Айленд і купував смажених мідій у знайомому ресторанчику — цілодобовому дайнері, де можна було під'їхати до самого віконця й замовити просто з автівки. Часом ми їздили у Шіпсгед-Бей на молюски. Їли їх, зупинившись на пристані й спостерігаючи, як у море випливають рибальські човни. Навесні він возив мене за місто у Нью-Джерсі — збирати листя кульбаб при місячному світлі, щоб зготувати потім гіркуватий салат. Сицилійцям таке смакує, пояснював він мені.

Їздити за кермом і ходити пішки — ось дві справи, якими він міг займатися без зайвого хвилювання.

Він завжди слухав мої історії. Він став для мене найближчим другом, якому я щиро довіряла. Френк був світлою людиною — людиною непорушної душевної чистоти. Так затишно було поруч із чоловіком, який ніколи не вихвалявся (велика рідкість серед чоловіків його покоління!) й не прагнув будь-що домінувати над світом. Якщо він і почував якусь провину чи припускався помилки, то відразу першим про це казав, а не чекав, коли я про це дізнаюся. Хоч що я розповідала йому про себе, він ніколи мене не осуджував і не критикував. Зблиски моєї темряви його не лякали: він мав власну темряву — і то таку, що чужі тіні були йому не страшні. Але насамперед він слухав.

Я розповідала йому все. Коли заводила нового коханця. Коли чогось боялася. Коли досягала успіху. Я не звикла, Анджело, щоб чоловіки мене слухали.

А твій батько не звик бути із жінкою, готовою ходити з ним по десять кілометрів посеред ночі, під дощем, у Квінсі, просто щоб скласти йому компанію, коли він не міг заснути.

Він нізащо не покинув би дружини з донькою. Я знала про це, Анджело. Він був не такий. А я б нізащо не тягнула його до себе в ліжку. Річ не тільки в тім, що його фізичні рани й душевна травма перекреслили його сексуальне життя. Просто я не належала до жінок,

здатних закрутити роман з одруженим чоловіком. Я не була такою. Більше не була.

Крім того, я не можу сказати, що колись фантазувала, як виходжу за нього заміж. Та й узагалі, коли я тільки думала про заміжжя, у мене стискалося горло й мені не хотілось одружуватися — ні з ким. А з Френком і поготів. Я не могла уявити, як ми сидимо за столом і обговорюємо за сніданком новини. Або плануємо відпустку. Цей образ не пасував ні йому, ні мені Зрештою, я не впевнена, що якби в нашій історії фігурував секс, ми з Френком відчували б одне до одного таку глибоку любов і ніжність. Секс так часто буває хитрим трюком, короткою стежкою до близькості. Способом оминуту етап, коли пізнаєш чиєсь серце, і пізнати натомість саме лиш тіло.

Тож ми були по-своєму віддані одне одному, але при цьому жили кожне своїм життям. Єдиною дільницею Нью-Йорка, де ми ніколи не гуляли разом, був південний Бруклін — його рідний район. (Або ж Керролл Гарденс, як пізніше його охрестили агенти з нерухомості, хоча твій батько ніколи так його не називав.) Та околиця належала його родині — його, так би мовити, племені. І з поваги до нього ми не порушували тамтешню тишу своїми кроками.

Він не знався з моїми людьми, а я — з його.

Якось я познайомила його з Марджорі — мої подруги, звісно ж, знали про нього, але не були з ним знайомі, — однак Френк не міг перебувати в товаристві. (Що я мала робити — скликати вечірку й вихвалитися ним перед усіма? Сподіватися, що чоловік із нервовим розладом стоятиме у переповненій кімнаті й балакатиме про те і про се з незнайомками, тримаючи в руках коктейль? Ні.) Мої приятельки вважали Френка таким собі живим приви́дом. Вони приймали те, що він був для мене важливий, бо я їм так казала. Але вони його так ніколи і не зрозуміли. Та й хіба могли?

Відверто кажучи, певний час я уявляла собі, що одного дня Френк познайомиться з Натаном і наш любий хлопчик сприйматиме його за батька. Але так би теж не вийшло. Він і для тебе, Анджело, заледве був утіленням батька, а ти ж його рідне дитя, яке він любив усім серцем. Як я могла вимагати, щоб він узяв на себе відповідальність ще за одну дитину й відчував через це докори сумління?

Я нічого від нього не вимагала, Анджело. А він нічого не вимагав від мене. (Питав хіба: «Хочеш прогулятися?») Тож ким ми були одне

для одного? Як назвати наші стосунки? Між нами панувало щось більше за дружбу — у цьому нема сумніву. Чи був він моїм хлопцем? Чи була я його коханкою?

Ці слова безсилі. Ці слова описують те, ким ми не були.

Утім, хочу тобі сказати, що в моєму серці лишався самотній, порожній закуток, про існування якого я навіть не здогадувалась. У ньому й оселився Френк. Прихистивши його у своєму серці, я почувалась так, наче мене звідусіль огортає любов. Ми ніколи не мешкали разом і не спали в одному ліжку, але він завжди був частиною мене. Я цілий тиждень зберігала у пам'яті різні історії, щоб мати що йому розповісти.

Я питала про його думку, бо поважала його моральні принципи. Милувалася його лицем, бо воно належало йому. Навіть його шрами здавалися мені гарними. (Френкова шкіра скидалась на потерту оправу древньої священної книги.) Мене зачаровували години, які ми проводили разом, і вабили таємничі місця, якими ми мандрували — ті, що виринали в уяві під час розмов, і ті, в яких ми бували в самому місті. Час, коли ми лишалися удвох, плыв поза цим світом — ось що я відчувала.

У наших стосунках не було нічого нормального.

Ми завжди їли в машині.

Ким ми були?

Ми були Френком і Вівіан, які блукали Нью-Йорком, коли усі спали.

Зазвичай Френк телефонував мені вночі, але одного спекотного розпеченого дня улітку 1966 року він подзвонив мені по обіді й запитав, чи може побачитись зі мною просто зараз.

Він говорив дуже схвильованим голосом, а коли під'їхав до ательє, то вискочив з автівки й почав швидко ходити туди-сюди перед нашим будинком. Таким знервованим я ще його не бачила. Я тут же передала свою роботу помічниці, вибігла й застрибнула в його машину, сказавши:

— Сідай, Френку. Поїхали. Просто їдь куди-небудь.

Ми доїхали аж до летовища «Флойт Беннетт Філд» у Брукліні. Мовчки гнали всю дорогу. Він зупинився посеред болота в кінці смуги, звідки видно було, як заходять на посадку літаки резерву авіації військово-морських сил. Я знала, що Френк надзвичайно стривожений,

бо коли ніщо не могло його заспокоїти, він завжди їхав на летовище дивитися, як сідають літаки. Рев двигунів утихомирював його нерви.

Я не питала, що сталося. Знала, що, віддихавшись, він сам мені розповість.

Тож ми сиділи серед гнітючої липневої спеки в автомобілі й слухали, як потріскує, охолоджуючись, вимкнений двигун. Тиша, сідає літак, знову тиша. Я опустила скло, аби впустити в салон трохи повітря. Френк цього навіть не помітив. Він так і сидів, вчепившись у кермо, аж кісточки на руках побіліли. Він був у поліцейській формі й, мабуть, стікав потом, але й цього не помічав. Земля знову задрижала — сів ще один літак.

— Я сьогодні ходив до суду, — сказав він.

— Ага, — відказала я, просто аби він знав, що я слухаю.

— Мав свідчити про грабіж, який стався торік. Господарська крамниця. Підлітки на наркоті — шукали, де що потягнути. Побили власника, тепер їх судять за напад. Я першим прибув на місце злочину. Тому й покликали.

— Ясно.

Твій батько часто мусив ходити до суду, Анджело. У різних поліцейських справах. Йому це завжди важко давалося (сидіти в переповненій залі було для нього гірше за пекло, нема що казати), але аж так він панікував уперше. Напевно, сталося щось дуже погане.

Я чекала, коли він сам про все розповість.

— Я побачив сьогодні одного знайомого, — нарешті сказав він. Рук він так і не зняв з керма, а поглядом втупився перед себе. — З флоту. Хлопака з Півдня. Був разом зі мною на «Франкліні». Том Денно. Я вже встиг забути, як його звали. Він сам із Теннессі. Я навіть не знав, що він тепер тут живе. Чомусь завжди думаєш, що ті південці вернулися після війни додому. Але він, видно, не вернувся. Переїхав до Нью-Йорка. Живе аж десь на кінці Вест-Енд-авеню. Адвокатом став. Сьогодні був у суді, представляв одного з тих хлопчиськів, які увірвалися в крамницю. Я так розумію, батьки малого при грошах, раз найняли адвоката. Тома Денно. То ж треба, такий збіг.

— Напевно, ти здивувався, — сказала я, просто щоб він знав: я поруч.

— Я досі пам'ятаю, як Том тільки прийшов на корабель, — продовжував Френк. — Коли точно то було, не згадаю, навіть не питай.

По-моєму, на початку сорок четвертого. Прийшов просто з ферми. Хлопака зі села. Міським було важко, а сільським то взагалі. Більшість із них росли в такій бідності, що годі було навіть уявити. Я думав, що то я бідний, але до тих хлопців мені було далеко. Вони ніколи не бачили стільки харчів, як на кораблі. Мотали за обидві щоки, ніби з голодного краю приїхали. Перший раз у житті не ділили вечерю з десятима братами. Дехто з них взуття навіть не мав, ходив босий. Акценти різні, я таких навіть не чув. Ледве розумів, що вони говорять. Але в бою вони були як ті чорти. Навіть коли нас не обстрілювали, чорти чортами. Цілий час то кулаками один на одного махали, то пащекували до морпіхів, які адмірала охороняли, коли той був на борту. Вони нічого в тому житті не знали, лиш махати кулаками, розумієш? Том Денно був серед них найбільшим хуліганом.

Я кивнула. Френк нечасто розповідав подробиці про життя на кораблі чи про тих, з ким він разом воював. Я не знала, чим закінчиться його історія, але розуміла, що йдеться про щось важливе.

— Вівіан, я ніколи не був таким сильним, як ті хлопці, — Френк досі сидів, вчепившись у кермо, наче в рятувальне коло, що єдине могло втримати його на плаву. — Раз на політній палубі один з моїх хлопців — молодий хлопчина з Меріленду — на секунду відволікся. Ступив не в той бік — і йому тут же засмоктало голову в пропелер. Просто вирвало голову з м'ясом, у мене перед очима. І то нас навіть не обстрілювали. Звичайний собі день. І от у нас на палубі тіло без голови і його треба звідти забрати — і то вже, бо літаки сідають що дві хвилини. Політна палуба мусить бути чиста. А я стою як вкопаний. І тут приходить Том Денно, хапає тіло за ноги й тягне геть. Так, як раніше свинячі туші на фермі тягав. Навіть не скривився, а взяв і зробив, що треба. А я не можу зрушити з місця. Тоді Том підходить і мене теж відтягує вбік, аби ще мені голову не відірвало. Тягне мене, офіцера! І хто — простий солдат. Який за все життя навіть у стоматолога ні разу не був. Яким чудом він став адвокатом на Мангеттені?

— Ти впевнений, що бачив саме його? — запитала я.

— Точно його. Він впізнав мене. Підійшов до мене, заговорив. Та він з «Клубу 704», Вівіан! Господи Боже! — Френк кинув на мене вимучений погляд.

— Я не знаю, що це означає, — сказала я якомога м'якше.

— Хлопці, які лишилися на «Франкліні» в той день. Їх було сімсот чотири. Капітан Герес назвав їх «Клуб 704». Розхвалив їх як героїв. Та, може, вони й були героями, дідько з ними. «Живі герої» — так їх Герес називав. Ті, що не втекли з корабля. Вони щороку збираються. Згадують колишню славу.

— Ти не втік з корабля, Френку. Навіть командування флоту про це знає. Тебе вогнем знесло за борт.

— Яка різниця, Вівіан, — відповів Френк. — Я з самого початку був боягузом.

У його голосі не лишилось ні краплини паніки. Тепер він говорив так спокійно, що мені аж стало моторошно.

— Ні, не був, — заперечила я.

— Ми зараз не сперечаємось, Вівіан. Я кажу тобі, що був. Нас тоді вже не перший місяць обстрілювали. Я більше не міг. Я вже давно не міг. Гуам у липні сорок четвертого — та його розбомбили до бісової матері. Не знаю, чи на тому острові хоч одна травинка лишилася після того, як ми закінчили. Стільки бомб ми туди скинули! Але коли наші війська висадились там наприкінці липня, звідти раз — і виїхали японці на танках. Як вони взагалі лишилися живі? Не уявляю. Наші моряки були сміливі, японські вояки були сміливі, а я — я ні. Я терпіти не міг звуків стрілянини, Вівіан. А це ж навіть не в мене стріляли. Отоді я й став таким, як зараз. Нервуватися почав, сіпатися. Хлопці називали мене Шарпанім.

— Посоромились би, — сказала я.

— Та правильно називали. Я був як той клубок нервів. Одного дня бомба не випала з літака: п'ятдесятикілограмова бомба взяла й застрягла в бомбовідсіку. Пілот передає по радіо, що в нього застрягла бомба і він мусить з нею сідати, уявляєш? І от під час посадки вона якось звідти випадає, і тепер по нашій політній палубі котиться п'ятдесятикілограмова бомба. Твій брат і ще кілька хлопців кинулись до неї і зіпхнули її за борт, як якусь іграшку. А я що? Я знов завмер на місці. Не можу їм допомогти, поворухнутись не можу, нічого.

— Це вже не має значення, Френку.

Але він знову мене не почув.

— Потім настає серпень сорок четвертого, — розповідав він далі. — Бушує тайфун, а в нас бойові вильоти, ми садимо літаки, навіть коли хвилі накочуються на палубу. А пілоти, які сідають у шторм на

той нещасний клаптик в Тихому океані, навіть бровою не ведуть. У мене руки безперестанку трусяться, а я ж то навіть не керую тими клятими літаками, Вівіан. Наш ешелон називали «Душогуби». Ми мали бути найсильнішими зі всіх. От тільки ніяким «душогубом» я не був.

— Френку, — сказала я, — не хвилюйся, усе гаразд.

— А потім, у жовтні, нас почали атакувати японські смертники. Вони знали, що програвать війну, і вирішили піти як герої. Повбивати якнайбільше наших, за всяку ціну. Вони без кінця нас атакували. Був такий день, що на нас налетіло їх аж п'ятдесят штук. П'ятдесят літаків-камікадзе за один день. Можеш собі уявити?

— Ні, — відповіла я. — Не можу.

— Наші хлопці збивали їх у повітрі, одного за одним, а вони на другий день посилали ще літаки. Я знав, що рано чи пізно котрийсь у нас влучить. Усі знали, що з нас була легка ціль — ми стояли за якихось вісімдесят кілометрів від узбережжя Японії, — але наші хлопці на то чхали. Ходили собі козирем. А щовечора по радіо виступала «токійська троянда» й розказувала всьому світу, нібито «Франкліна» вже потопили. Отоді я й перестав спати. Ні спати не міг, ні їсти. Без кінця трусився від страху. Відтоді я більше ніколи не спав нормально. Коли ми збивали літаки, деяких пілотів-камікадзе виловлювали з води й хапали як полонених. Одного з тих японців вели палубою до карцеру, але він вирвався й побіг до борту. Зіскочив і вкоротив собі віку. Ліпше смерть, ніж полон. Загинув з честю, просто в мене перед очима. Я бачив його лице, коли він біг до борту, Вівіан. Богом клянусь, він і близько не виглядав таким наляканим, як я.

Я розуміла, що Френк сторчголов несеться в минуле, а це був недобрий знак. Треба було повернути його назад, до себе. Назад у теперішнє.

— А що сьогодні сталося, Френку? — запитала я. — Що сталося з Томом Денно в суді?

Френк голосно видихнув і ще міцніше вчепився в кермо.

— Він підходить до мене, якраз перед тим, як я маю свідчити. Пам'ятає, як мене звати. Питає, як справи. Потім розказує мені, що він тепер адвокат і живе у Верхньому Вест-Сайді, де вчився в коледжі і де тепер ходять до школи його діти.

Прочитав мені цілу лекцію, як йому добре живеться. Він був у складі екіпажу, який після атаки доставив «Франклін» до Бруклінської корабельні, і, я так розумію, після того так і лишився в Нью-Йорку. Але той його сільський акцент нікуди не дівся. Хоч один його костюм коштує, певно, більше за цілу мою хату. А потім він обдивляється мене з голови до ніг і каже: «Патрульний? То от до чого дійшли морські офіцери?». О Господи, Вівіан, і що я маю йому казати? Стою й мовчки киваю. А тоді він питає мене: «Тобі хоч пістолет дозволяють носити?». А я бовкнув щось дурне, типу: «Дозволяють, але я ще з нього не стріляв», — а він такий: «Ну бо ти завжди був слабаком, Шарпаний», — і пішов собі геть.

— Ну і хай забирається до дідька, — сказала я.

У мене самої стиснулися кулаки. На мене накотилася така хвиля злості, що шум у вухах — клекіт від припливу крові — на якусь мить заглушив рев літака, який сідав перед нами. Мені хотілось піймати того Тома Денно й перерізати йому горло. Та як він смів? А ще хотілося обійняти Френка й заспокоїти його, але це було неможливо, бо війна так відколошматила його душу й тіло, що він не міг стерпіти обіймів навіть жінки, яка його любила.

Суцільне зло й несправедливість .

Я згадала, як Френк колись розповідав, що, випірнувши з води після того, як його знесло з палуби корабля, він опинився у світі, вщент охопленому полум'ям. Навіть морська вода довкола нього горіла, покрита плівкою пойнятого вогнем палива. А двигуни ураженого авіаносця ще більше розганяли полум'я. І ще сильніше обпікали вояків у воді. Френк помітив, що коли сильно хлюпатись, можна відштовхнути вогонь подалі від себе й створити серед Тихого океану маленьку ділянку, вільну від полум'я. Цим він і займався дві години — з опіками майже по всьому тілу! — поки його не врятували. Відштовхував і відштовхував від себе вогонь, силкуючись звільнити крихітний шматок свого світу від пекла. Мені здавалося, що й тепер, через багато років, він займався тим самим. Намагався знайти для себе в цьому світі безпечний клаптик. Клаптик, де б його тіло перестало горіти.

— Том Денно каже правду, Вівіан, — мовив він. — Я завжди був слабаком.

Мені страшенно хотілося його втішити, Анджело, але як? Що я могла йому дати? Хіба лиш сидіти того дня в автівці, слухаючи його моторошну історію. Мені кортіло сказати йому, що він був сильним, мужнім героєм і що Том Денно й решта хлопців із «Клубу 704» помилялися. Але я знала, що то даремно. Що він не почує моїх слів. Не повірить мені. Але йому було дуже зле, і я мусила сказати бодай щось. Я заплющила очі, благаючи мозок підкинути мені якусь доречну ідею. А тоді розтулила рота і просто заговорила зі сліпою вірою в те, що доля й любов підкажуть мені правильні слова.

— Навіть якщо це правда, то й що? — запитала я.

Мій голос прозвучав різкіше, ніж мені хотілося. Френк здивовано обернувся і глянув на мене.

— Навіть якщо ти справді слабак, Френку, — що з того? Навіть якщо війна дійсно не для тебе і ти не зміг дати собі з тим раду — то й що?

— Так воно і є, Вівіан.

— Добре. Припустімо, що так воно і є. І що з того?

Він промовчав.

— Що з того, Френку? — повторила я. — Ну, відповідай. І зніми руки з чортового керма. Ми нікуди не їдемо.

Він повільно опустив руки на коліна і втупився в них.

— Що з того, Френку? Припустімо, ти слабак. І що? Поясни мені.

— Тоді виходить, що я боягуз.

— І що з того? — не відступала я.

— Ну, це означає, що я не чоловік, а ганчірка.

Він пробурмотів це так тихо, що я ледве почула.

— Е ні, помиляєшся, — я ще ніколи не була так твердо впевнена в тому, що казала. — Помиляєшся, Френку. Це не означає, що ти ганчірка. Хочеш знати, що це насправді означає? А нічого не означає! Нічогісінько!

Він збентежено закліпав очима. Я ще ніколи не розмовляла з ним так суворо.

— А тепер слухай мене, Френку Грекко, — мовила я. — Якщо ти боягуз — припустімо, що так воно і є, — це нічого не означає. Моя тітка Пег — пиячка. Вона п'є і не може стриматись. Алкоголь нищить її життя і її саму. І знаєш, що це означає? А нічого. Думаєш, якщо вона не може тримати себе в руках, то вона погана людина? Ганчірка? Ясно,

що ні. Просто така вона вже є. З нею просто стався алкоголізм, Френку. З людьми всяке стається. Ми такі, які є, і з цим нічого не вдієш. От мій дядько Біллі. Він ніколи не дотримувався обіцянок і не міг бути вірний одній жінці. І це нічого не означає. Нічогісінько. Він був прекрасною людиною, Френку, просто на нього не можна було покладатись. Такий він уже був. Це нічого не означало. Ми все одно його любили.

— Але чоловіки повинні бути сміливі, — зауважив Френк.

— І що з того?! — мало не крикнула я. — А жінки повинні бути невинні. Глянь тепер на мене. Я спала зі стількома чоловіками, Френку, що не полічити. І знаєш, що це означає? Нічого. Просто так склалося. Світ неправильний — ти сам так сказав. Тієї першої ночі. То й стався до свого життя так, як ти кажеш. Світ неправильний. Кожна людина має свій характер — і все. З людьми різне стається. І таке, щоби вони не здатні контролювати. Війна з тобою просто сталася. А ти не народжений для того, аби воювати, — і що з того? Нічого. Перестань так думати про себе.

— Але мужні хлопці, такі, як Том Денно...

— Ти нічого не знаєш про Тома Денно. З ним теж щось сталося, гарантую. Щоб дорослий мужик так на тебе нападав? З такою злістю? Ох, повір мені. З ним теж сталося життя. Щось його зламало. Не те щоб я тою скотиною переймалася, але його світ теж неправильний, Френку. Повір мені!

Френк розплакався. Побачивши це, я сама мало не розплакалась. Але стримала свої сльози, бо його були значно важливіші, значно рідкісніші. У ту хвилину, Анджело, я б віддала кілька років свого життя за те, щоб обняти його. Але це було неможливо.

— Так несправедливо, — схлипнув він, здригаючись усім тілом.

— Так, любий, несправедливо, — сказала я. — Але так сталося. Просто так є, Френку, і це нічого не означає. Ти прекрасна людина. Ніяка не ганчірка. Ти найкращий чоловік, якого я знаю. А все решта — неважливо.

Він так і плакав — як завжди, на безпечній відстані від мене. Але принаймні зняв руки з керма. Принаймні зміг розповісти, у чому річ. Зміг сказати правду: тут, у замкнутому просторі розпеченої автівки, в єдиному куточку його світу, що не був тієї миті охоплений полум'ям.

Я сиділа з ним, поки йому не полегшало. Була готова сидіти поруч стільки, скільки треба. Це все, що я могла вдіяти.

Єдине моє завдання на той день — сидіти поруч із тим порядним чоловіком. Наглядати за ним із сусіднього сидіння, поки він не заспокоїться.

Нарешті опанувавши себе, він подивився у вікно. Такого сумного виразу лица я ще в нього не бачила.

— І що ми будемо зі всім цим робити? — запитав.

— Не знаю, Френку. Може, й нічого. Але я тут, поруч.

Тоді він повернувся і глянув на мене.

— Я не можу без тебе жити, Вівіан, — сказав він.

— Добре. Бо тобі й не доведеться.

Так упритул до слів «Я тебе кохаю» ми з твоїм батьком, Анджело, не наблизилися більше ніколи.

Розділ тридцять другий

Роки збігали, як і завжди.

Тітка Пег померла 1969 року від емфіземи легень. Вона до останнього дня курила цигарки. Смерть її була важка. Емфізема — жорстокий кінець. Коли страждаєш від такого болю й дискомфорту, неможливо залишатися собою, але тітка Пег щосили старалася лишитися старою Пег — бадьорою оптимісткою, яка ні на що не нарікала. Та з часом їй стало тяжко дихати. Бачити, як людина не може вдихнути, — жахливе видовище. Наче дивишся, як хтось помалу тоне. Урешті-решт вона відійшла з миром, і хоч її смерть дуже нас засмутила, так було на краще. Спостерігати, як вона далі мучиться, було б нестерпно.

Я зрозуміла, що смерть старшої людини, життя якої було таким насиченим та ще й завершилось серед найближчих людей, лиш певною мірою можна оплакувати як «трагічну».

Зрештою, прожити життя можна набагато-набагато гірше, та й померти — теж. Тітці Пег щастило від самого народження й до самої смерті, і вона розуміла це ліпше за всіх.

(«Ми — везунчики», — любила казати вона.) Та все ж, Анджело, вона була для мене найважливішою людиною і найдужче вплинула на моє життя, тому мені було страшенно прикро її втратити. Навіть дотепер, через стільки років, я досі вірю, що без Пег Б'юелл світ збіднів.

Добрим у її смерті було тільки те, що вона підштовхнула мене нарешті кинути курити. І, напевно, саме завдяки цьому я досі жива.

Ще один щедрий дарунок від тієї жінки з добрим серцем.

Після смерті тітки Пег мене турбувало насамперед те, що станеться з Олів. Вона стільки років піклувалася про мою тітку — чим тепер вона заповнюватиме свій час? Але я даремно хвилювалася. Поблизу Саттон-плейс була пресвітеріанська церква, яка завжди потребувала добровольців, і Олів знайшла там заняття для себе: керувала недільною школою, організовувала благодійні заходи й загалом розпоряджалася, що кому робити. З нею все було гаразд.

Натан подорослішав, але знову мало що підріс. Він далі вчився у квакерській школі. Тільки там панувало достатньо лагідне для нього середовище. Ми з Марджорі намагалися знайти для нього якийсь захоплення (музика, малювання, театр, література), але він був не з тих, хто чимось захоплюється. Найбільше він цінував відчуття затишку й безпеки.

Тож ми дбали, щоб світ був до нього добрим, сховавши його від усього в нашому спокійному маленькому всесвіті, мов у коконі. Ми ніколи не вимагали від Натана чогось надзвичайного. Тішилися, що він такий, як він є. Інколи ми пишалися вже тим, що він просто пережив ще один день.

Якось Марджорі сказала:

— Не всі народжені для того, щоб нестися цим світом зі списом.

— Це правда, Марджорі, — погодилась я. — Біг зі списом ми залишимо тобі.

Ательє давало нам стабільний дохід навіть після того, як у 1960-х роках суспільство змінилося й усе менше людей одружувалося. Нам пощастило, бо наш заклад ніколи не був «традиційним» весільним салоном, тому коли традиція вийшла з моди, ми залишилися *au courant*. Ми з самого початку продавали вінтажні сукенки — задовго до того, як слово «вінтаж» увійшло в моду. Тож коли настала епоха контркультури й гіппі почали вдягатися в чудернацький старий одяг, ми втрималися на своєму місці. І навіть знайшли нових клієнток. Чимало багатих «дітей квітів» обрали мене за свою кравчиню. Я шила сукні донькам заможних банкірів — дівчата-гіппі хотіли виглядати у весільній сукенці так, наче вирости відразу дорослими на якомусь сільському лузі, а не народилися на Верхньому Іст-Сайді й вчилися у школі Брірлі. Я обожнювала шістдесяті, Анджело.

За всіма критеріями, я повинна була ненавидіти той період. У своєму віці я б мала бути набридливою старою каргою, яка оплакує занепад суспільства. Але я ніколи не належала до затятих його прихильниць і тому не обурювалась змінами. Навпаки, я насолоджувалася бунтом, повстанням і можливістю самовираження. І, звісно ж, обожнювала тодішню моду. Гіппі перетворили вулиці нашого міста на цирк — як чудесно! Шалене відчуття свободи й веселощів!

Шістдесяті виклика́ли в мені гордощі, бо моє товариство до певної міри передбачило всі ці перетворення й заворушення.

Сексуальна революція? Я вже давно в неї занурилася.
Гомосексуальні пари, які мешкали разом як подружжя?
Тітка Пег і Олів були тут чи не першими.

Фемінізм і виховання дитини без чоловіка? Марджорі роками несла цю службу.

Нелюбов до конфліктів і прагнення залагоджувати все ненасильницьким шляхом? Що ж, познайомтеся із солоденьким хлопчиком на ім'я Натан Ловцкі! Я спостерігала за всіма культурними заворушеннями й перетвореннями 1960-х років з великим захватом — і скажу тобі ось що.

Мої у всьому були першими.

А 1971 року Френк попросив мене про одну послугу.

Запитав, чи не пошию я для тебе, Анджело, весільну сукню.

Його прохання з багатьох причин заскочило мене зненацька.

По-перше, я щиро здивувалась, почувши, що ти виходиш заміж. Ця новина якось не відповідала тому, що твій тато завжди розповідав про тебе. Він так пишався тобою, коли ти закінчила магістерку в Бруклінському коледжі й докторські студії — звісно ж, із психології — в Колумбії. («Хіба вона могла вивчати щось інше з такою родинною історією, як наша?» — казав він.) Твій тато дуже втішився, коли дізнався, що ти не збираєшся відкривати власну практику, а працюватимеш у Бельв'ю і щодня матимеш справу з найважчими, найгнітючішими випадками психічних захворювань.

Твоя робота стала твоїм життям, казав він. І всіляко це схвалював. Він радів, що, на відміну від нього, ти не одружилася зовсім молодою. Він знав, що ти не така, як усі, знав, що ти — інтелектуалка. Він страшенно пишався, що ти така розумна. Був у захваті, коли, захистивши докторську, ти почала досліджувати травми, спричинені пригніченими спогадами.

Він розповідав, що ви нарешті знайшли спільну тему для розмов і що деколи він допомагав тобі сортувати дані. Твій батько казав:

— Анджела надто порядна й серйозна для будь-якого з чоловіків, які їй досі траплялися.

І от одного дня він розповів мені, що в тебе з'явився хлопець.

Такого Френк не сподівався. На ту пору тобі виповнилося двадцять дев'ять, і, напевно, він думав, що ти вже ніколи не вийдеш заміж. Мені здається — тільки не смійся, — що він вважав тебе

лесбійкою! Але ти познайомилася з хлопцем, який тобі сподобався, і вирішила запросити його в неділю на родинний обід. Виявилось, що твій коханий очолював службу безпеки у Бельв'ю. Він був ветераном, який недавно повернувся із В'єтнаму. Уродженцем району Браунсвілл у Брукліні, який планував далі вивчати право в Міському коледжі Нью-Йорка. Темношкірим чоловіком на ім'я Вінстон.

Те, що ти почала зустрічатися з темношкірим, не засмутило Френка. Зовсім. Сподіваюсь, ти про це знаєш. Він, навпаки, був вражений твоєю впевненістю в собі й тим, що ти наважилася привести Вінстона в південний Бруклін. Він бачив гримаси на лицах сусідів. Йому подобалось спостерігати за тим, як увесь квартал мало не корчився від твого вчинку, і бачити, що чужий осуд не може тебе зупинити. Але основне, що він відчував до Вінстона симпатію й повагу.

— Я радий за неї, — казав він. — Анджела завжди знала, чого хоче, і ніколи не боялась іти своєю дорогою. Вона зробила правильний вибір.

Наскільки я розумію, твоя мати була не така задоволена.

За словами твого батька, Вінстон був єдиною причиною суперечок між ним і Розеллою. Френк завжди дослухався до думки твоєї матері про те, що для тебе найліпше. Але в цьому питанні їхні погляди розійшлися. Не знаю всіх деталей їхнього конфлікту. Та й це неважливо. Урешті-решт твоя мама таки змінила свою думку. Принаймні так мені сказали.

(Але знову-таки, Анджело: перепрошую, якщо я в чомусь помиляюсь. Я розумію, що зараз розповідаю тобі твою ж історію, і мені від цього незручно. Звісно, що ти краще за всіх знаєш, як усе відбувалося. Хоча, може, й ні. Ну бо я не впевнена, чи чула ти сварки своїх батьків. Я просто не хочу пропустити нічого з того, про що ти можеш не знати.) І от ранньої весни 1971 року Френк повідомив, що ти зібралася заміж за Вінстона і що весілля буде скромне, тільки для своїх. І він спитав мене, чи зможу я пошити для тебе сукню.

— Анджела сама цього хоче? — запитала я.

— Вона ще не знає, — відповів він. — Я планую з нею про це побалакати. Хочу попросити, щоб вона прийшла й поговорила з тобою.

— Ти хочеш познайомити мене з Анджелою?

— Я маю тільки одну доньку, Вівіан. І я знаю Анджелу — вона виходитиме заміж тільки один раз. Я хочу, щоб ти пошла для неї сукню. Для мене це дуже важливо. Тому так, я хочу познайомити тебе з Анджелою.

Ти завітала до нашого салону у вівторок вранці. Раненько, бо о дев'ятій вже мала бути на роботі. До входу під'їхала автівка твого батька, і ви вдвох увійшли всередину.

— Анджело, познайомся — це моя давня приятелька Вівіан, про яку я тобі розповідав, — мовив Френк. — Вівіан, це моя донька. Думаю, далі ви вже дасте собі раду.

І він вийшов геть.

Я ще ніколи так не хвилювалась перед зустріччю з клієнткою.

Найгірше те, що я відразу помітила твою неохоту. Ти не просто не мала жодного бажання — ти поводитися страшенно нетерпляче. Я бачила, що ти не можеш зрозуміти, чому твій батько, який ні на хвилину не втручався у твоє життя, чогось наполіг, аби привезти тебе сюди. Я бачила, що тобі не хотілось тут бути. І здогадалась (бо я маю чуття на таке), що ти взагалі не хотіла весільної сукні. Я була готова побитися об заклад, що весільні сукні здавалися тобі надміру сентиментальними, старомодними й принизливими для жінки. Я поставила б мільйон до одного на те, що ти планувала одягнути в день весілля те саме, у чому прийшла того дня: вільну блузку, джинсову спідницю на зап'яч і туфлі-сабо.

— Приємно познайомитися, докторко Грекко, — сказала я.

Маю надію, тобі сподобалось, що я звернулася до тебе саме так. (Пробач, але за весь той час я наслухалась стільки історій про тебе, що аж сама трохи пишалася твоїм званням!) Ти мала бездоганні манери.

— Навзаєм, Вівіан, — відповіла ти, усміхнувшись так тепло, як тільки могла, зважаючи на те, що тобі явно хотілось опинитися де завгодно, аби не тут.

Ти видалась мені надзвичайно ефектною жінкою, Анджело. Ти була не така висока, як твій батько, але мала таку ж виразну зовнішність, як він. Ті самі глибокі карі очі, що дивились допитливо й водночас із підозрою. Твій інтелект мало не відчувався на дотик. Ти мала густі й широкі брови, і мені сподобалось те, що ти, схоже, їх ніколи не вискубувала. А ще ти, як і твій тато, була сповнена

невгамовної енергії. (Не такої невгамовної, як він, звичайно, — на щастя! — та все ж це відразу впадало у вічі.)

— Я чула, ви виходите заміж, — сказала я. — Вітаю!

Ти відразу перейшла до справи.

— Я не дуже люблю весілля...

— Прекрасно вас розумію, — відповіла я. — Можете мені не вірити, але я теж від них не в захваті.

— У такому разі дивна у вас робота, — сказала вона, і ми обидві розсміялися.

— Послухайте, Анджело. Ви не мусите тут бути. Я анітрохи не ображусь, якщо ви не захочете шити весільну сукню.

Тут ти, схоже, вирішила трохи відступити від свого — напевно, злякалась, що образила мене.

— Ні, я рада, що прийшла, — відказала ти. — Мій батько дуже цього хотів.

— Так, я знаю, — мовила я. — Ваш батько — мій добрий приятель і найкращий чоловік з усіх, кого я знаю. Але в моїй справі мене не дуже цікавить, що там каже чийсь тато. Чи мама. Мене цікавить тільки думка нареченої.

Коли ти почула слово «наречена», тебе аж пересмикнуло.

З досвіду знаю, що жінок, які виходять заміж, можна поділити всього на два типи: ті, які умлівають від самої лише думки, що от-от стануть нареченими, і ті, яким від цієї думки стає зле, але вони все одно налаштовані на рішучий крок. Я відразу зрозуміла, з якою жінкою мала справу.

— Можна вам щось сказати, Анджело? — запитала я. — І ще — ви не будете проти, якщо ми перейдемо на «ти» і я називатиму вас на ім'я?

Так дивно було вимовляти твоє ім'я, коли ти стояла переді мною, — таке близьке мені ім'я, яке я чула роками!

— Ні, не проти, — відповіла ти.

— Чи можу я припустити, що всі атрибути традиційного весілля здаються тобі осоружними й відразливими?

— Так і є.

— І якби твоя воля, ти просто сходила б у канцелярію округу під час обідньої перерви й підписала б папірець? Або, може, взагалі не

давала б шлюбної обіцянки, а підтримувала б собі далі стосунки, не втягуючи в це державу?

Ти усміхнулася. Знову той проблеск інтелекту.

— Ти читаєш мої думки, Вівіан.

— Значить, хтось інший хоче, щоб у тебе була повноцінна весільна церемонія. І хто ж це такий? Твоя мама?

— Вінстон.

— Он як. Твій наречений.

Знову та гримаса. Я невдало вибрала слово.

— Твій партнер. Напевно, так краще казати.

— Дякую, — відповіла ти. — Так, це Вінстон наполягає на церемонії. Хоче, щоб ми стали перед усім світом і, як він каже, оголосили про своє кохання.

— Дуже мило.

— Мабуть. Ні, я справді його кохаю. Але я б залюбки послала когось замість мене, щоб пережив той день.

— Тобі не подобається бути в центрі уваги, — сказала я. — Твій тато мені не раз розповідав.

— Терпіти цього не можу. І білої сукні я теж не хочу вдягати. Смішно якось у моєму віці. Але Вінстон мріє побачити мене в білому.

— Більшість чоловіків про це мріє. У білій сукні є щось таке — ну, крім обридливого натяку на невинність, — що ніби вказує їм: це особливий день. Демонструє чоловікові, що він обраний. З роками я зрозуміла, наскільки це для них важливо — побачити, як наречена йде до них у білій сукенці. Вони відразу почуваються впевненіше. Ти не уявляєш, які деякі чоловіки закомплексовані.

— Цікаво, — сказала ти.

— Я вже всілякого надивилась.

До того часу ти вже трохи розслабилась і почала роззиратися довкола. Підійшла до стійки із взірцями, де купчилися хмари криноліну, атласу й мережива. Зі стражденним виразом взялася перебирати сукенки.

— Анджело, — мовила я, — можу тебе вже попередити: жодна з них тобі не сподобається. Ти такого на себе не вдягнеш.

Ти безсило опустила руки.

— Справді.

— Послухай. Я зараз не маю нічого, що б тобі личило. Та я й не дозволила б тобі вдягнути котрусь із тих сукенок. Точно не такій дівчині, яка у десять років сама ремонтувала свій велосипед. В одному розумінні, моя дорогенька, я старомодна кравчиня, бо вважаю, що сукня має бути припасована не лише до фігури жінки, а й до її інтелекту. У цьому салоні нема сукні, яка б відповідала твоєму розуму. Але в мене є одна ідея. Ходімо в мою майстерню. Випиймо чаю. Маєш трохи часу?

Я ніколи не запрошувала наречених до своєї майстерні в кінці салону, де завжди панував розгардіяш. Я воліла, щоб клієнтки перебували в гарному, чарівному просторі, що його ми з Марджорі облаштували в передній частині будівлі. Там були кремові стіни, вишукані французькі меблі й рябе сонячне світло, що лилося крізь вітрину. Річ у тім, що мені подобалось підтримувати ілюзію жіночності, в якій кортіло перебувати більшості наречених. Але я бачила, що ти не хотіла жити в ілюзіях. І тому вирішила, що тобі буде затишніше там, де відбувається вся робота. Крім того, я хотіла показати тобі одну книжку, а вона якраз у майстерні й лежала.

Тож ми пішли туди, і я заварила чаю. А тоді принесла альбом із давніми весільними фотографіями, що його Марджорі подарувала мені на Різдво. Я розгорнула на сторінці, на якій було фото французької 1916 року. Вона була вбрана у просту сукню циліндричної форми без жодної оздобы, яка сягала їй трохи вище за кісточки.

— Я уявляю тебе в якійсь такій сукенці. Зовсім не схожій на традиційну західну весільну сукню. Без усяких там рюш і камінців. Тобі буде в ній зручно, ти зможеш нормально рухатись. Верх схожий на кімоно: ліф пошитий з двох простих шматків тканини, які перехрещуються на грудях, бачиш? До двадцятих років було модно імітувати у весільних моделях японські елементи, особливо у Франції. Мені завжди подобався цей фасон, хоч, по суті, він не складніший за фасон купального халата. Такий елегантний. Більшість людей скаже, що він надто простий, а от мені дуже подобається. Думаю, така сукенка тобі б личила. Висока талія — бачиш? — а тут широкий атласний пояс із бантом з одного боку. Щось типу обі.

— Обі? — тепер ти зацікавилася посправжньому.

— Японський пояс, який надівають на церемонії. Знаєш, як би я зробила? Я пошила б таку сукенку кремово-білого кольору — аби

потішити шанувальників традицій, — а на талії пов'язала б тобі справжній японський обі. Золотисто-червоний пояс: щось сміливе і яскраве, аби підкреслити нетрадиційний шлях, який ти для себе обрала. Максимально далеке від того заїждженого «щось позичене, щось блакитне». Я покажу тобі, як зав'язувати обі двома способами. Японки в'яжуть різні вузли залежно від того, чи вони заміжні. Спочатку пов'яжемо так, як для незаміжніх. Потім Вінстон розв'яже пояс, а ти зав'яжеш знову, але вже так, як заміжня жінка. Вийде окрема церемонія. Що скажеш? Звісно, це тобі вирішувати.

— Гм, цікаво, — сказала ти. — Мені подобається така ідея. Навіть дуже. Дякую, Вівіан.

— Я тільки хвилююся, щоб японські елементи не засмутили твого батька. Він же воював на війні. Не знаю. А ти як гадаєш?

— Та ні, не думаю, що це його зачепить. Він, навпаки, оцінить такий крок. Моя сукня ніби почасти відображатиме його особисту історію.

— Цілком можливо, — відповіла я. — Хай там як, а я з ним про це поговорю, щоб не заскочити його зненацька.

У ту хвилину ти розгубилася. Твоє обличчя напружилось.

— Можна тебе щось запитати, Вівіан? — сказала ти.

— Звісно.

— А як ти познайомилася з моїм татом?

Бігме, не знаю, Анджело, що в мене тієї секунди відобразилося на моєму лиці. Напевно, якась суміш провини, страху, смутку й паніки.

— Розумієш, мене це бентежить, бо тато взагалі нікого не знає, — додала ти, побачивши моє зніяковіння. — Він ні з ким не спілкується. Він казав мені, що ти його близька подруга, але я не можу зрозуміти, як і звідки. У нього нема жодних друзів. Навіть давні приятелі з району з ним не розмовляють. А ти взагалі не звідти. І ще й стільки знаєш про мене. Наприклад, те, що я сама ремонтувала свій велосипед, коли мала десять років. Хто тобі про це розповів?

Ти сиділа й чекала на мою відповідь. Я відчувала себе переможеною. Ти була фаховою психологинєю, Анджело. Уміла розкладати все по полицях. Щодня мала справу з божевільними і брехунами. Я відчувала, що ти чекатимеш стільки, скільки треба, і відразу здогадаєшся, якщо я спробую тебе обманути.

— Можеш сказати мені правду, Вівіан, — мовила ти.

Вираз твого обличчя не був ворожий, але ти так уп'ялася в мене поглядом, що аж мурашки по шкірі побігли. Але як я могла сказати тобі правду? Я не мала права нічого тобі розповідати, порушувати особисту таємницю твого батька і псувати тобі настрої напередодні весілля. Та і як я могла пояснити наші з Френком стосунки? І чи ти повірила б мені, якби я сказала все як є: що впродовж останніх шести років ми з твоїм батьком проводили разом кілька ночей на тиждень і весь час тільки гуляли й розмовляли?

— Він був другом мого брата, — врешті відповіла я. — Френк і Волтер разом служили під час війни. Разом вчилися у військовому училищі. А потім разом потрапили на авіаносець «Франклін». Мій брат загинув під час того нападу, коли твій батько травмувався.

Усе, що я сказала, було правдою. Усе, крім того, що твій батько і мій брат товаришували. (Так, вони зналися. Але друзями не були.) Поки я говорила, мені на очі набігли сльози.

Не через Волтера. І навіть не через Френка. А через ту всю ситуацію, через те, що я сиділа віч-на-віч із донькою чоловіка, якого кохала, відчувала до неї велику приязнь і не могла нічого їй пояснити. Як уже не раз траплялося в моєму житті, то були сльози через нерозв'язні дилеми, перед якими ми опиняємося.

Твоє лице зм'якло.

— Ох, Вівіан, пробач.

Ти могла поставити мені тоді стільки запитань, але не поставила жодного. Ти бачила, що згадка про мого брата мене засмутила. Напевно, ти була надто співчутлива, щоб заганяти мене в кут. Хай там як, а я дала тобі відповідь — і вона тебе задовольнила. Ти явно здогадувалась, що на цьому історія не закінчується, але з доброти душевної вирішила повірити в моє пояснення або принаймні ні про що більше не розпитувати.

Ти милосердно облишила цю тему, і ми повернулись до розмови про твою весільну сукню.

Сукня вийшла неймовірна.

Я працювала над нею два тижні. Обнишпорила все місто, поки знайшла розкішний давній обі (широкий, довгий, червоного кольору, розшитий золотистими феніксами). Він був шалено дорогий, але другого такого у Нью-Йорку не було. (Не хвилюйся, я не взяла у твого батька грошей за нього!) Сукенку я викроїла з тонкого, але цупкого

атласу кремового кольору. На споді підшила комбінацію з бюстгальтером, яка акуратно облягала й підтримувала. Я заборонила своїм помічницям — і навіть Марджорі — торкатися тієї сукні. Кожен стібок, кожен шов був мій, і я схилялася над роботою мало не в молитовній тиші. Я знала, що ти терпіти не можеш оздобити, але не змогла стриматись. У місці, де два відрізи тканини схрещувалися біля твого серця, я пришила перлинку з намиста, що колись належало моїй бабці. Невеличкий подарунок, Анджело. Від моєї родини — твоїй.

Розділ тридцять третій

У грудні 1977 року я отримала від тебе листа, в якому ти повідомляла, що твій батько помер.

Я відчувала, що сталося щось погане. Френк два тижні не давався чути, а це було вкрай незвично. За дванадцять років наших стосунків таке сталося вперше. Я хвилювалась, і то дуже, але не знала, що робити. Я ніколи не телефонувала Френкові додому й у відділок теж не могла подзвонити, бо до того часу він уже покинув службу в поліції. Нікого з його знайомих я не знала, тому не мала з ким зв'язатися, щоб запитати, чи з ним усе гаразд. Поїхати у Бруклін і постукати у ваші двері теж не випадало.

І от врешті на адресу салону прийшов твій лист на моє ім'я.
Я досі його зберігаю.

Люба Вівіан,

з важким серцем пишу тобі про те, що десять днів тому помер мій батько. Смерть настала раптово. Він, як це часто бувало, вийшов пройтися вночі нашим районом і впав на тротуарі. Ми не просили про розтин, але, скоріше за все, схопило серце. Можеш собі уявити, яким потрясінням це стало для мене й мами. Так, батько мав певні клопоти зі здоров'ям, але не фізичного характеру. Він мав таку силу духу! Я думала, він житиме вічно. Ми влаштували скромний похорон у тій самій церкві, де його колись хрестили, і поховали його поруч із його батьками на кладовищі Грін-Вуд.

Будь ласка, Вівіан, не ображайся. Аж після похорону до мене дійшло, що треба було негайно з тобою зв'язатись. Я знаю, що ви з батьком були близькими друзями. Він би точно хотів, щоб тебе про це повідомили. Прошу пробачення за такого запізненого листа. Мені прикро повідомляти тобі цю погану звістку. Шкода, що я не зробила цього раніше. Якщо я чи моя сім'я можемо чимось тобі допомогти, напиши мені, будь ласка.

Щиро,

Анджела Грекко

Ти залишила дівоче прізвище.

Не питай мене чому, але я відразу це помітила. Ще до того, як повністю усвідомила, що Френка більше нема.

«Молодчина, Анджело, — подумала я. — Ніколи не відмовляйся від свого прізвища!»

А тоді нарешті збагнула, що Френк відійшов, і відреагувала на це так, як ти, напевно, й уявляла: впала на підлогу й розплакалася.

Ніхто не хоче чути про чуже горе (та й до певної міри воно у всіх однакове), тому не вдаватимусь у деталі й не описуватиму свій смуток. Скажу тільки, що наступні кілька років були для мене дуже важкі — найважчі й найсамотніші у моєму житті Твій батько, Анджело, жив по-особливому — і по-особливому помер. Він залишив по собі такий яскравий образ. Він приходив до мене у снах, а ще у запахах, звуках і відчуттях самого Нью-Йорка. Він навідувався до мене запахом літнього дощу на розпеченій бруківці і солодкавим ароматом цукрованих горіхів, що їх продають узимку на вулицях. Кислуватомолочним духом дерев гінкго на Мангеттені в пору весняного цвітіння. Туркотанням голубів у період парування і завиванням поліцейських сирен. Він був по всьому місту. Та все ж його відсутність лягла на моє серце важким тягарем глибокої мовчанки.

Життя тривало.

Навіть після його смерті мої будні практично не змінилися. Я мешкала в тому самому будинку, займалась тими самими справами. Збавляла вільний час із тими самим друзями й близькими. Френк ніколи не був частиною мого повсякденного життя, то ж чому щось мало змінитися? Мої подружки знали, що я втратила важливу для мене людину, але вони не були знайомі з Френком. Ніхто не знав, як сильно я його любила (як я могла пояснити їм наші з ним стосунки?), тому я не мала права тужити на публіці, наче вдова. Та я й не вважала себе нею. Цей статус належав твоїй матері, не мені. Як я могла бути вдовою, якщо ніколи не була дружиною? Не існувало такого слова, яке б описало те, ким ми були одне для одного, тому втрата, яку я відчувала після Френкової смерті, була дуже особистою і безіменною.

Здебільшого все виглядало так: я прокидалася серед ночі й лежала в ліжку, чекаючи, коли подзвонить телефон і він запитає: «Ти не спиш? Хочеш піти прогулятися?».

Після смерті Френка Нью-Йорк аж якось потіснішав. Далекі околиці, які ми обходили удвох, стали для мене недоступні. Жінці — навіть такій незалежній, як я — не варто було ходити туди самій. На мапі моєї уяви чимало «кварталів близькості» теж позачиняли свої брами. На деякі теми я могла розмовляти тільки з Френком. У моєму нутрі були місця, куди міг досягнути тільки він, уважно мене вислуховуючи. Самотужки я туди проникнути не могла.

Попри це, я хочу тобі сказати, що я впоралася без Френка. Я переросла свій смуток, як рано чи пізно його переростають усі люди.

Знову повернулась до радісних занять. Мені завжди щастило, Анджело. Не в останню чергу тому, що туга і розпач не притаманні моєму темпераменту. У цьому я завжди була трохи схожа на тітку Пег — дякувати Богу, я не була схильна до депресії. А ще після смерті Френка мене оточували чудові люди. Палкі коханці, нові друзі, моя обрана родина.

Спілкування мені ніколи не бракувало. Але за твоїм батьком я сумую й досі. Зрозумій мене правильно: інші люди завжди поводитися зі мною приязно й мило, але замінити його не міг ніхто. Бо ніхто не міг зрівнятися з ним — бездонним колодязем, а не чоловіком, сповідальнею на двох ногах, яка вбирала в себе всі мої зізнання без краплини осуду й тривоги.

Ніхто не міг стати тією прекрасною темною душею, яка вічно перебувала немовби у двох світах: життя і смерті. Ніхто не міг стати Френком, бо Френк був лише один.

Довго тобі, Анджело, довелося чекати відповіді про те, ким я була для твого батька — чи то пак ким був для мене він.

Я намагалася відповісти на твоє питання так чесно й сумлінно, як тільки могла. Хотіла спершу перепросити за те, що стільки написала. Але якщо ти справді донька свого батька (а я в це вірю), то ти точно вмієш слухати інших. Ти з тих людей, які воліють почути всю історію, від початку до кінця.

До того ж мені важливо, щоб ти знала про мене все — хороше й погане, доброчесне й порочне — і могла сама скласти про мене думку.

Тільки хочу ще раз наголосити, Анджело: ми з твоїм батьком жодного разу не обіймались, не цілувались і не займались любовцями. Однак він був єдиним чоловіком, якого я кохала всім серцем. І він мене теж. Ми не говорили про це, бо не мали такої потреби. Ми обоє це знали.

Мушу також сказати, що з часом твоєму батькові стало зі мною настільки спокійно, що він міг класти свою долоню на мою, не сіпаючись від болю. Ми, бувало, довго сиділи в його автівці, відчуваючи тиху радість доторку.

З ним я побачила найбільше світанків у своєму житті. Пробач мені, будь ласка, якщо своїм учинком — тримаючи отак його долоню у своїй, коли надворі сходило сонце — я відібрала щось у твоєї матері чи в тебе.

Хоча не думаю, що я щось у вас відібрала.

Ось так, Анджело.

Мені прикро чути, що твоя мати померла. Прийми мої співчуття. Я рада, що вона прожила так довго. Сподіваюсь, її життя було гарним, а смерть — спокійною. Маю надію, що в цей сумний час ти сильна духом.

Я дуже рада, що ти мене розшукала. Дякувати Богу, я й досі живу в будинку, де колись було ательє! Як же це чудово — не змінювати своє прізвище й адресу. Люди завжди знають, де тебе знайти.

До речі, *L'Atelier* — це більше не весільний салон, а кав'ярня і фреш-бар, яким завідує Натан Ловцкі. Хоч сама будівля належить мені. Марджорі померла тринадцять років тому й перед тим заповіла її мені, знаючи, що я ліпше за Натана впораюся з управлінням. Вона люб'язно передала будинок у мої руки, а я сумлінно про нього дбаю. Я й Натану допомогла облаштувати його невеличкий заклад. Допомога йому ой як пригодилась, повір мені. Натан, хоч який милий хлопець, зірок із неба ніколи не хапатиме. Але я все одно його люблю. Він завжди називав мене «мамою номер два». Я щаслива, що він любить мене і піклується про мене.

Напевно, я тому й така непристойно здорова як на мій поважний вік, бо він про мене дбає. Ну а я дбаю про нього. Ми добре ладнаємо.

Ось чому я досі тут, досі в тому самому будинку, де мешкаю з далекого 1950 року.

Дякую, що знайшла мене, Анджело.

Дякую, що попросила мене розповісти правду.

Я розповіла тобі все — від початку до кінця.

Перш ніж закінчити, хочу сказати тобі ще таке.

Колись давно Една Паркер Вотсон запевнила мене, що я ніколи не стану цікавою людиною. Що ж, може, вона й мала рацію. Не мені про це судити. Та ще вона сказала, що я належу до найгіршого типу жінок — тих, які не здатні товаришувати з іншими жінками, бо вічно «граються з чужими забавками». Ось тут Една помилялася. За своє життя я була вірною подругою для багатьох-багатьох жінок.

Я казала, що добре мені вдавалися тільки дві справи: шиття і секс. Але тут я себе недооцінила, бо ще я вмю бути хорошою приятелькою.

Я розповідаю тобі про це, Анджело, бо пропоную тобі свою дружбу, якщо ти, звісно, захочеш її прийняти.

Не знаю, чи моя пропозиція тебе зацікавить. Може, прочитавши цього листа, ти більше ніколи не захочеш мати зі мною нічого спільного. Зневажатимеш мене як нікчому. Я не здивуюсь. Я не вважаю себе нікчемою (та й ні про кого так не думаю), але ти маєш право на власну думку.

Просто поміркуй над цим, будь ласка.

Знаєш, пишучи цього листа, я весь час уявляла тебе молодою. Для мене ти завжди залишишся тією серйозною і розумною двадцятидев'ятилітньою феміністкою, яка 1971 року завітала до мого весільного салону. І тільки тепер я усвідомила, що ти вже давно не молода. За моїми підрахунками, тобі вже майже сімдесят. Та й сама я давно вже не юна, звісно.

У старшому віці я зрозуміла одну річ: ти починаєш помалу втрачати людей, Анджело. Не те щоб людей у світі бракувало — о ні. Просто з часом меншає *твоїх* людей. Тих, кого ти любила. Тих, які любили тих самих людей, що й ти. Тих, що знають усе про твоє життя.

Таких людей помалу починає забирати смерть, і коли вони йдуть, замінити їх кимось іншим страшенно важко.

Після певного віку складно знаходити нових друзів. Світ стає самотнім, порожнім місцем, дарма що в ньому аж кишить новоспеченими молодими душами.

Не певна, чи ти вже встигла це відчуття. Але я — так. Одного дня це відчуття прийде і до тебе.

Ось чому я хочу завершити свого листа такими словами: ти нічого мені не винна і я нічого від тебе не сподіваюсь, та все ж ти дорога моєму серцю. І якщо тобі колись здасться, що світ самотній та порожній і що тобі потрібна нова приятелька, згадай, будь ласка, про мене.

Не знаю, скільки ще я проживу, але допоки я буду на цьому світі, люба Анджело, я — твоя.

Дякую, що вислухала мене.

Вівіан Морріс

Подяки

Написати цю книжку мені допомогли десятки жителів та жительок Нью-Йорка (колишніх і теперішніх), які щедро поділилися зі мною своїми історіями.

Уроджениця Брукліну Маргарет Корді — моя геніальна, дорога приятелька, з якою я товаришую ось уже тридцять років, — допомогала мені проводити дослідження, супроводжувала мене під час усіх робочих поїздок, вишуковувала джерела інформації й вчитала цю гору сторінок за неймовірно короткий час. А ще, коли наближалися крайні терміни і я була вся в стресі, вона підтримувала мій ентузіазм щодо цього проекту. Не знаю, Маргарет, як би я могла написати цю книжку без тебе. Пропоную завжди працювати над романами разом, що скажеш?

Я все життя дякуватиму Нормі Аміго — найчарівнішій і найхаризматичнішій дев'яностолітній жінці, яку я зустрічала — за те, що розповіла мені все про те, як минали її дні й ночі, коли вона працювала артисткою на Мангеттені. Сексуальна розкутість і незалежність Норми (та її нецензурна відповідь на моє питання «Чому вам ніколи не хотілося вийти заміж?») подарували Вівіан повноцінне, вільне життя.

Дякую Пеггі Вінслов Бом (акторці), покійній Філіс Верстерманн (композиторці й продюсерці), Полетт Гарвуд (танцюристці) та милій Лорі Сандерсон (власниці клубу «Зігфелд») за детальні розповіді про світ розваг у Нью-Йорку у 1940-х і 1950-х роках.

Девід Фріленд став для мене незамінним провідником, який своїми цікавими розповідями допоміг мені «відкопати» той Таймсквер, що навіки канув у лету, і зрозуміти його минуле.

Шерін Мітчелл поділилася зі мною знаннями про весільні сукні й моду і розповіла, як догоджати схвильованим нареченим. Її розповіді лягли в основу історії Вівіан. Дякую Леї Кагілл за уроки крою і шиття. І Джессі Торну — за те, що завжди охоче відповідав на мої нагальні запитання про чоловічий стиль.

Ендрю Густавсон розкрив для мене таємниці Бруклінської корабельні. Бернард Вейлен, Рікі Конте і Джо та Люсі Де Карло

допомогли мені уявити життя бруклінського патрульного. Завсідники кав'ярні «Д'Аміко» у Керролл Гарденс запросили мене в барвисту мандрівку крізь час. Дякую Джоані Д'Аміко, Роуз Касамано, Денні Калкатеррі й Полу та Ненсі Джентайл за те, що поділилися зі мною своїми історіями. Після розмов із вами я пошкодувала, що не росла в ті часи у південному Брукліні. Дякую своєму татові, Джону Гілберту (молодшому лейтенантові флоту у відставці, який служив на авіаносці «Джонстон»), за те, що допоміг мені з'ясувати подробиці, як працює військово-морський флот. Я вдячна своїй мамі, Керол Гілберт, за те, що навчила мене працювати в поті чола і не піддаватися життєвим труднощам. (Цьогоріч, мамо, це вміння пригодилося мені як ніколи.) Я вдячна Кетрін і Джеймсу Мердокам за їхній редакторський талант. Завдяки вам у цій книжці на п'ять тисяч менше ком.

Якби не театральний відділ імені Біллі Роуза у Нью-Йоркській публічній бібліотеці, я б не могла ознайомитись з особистими матеріалами Кетрін Корнелл, а без Кетрін Корнелл не було б Едні Паркер Вотсон.

Дякую своїй двоюрідній бабці Лоллі за те, що подарувала мені старі книжки Александра Вулкотта, які наштовхнули мене на ідею цього роману. А насамперед, бабцю, я вдячна вам за те, що ви є для мене взірцем виняткового оптимізму, ентузіазму й сили, які надихають мене ставати ще кращою і відважнішою.

Висловлюю подяку неймовірній команді видавництва «Рівергед» — Джеффу Клокке, Сарі МакҐрот, Джинн Мартін, Гелен Єнтус, Кейт Старк, Лідії Гірт, Шейлін Тавеллі, Елісон Феарбразер і покійній Ліз Гогінедл — за прекрасні, сміливі видання моїх книжок. Дякую Маркусові Долу й Медлін Макінтош за те, що повірили в мене і вклали гроші й час у мою книжку. Дякую всім своїм друзям і колегам із видавництва «Блумзбері» — Александрі Прінгл, Трем-Ен Доан, Кетлін Фаррар і Рос Елліс — за те, що так добре даєте всьому раду по той бік Атлантики.

Дякую Дейву Кагіллу й Ентоні Квазі Ейджей: я б не змогла керувати своїм світом без вас. Сподіваюсь, мені ніколи й не доведеться!

Дякую Марті Бек, Карен Гердес і Ровен Манґан за те, що прочитали тисячі сторінок моєї писанини за останні кілька років і взяли мене під широке крило своєї колективної любові. Спасибі

Гленнон Дойл за те, що просиділа біля мене не один вечір. Я дуже цього потребувала і дуже вдячна тобі за це.

Дякую своїм посестрам Гігі Медл і Стейсі Вайнберг за любов і самопожертву у таку важку пору болю і втрати. Я б не пережила 2017 рік без вас.

Дякую Шерил Моллер, Дженні Віллінк, Джонні Майлзу й Аніті Шварц за те, що першими прочитали ці сторінки.

Дякую Біллі Б'юеллу за те, що позичив мені своє дивовижне ім'я.

Люба Саро Шелфент, ти, як завжди, є вітром під моїми крилами.

Люба Міріам Фоєрл, я, як завжди, обожнюю мати з тобою справу.

І насамкінець кілька слів для Раї Еліас: я знаю, що тобі страшенно хотілося бути тут, поруч зі мною, коли я писала цей роман. Скажу тобі одне, крихітко: ти справді була тут.

Ти ніколи не відходиш від мене ні на крок. Ти — моє серце.

Я кохатиму тебе до кінця свого життя.